

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงในชนบทอีสาน

Cross-cultural Marriage of Women in the Northeast of Thailand

ผศ.ดร.บัวพันธ์	พรหมพักพิง	หัวหน้าโครงการวิจัย
นายอโศก	พลบำรุง	นักวิจัย
นางนิลวดี	พรหมพักพิง	นักวิจัย
นางสาวสุภาวดี	บุญเจือ	นักวิจัย
นางสาวสุมาลย์	พวงเกต	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวกิตติวดี	สีดา	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวพรเพ็ญ	ปานคำ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวภัทรพร	ศรีพรหม	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวเกษราภรณ์	คลังแสง	ผู้ช่วยนักวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

คำประกาศเกียรติคุณ

งานวิจัยนี้ เสร็จช้ากว่าที่เราได้วางแผนไว้ มีเหตุผลหลายประการที่ได้ทำให้เกิดความล่าช้า อย่างไรก็ตามในที่สุดงานวิจัยนี้ ก็เสร็จลงด้วยดี มีบุคคลต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้วิจัยอยากจะขอบคุณไว้ในที่นี้คือ

ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ครูวีรเอน และผู้หญิงที่เราใช้เป็นกรณีศึกษา ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และข้อมูลบางอย่างเป็นเรื่องที่อ่อนไหว ซึ่งบุคคลเหล่านั้น ยินดี และเปิดเผย รวมถึงอนุญาตให้เราใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย พวกเราขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

งานวิจัยครั้งนี้ ลุล่วงไปด้วยดี ด้วยการทำงานอย่างแข็งขันของผู้ช่วยนักวิจัย ตามรายชื่อ ที่มีปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัยนี้ และขอขอบคุณโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ภาคอีสาน (WeD) มหาวิทยาลัยขอนแก่น และบุคลากรที่ทำงานในโครงการนี้ ได้ให้ความเอื้อเฟื้อในเรื่องสถานที่ทำงานและอุปกรณ์ต่าง ๆ คณะผู้วิจัยต้อง ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยที่เกิดขึ้น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยที่ได้กล่าวไว้ และที่ไม่สามารถจะกล่าวได้ครอบคลุมในที่นี้ ล้วนแต่มีส่วนในการทำให้เกิดขึ้น ส่วนความบกพร่องและความไม่สมบูรณ์ คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ เพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป

คณะนักวิจัย

มิถุนายน 2549

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมชุมชนของการสมัครข้ามวัฒนธรรมระหว่างหญิงไทยในสังคมชนบทอีสานกับชาวตะวันตกและตะวันออก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีมานานแล้ว พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการแต่งงานข้ามชาติในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังนี้คือ ประการแรก มีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เน้นยุทธศาสตร์การมองปัจจัยข้างนอกเป็นหลัก (outward looking) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหลายรูปแบบ คนจำนวนมาก แสวงหาวิธีการยกระดับสถานภาพของตนเอง ประการที่สอง ในช่วงสงครามเวียดนาม อเมริกาได้ใช้ประเทศไทยเป็นฐานสำหรับการพักผ่อนจากการทำสงคราม ทหารเหล่านี้ได้แสวงหาบริการทางเพศและได้เกิดบริการ “เมียเช่า” ประการที่สาม ภายหลังจากสงครามเวียดนาม ได้เกิดการอพยพของแรงงานไปทำงานต่างประเทศ คือ ประเทศในแถบตะวันออกกลาง และประเทศในทางตะวันออก ประการสุดท้าย ได้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการผลักดันและส่งเสริมการท่องเที่ยว นำไปสู่การขยายตัวของอุตสาหกรรมทางเพศในหลายรูปแบบ และในหลายกรณี ผู้หญิงก็อาศัยช่องทางด้านนี้ ในการนำไปสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติ

การวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกผู้หญิงที่แต่งงานจำนวน 12 กรณี (คน) จากชุมชนชนบท 4 แห่ง เป็นเป้าหมายในการศึกษา (ชุมชนตะวันตก 1 แห่ง และชุมชนตะวันออกอีก 3 แห่ง) การแต่งงานของหญิงไทยกับชาวตะวันออก พบว่ามี 3 ช่องทาง การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การแนะนำโดยผ่านเครือข่ายญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จัก และการแสวงโชคด้วยการอพยพแรงงานไปทำงานต่างประเทศ แล้วนำไปสู่การแต่งงาน สำหรับการแต่งงานของหญิงกับชาวตะวันตก พบว่ามีช่องทางที่หลายหลากกว่า นับตั้งแต่การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การแสวงหาด้วยการเดินทางไปตามสถานที่ท่องเที่ยวที่มีฝรั่งมาเที่ยวจำนวนมาก การติดต่อผ่านเอเจนต์หรือการติดต่อแนะนำผ่านทางเครือข่ายญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จัก การแต่งงานกับชาวตะวันออกของหญิง มักจะเป็นการนำพาของโชคชะตาเป็นหลัก ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันตกนั้น เป็น “ความตั้งใจ” ของผู้หญิงในการแสวงหาคู่แต่งงานเป็นหลัก

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนมาก เป็นผู้ที่เคยผ่านการแต่งงานมาก่อน แล้วหย่าร้าง ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก มีทั้งที่ไม่เคยแต่งงานมาก่อน และเคยแต่งงานมาแล้ว สำหรับอายุเริ่มแรกของการแต่งงาน พบว่า มีตั้งแต่ 19 ปีขึ้นไป อายุสูงสุดในขณะที่แต่งงานคืออายุ 47 ปี กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ให้ความสำคัญในการดำเนินการตามขั้นตอนประเพณี มีการสู่ขอ และจัดพิธีการแต่งงานตามแบบธรรมเนียมของชุมชน ในทางตรงกันข้าม การแต่งงานของหญิงกับชาวตะวันตก มักจะเป็นการตกลงกันระหว่างคู่แต่งงาน หรือมีการเจรจาผ่าน

ตัวแทนหรือเครือข่าย โดยที่ครอบครัวทั้งสองไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง การที่กระบวนการหรือขั้นตอนการ
แต่งงานตามธรรมเนียมของชุมชน ยังคงได้รับการมองว่าเป็นสิ่งที่ยังมีคุณค่า และได้รับการ
ปฏิบัติ เป็นเครื่องบ่งชี้เบื้องต้นที่สำคัญของความแตกต่างของผลกระทบของการแต่งงานข้าม
วัฒนธรรม ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก

กรณีศึกษาครัวเรือนทั้ง 12 กรณี ไม่พบว่า มีการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำไปสู่การ
แต่งงาน แต่ก็ได้เริ่มมีคนรู้จักและเริ่มใช้ช่องทางนี้ อุปสรรคที่สำคัญสำหรับหญิงที่ต้องการใช้ช่องทางนี้ก็
คือ การขาดความรู้และทักษะเพียงพอ ที่จะเข้าไปรู้จัก และคบหาผู้ชายชาวต่างชาติผ่านระบบ
อินเทอร์เน็ต การเรียนรู้เรื่องภาษายังเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตหลังการแต่งงาน เราพบว่า
มิใช่เฉพาะภาษาของทางตะวันตก (คือภาษาอังกฤษ) เท่านั้น ที่มีการเรียนการสอน แต่รวมภาษาทาง
ตะวันออก อันได้แก่ภาษาญี่ปุ่นด้วย ส่วนการแต่งงานของผู้หญิงได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน
ทรัพยากรของครัวเรือน ซึ่งเกิดจากพลังจากภายนอกชุมชนและเป็นการกระทำจากภายในชุมชนด้วย

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ มิใช่กลุ่มคนที่ยากจนที่สุดในชุมชน ภายหลังจากการแต่งงาน
ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ในทรัพยากรทางวัตถุของครัวเรือน ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ
ส่วนใหญ่มีรายได้ประจำจากสามี การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ได้ทำให้กระแสไหลเวียนของรายได้
(income flows) เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อทรัพยากรด้านอื่นๆ กล่าวคือ ครัวเรือนที่หญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติ
และประสบความสำเร็จในแง่ทางวัตถุ ก็จะได้รับยกย่อง การนับหน้าถือตา ทรัพยากรทางวัฒนธรรม
ของผู้หญิง ก็มีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น การแต่งงานของหญิงกับชาวต่างชาติ ได้ทำให้เกิดการ
ปรับปรุงหรือเพิ่มของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม จะพบว่า การลงทุนในทรัพยากรทางสังคมและ
วัฒนธรรมของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มีมากกว่าชาวตะวันตก และผู้หญิงที่แต่งงานกับชาว
ตะวันออก ก็ดูเหมือนว่าจะได้รับการยกย่อง หรือให้คุณค่า มากกว่าการแต่งงานกับชาวตะวันตก กลุ่มที่
แต่งงานกับชาวตะวันตก จะมีลักษณะการให้คุณค่าต่อเสรีภาพของปัจเจกบุคคลสูง ส่วนกลุ่มที่แต่งงาน
กับชาวตะวันออก ยังคงให้ความสำคัญหรือให้คุณค่ากับภาระหน้าที่ (obligations) ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้อง
มีแก่กันและกัน

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในชุมชน คนในครอบครัวของผู้หญิงที่แต่งงาน
ข้ามชาติ หรือญาติพี่น้องในชุมชนต่างสนับสนุนผู้หญิงในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การแต่งงาน
มีความหมายในทางเศรษฐกิจมาก คนในชุมชนจะมองว่าเป็น "ช่องทาง" ในการมีรายได้เพิ่มมากกว่าที่
อาจจะได้มาจากช่องทางอื่น ๆ และที่สำคัญคือ ลูกเขยต่างชาติสามารถสนับสนุนเงินเจ้าครอบครัวด้าน
รายได้มากกว่าลูกเขยไทย

ผู้หญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิต 4 รูปแบบภายหลังการแต่งงาน คือ รูปแบบแรก ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย
ต่างก็อาศัยอยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม หรือแยกกันอยู่โดยที่ผู้หญิงก็ยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ประการที่สอง

ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในเมืองใหญ่หรือแหล่งท่องเที่ยว ประการที่สาม สามีอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านร่วมกับฝ่ายหญิง และประการสุดท้าย ฝ่ายหญิงเดินทางไปอาศัยอยู่ต่างประเทศกับฝ่ายชาย เราจะพบ 2 รูปแบบแรกเป็นหลัก ในทั้ง 4 รูปแบบนี้ ไม่มีสามีชาวตะวันออก ที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกับภรรยาเลย แต่มีภรรยาที่ไปอาศัยอยู่กับสามี ทั้งนอกประเทศไทยและในประเทศไทย (ตามสถานที่ทำงานของสามี)

ส่วนเรื่องการรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน ของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติก็ยังมีอยู่ คือหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ แม้จะเดินทางไปอยู่กับสามี อาศัยอยู่นอกชุมชนหรือในชุมชนก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว ชุมชน กับตัวเธอเอง

การวิจัยครั้งนี้เสนอว่า ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในครั้งต่อไป ควรจะให้ความสำคัญในสามประเด็น ประเด็นแรก การแลกเปลี่ยนหรือการเคลื่อนย้ายระบอบสวัสดิการ เกิดขึ้นในเขตไหนของระบบโลก และทำไมจึงเกิดขึ้นในเขตนั้น ๆ หรือทำไมในเขตอื่น จึงพบน้อยกว่า ประเด็นที่สอง ควรจะทำการวิจัยในกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงขึ้น แทนการศึกษาวิจัยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงในชนบท ประเด็นสุดท้าย ควรจะมีการศึกษาวิจัยการแต่งงานข้ามชาติของชายในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับเพศชายหรือไม่ และถ้ามีโอกาส จะเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขใด

การวิจัยนี้ มีข้อเสนอทางนโยบายสองประการคือ ประการแรก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจะนำไปสู่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนและท้องถิ่น เมื่อมองในมุมนี้ จึงอาจจะจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือชุมชน ให้สามารถรับมือกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น ประการที่สอง การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในแง่ที่เป็นการแลกเปลี่ยน หรือเป็นการปรับตัวของระบอบสวัสดิการของประเทศที่มีความก้าวหน้า จำเป็นจะต้องพิจารณาถึง "ต้นทุน" ที่สังคมเราต้องแบกรับ อย่างเช่นการที่ผู้หญิงที่แต่งงาน ได้ทำหน้าที่ดูแลให้บริการแก่ผู้เกษียณอายุ ก็เป็นการแลกเปลี่ยนกับโอกาส ในการที่บุคคลนั้น ๆ จะไปทำหน้าที่อย่างอื่น ในกรณีเช่นนี้ รัฐอาจจะจำเป็นต้องมีนโยบายเรื่องภาษี หรือนโยบายเพื่อควบคุมการโอนย้าย เพื่อไม่ให้สังคมต้องแบกรับภาระหรือต้นทุนในการให้สวัสดิการแก่พลเมืองแก่พลเมืองจากประเทศอื่น

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ผลกระทบของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ระหว่างหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ต่อวัฒนธรรมชุมชน การศึกษาเชิงประจักษ์ ได้คัดเลือกชุมชนที่มีครัวเรือนของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือน ทั้งหมด 1 ชุมชนเป็นเป้าหมายในการศึกษา และได้เลือกผู้หญิงและครัวเรือน 6 ครัวเรือน เป็นกรณีศึกษา ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันออกนั้น ไม่พบชุมชนที่ครัวเรือนมีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันออกถึงร้อยละ 10 การวิจัยจึงได้เลือกกรณีศึกษา จาก 3 ชุมชน ทั้งหมด 6 ครัวเรือนเป็นกรณีศึกษา การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการทางด้านคุณภาพเป็นหลัก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

เส้นทางการเข้าสู่การแต่งงานข้ามชาติมีหลายเส้นทาง ได้แก่การพบรักด้วยการนำพาของ โชคชะตา การติดต่อผ่านเครือข่าย การไปทำงานต่างประเทศ การแสวงหาตามแหล่งท่องเที่ยว และการติดต่อผ่านเอเจนต์ การแต่งงานกับชาวตะวันออก ส่วนใหญ่เกิดจากการพบรักด้วยการนำพาของ โชคชะตา ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนใหญ่เป็นความตั้งใจที่จะแสวงหาสามี และมีการใช้ช่องทางหลายช่องทาง การวิจัยพบว่า หญิงที่เข้าสู่การแต่งงานแม้ว่าจะมีสภาพในการดำรงชีวิตที่ลำบาก แต่ก็ไม่ใช่กลุ่มคนที่จนที่สุดของชุมชน ภายหลังจากการเข้าสู่การแต่งงาน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรของครัวเรือน โดยเฉพาะทรัพยากรทางวัตถุ และการเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมและ วัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มีการช่วยเหลืองานส่วนรวมของ ชุมชน และการลงทุนปรับปรุงหรือสร้างบ้านใหม่ มากกว่าหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก การแต่งงาน กับชาวต่างชาติ เป็นเรื่องที่ชุมชนให้การยอมรับและมีได้มีการกีดกัน หรือมีทัศนคติในทางลบต่อการ แต่งงาน และผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ชุมชนไม่ค่อยพอใจกับการประพฤติตัวในบางด้าน อย่างเช่นการแต่งกายหรือการเล่นการพนันของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับ ชาวตะวันตก ให้คุณค่าในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจก มากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาว ตะวันออก ทั้งกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ต่างก็ยังคงดำรงความสัมพันธ์กับครัวเรือน และชุมชนอย่างดีต่อไป และในบางด้านพบว่า ความสัมพันธ์มีมากขึ้น

งานวิจัยนี้เสนอว่า พรหมแดนของความรู้ในเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มี 3 ประเด็น คือ ประการแรก ควรจะมีการศึกษาเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ว่าทำไมบาง พื้นที่เกิดมาก ทำไมบางพื้นที่ไม่เกิด ประการที่สอง ควรจะมีการศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ใน กลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้นมา ประการสุดท้าย ควรจะมีการศึกษาการแต่งงาน ข้ามชาติที่เกิดขึ้นกับชายในประเทศกำลังพัฒนา ในแง่ของนโยบาย งานวิจัยนี้เสนอว่า จะต้องมีการ

พัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ให้สามารถรับมือกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต และนอกจากนั้น จะต้องมึนโยบายควบคุมการโอนย้ายทรัพยากรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับระบบสวัสดิการ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

Cross-cultural Marriage of Women in the Northeast of Thailand

Abstract

The purpose of this study is to examine the impact of cross-cultural marriage and community cultural change, comparing between marriage of women with the Easterners and the Westerners. The study selected a 'western' community that as women married with western foreigners more than ten percent of the households in that community. Six households that their members married foreigners were selected as the case study. As the study can not find the community that women married with eastern foreigners more than ten percent of the number of the households, 6 households that their members married easterner were selected from 3 communities. The methods to collect data were based on qualitative methodology. Findings of this research are summarized as below.

There are different pathways to enter into cross-cultural marriage. These include unplanned met and led to marriage, networking arrangement, seeking in tourist sites and through marriage agents. Women who married the easterners were generally unplanned met their couples. In contrast, women who married the westerners had an intention and plan, using more diverse pathways to get married than those women who married easterners. Although most of women who married with foreigners are in deprived groups, they are not the poorest group of the village. Change in material resources and social cultural status after marriage is evident. Women who married easterners tend to invest on improving material resources such as building house more women married westerners. There is no serious discrimination or severe negative attitude of the villagers towards women who married foreigners. But villagers in the community feel uncomfortable with some behaviors of women married foreigners, such as the way they dressed, or involving in gambling. Women who married with westerner give high value to individual freedom more than women married easterners. Both cross-cultural marriage groups maintain and continue their relationships with community, with some aspects of relationships increased.

This research suggests that the broader of knowledge regarding cross-cultural marriage that need more research are three points. First, there shall be comparative research

between regions of the world that why cross-cultural marriage appeared in some region, whereas other regions are not. Secondly, there shall be researched cross-cultural marriage in groups of women who have higher socio-economic status. Thirdly, there shall be researched of men of the developing world marrying foreigners. In respect with policy, this research recommended that the local government organization shall obtain capacity building to deal with the growing plurality of local culture. It also recommends to regulate the transfer that could have negative impact on welfare of the host countries.

สารบัญ

	หน้า
คำประกาศเกียรติคุณ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	จ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
1.5 การเก็บข้อมูล	12
1.6 องค์ประกอบของรายงานการวิจัย	14
บทที่ 2 วรรณกรรมพิเคราะห์	
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแต่งงาน	15
2.2 กลุ่มแนวคิดทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่	16
2.3 กลุ่มแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง	18
2.4 กลุ่มแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม	20
2.5 กลุ่มแนวคิดโลกาภิวัตน์	23
2.6 การศึกษาเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมและครอบครัวในสังคมไทย	27
2.7 แนวโน้มจากอดีตถึงปัจจุบันของการแต่งงานข้ามชาติ	40
บทที่ 3 การแต่งงานระหว่างหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันออก	
3.1 สภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา	46
3.2 สภาพของครัวเรือนและหญิงก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	49
3.3 เส้นทางและการตัดสินใจของหญิงชนบทอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	52
3.4 รูปแบบการดำเนินชีวิตของหญิงหลังแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	55
3.5 ผลของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	59
3.6 การเปลี่ยนแปลงจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงชนบทอีสาน กับชาวตะวันตก	64

สารบัญ (ต่อ)	
	หน้า
3.7 บทบาทของหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม	67
3.8 ทักษะต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	69
บทที่ 4 การแต่งงานระหว่างหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันตก	
4.1 สภาพทั่วไปของชุมชน	75
4.2 ข้อมูลทางด้านสังคม	77
4.3 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายหลังการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	79
4.4 ทักษะต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	86
4.5 สภาพของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	88
4.6 ความคิดเห็นของสมาชิกในครัวเรือนต่อการแต่งงานข้ามชาติ	90
4.7 การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนหลังจากสมาชิกแต่งงานข้ามชาติ	95
4.8 เส้นทางเข้าไปสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติของผู้หญิงบ้านหนองใหญ่	97
4.9 วิถีชีวิตหลังการแต่งงานของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ	101
บทที่ 5 สรุป	
5.1 บริบทของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	105
5.2 ชุมชนตะวันตกและชุมชนตะวันออก	107
5.3 เส้นทางของการเข้าสู่การแต่งงาน	108
5.4 ทรัพยากรของครัวเรือนก่อนและหลังการแต่งงาน	109
5.5 คุณค่าและความหมายของการแต่งงาน	112
5.6 ชุมชนและผู้หญิงที่แต่งงาน	113
5.7 ความสัมพันธ์หญิงชาย	114
5.8 โลกาคกรอบชุมชนและชุมชนก้นโลกา	116
5.9 การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม : พรหมแดนของความรู้และการวิจัย	119
5.10 ข้อเสนอทางนโยบาย	120
เอกสารอ้างอิง	121
ภาคผนวก	127

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง		
ตารางที่ 1	สภาพทั่วไปของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกในครัวเรือนจะแต่งงาน ข้ามวัฒนธรรม	49
ตารางที่ 2	สภาพทั่วไปของหญิงชนบทอีสานก่อนแต่งงานข้ามวัฒนธรรม กับชาวตะวันออก	51
ตารางที่ 3	รายชื่อผู้หญิงชาวบ้านหนองใหญ่ที่แต่งงานกับชาวต่างประเทศ	80
ตารางที่ 4	สภาพทั่วไปของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	90
ตารางที่ 5	ข้อมูลพื้นฐานของผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม	97

เกี่ยวข้องกับกลุ่ม “เซย์ฝรั่ง” ที่เราได้กล่าวไว้ในตอนต้นอย่างหนึ่งคือ การจับคู่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมในรอบหลัง ไม่ว่าจะเกิดจากแรงขับของ “เศรษฐกิจ” หรือไม่ แต่ก็ปรากฏการณ์ที่เป็นแรงผลักดันของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยรับเอาเศรษฐกิจสมัยใหม่เข้ามาเต็มรูปแบบ และกำลังเป็นช่วงที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลง หรือมีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง ที่น่าสนใจก็คือ การจับคู่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการจับคู่ระหว่างฝ่ายชายในประเทศที่มีเศรษฐกิจหรือมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่อยู่ในกลุ่มชั้นนำ กับฝ่ายหญิงซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในภูมิภาคที่ถือได้ว่า มีความยากจนและล้าหลังที่สุดของประเทศ

เป็นเรื่องยากที่เราจะประมาณการตัวเลข หรือสถิติของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงในภาคอีสานในปัจจุบัน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งก็คือเรายังมีการศึกษาเรื่องนี้ไม่มากนัก และยังไม่เข้าใจ “ธรรมชาติ” ของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การคำนวณหรือการประมาณการทางสถิติที่ถูกต้อง อย่างเช่น มีการแต่งงานที่ไม่มีการจดทะเบียนกับทางราชการ เป็นสัดส่วนประมาณเท่าใด ผู้ที่แต่งงานแล้วแยกกันอยู่ มาเยี่ยมกันและอยู่กินกันแบบสามีภรรยาเพียงบางช่วงเวลาในรอบหนึ่งปี มีประมาณเท่าใด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ถ้าหากผู้ที่เคยโดยสารเครื่องบิน และได้ไปใช้สนามบินภูมิภาค อย่างเช่น สนามบินที่จังหวัดขอนแก่นเป็นประจำ ก็จะตระหนักได้ไม่ยากถึง “ความชุก” ของการแต่งงานระหว่างหญิงชาวอีสาน และชายต่างชาติ โดยเฉพาะชาวตะวันตก เราจะสังเกตเห็นได้ว่า ทุกเที่ยวบินจะมีญาติของผู้โดยสาร (คือหญิงชาวอีสานและเซย์ฝรั่ง) มารับหรือมาส่งผู้โดยสารที่สนามบินเป็นจำนวนมาก จากสถิติของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2547 พบว่า มีชาวต่างชาติที่แต่งงานหรืออยู่กินแบบสามีภรรยา กับหญิงไทยที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจนมากถึง 15,284 คู่ จังหวัดที่พบมากที่สุด คือ ขอนแก่น มี 2,435 คู่ คิดเป็น 15.9% รองลงมาเป็นอุดรธานี จำนวน 2,228 คู่ คิดเป็น 14.6 % หนองคาย จำนวน 1,441 คู่ คิดเป็น 9.4% มหาสารคาม จำนวน 1,205 คู่ คิดเป็น 7.9 % ชัยภูมิ จำนวน 1,112 คู่ คิดเป็น 7.3% ศรีสะเกษ จำนวน 1,057 คู่ คิดเป็น 6.9% สกลนคร จำนวน 922 คู่ คิดเป็น 6.5% สุรินทร์ จำนวน 985 คู่ คิดเป็น 6.4% บุรีรัมย์ จำนวน 818 คู่ จำนวน 5.4% และเลย จำนวน 542 คู่ คิดเป็น 3.5%

การที่หญิงชาวไทย โดยเฉพาะหญิงชนบทชาวอีสานแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ได้ก่อให้เกิดผลในด้านเศรษฐกิจปรากฏอย่างชัดเจน การจัดให้มีพิธีบายศรีสู่ขวัญเซย์ฝรั่งที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของฝ่ายนโยบายหรือฝ่ายทางราชการนั้น มิใช่เพียงเพราะว่า ทางราชการได้เห็นความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงแล้วได้ตระหนักว่า เซย์ฝรั่งได้ช่วยให้เกิดการโอนถ่ายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเข้ามาสู่จังหวัด หรือท้องถิ่น ความตระหนักข้อนี้ เป็นจริงอย่างยิ่งในหมู่ประชาชนทั่วไป หรือในกลุ่มหญิงที่แต่งงานกับฝรั่ง ซึ่งถ้าหากเราตั้งคำถามว่า อะไรเป็นเหตุผลที่ทำให้หญิงชาวอีสานแต่งงานกับชาวต่างชาติ คำตอบมักจะออกมาว่า เนื่องด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อดิ้นรนหาหนทางหนีไป

จาก "ความยากจน" อย่างไรก็ตาม ความตระหนักในเรื่องผลกระทบในทางวัฒนธรรม ของการแต่งงานข้ามชาติ ยังมีน้อยทั้งในหมู่นักนโยบาย และในวงวิชาการการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจากว่าปรากฏการณ์ในทางวัฒนธรรม สังเกตเห็นได้ยาก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่เรากำลังสนใจ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งอาจจะยังไม่มีพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการแต่งงานข้ามชาติเห็นได้ชัดเจนนัก อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเรามองวัฒนธรรมโดยเริ่มต้นจาก วิถีชีวิต หรือวิถีการคิดของคนในชุมชน ผลกระทบของการแต่งงานข้ามชาติต่อวัฒนธรรม น่าจะเป็นประเด็นที่เราสามารถที่จะตั้งเป็นคำถามเพื่อการศึกษาวิจัยได้ นอกเหนือจากนั้นแล้ว ผลที่ตามมาจากผลได้ทางเศรษฐกิจ (economic gain) จากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ก็ไม่ค่อยมีการวิเคราะห์ไว้อย่างละเอียด อย่างเช่นคำถามที่ว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม นำไปสู่การกระจุกตัวของความมั่งคั่งในระดับชุมชนหรือไม่ เพียงใด เป็นต้น แม้ความสนใจในเบื้องต้นของการวิจัยนี้ จะมุ่งไปที่ผลกระทบทางวัฒนธรรม แต่เราจะไม่ละเลยความเกี่ยวข้องของประเด็นอื่น ที่อยู่รายรอบ

ปรากฏการณ์ต่อมาซึ่งเป็นข้อสังเกตที่จะนำไปสู่การตั้งคำถามการวิจัยก็คือ หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก พบเห็นได้ทั่วไปมากกว่าการแต่งงานกับชาวตะวันออก อย่างไรก็ตามตรงนี้เป็นเพียงการสังเกตทั่วไป ไม่ได้มีสถิติตัวเลขอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องยาก ที่จะได้สถิติ แต่ข้อสังเกตทั่วไปในที่นี้ ไม่น่าจะมีข้อคลาดเคลื่อนมากนัก คำถามต่อมาก็คือ เพราะเหตุใดหญิงชาวอิสาน จึงแต่งงานกับชาวตะวันตกมากกว่าชาวตะวันออก อย่างเช่นเกาหลี ญี่ปุ่น จีน หรือประเทศอื่น ๆ นอกจาก "ฝรั่ง" ตะวันตก คำถามหรือความสนใจเช่นนี้ มิได้พุ่งไปที่ความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศตะวันตก และประเทศตะวันออกเท่านั้น แต่ในแง่ของ "วัฒนธรรม" ก็มีคำถามหรือประเด็นที่เราควรจะทำ ความเข้าใจอยู่มาก สิ่งเหล่านี้ เป็นที่มาหรือความสนใจของการวิจัยที่เรากำลังจะอธิบายต่อไป สำหรับคำถามของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เราได้แสดงไว้ในข้างล่างนี้

1.2 คำถามการวิจัย

- การแต่งงานกับชาวต่างชาติของหญิงชาวอิสาน มีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ระหว่างการแต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก
- ในการแต่งงานของหญิง เกี่ยวข้องกับทรัพยากรของครัวเรือนอย่างไร กล่าวคือ ครัวเรือนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง (ทั้งทรัพยากรวัตถุ และทรัพยากรที่ไม่ใช่วัตถุ) เพื่อให้ได้แต่งงาน และการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ได้ทำให้ทรัพยากรของครัวเรือน เพิ่มหรือลดลงหรือไม่ ในแง่ใด

- ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ คนครัวเรือน ในชุมชน มองหรือให้คุณค่าในเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติอย่างไร คุณค่าดังกล่าวนี้ มีความแตกต่างกันหรือไม่ ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก
- หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติและสามี มีความสัมพันธ์อย่างไรกับครัวเรือน ชุมชน ความสัมพันธ์เช่นนี้ แตกต่างกันหรือไม่ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก และความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไรหรือไม่

1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย

- เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมชุมชน ของการสมรสข้ามวัฒนธรรมระหว่างหญิงไทยในสังคมชนบทอีสานกับชาวตะวันตกและตะวันออก

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การตั้งคำถามในเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มีผลกระทบอย่างไรต่อวัฒนธรรมชุมชนนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในกรอบพื้นฐาน เพื่อที่จะนำไปสู่การตอบปัญหาการวิจัย ซึ่งเราจะได้กล่าวต่อไปนี้

1) วัฒนธรรมชุมชนและการเปลี่ยนแปลง

คำว่า "วัฒนธรรมชุมชน" เป็นคำที่เกิดและใช้แพร่หลายทั่วไปในช่วงประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่าน มา กลุ่มที่นำเอาคำและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมชุมชนเข้าใช้กลุ่มแรกคือนักพัฒนาองค์กรพัฒนา เอกชน โดยมีบุญเพรง บ้านบางพูน (นามแฝงของบำรุง บุญปัญญา) และบาทหลวงนิพนธ์ เทียรวิหารย์ เป็นผู้นำ การนำเอาแนวคิดดังกล่าวนี้ มาทำการศึกษาวิจัยในตอนแรก มิได้มาจากนักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา แต่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ศ. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เป็นผู้ให้นำเอาแนวคิดดังกล่าวนี้ เข้ามาศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่ ศ. ฉัตรทิพย์และกลุ่มวิจัย เศรษฐกิจชุมชน นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ มิได้นำมาจากกลุ่ม เอ็น จี โอ แต่ก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่ มาก

ความจริงแล้ว ความสนใจเริ่มต้นของ "สำนักฉัตรทิพย์" อยู่ที่แนวคิดเรื่องวิถีการผลิต แบบ เอเชีย (Asiatic Mode of Production) อย่างไรก็ตาม ศ. ฉัตรทิพย์และกลุ่มนักวิจัย ได้ก้าวไปไกลกว่าข้อ วิพากษ์วิจารณ์ ในเรื่องความเหมือนความต่างระหว่างวิถีการผลิตเอเชีย และที่เกิดขึ้นในยุโรป (เช่น เรื่อง สังคมไทยไม่เคยผ่านขั้นตอนการเป็นสังคมทาส เจ้าที่ดินขนาดใหญ่ในสังคมไทยมีเพียงในทางทฤษฎี แต่ ในทางปฏิบัติไม่มี เป็นต้น) โดยได้ลงไปทำการศึกษาวิจัยสนามอย่างกว้างขวาง สนามของการ

ศึกษาวิจัยของสำนักฉัตรทิพย์ ก็คือชุมชนหมู่บ้าน ความ สนใจของกลุ่มนักวิจัยอยู่ที่ว่า แม้ว่าสังคมไทย จะเปลี่ยนผ่านระบอบเศรษฐกิจสังคมและ การเมืองแบบดั้งเดิมมาสู่ระบอบใหม่ ชุมชนหมู่บ้านก็ยังคง ดำรงอยู่ ชุมชนหมู่บ้านจึงเป็นสาระหลักอย่างหนึ่งในกรอบแนวคิดวิถีผลิตเอเซีย ตามแนวคิดของสำนัก ฉัตรทิพย์ ส่วนความหมายของวัฒนธรรมชุมชนนั้น ศาสตราจารย์ฉัตรทิพย์ อธิบายไว้ดังนี้

"อาจสรุปได้ว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นผลลัพธ์ของการวิเคราะห์พฤติกรรม ของชานาในสภาวะด้านจริยธรรม ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คือ ความดีงามเปี่ยมด้วยน้ำใจ ที่ปรากฏในชุมชนชานาดั้งแต่โบราณกาลมา และในแง่ของความรัก และเห็นแก่ผู้อื่นในศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ" (ฉัตรทิพย์ และคณะ 2541 : น. 250)

อีกทีหนึ่ง ซึ่งศาสตราจารย์ฉัตรทิพย์ ได้เขียนไว้ และคริสต เบเคอร์ ได้นำมาอ้างไว้ในปฐมบท ของงานวิจัยของเขา ดังนี้

"แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน ที่มีการศึกษาวิจัยในกลุ่มสำนักฉัตรทิพย์ มีขอบเขต ความหมายที่กว้างขวาง กล่าวคือ รวมถึงแนวคิดที่มีการศึกษาค้นคว้า และเป็นแนวทางในการ ทำงานพัฒนาในหมู่ของ NGOs อย่างเช่น งานของบาทหลวงนิพนธ์ เทียนนิหาร บำรุง บุญ ปัญญา อภิชาติ ทองอยู่ ดร.เสรี พงศ์พิศ แนวคิดของนักวิพากษ์วิจารณ์สังคมตามแนวทาง ศาสนาพุทธ อย่างศาสตราจารย์ประเวศ วะสี ไปจนถึงงานของนักวิชาการอย่าง ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ ดร.อานันท์ กาญจนพันธ์ เป็นต้น แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมชุมชนของ นักคิดแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เหล่านี้ จะมีพื้นฐานความเป็นมาที่แตกต่างกันออกไป แต่ศูนย์กลาง ของการวิเคราะห์ ของนักคิดเหล่านี้ ส่วนแต่มีจุดร่วมอันเดียวกันคือ ให้ความสำคัญแก่ "ชุมชน / หมู่บ้าน" เป็นหลักนั่นเอง"(คริสต เบเคอร์ 2546)

ถ้าหากพิจารณาจากมุมมองกว้าง แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน อาจจะได้ว่าเป็นปฏิกิริยาต่อ การศึกษาสังคมในกรอบเสรีนิยมของชนชั้นกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีสังคมศาสตร์จากประเทศ ตะวันตก ที่มักจะมอง "ชนบท" ในลักษณะที่เป็นส่วนล้าหลัง และรอคอยที่จะถูกดูดกลืนเข้ามาสู่ ภาควัตถุศาสตร์ แนวคิดดังกล่าวนี้ปิดกั้น หรือทำให้มองไม่เห็นความเป็นจริงของชุมชนหมู่บ้านด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านที่เป็นพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อิทธิพลและการครอบงำทางทฤษฎีจากสังคม ตะวันตก อาจจะยกตัวอย่างให้เห็นได้ อย่างเช่น การศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เริ่มมาจาก ข้อเสนอในเรื่องโครงสร้างหลวม และนำมาขยายในงานวิจัยของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล

ภายใต้โครงการบางชั้น การศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักก็เริ่มมาจากการสำรวจเศรษฐกิจไทยของธนาคารโลก ในช่วงต่อระหว่างพุทธศตวรรษที่ 2490 - 2500 ส่วนการเรียนการสอนและการวิจัยในทางรัฐศาสตร์ ก็ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสถาบันของรัฐและการบริหารราชการ คำถามหรือประเด็นความสนใจในทางวิชาการเหล่านี้จะจำกัดแคบ โดยมีสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังความสนใจในทางวิชาการคือ สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงหรือก้าวไปสู่สังคมอุตสาหกรรมตามแบบตะวันตกได้อย่างไร ความสนใจเหล่านี้มองข้าม "ชุมชนหมู่บ้าน" และสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน

ดังนั้น คำว่าวัฒนธรรมชุมชน จึงหมายถึง "สถาบัน" ที่ไม่ได้ถูกครอบงำโดยสถาบันของรัฐ หรือราชการ หรือสถาบันของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ (ที่มีรากฐานความสัมพันธ์แบบตลาด) สถาบันดังกล่าวนี้ มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าแบบดั้งเดิม และเป็นแกนในการกำหนดระเบียบ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน วัฒนธรรมชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ เราจะเดินตามกรอบคิดที่นำเสนอโดยสำนักขัตรีทิพย์ ซึ่งเราได้สรุปไว้โดยย่อข้างต้นแล้ว อย่างไรก็ตาม การจำแนกวัฒนธรรมชุมชนออกวัฒนธรรมอื่น ๆ ก่อนข้างจะมีปัญหาในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เรื่องมาจากว่า ในชีวิตจริง มีการผสมกลืนกลายระหว่างวัฒนธรรม กล่าวคือ ในรูปธรรม หรือชีวิตประจำวันด้านหนึ่ง ๆ มักจะมีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมทั้งเก่าและใหม่ ทั้งวัฒนธรรมชุมชน และวัฒนธรรมแบบราชการ ผสมปนเปกันอยู่เสมอ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนในที่นี้ จะใช้ประโยชน์เพื่อช่วยให้เราจำแนกให้เห็นรูปแบบทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง แต่เราจะต้องไม่ละเว้นที่จะวิเคราะห์ หรือทำความเข้าใจการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมแบบต่าง ๆ ด้วย

ประเด็นต่อมาที่เราจะต้องวางกรอบ เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามในการศึกษาวิจัยก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในที่นี้ เราสามารถที่จะอาศัยทฤษฎีคลาสสิก ที่พัฒนาขึ้นมา และเป็นมาตรฐานในการศึกษาวิจัยในวงวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาอยู่ทั่วไป กล่าวคือ นับตั้งแต่ชาร์ล ดาร์วิน ได้ค้นพบและนำเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ก็มีแนวคิดหลักอยู่ที่ว่า วัฒนธรรมเป็นกลไกหรือเครื่องมือ ที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม หรือกล่าวในทางกลับกันก็คือ สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยน วัฒนธรรมก็ต้องเปลี่ยนตาม เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัว และดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ ภายใต้แนวคิดเช่นนี้ ได้ระบุว่า มีกระบวนการที่สำคัญสองกระบวนการ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กล่าวคือ การประดิษฐ์คิดค้น และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เนื่องจากว่าเอกสารในเรื่องนี้ มีรายละเอียดและมีการศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว เราจะไม่เสนอรายละเอียดในที่นี้

สิ่งสำคัญที่เราจะต้องพิจารณาในที่นี้ก็คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น มีข้อจำกัด เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยสังคมในปัจจุบัน

ประการแรก แนวคิดวิวัฒนาการ มีสมมติฐานเกี่ยวกับทิศทางการเปลี่ยนแปลง ว่าจะมีทิศทางในทางเดียว คือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ "ความก้าวหน้า" และภาพแทนของความก้าวหน้า ก็มักจะเป็นไปตามตัวแบบสังคมอุตสาหกรรมตะวันตก ข้อโต้แย้งก็คือ การเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้อีกหลายทิศทางมากกว่าการก้าวตามสังคมตะวันตก โดยเฉพาะถ้าเราพิจารณาในกรอบเวลาที่ไม่ยาวมากนัก ประการที่สอง การมองว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำหรับมนุษย์ ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ทำให้เราเชื่อว่า พลังที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง มาจาก "ภายนอก" เป็นหลัก เมื่อมองภาพการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชน จากข้อสมมติฐานเช่นนี้ ทำให้เราอธิบายได้ว่า กระแสที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มาจากข้างนอก วัฒนธรรมชุมชนหรือคนในชุมชนมักจะเป็น "ผู้ถูกกระทำ" การปรับตัวของคนในชุมชน จึงเป็นเรื่องของการยอมรับเอาระบบคุณค่าใหม่ ที่นำเสนอมาจากข้างนอก ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ และสามารถอยู่รอดได้

ข้อโต้แย้งต่อสมมติฐานทั้งสองด้าน ส่วนหนึ่งมาจากนักทฤษฎีหลังความทันสมัยนิยม ซึ่งปฏิเสธว่า แบบแผนทางวัฒนธรรม มิได้มีแบบแผนเดียว กลุ่มนักทฤษฎีนี้ เสนอให้พิจารณาและวิเคราะห์ให้เห็นถึงความหลากหลาย และเปิดเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม แกนกลางของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จึงมีมากกว่าเรื่องของการปรับตัว แต่เป็นเรื่องของการต่อสู้ การต่อต้านชัดเจน ถึงแม้ว่า กลุ่มนักทฤษฎีหลังทันสมัยนิยม จะสามารถวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างมีน้ำหนัก แต่เมื่อก้าวไปถึงขั้นที่จะต้องทำนายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะไปทางไหน ทฤษฎีหลังความทันสมัยนิยมมักจะไม่ให้ความกระจ่างที่ชัดเจน แนวคิดที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจจะถือได้ว่าอยู่ตรงกลางระหว่าง ทฤษฎีหน้าที่นิยมแบบดั้งเดิม และทฤษฎีหลังทันสมัยนิยม คือทฤษฎี structuration ที่นำเสนอโดย Anthony Giddens เพื่อให้ได้ภาพและคำอธิบายของทฤษฎีนี้ ที่รวบรัด และกระชับ ผู้วิจัยใคร่ขอยกคำกล่าวของ Giddens มาไว้ดังนี้

"ในชีวิตประจำวันต่อ ๆ มา ฉันได้ช่วยในการผลิตซ้ำสถาบันทางสังคม ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว และฉันไม่ได้มีส่วนทำให้สถาบันนั้นก่อเกิดขึ้นมา สถาบันเหล่านี้ทำหน้าที่มากกว่าการเป็นเพียงสิ่งแวดล้อมของการกระทำของฉัน เนื่องจากว่า...สถาบันเหล่านี้เข้าไปผนวกอยู่ในสิ่งใดก็ตามที่ฉันทำในฐานะที่เป็นตัวตน ในทำนองเดียวกัน การกระทำของฉันก็ผนวกอยู่ในสถาบันซึ่งเป็นเงื่อนไขของสถาบันที่ (ส่งผลต่อ...ผู้วิจัย) การกระทำของผู้อื่น เช่นที่การกระทำของผู้อื่นเป็นเงื่อนไขสถาบัน กำหนดการกระทำของฉัน ดังนั้น กิจกรรมที่ฉันได้กระทำนี้ก็อยู่ในสถาบัน เป็นส่วนประกอบของสถาบัน และเป็นโครงสร้างของคุณสมบัติต่าง ๆ ของสถาบันที่ขยายออกไปนอกเหนือจากตัวฉัน ทั้งกาลและเทศะ (Giddens : 1987 : 11 อ้างใน Norman Long : 1992, P 24)

สิ่งที่ Giddens ได้นำเสนอไว้ในข้างบนก็คือว่า “โครงสร้าง” ทางสังคม (ในที่นี้คือวัฒนธรรม) แม้จะปรากฏอยู่ก่อน และเราเกิด เติบโตขึ้นมาในโครงสร้างที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่ว่าโครงสร้างดังกล่าวนี้ก็เกิดจากการกระทำของปัจเจก รุ่นก่อน ๆ และมีการสืบทอดต่อมา ดังนั้น ในปัจจุบัน เรามีส่วนในการหล่อหลอม “โครงสร้าง” ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อคนรุ่นต่อ ๆ ไป แนวคิดของ Giddens ดังกล่าวนี้นี้ มีประโยชน์ในการกำหนดกรอบคิดของการวิจัยในแง่ที่ช่วยให้เรามองถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ที่กว้างกว่าวิธีคิดแบบดั้งเดิม แต่มีได้ปฏิเสธแนวคิดแบบดั้งเดิมทั้งหมด กล่าวคือ ในด้านแรก การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชน เกิดจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง เมื่อเศรษฐกิจสังคมของประเทศหรือของโลกมีการเปลี่ยนแปลง ย่อมต้องส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในอีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมชุมชน เกิดจาก “ผู้แสดง” (actors) ที่อยู่ภายในระบบของวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชน จำเป็นต้องพิจารณาทั้งพลังที่มาจากข้างนอก และการคลี่คลายขยายตัวภายในชุมชน ซึ่งการวิเคราะห์ในแบบหลังก็คือแนวคิดที่เรียกว่า structure – agency นั่นเอง

2) ทรัพยากรและวิถียังชีพของครัวเรือน

เมื่อเรามองว่า การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชน เกิดจากทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง คือเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง และการกระทำของผู้แสดง สิ่งที่เราจะต้องวางกรอบในการวิเคราะห์ของเราต่อมาก็คือ เราจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้แสดง ในการวิจัยนี้ เราได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวิถีการยังชีพของครัวเรือน ซึ่งเราจะได้อธิบายต่อไป

สิ่งที่เป็นความเชื่อ หรือคำอธิบายทั่ว ๆ อย่างเป็นหนึ่ง เมื่อเราตั้งคำถามว่า อะไรเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้นับถืออิสลาม แต่งานกับชาวต่างชาติ คำตอบหรือคำอธิบายในเรื่องนี้ มักจะเน้นไปในเรื่องเศรษฐกิจ ความชอบธรรมหรือน้ำหนักในคำอธิบายเช่นนี้ มักจะขึ้นอยู่กับหลักฐานที่ว่า ภาคอิสลาม เป็นภูมิภาคที่ยากจนที่สุดของประเทศ แม้ว่าคำอธิบายนี้ จะมีน้ำหนัก และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยัน แต่ก็ยังมีคำถามให้เราต้องขบคิดต่อไปคือ การกระทำของครัวเรือนและปัจเจก ถูกกำหนดโดย “รูปแบบการผลิตหลัก” (dominant mode of production) หรือถ้าจะพูดให้ชัดก็คือ วิถีการผลิตแบบทุนนิยม ที่แพร่เข้าไปในชุมชน ได้เข้าไปกำหนดว่า ครัวเรือนจะทำการผลิตอะไร จะใช้แรงงานหรือทรัพยากรของครัวเรือนอย่างไร การผลิตของครัวเรือน หรือกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดโดยวิถีการผลิตแบบทุนนิยมนี้ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในที่สุด

คำอธิบายเช่นนี้ ถูกโต้แย้งโดยหลายกลุ่มแนวคิด และการโต้แย้งนี้ มิใช่เพียงแคในระดับแนวคิดทฤษฎี แต่ยังคงเป็นเรื่องข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น กล่าวคือ การศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนาพบว่า ถึงแม้ว่าระบบการผลิตแบบทุนนิยม จะสถาปนาขึ้นมาอย่างชัดเจนในภูมิภาคนั้น ๆ แต่ก็ยังพบว่า ครัวเรือนและปัจเจกในครัวเรือนของภูมิภาคนั้น ๆ มีแบบแผนการทำมาหา

กินหรือการยังชีพหลายแบบ ความหลากหลายของแบบแผนการยังชีพนี้ มิใช่เกิดในระหว่างครัวเรือนเท่านั้น ในครัวเรือนใด ๆ ครัวเรือนเดียวก็สามารถพบความหลากหลายที่ว่ามีได้ และแม้ในบุคคลคนเดียวก็ตาม วิถียังชีพก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล และเวลาได้ ความจริงข้อนี้ ชัดแย้งกับแนวคิดในเรื่องวิถีการผลิตหลัก ที่มองว่าภายใต้วิถีการผลิตแบบทุนนิยมที่สถาปนาขึ้นมา ครัวเรือนและปัจเจก จะหันไปสู่การผลิตตามความชำนาญเฉพาะด้าน ข้อขัดแย้งเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า คำอธิบายตามแนวคิดที่ยึดอยู่บนข้อเสนอวิถีการผลิตแบบทุนนิยม จึงไม่เพียงพอสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น

คำอธิบายในเรื่องความหลากหลายของการยังชีพ มีอยู่สองแนวทาง แนวทางแรกมากจากกลุ่มศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างเช่น Leach, Means and Scoones (1998, 1999) จุดเริ่มแรกของความสนใจในเรื่องนี้ อยู่ที่ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมองว่า ระบบกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ประเด็นสำคัญก็คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มีผลต่อการยังชีพของประชากรพอ ๆ กับหรืออาจจะมากกว่าการจ้างงาน หรือการผลิตภายในวิถีการผลิตแบบทุนนิยมด้วยซ้ำเป็นการวิเคราะห์ในเรื่องวิถีการยังชีพที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นจุดเริ่มต้นที่ชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของการยังชีพ และในระยะต่อมา แนวคิดนี้ได้พัฒนาไปสู่ทฤษฎีวิถียังชีพ (livelihood approach) (Carney, 1998)

คำว่าวิถียังชีพ หรือ Livelihoods เป็นคำที่ยังไม่มีการบัญญัติ และเป็นที่ยอมรับหรือใช้อย่างทั่วไปในวงวิชาการไทย แม้ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้ จะเป็นที่แพร่หลายมานาน ดังนั้นจึงอาจจะมีคำในภาษาไทยคำอื่น ๆ อีก ที่ผู้ใช้ตั้งใจให้หมายถึงคำว่า livelihoods ในภาษาอังกฤษ ในที่นี้ เราจะใช้คำว่า "วิถียังชีพ" ตัวแบบวิถียังชีพซึ่งในปัจจุบันเป็นที่คุ้นเคยแล้วก็คือ "ทรัพย์สินทุน" capital assets ห้าประเภท ได้แก่ทุนธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ และทุนสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับไปหานิยามของคำว่า "วิถียังชีพ" ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำดังกล่าวก็ยังคงมีความสับสนในนิยามอยู่ ในภาษาธรรมดาทั่วไป คำว่า livelihoods ในภาษาอังกฤษหมายถึงอาชีพหรือกิจกรรมซึ่งเป็นแหล่งยังชีพหลักของบุคคลหรือครัวเรือน คำนิยามที่เสนอไว้โดยองค์การพัฒนาระหว่างประเทศองค์กรหนึ่ง มีดังนี้

คำว่าวิถียังชีพ มิได้หมายถึงเฉพาะกิจกรรมที่เป็นแหล่งรายได้ของบุคคลที่ใช้เพื่อยังชีพเท่านั้น แต่หมายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีสวนหรือส่งผลกระทบต่อความสามารถของบุคคลและครอบครัวของเขาในการยังชีพ องค์ประกอบดังกล่าวนี้รวมถึง

- ทรัพย์สินซึ่งครัวเรือนเป็นเจ้าของ หรือสามารถที่จะเข้าถึง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน ทุนกายภาพ และทุนสังคม

- กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้ครัวเรือนใช้ทรัพยากรเหล่านี้ ในการสนองตอบต่อความจำเป็น (needs) ของปัจเจกและครัวเรือน
- ปัจจัยอื่นๆ ที่ครัวเรือนอาจจะไม่สามารถควบคุมได้โดยตรง อย่างเช่นฤดูกาล ความแห้งแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหว ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อความเปราะบาง (vulnerability) ของครัวเรือน
- นโยบาย, สถาบัน ซึ่งอาจจะช่วยสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคสำหรับการมีที่ยั่งยืนที่เพียงพอของครัวเรือน (Mess and Townsley, FAO, 2003)

สิ่งที่ถือว่าเป็นความรู้และคำอธิบายใหม่ที่มาจกแนวคิดวิถียังชีพก็คือ กรอบคิดวิถียังชีพได้ขยายการมอง “ทุน” หรือ “ทรัพยากร” ที่คนในประเทศกำลังพัฒนาสามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับยังชีพได้ แต่ถึงแม้ว่ากรอบคิดวิถีการยังชีพได้ขยายพรมแดนของความรู้ในเรื่องนี้ออกไปมากกว่าแนวคิดเดิม ก็ได้รับการวิจารณ์ว่า เป็นกรอบคิดที่เน้น “การมีและการครอบครอง” (having and controlling) (McGregor and Camfield; 2005) โดยเฉพาะการใช้คำว่า “ทุน” แทนสิ่งที่ครัวเรือนมีและครอบครองนั้น อาจจะทำให้แนวคิดวิถียังชีพ ตกอยู่ภายใต้โครงกรอบทางปัญญาของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักแนวคิดในเรื่องการมีและการครอบครองที่อยู่ในกรอบความคิดวิถียังชีพนี้ ได้ก้าวไปถึงขั้นที่พยายามที่จะนิยามการเป็นเจ้าของ “ความสัมพันธ์และเครือข่าย” หรือทุนทางสังคม (ซึ่งโดยทั่วไปเป็นของส่วนรวม) การมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็น “ทุน” มีแนวโน้มที่จะทำให้เราวิเคราะห์และมองว่า ผู้คนในประเทศโลกที่สาม ถูกกำหนด เพียงแต่ว่ารูปแบบของทุนที่กำหนดวิถียังชีพของผู้คนในประเทศโลกที่สาม ได้เพิ่มไปจากทุนทางการเงินและทางกายภาพ โดยรวมถึงทุนทางนามธรรมที่จับต้องไม่ได้เข้าไปด้วยเท่านั้นเอง

แนวคิดอีกกลุ่มหนึ่งที่พัฒนาขึ้นมา ภายใต้กรอบคิดวิถียังชีพและยุทธวิธีทางทรัพยากรได้แก่แนวคิดที่เรียกว่า Resource Profile Framework กรอบคิดดังกล่าวนี้ โดยพื้นฐานแล้วเป็นกรอบการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยได้รับอิทธิพลจากงานของ Norman Long (Long and Long; 1989) เมื่อมองจากองค์ประกอบหลักแล้ว กรอบคิด Resource Profile Framework มิได้แตกต่างไปจากกรอบคิดวิถียังชีพเท่าใดนัก กล่าวคือมองว่าครัวเรือนและปัจเจก มีหรือครอบครอง “ทรัพยากร” ซึ่งจำแนกได้ห้าอย่างคือ

- ทรัพยากรวัตถุ (material resource) ได้แก่ที่ดิน บ้าน ทรัพย์สิน เครื่องมือ หรืออื่น ๆ ซึ่งสามารถจับต้องมองเห็นได้ นอกจากนั้น ทรัพยากรวัตถุอาจจะปรากฏในรูปของกระแสไหลเวียนของรายได้
- ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่กำลังแรงงาน (labour force) ภาวะสุขภาพ การศึกษา ทักษะ และประสบการณ์อื่น ๆ

- ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ความสัมพันธ์และเครือข่ายที่สมาชิกของครัวเรือนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง
- ทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่สถานะภาพ (status) หรือเครื่องหมายตำแหน่งที่คนในครัวเรือนได้รับ และสถานะภาพหรือเครื่องหมายตำแหน่งนั้น มีคุณค่าในระบบความเชื่อในวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติและเป็นของส่วนรวมที่คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

แม้ว่าแนวคิด Resource Profile Framework จะคล้ายคลึงกับแนวคิดวิถียังชีพ แต่มีข้อแตกต่างที่สำคัญสองประการ ประการแรก การได้รับอิทธิพลจากแนวคิด Norman Long ได้ทำให้ แนวคิด Resource Profile Framework ให้ความสำคัญแก่ครัวเรือนและปัจเจกในฐานะที่เป็น "ตัวแทน" (agency) หรือผู้กระทำการ พฤติกรรมหรือการกระทำของครัวเรือนและปัจเจกตามแนวคิดนี้ จึงมิได้ถูกกำหนดโดยโครงสร้าง (รัฐ ตลาด) เท่านั้น แต่ครัวเรือนและปัจเจก มีความสามารถในการคิดและตระหนักรู้ (acknowledgeable) ต่อการมีอยู่ของโครงสร้าง ภายใต้กรอบจำกัดของสภาพแวดล้อม ครัวเรือนและปัจเจกจะตัดสินใจกระทำการ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ (McGregor; 2003) ดังนั้น แนวคิด Resource Profile Framework จึงอาจจะเรียกได้ว่าเป็นแนวคิดที่เน้นในเรื่อง "การคิดและการกระทำ" (thinking and doing) มากกว่าการ "มีและควบคุมกำกับ" (having and controlling)

ข้อแตกต่างในประเด็นที่สองเป็นเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับ "ทรัพยากร" (resource) และ "สินทรัพย์ทุน" (capital asset) ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างบนว่า แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทุน มีแนวโน้มที่จะได้รับอิทธิพลมาจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ดังนั้น สิ่งที่เป็น "คุณค่า" หรือ "ความหมาย" ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ยาก จึงถูกลดความสำคัญหรือมองไม่เห็น แนวคิดในเรื่อง Resource Profile Framework ได้ให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าวนี้ และสามารถที่จะสะท้อนคุณค่าหรือความหมายของการกระทำได้มากกว่า แนวคิดเรื่อง Resource Profile Framework เน้นว่า "ทรัพย์สิน" (assets) ที่ครัวเรือนมีและครอบครอง อาจจะมีลักษณะชั่วคราวและสินทรัพย์เหล่านี้ก็ถูกให้นิยามและความหมายเฉพาะ ที่มีการผันแปรไปตามระบบความสัมพันธ์และบริบทของสังคม (McGregor and Kebede; 2003)

แนวคิดวิถียังชีพของครัวเรือนที่ได้อธิบายไว้ในตอนต้น จะช่วยให้เรามองการแต่งงานข้ามชาติของหญิงชาวอิสาน และผลของการแต่งงานข้ามชาติต่อวัฒนธรรมชุมชน ที่มากไปกว่าการมองในเรื่อง "เศรษฐกิจ" เป็นปัจจัยกำหนด กล่าวคือ ทรัพยากรที่ครัวเรือนมี และครอบครองอยู่นั้น มีรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งอาจจะรวมถึงเครือข่าย ความสัมพันธ์ หรือ

สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สมาชิกของครอบครัวมีอยู่ และการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยังชีพ จึงมีแนวทางที่หลากหลาย ผลของการกระทำของครัวเรือนและสมาชิกของครัวเรือน เพื่อให้ได้มาซึ่งการยังชีพนี้ (บางส่วน) ก็จะผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ "วัฒนธรรมชุมชน" ซึ่งจะเป็เงื่อนไขต่อการกระทำของคนรุ่นต่อ ๆ ไป

1.5 การเก็บข้อมูลสนาม

การคัดเลือกชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลสนาม เป็นประเด็นแรกที่ทีมวิจัยก็ขึ้นมาพิจารณาว่า จะเลือกชุมชนแบบไหน เกณฑ์ที่เราวางไว้ในตอนแรกก็คือ เป็นชุมชนที่จะต้องมื้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ มากพอสมควร คืออย่างน้อยควรมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และนอกจากนี้ เราจะหลีกเลี่ยงที่จะศึกษา ชุมชนที่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องคล้าย ๆ กันมาก่อน ในขั้นแรกเราตั้งเป้าไว้ว่า จะเลือกสองชุมชน คือชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติที่เป็นชาวตะวันออก และชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับตะวันตก เมื่อเราทำการสำรวจข้อมูลเพื่อคัดเลือกชุมชนที่จะทำการศึกษา ก็พบว่ามื้ข้อจำกัด กล่าวคือ เราไม่พบชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันออกจำนวนมาก ถึงร้อยละ 10 ในขณะที่ชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันตกที่มีจำนวนมาก หาได้ไม่ยาก ในการนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ทีมวิจัยได้รับคำแนะนำจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิว่า ให้ใช้แนวคิด "ชุมชนในจินตนาการ" กล่าวคือ แม้ชุมชนในภาคอีสาน จะมีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน และมีลักษณะเฉพาะ แต่ก็มี "ลักษณะร่วม" ที่อยู่ในจินตภาพของคนอีสาน ดังนั้นครัวเรือนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันออก ที่เราทำการศึกษาคั้งนี้ มิได้มาจากชุมชนเดียวกัน ส่วนหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกนั้น มาจากชุมชนเดียวกัน

ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนนั้น เราได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และกลุ่มคนที่ไม่ม่มีสมาชิกไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ครัวเรือนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติกับครัวเรือนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน และทัศนคติความคิดเห็นต่าง ๆ ของกลุ่มที่ไม่ได้มีลูกสาวไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ วิธีการเก็บข้อมูลส่วนใหญ่ใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ

ส่วนการเก็บข้อมูลครัวเรือน และหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาตินั้น ได้ใช้แนวคำสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (ดูภาคผนวก) การศึกษาภาคสนามชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันออก จะศึกษาข้อมูลทั้งในระดับชุมชน ครัวเรือนและปัจเจกบุคคล การสัมภาษณ์ ซึ่งผู้นำและสมาชิกชุมชนทุกท่านได้ให้ความกรุณาในการตอบคำถามอย่างดี หลังจากที่มีการซักถามถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัย และการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะให้ชาวบ้านเข้าใจในส่วนนี้

การเก็บข้อมูลของเราจะเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพื่อให้ได้ภาพบริบทชุมชน รายชื่อของครัวเรือนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวตะวันออก ในส่วนนี้จากการสังเกตพบว่า ผู้นำมักจะทำกล่าวถึงชื่อของหญิงที่ประสบความสำเร็จจากการแต่งงาน ต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าผู้นำจะนึกออกว่ายังมี

สมาชิกที่แต่งงานกับชาวตะวันตกแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนบอกว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะ เขา ไม่ได้มาสร้างบ้านใหม่ ไม่มีรถยนต์ ทำให้ไม่มีจุดเด่นที่จะคิดถึง

ในการสัมภาษณ์ระดับครัวเรือนก็เหมือนกัน ครัวเรือนที่มีหญิงแต่งงานแต่ไม่ประสบความสำเร็จก็ไม่อยากจะให้ข้อมูลจะเป็นในลักษณะที่เรียกว่า ถามคำตอบคำมากกว่า ปัญหาสำคัญนี้จะอยู่ที่การศึกษาข้อมูลของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกที่ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตอยู่นอกพื้นที่ ทั้งอยู่ในเมืองไทยและต่างประเทศ ฉะนั้นจึงต้องใช้โอกาสพิเศษอย่างช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ที่ยิ่งเหล่านี้กลับมาเยี่ยมบ้านเป็นช่วงเวลาที่เขาไปสัมภาษณ์

สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติที่เป็นฝรั่งผิวขาว ทีมวิจัยเลือกหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 1 หมู่บ้านในอำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ในช่วงแรกของการเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนนั้น ทางทีมวิจัยได้มีผู้ช่วยนักวิจัยลงไปเก็บข้อมูล โดยการพักอาศัยอยู่ในชุมชนที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งนอกจากจะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนแล้ว ยังทำให้ทราบรายชื่อผู้หญิง ตลอดจนครอบครัวของผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม

หลังจากทีมวิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้หญิงเหล่านั้นแล้ว จึงใช้วิธี เดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายคน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์ครบถ้วนการสัมภาษณ์ในแต่ละรายจึงค่อนข้างใช้เวลานาน แต่ก็ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างราบรื่น

อย่างไรก็ตามในช่วงที่ลงไปเก็บข้อมูลแบบเจาะลึกครั้งแรก เมื่อเราแจ้งว่าจะมาสัมภาษณ์ผู้หญิงที่แต่งงานกับฝรั่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็กังวลว่าเราจะไม่ได้รับความร่วมมือในการสัมภาษณ์ จึงได้ให้ภรรยาเป็นคนพาไป แต่เนื่องจากประเด็นการสัมภาษณ์บางประเด็นเป็นเรื่องอ่อนไหว และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การมีชาวบ้านในหมู่บ้านรวมอยู่ด้วยในวงสนทนา ผู้ถูกสัมภาษณ์จะระมัดระวังคำพูดมากขึ้นและคอยขำเลียงมองชาวบ้านที่มาร่วมวงพูดคุย เมื่อจะตอบคำถาม ซึ่งเป็นสาเหตุให้ข้อมูลสำคัญบางเรื่อง เช่น เส้นทางกรไปพบสามี หรือ ทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้น หรือ ในเรื่องของการมองตัวเอง ถูกบิดเบือนไป ทั้งนี้ผู้วิจัยรับทราบหลังจากการทำสนทนากลุ่มกับชาวบ้านในหมู่บ้านทำให้ได้ตรวจสอบข้อมูลไปด้วยซึ่งมีข้อมูลบางเรื่องไม่ตรงกัน เช่น กลุ่มเป้าหมายบางคนบอกว่ามีสามีคนเดียว แต่ชาวบ้านบอกว่า กว่าจะถึงสามีคนปัจจุบัน เคยมีสามีมาก่อนหลายคน เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยปรับเปลี่ยนวิธีการคือ ใช้วิธีการเดินทางไปหากกลุ่มเป้าหมายเองไม่รบกวนผู้นำทาง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการแนะนำตัวเองและบอกกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการสัมภาษณ์ ในช่วงแรกผู้ถูกสัมภาษณ์จะระมัดระวังในการตอบอยู่บ้าง แต่หลังการพูดคุยแบบไปเรื่อยๆ เหมือนการถามข่าวคราวธรรมดา ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีท่าทีที่ผ่อนคลายและกล้าพูดคุยเรื่องต่างๆ ของตัวเองมากขึ้น ประกอบกับไม่มีชาวบ้านคนอื่นอยู่ร่วมวงด้วย ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่เป็นประโยชน์และเป็นจริงมากขึ้น

สิ่งที่ปัญหาสำหรับการเก็บข้อมูลคือ ผู้หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยอยู่ในหมู่บ้าน เนื่องจากย้ายตามสามีไปอยู่ต่างประเทศ บ้างก็ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดอื่นใกล้แหล่งท่องเที่ยว หรือคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน บางครั้งก็ออกไปทำธุระนอกหมู่บ้าน ทำให้การลงเก็บข้อมูลต้องอาศัยช่วงเวลาที่ยุติงเหล่านั้กลับมามีบ้านในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือในวาระอื่นซึ่งผู้วิจัยต้องคอยโทรศัพท์ไปสอบถามผู้ใหญ่บ้านเพื่อความแน่ใจ ก่อนลงไปในชุมชน เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นของการศึกษา เนื่องจากช่วงที่สัมภาษณ์บางครั้งเพื่อให้มีบรรยากาศของการพูดคุยที่เป็นธรรมชาติ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญของการเรียงหัวข้อเพื่อจะได้ไม่สะดุดในการพูดคุย

สำหรับในประเด็นมุมมองของชุมชนต่อ คริวเรือนและต่อผู้หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) ชาวบ้านในหมู่บ้านและได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ไปด้วย

1.6 องค์ประกอบของรายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยฉบับนี้ประกอบไปด้วยห้าบท นอกเหนือจากบทแรกซึ่งได้อธิบายพื้นฐานของการทำวิจัยนี้ มีบทต่าง ๆ อีก 4 บทคือ

บทที่สอง อธิบายเรื่องแนวคิดหลักเรื่องการแต่งงาน และการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นอกจากจะเข้าใจพื้นฐานทางความคิดทฤษฎี ยังให้ความเข้าใจบริบทการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในสังคมไทยด้วย

บทที่สามและบทที่สี่ อธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยบทที่สาม อธิบายการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงในชุมชนกับชาวตะวันตก ในบทที่สี่ อธิบายการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชาวตะวันตก

บทที่ห้า สรุปและเปรียบเทียบผลของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชน ระหว่างการแต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก

บทที่ 2

วรรณกรรมพิเคราะห์

กล่าวนำ

ในบทนี้ เราจะเสนอผลของการทบทวนวรรณกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในการแต่งงานข้ามชาติ ที่กว้างออกไปกว่ากรอบแนวคิดที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 1 ที่นี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการอธิบายประเด็นข้อค้นพบ ที่เราจะได้นำมาดำเนินการต่อไป การนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมในที่นี้ จะแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนแรกจะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งงานซึ่งเป็นทฤษฎีทางตะวันตก ตอนที่ ๒ จะนำเสนอการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำในประเทศไทย และตอนสุดท้าย จะนำเสนอพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติ เพื่อให้เห็นถึงบริบทและความเป็นมาของเรื่องที่เราจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแต่งงาน

การศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงาน หรือการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวของมนุษย์ ในวงวิชาการตะวันตก เริ่มมาจากความสนใจและการศึกษาของนักสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา โดยนักสังคมวิทยา มักจะศึกษาเรื่องการแต่งงาน หรือปัญหาครอบครัวของสังคมมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน หรือสมัยใหม่ ส่วนนักมานุษยวิทยาให้ความสนใจครอบครัวของสังคมแบบดั้งเดิม งานในระยะแรก ๆ ของนักวิชาการกลุ่มนี้ อย่างเช่นของ E.R. Groves & W.F Ogburn ที่ชื่อ *American Marriage and Family Relationships* ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1928 ต่อมาก็มีการศึกษาเรื่องครอบครัวและการแต่งงานอีกมากมาย และความสนใจของนักสังคมวิทยา ในเรื่องการแต่งงานและครอบครัว มีสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความสนใจของนักวิชาการต่อปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัญหานี้ มีความสำคัญและมีพลวัตหรือการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ทำให้ต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดมา สำหรับความหมายของ “การแต่งงาน” ในทัศนะนักวิชาการ ให้นิยามคำว่า แต่งงาน (Marriage) ไว้ว่า การจัดระเบียบในการเลือกคู่เพื่อสืบพันธุ์ (Mating) ของชายหญิง หรือคู่สามี-ภรรยา ที่สังคมยอมรับ Gould & Kolb (1964) ขณะเดียวกัน Reading (1978) ได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดภายหลังจากการแต่งงาน หรือการอยู่ร่วมกันระหว่างชายหญิง คือ การรับรองลูกที่เกิดว่าเป็นบุตรที่ถูกต้องของทั้งชาย-หญิงนั้น ตลอดจนถึงสิทธิในการที่จะเป็นผู้สืบทอดมรดกของเด็กที่เกิดมานั้น และสร้างสถาบันครอบครัวให้เกิดขึ้นในสังคม

การแต่งงานนั้นครอบคลุมมิติด้านสังคม และกฎหมาย ที่ระบุถึงองค์ประกอบ และเงื่อนไขที่ทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะ (Void) ทั้งก่อนและหลังการสมรส เช่น

(ก) การยินยอมพร้อมใจของคู่สมรส ตลอดจนผู้ปกครองของคู่สมรส

(ข) การสมรสระหว่างผู้ร่วมสายโลหิตเดียวกัน (Consanguinity)

(ค) การสมรสระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ (Interracial Marriage)

(ง) อายุแรกสมรสตามกฎหมาย (the legal age of marriage)

(จ) การบอกเลิกสัญญา (Breach of Promise)

(ช) แบบแผนและพิธีการแต่งงาน ซึ่งอาจเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนการขออนุญาต จนถึงการประกอบพิธีแต่งงาน (Kephart, 1966)

อย่างไรก็ตาม การแต่งงานในทัศนะของนักวิชาการก็มีการตีความ หรือมีแนวในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งใคร่ขอสรุปไว้ดังข้างล่างนี้

2.2 กลุ่มแนวคิด ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functionalism Perspectives)

แนวคิด ทฤษฎีกลุ่มโครงสร้างหน้าที่ เป็นกลุ่มแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างแพร่หลาย โดยเห็นว่าโครงสร้างของสังคมกำหนดการกระทำของมนุษย์ บัจเจกในสังคมมนุษย์ เปรียบเสมือนอะตอม หรือเราอาจเรียกได้ว่า เป็น Atomistic Perspective (Burt; 1982) มีผลประโยชน์ หรือมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ บัจเจกยังได้รับการอบรมขัดเกลาจากสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ การอยู่ร่วมกันของบัจเจกในสังคมนี้ จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบ มีการกำหนดสถานะภาพและบทบาท การจัดชั้นทางสังคม ผลของการจัดระเบียบก็คือระบบความสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง

นอกจากนั้นในกลุ่มทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ยังมีข้อเสนอว่า สังคมได้แบ่งเป็นระบบย่อยต่างๆ และแต่ละระบบต่างก็มีหน้าที่ ซึ่งการทำหน้าที่ของระบบย่อยแต่ละระบบก็มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับระบบใหญ่ พาร์สัน (Parson) แบ่งระบบการกระทำออกเป็น 4 ระบบ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นระบบสังคมคือ 1) ระบบเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ปรับตัว (Adaptation) ในการจัดสรร และกระจายทรัพยากรให้ทั่วทั้งระบบ ทั้งนี้การแบ่งสรรและกระจายทรัพยากรนั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการ และให้เกิดการแก้ปัญหาในสังคม โดยคำนึงถึงคุณค่าทางสังคมด้วย 2) ระบบการเมืองทำหน้าที่ในการธำรงเป้าหมายของสังคม (Goal Attainment) โดยการ ระดมทรัพยากรในระบบเพื่อให้ระบบสังคมโดยรวมบรรลุเป้าหมาย ซึ่งในบางครั้งระบบการเมืองต้องจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายด้วย 3) ระบบกฎหมาย ทำหน้าที่ในการผสมผสาน (Integration) โดยเป็นตัวกลางในการประสาน (coordination) ความสัมพันธ์ของระบบการกระทำภายในระบบ เพื่อให้ระบบสามารถทำหน้าที่ได้ และ 4) การศึกษา

เช่นโรงเรียน ศาสนา และครอบครัว ทำหน้าที่ในการดำรงระบบโดยจัดการความตึงเครียดที่เกิดขึ้น (Latent pattern maintenance-tension management) ด้วยการถ่ายทอดค่านิยมให้สมาชิกในสังคม ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง

ครอบครัว เป็นระบบย่อยทางสังคมระบบหนึ่ง มีหน้าที่สำคัญทั้งหน้าที่ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการอบรมสั่งสอน(socialization)และควบคุมทางสังคม(social control) เพื่อให้เกิดการสืบทอดระบบคุณค่า และเกิดความต่อเนื่องในระบบสังคมใหญ่ อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวมีหน้าที่ทั้ง ๔ ด้านได้แก่ การปรับตัว การช่วยให้สมาชิกสามารถบรรลุเป้าหมาย การบูรณาการ และหน้าที่แฝงอื่น ๆ และที่สำคัญก็คือ ครอบครัวได้ทำหน้าที่ในการ “ผลิตซ้ำ” สังคมมนุษย์ ทั้งทางกายภาพ และทางชีวภาพ Goode (1982) ชี้ให้เห็นว่าก่อนที่จะชายหญิงจะตกลงใจแต่งงานกันนั้น ทั้งคู่ได้ผ่านการปลุกฝังจากครอบครัวเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะเพศชาย-หญิง (sexual identity) ควบคู่กับการถ่ายทอดทักษะตามเพศชาย-หญิง ที่ถูกกำหนดโดยกฎระเบียบ การเมือง และระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้ชาย-หญิงนั้นกระทำตามที่สังคมคาดหวัง และเมื่อชาย-หญิงนั้นตกลงแต่งงานกัน การอบรมสั่งสอนในคุณค่าเดียวกันก็จะส่งต่อไปยังลูกๆของพวกเขาที่เกิดมาอีกทอดหนึ่งต่อไป ขณะที่การควบคุมทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นข้อห้ามซึ่งในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันในเนื้อหา และระดับของการบังคับ เช่น การแต่งงานระหว่างเครือญาติที่มีสายเลือดเดียวกันเพื่อป้องกันการเกิดความผิดปกติทางพันธุกรรม

การแต่งงานและครอบครัว เป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในกลุ่มแนวคิด-ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มองว่าครอบครัวเป็นระบบ หรือ “สถาบัน” หนึ่งของสังคม (Institution) ที่ทำหน้าที่ (Functioning) เช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างของสังคม เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ ซึ่งหากพิจารณาปรากฏการณ์เรื่องการแต่งงานจากแนวคิดนี้ การแต่งงานเป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อสร้าง และธำรงสถาบันครอบครัวให้สามารถทำหน้าที่ในสังคมนั้นเอง ความจริงแล้ว นักวิชาการอย่างเช่น Williamson, (1966, น. 10,12) ชี้ให้เห็นว่าการแต่งงานเป็นพื้นฐานในการสร้างสถาบันพื้นฐานในสังคมคือครอบครัว โดยครอบครัวมีหน้าที่ที่สำคัญคือ 1) การสร้างสมาชิกใหม่แก่สังคม 2) การอบรมสั่งสอนให้สมาชิกใหม่ทำหน้าที่ที่สังคมคาดหวัง 3) ทำหน้าที่ควบคุมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมต่อความต้องการทางเพศของมนุษย์และ 4) หน้าที่ทั่วไป อาทิ การกำหนดสถานภาพ และบทบาทของสมาชิกสังคม ทั้งนี้ Williamson (1966) ได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการแต่งงานว่า นอกจากเป็นการจัดระเบียบให้สังคม (Social Order) แล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นคงด้านจิตใจแก่มนุษย์ด้วย

กล่าวโดยสรุป นักวิชาการสายโครงสร้างหน้าที่มองว่า ครอบครัวและการแต่งงาน เป็นระบบสังคมที่มีความสำคัญ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว เป็นทั้งผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสังคมด้านอื่น และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านต่าง ๆ อีกหลายด้าน เมื่อเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องครอบครัวและการแต่งงาน ได้เข้าไปเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาวิจัยด้านประชากร โดยเฉพาะแนวคิดที่มองว่า มีความจำเป็นต้องควบคุมจำนวนประชากร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ทำให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงาน และการเจริญพันธุ์ของมนุษย์อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การที่แนวคิดเรื่องโครงสร้างหน้าที่ เน้นในเรื่องการปรับตัว การอบรมขัดเกลา ทำให้อาจมองได้ว่า แนวคิดนี้ น่าจะมีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์เรื่องการแต่งงานข้ามชาติ เพราะประเด็นในเรื่องการสืบทอดในทางวัฒนธรรมของครอบครัวที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม น่าจะมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจโดยใช้แนวคิดด้านนี้

2.3 กลุ่มแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theories)

แนวคิดเรื่องครอบครัวและการแต่งงานของมนุษย์ ได้นำเสนอโดยเฟรดเดอริค แองเกล เพื่อนผู้ใกล้ชิดของมาร์กซ์ แองเกลนำเสนอว่า รูปแบบของครอบครัวและการแต่งงาน พัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต โดยในสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล เป็นสังคมที่ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ ไม่มีใครเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ภายใต้วิถีการผลิตแบบสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาลนี้ ไม่มีระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว หรือครอบครัวเดี่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ชายไม่ได้เป็นเจ้าของผู้หญิง ข้อเสนอของแองเกลในเรื่องนี้ มิเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน ที่ยืนอยู่บนหลักตรรกะหรือหลักเหตุผลเพียงอย่างเดียว ในสังคมแบบดั้งเดิมหลายสังคมที่พบอยู่ในปัจจุบัน ก็พบว่าผู้หญิงค่อนข้างที่จะมีสถานะเหนือกว่าผู้ชาย แต่แน่นอนที่สุดว่า สังคมมนุษย์ส่วนมากในปัจจุบัน อาจจะไม่ได้น้อยมากที่ผู้ที่มีระบบการแต่งงานรวมหมู่ (collective marriage) หรือจะพบการแต่งงานที่ชายมีภรรยาได้หลายคน มากกว่ารูปแบบการแต่งงานที่หญิงมีภรรยาได้หลายคน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องมาจากว่า สังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล ได้หมดไปนานแล้ว

แองเกลชี้ว่า รูปแบบการแต่งงานแบบที่พบได้ทั่วไปในปัจจุบันทั่วโลก พัฒนาขึ้นมาพร้อมกับระบบสังคม ที่มีระบบกรรมสิทธิ์ส่วนตัว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากว่าผู้ชายมีกำลังทางกายมากกว่า ผู้ชายมีกำลังมากกว่า ทำให้สามารถใช้กำลังบังคับ และเป็นเจ้าของเหนือผู้หญิง (ผู้วิจัย) แต่เหตุใดการใช้กำลังบังคับหญิงจึงไม่เกิดขึ้นในยุคก่อน คำอธิบายก็คือ ไม่มีความจำเป็น ทั้งนี้ เพราะว่าทรัพย์สินทุกอย่าง เป็นของส่วนรวม เมื่อมีระบบกรรมสิทธิ์เอกชนเกิดขึ้น ได้เกิดระบบผัวเดียวเมียเดียว (หรือเมียหลายคน ผัวเดียว) ผลก็คือ ผู้หญิงได้ตกเป็นทรัพย์สินของผู้ชาย แนวคิดของแองเกลนี้ เป็นจริงแม้ใน

สังคมไทย ซึ่งมีพัฒนาการวิถีการผลิตที่แตกต่างไปจากประเทศทางยุโรป กล่าวคือ ในกฎหมายโบราณของไทย ก็กำหนดให้ผู้หญิงเป็นทรัพย์สิน ที่พ่อหรือสามี สามารถจำหน่าย หรือนำไปใช้นี้ได้

กล่าวโดยสรุป แนวคิดความขัดแย้งมองว่า การแต่งงาน เป็นรูปแบบหนึ่งของการกดขี่ขูดรีดระหว่างมนุษย์ แนวความคิดนี้ ได้นำไปขยาย ประยุกต์โดยนักคิดสตรีนิยม ที่เราจะได้กล่าวถึงต่อไป สิ่งที่จะต้องตั้งเป็นข้อสังเกตก็คือในประเทศสังคมนิยม อุดมการณ์หรือค่านิยมในการแต่งงาน ได้มีการปลูกฝังอุดมการณ์ของระบอบสังคมนิยมเข้าไปด้วย นอกจากนี้ รัฐได้เข้าไปทำหน้าที่ในการจัดการเรื่องการดูแลเด็ก และจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่า หน้าที่หลายด้าน อย่างเช่น หน้าที่ในการขัดเกลา การอบรมเลี้ยงดู ได้ถูกย้ายไปให้กลไกของรัฐที่อยู่นอกครอบครัว เป็นผู้ทำหน้าที่แทน ดังนั้น ในทัศนะของทฤษฎีความขัดแย้งจึงมองว่า สถาบันครอบครัวในระบอบทุนนิยม ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ระบอบทุนนิยมดำรงอยู่ต่อไป การก้าวไปสู่ระบอบสังคมนิยม จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบอบอุดมการณ์ หรือค่านิยมที่เป็นอุปสรรค อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันระบอบสังคมนิยม ได้หันมายอมรับเอา "กลไกตลาด" เข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง ดังนั้นแนวนโยบายและการดำเนินการในเรื่องนี้ จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก อย่างเช่น รัฐได้ลดสวัสดิการหรือการเลี้ยงดูเด็ก และให้ครอบครัวกลับมารับผิดชอบในเรื่องนี้มากขึ้น

ในแง่ของการแต่งงานข้ามชาติ ถ้าหากเราจะตีความตามทฤษฎีความขัดแย้ง เราก็อาจจะมองได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการสะสมทุน กระบวนการดังกล่าวนี้ ขยายตัวขึ้นไปในระดับโลก นับตั้งแต่ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตก มีการขยายอาณานิคม เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบ และเป็นแหล่งระบายสินค้า มีการขยายตัวของรัฐชาติ และมีบริษัทข้ามชาติ ที่มีอาณาเขตทำงานครอบคลุมไปทั่วโลก พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของการสะสมทุนนี้ ได้ก้าวมาถึงขั้นของการที่ "ทุนบริการ" ได้ก้าวขึ้นมาเป็นทุนหลัก แทนทุนอุตสาหกรรมการผลิตแบบเดิม (รังสรรค์ ธนพรพันธุ์; 2546) การเคลื่อนย้ายถ่ายเท หรือการไหลเวียนของ "ทุน" ทั้งในรูปของเงินทุน สินค้า และบริการได้มีความรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น การแต่งงานข้ามชาติ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการไหลเวียนของทุน โดยเฉพาะในรูปของทรัพยากรมนุษย์ และการบริการ ในเรื่องนี้ เราอาจจะขยายความการอธิบายต่อไปได้อีกว่า การขูดรีดระหว่างชนชั้น ได้เปลี่ยนรูปแบบจากการขูดรีดของ "ทุน" ต่อ "แรงงาน" โดยตรง แต่เป็นการขูดรีดของ "ทุนชาย" ต่อ "แรงงานหญิง" และการขูดรีดแบบนี้ ไม่ได้เกิดขึ้น หรืออาศัยความสัมพันธ์ทางการผลิตในรูปแบบเดิม แต่ได้อาศัยสถาบันครอบครัว เป็นกลไกของการขูดรีด อย่างไรก็ตามแม้ว่าเราจะสามารถประยุกต์คำอธิบายของทฤษฎีขัดแย้งกับปรากฏการณ์เรื่องการแต่งงานข้ามชาติ แต่เราจะพบว่า คำอธิบายในเรื่องผลกระทบของการแต่งงานข้ามชาติ ต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนไม่ชัดเจน คำอธิบายในเรื่องนี้ของทฤษฎีความขัดแย้ง

เน้นในเรื่อง "โครงสร้าง" คือเป็นเรื่องของกระบวนการการสะสมทุนในระดับสากล แนวคิดเช่นนี้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคลี่คลายขยายตัวในระดับท้องถิ่น และเมื่อพยายามจะทำความเข้าใจในระดับท้องถิ่น โดยพยายามจะตอบคำถามว่า เหตุใด ผู้หญิงหรือครอบครัว จึงยอมรับหรือยอมจำนนต่อการขูดรีด คำอธิบายมักจะออกมาในรูปของ "จิตสำนึกที่ผิดพลาด" (false consciousness) คือไปมองในเรื่องว่า ผู้หญิงหรือครัวเรือน มักเห็นแก่ผลประโยชน์เฉพาะหน้า มองไม่เห็นถึงผลประโยชน์ทางชนชั้นในระยะยาว คำอธิบายเช่นนี้ น่าจะมีข้ออ่อนอยู่มาก

2.4 กลุ่มแนวคิด ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism)

แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมที่มุ่งที่จะตอบคำถามถึง สาเหตุความด้อยกว่าผู้ชายของผู้หญิงในสังคม (Women's Subordination) คำอธิบายในเรื่องนี้ส่วนหนึ่งอยู่ที่ครอบครัวและการแต่งงาน ซึ่งเราจะได้กล่าวต่อไป

ดังได้กล่าวแล้วว่า พื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีของกลุ่มสตรีนิยมนี้ ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีความขัดแย้ง กล่าวคือ ความด้อยของผู้หญิงกว่าผู้ชาย เป็นอาการอย่างหนึ่งของแบบวิธีการผลิต ที่พัฒนาสืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ แต่แบบวิธีการผลิตในทัศนะของทฤษฎีสตรีนิยมมิใช่แบบวิธีการผลิตที่สนับสนุนให้เกิดการขูดรีดระหว่างชนชั้นเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบวิธีการผลิตที่สนับสนุนให้ผู้ชายกดขี่ขูดรีดผู้หญิงด้วย ซึ่งเรียกว่า แบบวิธีการผลิต "ชายเป็นใหญ่" (patriarchy mode of production)

คล้าย ๆ กับแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีสตรีนิยมมองว่า ครอบครัวเป็นระบบย่อยของวิธีการผลิตแบบชายเป็นใหญ่ ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นกลไกหรือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผู้ชายใช้สำหรับกดขี่ขูดรีดผู้หญิง กล่าวคือ "ครอบครัว" เป็นหน่วยหรืออาณาบริเวณที่ตรงกันข้ามกับ "สาธารณะ" การมีครอบครัว ทำให้มีการจำแนกแจกแจงอื่น ๆ ติดตามมา ที่ทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะที่ด้อยไปกว่าผู้ชาย ได้แก่ ครอบครัว ได้รับการจำแนกให้เป็นหน่วยที่ทำหน้าที่ในการ "โอบอุ้มคุ้มครองการผลิต" (reproduction ความจริงคำแปลที่ใช้อยู่ทั่วไปคือ การผลิตซ้ำ ผู้วิจัยได้คำแปลนี้มาจากนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน ดูบัวพันธ์; 2540) หน้าที่ดังกล่าวนี้ นับไปตั้งแต่การตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ตามเงื่อนไขชีวภาพของร่างกาย ไปจนถึงหน้าที่ในการฟุ่มฟักเลี้ยงดูลูก หน้าที่การดูแลบ้านเรือน การทำความสะอาด หรือการให้การดูแลผู้ป่วยในบ้าน หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ ตกเป็นของผู้หญิงเป็นหลัก ตรงกันข้าม ที่สำคัญคือ หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ สังคมส่วนใหญ่ถือว่าเป็นกิจกรรมในครัวเรือนที่ไม่ต้องตีมูลค่า คือคนที่ทำงานด้านนี้ มักจะไม่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การคำนวณผลผลิตภักซ์มวลรวมประชาชาติ ก็ไม่ได้คิดคำนวณเอามูลค่าของแรงงาน ที่ทำงานด้านนี้เข้าไปด้วย

ตรงกันข้าม อาณาเขตที่เรียกว่า “สาธารณะ” หรือ public เป็นอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจ กิจกรรมที่เป็นการผลิต มักจะเป็นกิจกรรมที่อยู่นอกบ้าน มีการตีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และผู้ทำงานในอาณาเขตนี้ ก็ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เมื่อฝ่ายหญิงได้ถูกกำหนด (ทั้งโดยธรรมชาติ และโดยสังคม) ให้อยู่ในอาณาบริเวณของการโอบอุ้มคุ้มครองการผลิต หรืออยู่ในครัวเรือนผู้ชายจึงเป็นฝ่ายที่ครอบครองอาณาบริเวณนอกครอบครัวหรืออาณาเขตที่เรียกว่าสาธารณะ เมื่อมองในแง่นี้ ครอบครัวและการแต่งงานจึงเป็นที่มาของความไม่เท่าเทียมกัน

ข้อเสนอของนักทฤษฎีสตรีนิยม ที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น เป็นการกล่าวโดยรวม ความจริงแล้วยังมีข้อปลีกย่อยในกลุ่มทฤษฎีนี้ อีก และก็มีความแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียดปลีกย่อย ภายในกลุ่มทฤษฎีสตรีนิยมพอสมควร ซึ่งจะไม่ขอกกล่าวในรายละเอียด แต่ที่จะต้องเน้นในที่นี้ก็คือ กลุ่มนักทฤษฎีสตรีนิยม ค่อนข้างที่จะมองว่า ครอบครัวและการแต่งงานของมนุษย์ เป็นกลไกที่ทำให้ผู้หญิงถูกกดขี่ขูดรีด แม้ว่าระดับและรูปแบบจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มนักคิดย่อย แนวคิดดังกล่าวนี้ บางกลุ่มมองว่า เป็นอันตรายต่อความเป็นมนุษย์ชาติ อย่างเช่นการประชุมที่ ปักกิ่ง เมื่อปี 1995 นักการศาสนาชี้ว่า แนวคิดของกลุ่มสตรีนิยมแบบสุดขั้ว เป็นอันตรายต่อศีลธรรมทางสังคม และเป็นการขัดต่อหลักการศาสนา นอกจากนี้ นักสตรีนิยมในประเทศโลกที่สามบางกลุ่มก็กล่าวหาว่า แนวคิดสตรีนิยมแบบสุดขั้วดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดสตรีนิยมแบบเสรี ที่พยายามที่จะผลิตซ้ำความสัมพันธ์แบบอาณานิคมใหม่ ระหว่างประเทศอาณานิคม และประเทศทุนนิยมตะวันตก ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ทศนะในเรื่องครอบครัว และการจำแนกแยกแยะ ที่กลุ่มนักคิดสตรีนิยมเสรีนำเสนอ ไม่ตรงกับรูปธรรมของครอบครัวและการแต่งงานในประเทศโลกที่สามอยู่หลายเรื่อง อย่างในกรณีของสังคมไทยในท้องถิ่น การแต่งงานและระบบครอบครัวแบบดั้งเดิม เป็นระบบที่สนับสนุนฐานะและปกป้องคุ้มครองผู้หญิงที่ดีกว่าในปัจจุบัน การเสนอให้ผู้หญิงหลุดออกมาจากครอบครัวและการแต่งงานแบบสุดขั้ว ดังข้อเสนอของเสรีนิยมกลุ่มนี้ จึงอาจจะเป็นเพียงหลุมพรางของทุนนิยมแบบใหม่ที่เรียกร้องหรือหลอกให้คนมีเสรีภาพ หลุดออกมาจากระบบความสัมพันธ์หรือสถาบันสังคมแบบดั้งเดิม มาเป็นเสรีชน เพื่อให้ทุนนิยมสามารถที่จะ “ขูดรีด” ได้อย่างเต็มพิกัด

สิ่งที่ถือได้ว่า เป็นประโยชน์ของแนวคิดสตรีนิยม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์เรื่องแต่งงานข้ามชาติก็คือ ทำให้ทำความเข้าใจ “ตลาด” ของการแต่งงานได้ดีขึ้น กล่าวคือ ในประเทศตะวันตก (หรือประเทศตะวันออกที่ร่ำรวย) หรือประเทศของฝ่ายอุปสงค์ (ฝ่ายชาย) ได้เกิดปัญหาในระบบครอบครัวและการแต่งงานในสองระดับ ระดับแรก ได้เกิดการ liberalized ตลาดของการแต่งงาน ฝ่ายหญิงในประเทศตะวันตกมีทางเลือก มีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น ฝ่ายชายที่ยังคงเคยชินอยู่กับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่แบบดั้งเดิม ยังไม่ค่อยยอมรับอำนาจต่อรองอันนี้ ผลัก

คือ ทำให้ฝ่ายชายแสวงหาทางเลือก หรือตลาดของการแต่งงานใหม่ การแต่งงานข้ามชาติที่เกิดขึ้น สำหรับกลุ่มนี้ ฝ่ายชายจะยังคงมีอายุไม่มาก ยังอยู่ในช่วงวัยทำงาน ในระดับที่สอง ครอบครัวยังคงมีลูก 2 คน อยู่ในสังคมอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนโครงสร้าง คือคนชราได้ถูกกำจัดออกไปจากครอบครัว ให้เป็นภาระของรัฐ หรือองค์กรทางด้านสวัสดิการอื่น ๆ เมื่อฝ่ายหญิงมีอำนาจต่อรอง ทำให้การหย่าร้างมีสูง และเกิดสภาวะที่คนชราไม่มีคู่ครองจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ฝ่ายชายยังคงมีโอกาสในการแต่งงานใหม่ ตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และการแต่งงานในรอบใหม่ของฝ่ายชายในวัยชรา ไม่ใช่เพื่อการสนองตอบต่อความต้องการทางเพศ หรือเพื่อการผลิตซ้ำทางกายภาพ แต่เพื่อให้ได้รับการและสวัสดิการในวัยชรา ความต้องการแต่งงานของกลุ่มนี้ ตลาดในประเทศโลกที่สามยังคงเปิดรับ

ทางด้านฝ่ายอุปทาน หรือฝ่ายผู้หญิงในประเทศไทย การมีอุปสงค์หรือความต้องการในการแต่งงานจากตลาดต่างประเทศ ทำให้เริ่มมีการแข่งขันในตลาดการแต่งงานมากขึ้น ผู้เสนอขายคือฝ่ายหญิงมีทางเลือกมากขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้หญิงมีอำนาจต่อรองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ตลาดของการแต่งงาน เป็นตลาดที่มีกฎควบคุมการเลือกเปลี่ยน ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักการแลกเปลี่ยนมูลค่าในทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่มีกฎในทางวัฒนธรรมหรือระเบียบปฏิบัติของชุมชน บังคับอยู่ด้วย การแต่งงานอาจจะเกิดขึ้นได้ด้วยสองแนวทาง คือแนวทางแรกข้อเสนอซื้อของฝ่ายชาย อยู่ในเงื่อนไขหรือกฎประเพณีของชุมชน หรือพอที่ชุมชนจะรับได้ และฝ่ายหญิงพอใจ และแนวทางที่สองคือ ข้อเสนอในการซื้อของฝ่ายชาย ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์หรือระเบียบชุมชน แต่ฝ่ายหญิงยอมรับ เนื่องจากมองเห็นผลที่จะได้มากกว่าผลเสีย (ที่จะเกิดจากการ sanction ของชุมชน) แต่ไม่ว่าการแต่งงานจะเกิดจากแนวทางใด ย่อมนำสู่ระบบความสัมพันธ์ ที่จะทำให้ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อล่อของฝ่ายชายทั้งสิ้น

การประยุกต์แนวคิดทางด้านสตรีนิยม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการแต่งงานข้ามชาติที่ได้กล่าวข้างต้น อาจจะเป็นการมองแบบ “สุดขั้ว” โดยเฉพาะการมองเรื่องการแต่งงานว่าการแลกเปลี่ยนแบบตลาด นอกจากนั้นการประยุกต์ทฤษฎีมาอธิบายในแบบนี้ อาจจะเป็นการมองที่คับแคบ คือมุ่งเน้นอยู่ที่เรื่องการแลกเปลี่ยนระหว่างสองฝ่าย คือฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ในแง่ความเป็นจริงแล้ว ชุมชน หรือสังคมในวงกว้าง ตลอดจนถึงคนในรุ่นต่อไป ต่างก็เป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย กฎของสถาบันครอบครัว อาจจะไม่ได้อยู่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเพียงระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับคนหรือสังคมอีกจำนวนมาก นอกจากนั้น การมองในว่าพันธะสัญญาที่เกิดขึ้นจากการแต่งงาน เป็นความสัมพันธ์ในเชิงของการชุดรีด ก็เป็นการมองหรือการวิเคราะห์ในเพียงมิติเดียว ในระยะหลัง กลุ่มนักคิดที่เรียกว่า gender relation approach (ในภาษาไทยมีการแปลหลายคำ เช่นความสัมพันธ์หญิงชาย หรือแนวคิดเพศภาวะ ในที่นี้จะใช้คำว่าเพศ

ภาวะสำหรับแทนคำภาษาอังกฤษ) ก็ไม่ค่อยเห็นด้วยกับวิธีการวิเคราะห์แบบนี้ ในเรื่องนี้ อมาตยา เซ็น (Sen;1981) ได้เสนอตัวแบบที่เรียกว่า "ความขัดแย้งและความร่วมมือ" ของครอบครัวและการแต่งงาน (cooperative and conflict model) เซ็นเสนอว่า ในครอบครัวปัจเจกแต่ละคน (สามี ภรรยา ลูก และคนอื่น ๆ) ซึ่งผลประโยชน์แต่ละคนมี ทั้งด้านที่เป็นผลประโยชน์ร่วม ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างสมาชิก และเป็นผลประโยชน์เฉพาะ ไม่สอดคล้องกับสมาชิกคนอื่น ๆ ดังนั้น ครอบครัวและการแต่งงาน จึงเป็นหน่วยที่มีทั้งความขัดแย้ง (มีการขูดรีด) และด้านที่เป็นความร่วมมือ เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกทุกคน ที่สำคัญก็คือ แนวคิดเพศภาวะมองว่า การที่ผู้หญิงตกเป็นเบี้ยล่างแก่ชาย มิได้มาจากครอบครัวและการแต่งงาน (หรือมาจากเพศตามธรรมชาติ ถ้าหากเรามองว่า การแต่งงาน เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นความจำเป็นในการผลิตซ้ำทางชีวภาพของมนุษย์) แต่มาจากระบบความสัมพันธ์ที่สังคมปรุงสรรค้ปั้นแต่งขึ้นมา (social construction of gender) แนวคิดเช่นนี้ อาจจะช่วยให้เราลด "ความสุดขั้ว" ของแนวคิดสตรีนิยม และให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ในท้องถิ่นมากขึ้น

2.5 กลุ่มแนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization)

แนวคิดโลกาภิวัตน์ มิได้เสนอคำอธิบาย หรือให้ความสนใจปรากฏการณ์เรื่องการแต่งงานโดยตรง แต่ว่าได้ให้ความสนใจในเรื่องของการข้ามชาติหรือการข้ามวัฒนธรรม เราจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้

Alvin Toffler เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอในแนวคิดทางด้านนี้ ทั้งนี้แนวคิดด้านโลกาภิวัตน์มิได้ปฏิเสธความก้าวหน้า หรือวิวัฒนาการของสังคม อีกทั้งยังมีความเห็นสอดคล้องกับนักสังคมวิทยาในแนวคิดโครงสร้างหน้าที่ กล่าวคือ สังคมมีพัฒนาการและก้าวหน้ามาเป็นลำดับจากสังคมเกษตรกรรม สู่ความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรม แต่นักวิชาการในแนวโลกาภิวัตน์นี้มีความเห็นที่อาจต่างออกไปจากกลุ่มแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ในประเด็นที่เกี่ยวกับสภาวะของสังคมภายหลังจากที่ยุคอุตสาหกรรมเฟื่องฟูถึงขีดสุดแล้ว Toffler (1980) เรียกสังคมหลังยุคอุตสาหกรรมว่า *Super-Industrial Society* ขณะที่นักวิชาการท่านอื่นอาจเรียกแตกต่างกันออกไป อาทิ *Post-industrial Society*, *Space Age*, *Information Age*, *Electronic Era* หรือแม้กระทั่ง *Global Village* บ้าง ทั้งนี้สื่อที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ได้แก่ การขาดแคลนพลังงาน และการที่ต้นทุนในการผลิตของภาคอุตสาหกรรมสูงขึ้น กรอบกับการที่มีการพัฒนาศาสตร์ใหม่ เช่น solid state physics, system engineering, polymer chemistry, genetic engineering เป็นต้น จึงเป็นจุดหักเหที่ทำให้เกิดการผลิิตใหม่ๆขึ้นด้วย *ทอฟเลอร์* ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมหลังยุคอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่าการเกิดคลื่นลูกที่สามนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เริ่มแรกในสังคมอเมริกันราวกลางทศวรรษที่ 1950 และเกิดขึ้นเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการ
สู่สังคมเกษตรกรรมที่มนุษย์ใช้นับพันปี ขณะที่การพัฒนาสู่สังคมอุตสาหกรรมใช้เวลาถึง 300 ปี ทั้งนี้
มีข้อที่น่าสนใจประการหนึ่งนั่นคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างอย่าง
สิ้นเชิง อย่างไรก็ตามก็ยังมีร่องรอยของสังคมทั้งสามแบบอยู่ในสังคมเดียวกัน ซึ่งการปะทะกันของ
อารยธรรมทั้งสามแบบ หรือการปะทะกันของคลื่นลูกที่หนึ่ง สอง และคลื่นลูกที่สาม ได้ส่งผลกระทบ
ต่อทั้งในวิถีชีวิตของบุคคล สถาบันครอบครัว ตลอดจนวัฒนธรรม ซึ่งต้องเผชิญกับความหลากหลาย
ยิ่งขึ้น บนพื้นฐานการผลิตที่ใช้พลังงานที่สามารถทดแทนได้ (renewable resources) เป็นหลัก อีกทั้ง
มีการเสาะหาฐานการผลิตใหม่ๆ จากทั้งห้วงอวกาศ ทะเลลึก และลักษณะทางพันธุกรรม ในยุคหลัง
อุตสาหกรรมนี้สื่อที่เคยทรงอิทธิพล เช่น หนังสือพิมพ์จะมีบทบาทน้อยลง จากจำนวนผู้อ่านที่ลดลง
ขณะที่คนหันไปบริโภคสื่อประเภทอื่น เช่น วิทยุ เคเบิลทีวี มากขึ้น **ทอฟเลอร์** เห็นว่าวัฒนธรรมที่
เกิดขึ้นในยุคหลังอุตสาหกรรมมีความไร้ระเบียบ อันเป็นผลจากสื่อที่หลากหลาย ซึ่งไม่สามารถสร้าง
จิตสำนึกแก่มวลชนได้ (Mass mind) เพราะบุคคลต่างเลือกบริโภคสื่อที่มีหลากหลายนั้นตามความพึง
พอใจของตน ขณะที่ตัวแทนของบุคลิกภาพของคนในยุคหลังอุตสาหกรรมนั้นสามารถปรับตัวรับการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง จากที่รับภาระในการดูแลตนเองขณะอายุ
ยังน้อย จากการทำตำแหน่งงานมีความหลากหลาย และการเข้าถึง-และบริหารเทคโนโลยีใน
กระบวนการผลิตของบุคคลได้ง่ายขึ้น การเปลี่ยนแปลงนั้นได้ขยายเข้าไปสู่ระดับครัวเรือน บ้าน
กลายเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมหลายๆอย่าง รวมทั้งการทำงาน ซึ่งปัจจุบันสมาชิกของ
หลายๆ ครัวเรือนสามารถที่จะทำงานจากที่บ้านได้โดยอาศัยเครื่องมือ-อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ
เช่น พนักงานขาย สถาปนิก นักออกแบบ ฯลฯ **ทอฟเลอร์** เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า Electronic
cottage ขณะเดียวกันในสังคมของคลื่นลูกที่ 3 ก็มีการหว่านครอบครัวแบบไหน ที่สอดคล้องกับ
สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้ซึ่ง **ทอฟเลอร์** เรียกครอบครัวแบบใหม่นี้ว่า Electronic
expanded Family อันเป็นผลจากการที่ฐานการผลิตของสังคมย้ายมาอยู่ในบ้านมากขึ้นนั่นเอง
ครอบครัวแบบที่ว่ามีแตกต่างออกไปจากครอบครัวขยาย (Extended Family) ซึ่งเป็น
องค์ประกอบในการขับเคลื่อนสังคมเกษตรกรรม กล่าวคือ สมาชิกของครอบครัวนอกจากมี
ความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติแล้ว อาจมีความเชื่อมโยงกันด้วยหน้าที่การงาน หรือเป็นเครือข่าย
ที่พึ่งพากันในเชิงเศรษฐกิจ ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือการที่ครอบครัวในสังคมคลื่นลูกที่สามมีความ
หลากหลายเพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้การกำหนดบทบาทของสมาชิกเดิมที่พ่อเป็นผู้นำเลี้ยงครอบครัว
และแม่เป็นผู้ดูแลลูกๆนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้บทบาทของสมาชิกครอบครัวแบบใหม่จะแตกต่าง

กันออกไปในแต่ละบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การทำแท้ง การสนับสนุนรกร่วมเพศ ได้สั่นคลอนบทบาทเก่าๆ (ผู้หญิงมีหน้าที่ให้กำเนิดบุตร และเป็นภรรยา) ลงเป็นอย่างมาก

ขณะที่ *ทอฟเลอร์* ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีของการสื่อสารในการเชื่อมโยง ชักพาให้คนต่างเชื้อชาติ และวัฒนธรรม สามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีการย้ายฐานการผลิตมาสู่ครัวเรือนนั้น Fröbel (2000) กลับเห็นว่าปัจจัยเรื่องการเคลื่อนย้ายทุนจากประเทศอุตสาหกรรมสู่ประเทศกำลังพัฒนาทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศอุตสาหกรรม และประเทศกำลังพัฒนา (international division of labor) นั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงบุคคลต่างเชื้อชาติ และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายทุนมีผลให้หน้าที่ในการผลิตของครัวเรือนในประเทศกำลังพัฒนา ตลอดจนการควบคุมผู้หญิงที่เป็นสมาชิกลดลง Fröbel ได้ผลสรุปจากการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศอุตสาหกรรม และในประเทศกำลังพัฒนาที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายทุน กล่าวคือ ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ต้นทุนในการผลิตในประเทศอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าจ้างแรงงาน ผู้ประกอบการในประเทศเหล่านี้จึงเคลื่อนย้ายฐานการลงทุนไปยังประเทศกำลังพัฒนา ดังจะเห็นได้จากการจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการลดลง ในทางกลับกันอัตราการว่างงานของประชากรในประเทศอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ผลของลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาได้

ในสังคมที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายกันทั่วโลกนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในเรื่องการย้ายถิ่นของปัจเจกบุคคลซึ่งรวมถึงผู้หญิง ทั้งนี้ Chang (2000) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากงานเขียนที่ชื่อ *The Mobility of Labor and Capital* ของ Saskia Sassen ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายข้ามชาติของผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนา อาทิ ฟิลิปปินส์ และเม็กซิโกนั้น สืบเนื่องจากปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยด้านการทหาร (เช่นการตั้งฐานทัพนอกประเทศของสหรัฐอเมริกา) และ การลงทุนข้ามชาติทั้งจากภาครัฐและเอกชน ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันระหว่างประเทศต้นทาง (Sending Countries) และประเทศปลายทาง (Receiving Countries) ประกอบกับการที่โอกาสและการจ้างงานที่เพิ่มมากขึ้น ในประเทศปลายทางเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคบริการที่เปิดกว้างสำหรับผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนา และการที่ประเทศต้นทางเองซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศยากจนมีการส่งเสริม หรือมีมาตรการที่เอื้อให้แรงงานผู้หญิงในประเทศไปทำงานในตำแหน่งงานที่เปิดรับในประเทศปลายทาง เพื่อสร้างรายได้ที่เกิดจากการที่แรงงานหญิงนั้นส่งเงินกลับประเทศ ประกอบกับนโยบายและกฎหมายที่เอื้อต่อการที่ผู้ย้ายถิ่นได้รับสิทธิหรือการรับรองตามกฎหมายของประเทศปลายทาง (Receiving หรือ Host Countries) เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรมนุษย์ข้ามชาติ อย่างไรก็ตามในกรณีการย้ายถิ่นของสตรีชาวศรีลังกาสู่ประเทศในตะวันออกกลางนั้น พบว่า ประเทศเหล่านี้ครอบครองทรัพยากรน้ำมัน ที่สามารถดึงดูดให้เกิดการ

เคลื่อนย้ายข้ามชาติไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร (Population) สินค้า (Commodities) เงินตราและการแลกเปลี่ยน (Currencies) และอุดมการณ์ (Ideologies) จากแหล่งต่างๆในโลก และซึ่งก่อให้เกิดโอกาสในการจ้างงานอย่างมหาศาลในประเทศนั้นๆ (Gamburd, 2000) ตัวอย่างเช่น การที่ผู้หญิงในประเทศที่พัฒนาแล้ว มีโอกาสในการศึกษา และทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้บันทึกเวลาในการเลี้ยงดูลูก ดังนั้นผู้หญิงในกลุ่มนี้จึงต้องการทางเลือกต่างๆในการเลี้ยงดูลูกแทน ซึ่งรวมถึงการให้ลูกอยู่ในความดูแลของคนอื่น เพื่อลดความตึงเครียดจากการที่ต้องรับผิดชอบทั้งงานในบ้านและนอกบ้าน (Wilkie, 1991) นอกจากนี้ การย้ายถิ่นข้ามชาติของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการเลือกบุคคลที่จะมาเป็นคู่ครองในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา ที่มีค่านิยมต่อการเลือกคู่ครองในประเด็นที่เกี่ยวกับการเป็นแม่บ้านลดลง เนื่องจากสามารถหาคน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนา) มาทำหน้าที่ในบ้านแทนได้ ในทางกลับกันชาวอเมริกันทั้งชายและหญิง กลับมาให้คุณค่าต่อฐานะทางเศรษฐกิจรูปลักษณะภายนอก และความบริสุทธิ์ของผู้ที่ตนจะเลือกมาเป็นคู่ครองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นหลังสุดนั้นได้เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค AIDS นับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมานั่นเอง (Buss, et.al, 2003)

ดังได้กล่าวไว้ตั้งแต่แรกว่า แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ ไม่ได้ให้ความสนใจเรื่องครอบครัวหรือการแต่งงานเป็นการเฉพาะ แต่ครอบครัวและการแต่งงาน กำลังถูกกระทบและกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลง ภายใต้แรงขับของสิ่งที่เราเรียกว่าโลกาภิวัตน์ การขยายตัวของระบบทุนนิยมโลก ได้ทำให้ขอบเขตของรัฐชาติ ขอบเขตทางวัฒนธรรมถูกร่อน หรือไม่มีขอบเขตที่ตายตัวอย่างเช่นที่ผ่านมา อากาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ก็คือ การไหลเวียน (flows) ของเงินทุน สินค้า และผู้คน การแต่งงานข้ามชาติก็อยู่ใน flows อันนี้ แต่ถึงแม้ว่า แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ ไม่ได้ให้ความสนใจเฉพาะในเรื่องการแต่งงาน แต่ก็มีคำอธิบายที่เพิ่มเติมไปจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่เราได้กล่าวผ่านมา ที่สำคัญคือ ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ ได้ขยายขอบเขตในการมองผลกระทบในเรื่องนี้ ออกไปกว้างขวางมากยิ่งขึ้น อย่างเช่นการย้ายถิ่นไม่ว่าจะเป็นภายใน หรือการย้ายถิ่นข้ามชาติ ส่งผลให้ปัจเจกไม่ได้พึ่งพิงระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน มีผลต่อการเคลื่อนไหวที่ทำลายแบบของครอบครัวในอุดมคติ และบทบาทของครอบครัวในสังคม เช่น รักร่วมเพศ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเพราะการที่บุคคลไม่ต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนได้บันทึกความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายให้เสื่อมถอยลง อีกทั้งรัฐในสังคมโลกาภิวัตน์ ได้เข้ามามีบทบาทแทนบทบาทดั้งเดิมของครอบครัว อาทิ การรักษาพยาบาล การศึกษาสวัสดิการสังคม ฯลฯ ประกอบกับในสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ได้เชื่อมโยงผู้คนผ่านเครือข่ายต่างๆ ที่มีขนาดใหญ่ (large-scale social networks) ซึ่งมีส่วนทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ค้นพบตนเองเพิ่มมากขึ้น

(Adam, 2003) นอกจากนั้นพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมมนุษย์มากยิ่งขึ้นกว่าสมัยที่ผ่านมา อย่างเช่นพัฒนาการด้านการแพทย์และเทคโนโลยีชีวภาพไปได้ ที่ช่วยให้สตรีสามารถมีบุตรได้ด้วยวิธีการไม่แต่งงาน นอกจากนี้ปัจจุบันบทบาทของชาย-หญิงในครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบต่างๆ ของสถาบันครอบครัว (Forms) ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ได้ทำลายระบบการแบ่งงาน และความสัมพันธ์ของชาย-หญิง หรือคู่สามี-ภรรยา ในครอบครัวแบบดั้งเดิมด้วย เช่น การแยกคูก่อน ตลอดจนการที่มีครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เป็นหัวหน้าครอบครัว (Single-parent household) เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากที่ครอบครัวอยู่ในภาวะตึงเครียด จากการที่ผู้หญิง ต้องรับผิดชอบหน้าที่ 2 อย่างในครอบครัว(dual careers) เช่น ทำงานนอกบ้าน และในบ้าน (งานบ้าน อบรมเลี้ยงดูบุตร) ที่แม้ว่าสามี และลูกๆมีส่วนช่วยงานในบ้านมากขึ้น แต่ผู้หญิงยังต้องรับผิดชอบงานในบ้านมากกว่าอย่างน้อย 4-5 ชั่วโมงต่อวัน และเมื่อเปรียบเทียบรายได้จากการทำงานนอกบ้านและงานในบ้าน ยิ่งทำให้ผู้หญิงเกิดความเครียดเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การที่มีครอบครัว และบุตรตั้งแต่อายุยังน้อย ทำให้การหย่าร้างเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ 1 ใน 10 ของครอบครัวที่มีหัวหน้าเพียงคนเดียว มีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวใหม่ เพื่อผ่อนคลายภาวะต่างๆ ในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรายได้ การเลี้ยงดูบุตร (Giele, 1988)

2.6 การศึกษาเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม และครอบครัวในสังคมไทย

ก. การแต่งงานข้ามชาติในประวัติศาสตร์

การศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และวรรณกรรม: ชุมชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยมีพื้นฐานเศรษฐกิจในทางเกษตรกรรม น่าจะแรกเริ่มตั้งแต่ยุคต้นประวัติศาสตร์ ประมาณ 2500 ปีลงมาถึงพุทธศตวรรษที่ 9-10 ซึ่งมนุษย์เริ่มรู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และสามารถควบคุมการผลิตและจัดหาอาหารได้เอง ทำให้สามารถอยู่ติดที่ได้นานกว่าสมัยก่อน หลายๆ ครอบครัวได้รวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ และขยายเป็นเมืองในเวลาต่อมา ซึ่งบริเวณที่มีการตั้งชุมชนจะกระจายทั่วไปในพื้นที่ที่มีป่าโปร่ง หุบเขา แม่น้ำลำธาร และที่ราบลุ่ม เช่น บริเวณแอ่งโคราช แอ่งสกลนคร ก่อนที่ชุมชนจะพัฒนามาเป็นเมือง หรือชุมชนที่เป็นศูนย์กลางของท้องถิ่น จนกระทั่งเป็นรัฐ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 7-15 ในบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้เป็นสำคัญ ซึ่งรัฐเหล่านี้ไม่ได้มีการรวมกันขึ้นเป็นรัฐรวมศูนย์ขนาดใหญ่เช่นเดียวกับราชอาณาจักร จวบจนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 18 ที่สุโขทัยซึ่งเป็นรัฐที่มีมาก่อนหน้านี้ได้ (ศรีศักร, 2547)

จากบันทึกของ ลาลูแบร์ และการประมวลผ่านวรรณคดีพบว่าผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่งงานเมื่ออายุยังน้อย คือไม่เกิน 15 ปี ส่วนผู้ชายก็อายุราว 18 ปี อีกทั้งการกินอยู่โดยไม่ได้แต่งงาน ถือเป็นเรื่องปกติ การอยู่กินกันเสมือนได้แต่งงานกันแล้ว โดยฝ่ายชายจัดพิธีขอขมาต่อพ่อแม่ฝ่าย

หญิงเท่านั้น ทั้งนี้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะไม่แต่งงานกับคนต่างชาติ แม้จะพูดวิสาสะก็ไม่ยอม ถ้าใครทำอย่างนั้นจะถูกประณามว่าหญิงแพศยา ขณะที่หญิงชาวมอญล้วนยินดีที่จะแต่งงานกับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวยุโรปผิวขาว เหตุผลประการหนึ่งที่ชาวสยามหลีกเลี่ยงที่จะสนทนาปราศรัยกับคนต่างชาตินั้นอาจเป็นเพราะว่าหากเกิดเรื่องอะไรไม่งามขึ้น พวกเขาจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นฝ่ายผิดทั้งนั้น (สุจิตต์⁽¹⁾, 2546, น. 209, 211, 218) ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าชาวต่างชาติที่เข้ามา...ต่างถือสิทธินอกอาณาเขต... หากศึกษาย้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ว่าด้วยการแต่งงานระหว่างคนต่างเผ่าพันธุ์ จะพบว่ามีความยาวนานแล้วในอุษาคเนย์ ทั้งนี้จากนิทานปรัมปรา และพงศาวดารในภูมิภาคนี้แสดงให้เห็นถึงการที่หลายชนชาติเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนสืบเชื้อสายมาจากนาค เช่น นิทานปรัมปราของเขมรและราชพงศาวดารของกัมพูชา ก็ปรากฏเรื่องพระทองที่แต่งงานกับนางนาค แล้วพญานาคก็สร้างบ้านเมืองให้อยู่ชื่อกรุงกัมพูชา ทั้งนี้ในหนังสือตำนานอุรังคธาตุ สะท้อนให้เห็นว่านาคเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในภูมิภาคนี้ ดังปรากฏในตำนานอุรังคธาตุตอนต้นเรื่องบอกว่า เมืองสุวรรณภูมินี้เป็นที่อยู่แห่งนาคทั้งหลาย (สุจิตต์⁽²⁾, 2546, น. 4-5, 75-76)

ข. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวไทย

การศึกษาเรื่องการแต่งงานในสังคมไทยในช่วงทศวรรษที่ 1980 พบว่าเปลี่ยนแปลงไปจากการได้รับผลกระทบจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ประเด็นในเรื่องของโครงสร้างครอบครัวที่แปรเปลี่ยนไปได้ถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษา เนื่องจากว่าโครงสร้างของครอบครัวที่เป็นอยู่นั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านประชากร ซึ่งรวมถึงการแต่งงานด้วยนั้น เดิมทีจะเห็นว่าบิดามารดามีส่วนในการตัดสินใจเลือกคู่ครองแก่บุตร เนื่องจากสังคมดั้งเดิมขาดระบบที่จะประกันความเสี่ยงของบุคคล การแต่งงานจึงเป็นเงื่อนไขที่สร้างความมั่นคงแก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทของครอบครัวต่อการเลือกคู่ของบุตรหลานอาจยังคงอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ม้ง ที่แม้ว่าฝ่ายชายเป็นฝ่ายเริ่มเกี้ยวพาราสี (Courtting) ก่อน จนกระทั่งฝ่ายหญิงตกลงที่จะแต่งงานด้วย ฝ่ายชายจึงย้อนมาขออนุญาตจากพ่อ-แม่ของตน ซึ่งการที่ฝ่ายชายต้องขออนุญาตพ่อ-แม่ หรือผู้ใหญ่ฝ่ายตนก่อนนั้นก็เนื่องจากว่าทั้งพ่อ-แม่ และผู้ใหญ่ฝ่ายของตนนั้นมีส่วนช่วยในการออกค่าสินสอด และค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีแต่งงานนั่นเอง (Lee, 1988) อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเป็นเมืองและความทันสมัยนั้นไม่ได้หมายถึงว่า ครอบครัวแบบขยาย และอิทธิพลของพ่อ-แม่ และเครือญาติได้สูญสิ้นไปจากสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากยังมีคู่สมรสประมาณร้อยละสามสิบ ที่อยู่ร่วมกับครอบครัวฝ่ายภรรยาหรือฝ่ายสามี ไม่ได้แยกครอบครัวออกไปอยู่ต่างหาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่คู่สมรสยังมีอายุน้อย (อายุแรกสมรสเฉลี่ยขณะนั้น ประมาณ 23 ปี) ยังต้องพึ่งพิงครอบครัวเดิมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนของที่อยู่อาศัย ตลอดจนการดูแลและเลี้ยงดูบุตรได้นั่นเอง (Apichat, et al. 1986)

การศึกษาเรื่องการแต่งงาน และครอบครัวไทยในสังคมโดยภาพรวมของ Hutaserani (1989) เกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวในขณะนั้นพบว่าครัวเรือนในเขตเมืองมีผู้หญิงเป็นหัวหน้า หรืออยู่เป็นโสดมากกว่าในชนบท ผู้หญิงกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง ซึ่งช่วยยืดอายุสมรสให้ยาวออกไป นอกจากนี้การมีถิ่นฐานในเมืองทำให้มีความเป็นอิสระจากครอบครัวเดิมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามคือ การที่ผู้หญิงมีอายุขัยสูงกว่าผู้ชาย และการหย่าร้าง ดังนั้นครัวเรือนจึงมีหัวหน้าเป็นหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีอายุมาก สอดคล้องกับผลสำรวจของ ESCAP (1998) ระหว่างปี 1970-1990 ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงในวัย 30-40 ปี ที่ยังไม่แต่งงานเพิ่มจาก 8% ใน 1970 เป็น 14% ในภาพรวมของประชากรทั้งชายและหญิงในทศวรรษที่ 1990 นั้นพบว่ามีจำนวนผู้ที่ยังไม่แต่งงานเพิ่มขึ้นเกือบทุกกลุ่มอายุ เป็นที่สังเกตว่าประชากรในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในเขตเมือง ซึ่งผู้หญิงในเมืองมีอายุแรกสมรสเฉลี่ย 26.5 ขณะที่ผู้หญิงในชนบทมีอายุแรกสมรสเฉลี่ยเพียง 22.6 ปี การที่อายุแรกสมรสของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษา และโอกาสในการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้อายุแรกสมรสมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ตัวอย่างเช่น อายุแรกสมรสของชาย หญิงในชนบทภาคอีสาน คือ 23 ปี และ 19 ปี ตามลำดับ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ชายหญิงในภูมิภาคนี้ใช้เวลาในโรงเรียนส่วนใหญ่น้อยกว่า 4 ปี นอกจากนี้ ปัจจัยเรื่องจำนวนและบุคคลผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน (co-residence) ในเวลาเดียวกัน มีความสัมพันธ์กับกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัยของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว เช่น ระยะเวลา ที่อยู่ในโรงเรียน อายุแรกสมรส และการย้ายถิ่น เป็นต้น (Podhisita, 1994)

การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1990 กล่าวคือหญิงในวัย 30-44 ปี มีแนวโน้มอยู่เป็นโสดเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและหน้าที่การงานมั่นคง เช่น งานบริหาร ราชการ ซึ่งมีบำเหน็จ-บำนาญตอบแทนภายหลังเกษียณอายุ ขณะที่ชายในวัยและการศึกษาระดับเดียวกันมักเป็นผู้ที่แต่งงานแล้ว เพราะค่านิยมของชายไทยนิยมแต่งงานกับผู้ที่อายุน้อยกว่าตน อาจกล่าวได้ว่าการที่หญิงมีการศึกษาสูงขึ้น และมีหน้าที่การงานที่มั่นคง มีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อคู่ที่เหมาะสม (suitors) เนื่องจากชายวัยใกล้เคียงกันที่มีการศึกษา และหน้าที่การงานมั่นคงได้แต่งงานไปก่อนหน้าแล้ว (Tan & Guest, 1994) อาจกล่าวได้ว่าการศึกษทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการแต่งงาน แต่ไม่ได้ลดความต้องการในการแต่งงานของทั้งชาย-หญิง ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาทำให้จำนวนผู้หญิงที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันต่างสถานะทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมผู้หญิงที่มีสถานะสูงมีน้อย และถูกจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่ม และผู้หญิงกลุ่มนี้มีแนวโน้มย้ายถิ่นตามหน้าที่การงานสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นอีกหนึ่งที่ทำให้สัดส่วนระหว่างผู้หญิงกลุ่มนี้กับเพศชายที่จะเป็นคู่ที่เหมาะสม

ลดลงด้วย ในทางกลับกัน ชาย-หญิงในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนผู้ที่ยังไม่สมรสน้อย อันเนื่องมาจาก คนกลุ่มนี้มีการย้ายถิ่นน้อย เนื่องจากการทำงานผูกติดในพื้นที่และครัวเรือนเป็นหลัก (Guest & Tan, 1994) แม้ว่าการศึกษาในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าอายุแรกสมรสของประชากรสูงขึ้น และ นิยมอยู่เป็นโสดเพิ่มมากขึ้น แต่ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิงเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่เกี่ยวกับการ แต่งงาน และครอบครัวการศึกษาในระยะต่อๆมายังพบว่า สถาบันครอบครัวยังคงเป็นสถาบันที่มี คุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ทำให้ชาย-หญิงในสังคมเห็นว่าการแต่งงาน ดีกว่าการอยู่เป็นโสด อันเป็นผลมาจากกระบวนการอบรมสั่งสอนของสถาบันที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาในสังคมนั้นเอง (Wongsith, 1994)

นอกจากการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งในด้านประชากรแล้ว ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ได้มี การศึกษาเรื่องการแต่งงานของหญิงไทยโดยใช้กรอบแนวคิดสตรีศึกษา ตัวอย่างเช่น Mui (1987) ที่ชี้ให้เห็นถึงแง่มุมที่แตกต่างออกไป โดยใช้ประเด็นการแบ่งงานกันทำของชายหญิงในสังคมใน การศึกษา ซึ่งพบว่าภาระหน้าที่และการทำงานของผู้หญิงยังดียกว่าผู้ชาย ทำให้วงจรของการทำงานที่ผู้หญิง ต้องพึ่งพาผู้ชายยังคงมีอยู่ต่อเนื่องต่อไปในสังคม ทั้งนี้ Mui ไม่ได้มีความเห็นขัดแย้งในกรณีที่มีผู้หญิง ที่ทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น แต่เห็นว่าผู้หญิงถูกเอาเปรียบเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า (doubly oppressed) ภายหลังจากแต่งงาน เพราะภาระงานบ้านตกเป็นหน้าที่ของผู้หญิงรวมทั้งภาระในการเลี้ยงดูลูกคน แรกที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากแต่งงานเพียง 16-23 เดือน นอกจากนี้ รายได้จากการทำงานของผู้หญิง ยังถือว่าเป็นเพียงรายได้เสริมของครอบครัว (supplementary) เท่านั้น และหากพิจารณาถึง อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทระหว่างเพศในกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ที่อาศัยอยู่ใน เขตเมืองมีแนวโน้มที่แสดงออกในเชิงอนุรักษ์นิยม เช่น ผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่ในการให้กำเนิดบุตร เพื่อสืบต่อสายสกุลของฝ่ายสามี ทั้งนี้เนื่องจากผู้หญิงในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งมีเชื้อสายจีนนั่นเอง

ค. การศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบัน

การศึกษาในประเด็นผู้หญิงไทยแต่งงานกับชาวต่างชาติ ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้าน วัฒนธรรมนั้นมีมานานแล้วและได้มีการศึกษาในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

สิริวัฒน์ คำวันสา (2539:316 –322) ได้แปลงานเขียนของ William J. Klausner เรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม (ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 2) ว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้นมักจะเป็นเรื่องความแตกต่างกันด้านศาสนา เชื้อชาติ และระบบชนชั้น (วรรณะ) โดยทั่วไปแล้วสังคมมีแนวปฏิบัติของเขาเป็นอย่างดี ที่จะให้ผู้แต่งงานนั้นเป็นคนที่มี วัฒนธรรมร่วมกัน เป็นคนเผ่าเดียวกัน หรือไม่ก็เป็นคนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เราเคยพบความมีจิตใจ

เอนเอียงในลักษณะเดียวกันนี้จากนิทานพื้นบ้านของวัฒนธรรมอื่น ๆ ดังเช่น ข้อท้วงติงหรือคำตักเตือนที่ว่า “ คนประเภทเดียวกันก็คงจะแต่งงานกัน” และ “ คนเฒ่าเดียวกันก็ควรแต่งงานกับคนเฒ่าเดียวกัน” แม้กระนั้นการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมก็ยังมีอยู่และถือเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ทั้งยังเพิ่มจำนวนขึ้นอีกด้วย เหตุผลของการแต่งงานแบบเสี่ยง ๆ เช่นนี้ก็ง่าย ๆ ชาวพุทธคนหนึ่งตอบได้ดีมากกว่า คู่สมรสได้เคยทำบุญร่วมกันไว้ในชาติก่อน ผลบุญจึงส่งให้คนทั้งสองได้มาพบ(แต่งงาน)กันอีกในชาตินี้(บุญเพสันนิวาส) ส่วนเหตุผลอื่นก็คือว่า พลังแห่งความรักมันรุนแรงเลยไม่ต้องเสียเวลาไตร่ตรอง ไม่ต้องคำนึงถึงเหตุการณ์ข้างหน้าว่าจะยุ่งยาก หรือมีหลุมพรางอะไรรออยู่หรือไม่มีข้อปฏิเสธเลยว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้น จะต้องเดินย่ำไปบนเส้นทางที่เต็มไปด้วยขวากหนามและหลุมพรางสารพัด ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคทั้งนั้น วัฒนธรรมที่ว่าต่างกันนั้นจะต่างกันที่รูปแบบคุณค่า และท่าทีที่ปรากฏ และยังมีประเด็นที่ปฏิบัติต่างกันอีกด้วย ความเป็นจริงของเรื่องราวก็คือว่าคน ๆ นั้นเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมยุโรป อเมริกาหรือวัฒนธรรมของเอเชีย แอฟริกา ตะวันออกหรือตะวันตก ซึ่งในตอนท้ายของบทนี้ท่านจะได้พบตัวอย่างต่างๆ ที่สัมพันธ์กับประเด็นอันซับซ้อนแตกต่างกันมากมายทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และปรัชญา

นิภาพร ยงขามป้อม (2547). ศึกษาเรื่องกระบวนการหาคู่ครองที่เป็นชาวต่างชาติของผู้หญิงไทยในชนบท: กรณีศึกษาหมู่บ้านกุดพังเครือ หมู่ที่ 6 ต.ท่ากระเสริม อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ตลอดทั้งศึกษาทัศนคติของคนในหมู่บ้านที่มีต่อการหาคู่ครองชาวต่างชาติ พบว่า ผู้หญิงในบ้านกุดพังเครือมีรูปแบบในการหาคู่ครองที่เป็นชาวต่างชาติ 2 รูปแบบ คือ 1. การแนะนำออกต่อจากคนที่รู้จัก 2. การติดต่อผ่านทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ทัศนคติของชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันกับผู้หญิงเหล่านั้นพบว่า ชาวบ้านที่เห็นด้วยกับการแต่งงานกับชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งแสดงความเห็นอกเห็นใจจากการประสบปัญหาความล้มเหลวจากการแต่งงานกับสามีคนไทย การประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ จึงเห็นว่าเป็นสิทธิของผู้หญิงที่จะเลือกสามีเป็นคนชาติใดก็ได้ ส่วนชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยส่วนใหญ่เป็นเพศชายซึ่งได้แสดงความเห็นว่าเป็นการไม่รักษาวัฒนธรรมไทย

สุภาภรณ์ งามวัน(2548) ได้ศึกษาพลวัตภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ โดยศึกษาจากข้อมูลitudinalและปฐมภูมิ จากข้อมูลitudinalพบว่าพัฒนาการภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน คือเป็นภาพเหมารวมเชิงลบ ทั้งนี้ในสมัยอยุธยาภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ คือ “ทำลายชาติ” “มีส่วนร่วมในการบั่นทอนความมั่นคงของชาติ” “ทำให้เกิดความหมองมัวต่อพระพุทธศาสนา” “ทำผิดกฎหมาย” และ “เป็นภรรยาลับ” ในช่วงรัตนโกสินทร์-สงครามโลกครั้งที่

สอง คือ "มีใจฝึกฝนชาติอื่น" "ทำลายชาติ" "ทำผิดกฎหมาย" "มือภีษทธ์" "เป็นเมียเก็บ" และเป็นผู้หญิงบำเรอกาม" ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง-ปัจจุบันคือ "คนจน" "เห็นแก่เงิน" "ไม่มีการศึกษา" "โสเภณี" "เมียเช่า" "เมียเก็บ" และ "นางบำเรอ"

ผลจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ปรากฏว่าร้อยละ 40.3 เห็นว่าภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติทั้งในอดีตและปัจจุบัน "ยังเป็นคนไทยที่รักชาติไทยอยู่" แต่ภาพเหมารวมในอดีตนั้นจะเป็นภาพเหมารวมของ "ผู้ที่มีความยากจนมาก่อน" และ มักไม่กล้าเปิดเผยตนเองเพราะคิดว่าจะถูกมองว่าเป็น "เมียเก็บ เมียเช่า หรือนางบำเรอ" ในขณะที่ภาพเหมารวมในยุคปัจจุบัน คือ "คนกล้าต่อสู้ ทำลายชีวิต พร้อมทั้งจะเผชิญอนาคตที่แตกต่างจากเดิม" "คนกล้าแหวกประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ความเคยชินแบบเดิมๆ" และ "คนที่รู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่าสูง"

ร.ต.อ.ชัยพล พลเยี่ยม(2542). ได้ศึกษาวิถีชีวิตของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ : ศึกษากรณีจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเปรียบเทียบวิถีชีวิตโดยทั่วไปของผู้หญิงอีสานก่อนและหลังการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของหญิงชนบทหลังแต่งงานและไปอยู่ต่างประเทศแล้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ห่างเหินจากครอบครัวเดิม สภาพโภชนาการในครอบครัวเดิมดีขึ้น นำรายได้มาใช้จ่ายในการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น สามารถส่งสมาชิกในครอบครัวเรียนในระดับสูงขึ้น ภาวะหนี้สินหมดไป มีการนำวัฒนธรรมมาใช้ เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานกับวัฒนธรรมตะวันตก ผู้หญิงอีสานมีทัศนคติที่ดีต่อสามีชาวต่างชาติ ให้ความเคารพ และปฏิบัติตัวเป็นภรรยาที่ดี งานวิจัยที่ถือว่าล่าสุดและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยตรงคือการศึกษาเรื่อง "ภรรยาฝรั่ง:ความสัมพันธ์ของผู้หญิงไทยกับผู้ชายต่างชาติ" ของ ดร.รัตนา บุญมัธยะ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล โดยศึกษาที่หมู่บ้านในภาคอีสาน คือ บ้านจวน จ.ร้อยเอ็ด

จากการสำรวจผู้หญิงในช่่วงอายุ 20 - 59 ปี จำนวน 330 คน พบว่า มีถึง 84 คน ที่มีสามีเป็นฝรั่ง โดยร้อยละ 96 เป็นชาวสวิสเซอร์แลนด์ ร้อยละ 2 เป็นชาวเยอรมัน อีกร้อยละ 1 เป็นชาวอังกฤษ และฝรั่งเศส ส่วนใหญ่อาชีพสามีของพวกเธอมีตั้งแต่ วิศวกร หมอ นายธนาคาร นักดับเพลิง บุรุษไปรษณีย์ ช่างไฟฟ้า ตำรวจ ช่างเทคนิค ไปจนถึงกรรมกร โดยเฉลี่ยแล้วมีอายุสูงกว่าฝ่ายหญิงประมาณ 10 - 18 ปี ส่วนใหญ่เป็นชายสูงวัยที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว

นอกจากนี้มี 3 วิธี ที่หญิงไทยกับชาวต่างชาติพบกัน โดยคิดเป็นสัดส่วนคือ พบกันในสถานที่ทำงาน เช่น สถานบริการ ร้อยละ 54 พบกันผ่านเครือข่าย ร้อยละ 20 นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 26 พบกันโดยส่วนตัว เช่น ไปท่องเที่ยว ส่วนร้อยละ 1-2 ใช้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบการจ่ายค่านายหน้า ประมาณ 70,000 - 150,000 บาท

เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไทยตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ เนื่องจาก 1. ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ความยากจนซ้ำซาก ต้องหาเลี้ยงพ่อ-แม่และครอบครัว การเลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติจึงเป็นทางเลือกที่จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น 2. ผู้หญิงไทยกลุ่มนี้อธิบายว่า ไม่เพียงเงินแค่ตัวเดียวที่ทำให้ตัดสินใจแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติ แต่เป็นเพราะผู้ชายต่างชาติ ไม่ยึดติดกับอดีตและพรหมจรรย์ให้เกียรติผู้หญิง ทำให้รู้สึกว่าร่างกายมีคุณค่าขึ้นมาอีกครั้ง หนึ่ง มีความรับผิดชอบสูงไม่รังเกียจถือว่าเป็นแม่หม้ายลูกติด อย่างไรก็ตามการแต่งงานกับฝรั่งก็ทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับการถูกมองแบบเหมารวมว่าเป็นผู้หญิงขายบริการทางเพศ หรือเป็นพวกหลอกเอาเงินฝรั่ง ซึ่งพวกเขาไม่ต้องการเช่นนั้น

การศึกษาประสบการณ์ของผู้หญิงอีสานที่เลือกแต่งงานกับฝรั่ง และอาศัยอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งได้ก่อให้เกิดการตอรอง และเงื่อนไข ในเพศวิถี การแต่งกาย รสนิยมทางเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงทางวัฒนธรรมนั้น มีต้นสายปลายเหตุมาจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานนั้น ยังคงประสบปัญหาความยากจนวนเวียน จนซ้ำซาก ทำให้คนหนุ่มสาวมุ่งหน้าทำงานในเมืองเป็นการอพยพข้ามถิ่นเป็นการออกไปเพื่อประกอบอาชีพสร้างรายได้ดีกว่าทำนา ส่วนใหญ่มักไขว่คว้าหาช่องทางทำมาหากิน แต่ด้วยความรู้ที่น้อยนิด บางคนจบ ป.4 หรืออย่างมากก็ ป.6 ทำให้โอกาสในการหางานที่ ได้เงินเดือนสูงและสบายนั้นไม่มี เมื่อได้สามีเป็นฝรั่ง ก็กลายเป็นวิธีทำให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

ดร.รัตนา ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้หญิงกลุ่มที่มีสามีเป็นชาวตะวันตกนี้ จะมีลักษณะเด่น คือ จะมีสำนึกของความรู้สึกผูกพันกับชุมชนหรือเครือข่ายของตนเองสูง พบว่า แม้จะย้ายไปอยู่ต่างประเทศแต่จะกลับมาช่วยเหลือญาติพี่น้องให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในเรื่องการปรับตัวเรื่องภาษาพบว่าจะมีปัญหาในช่วง 3 เดือนแรกเท่านั้น หลังจากนั้นสามีก็จะส่งไปเรียนได้คล่อง แม้จะอ่านและเขียนไม่ได้ก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้หญิงเหล่านี้มักจะคิดหาช่องทางทำมาหากินอย่างอื่นด้วย แทนที่จะให้สามีเลี้ยงดูอย่างเดียว ส่วนใหญ่จะเป็นร้านอาหารไทย ร้านขายของชำ ส่วนการปรับตัวในเรื่องเพศนั้นนอกจากจะรู้จักตอรองในการแต่งงานแล้ว ในด้านเพศวิถี จะเกิดการเปรียบเทียบในครั้งที่สามีเป็นคนไทย เมื่อจะมีเพศสัมพันธ์ก็มีได้ โดยที่ฝ่ายชายมิได้ถามก่อนว่าฝ่ายหญิงพร้อมหรือไม่ แต่สามีฝรั่งจะถามก่อนเสมอว่าคุณพร้อมไหม มีใจไหม ทำให้เธอ

รู้สึกว่าร่างกายผู้หญิงไม่ใช่อะไรที่ใครอยากจะทำอะไรเมื่อไหร่ก็ได้ ซึ่งสามีฝรั่งทำให้ตนรู้สึกว่ามีค่ามากขึ้น

ดร.รัตนา ยังกล่าวอีกว่า บทบาทของชาย-หญิงที่นี้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน คือผู้หญิงจะเป็นหัวแรงหลักในการหาเงินหาทองเข้าครอบครัว เป็นเสาหลักที่คนในครอบครัวชุมชนให้การยกย่อง มีความรู้สึกเกรงอกเกรงใจ ส่วนผู้ชายเองก็ยอมรับไม่ได้ดูถูกดูแคลนผู้หญิง เพราะเห็นว่าช่วยทำประโยชน์ให้กับครอบครัวไม่ได้คิดถึงศักดิ์ศรีมากนัก บางครอบครัวสามีให้หย่าเพื่อให้ลูกมีชีวิตที่สุขสบายขึ้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ถึงขนาดมีบางบ้านเปรยว่า อยากได้ลูกสาวมากกว่าลูกชาย ปรากฏการณ์ที่น่าเป็นห่วงคือ เด็กๆ ในหมู่บ้านได้ยึดติดค่านิยมอยากแต่งงานกับชาวต่างชาติ เนื่องจากได้ซึมซับค่านิยมทางวัตถุมากเกินไป ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อค่านิยมเอาแบบอย่างของเด็กไทยในอนาคต ทั้งนี้เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาตินั้นเชื่อว่าผู้หญิงไทยทุกคนจะได้พบกับความสุขสบายทั่วทุกคน เพราะผู้ชายต่างชาติเองไม่ได้เป็นคนดีเป็นเสียทุกคน

นอกจากนี้เรื่องราวของผู้หญิงไทยกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้น ยังได้มีการนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ อย่างนิตยสาร"คู่สร้างคู่สม" ที่มีคอลัมน์เฉพาะเอาไว้ คือ คอลัมน์ "เมียฝรั่ง" ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่แต่งงานอยู่กับชาวต่างชาติ ได้เขียนเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตัวเองกับสามีชาวต่างชาติ ความสุข ทุกข์ที่ต้องเผชิญ ตลอดจนจดหมายปรับทุกข์สุขของบรรดาผู้หญิงเหล่านั้น เพื่อเป็นประสบการณ์ตัวอย่างสำหรับผู้หญิงที่คิดจะหนีความลำบากโดยพยายามไขว่คว้าสิ่งที่ตัวเองคิดว่าดีกว่าทั้งๆ ที่เป็นอนาคตที่มองไม่เห็น เรื่องราวของผู้หญิงเหล่านั้นพอจะประมวลได้มีดังนี้

กฤษณา พันธุ์วานิช (2547:31) ได้กล่าวถึงเรื่อง สามีนำเข้า สร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมเบี่ยงเบน ในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน 2547 หน้า31 ไว้ว่า ค่านิยม สามีนำเข้าหรือค่านิยมเขยต่างชาติ เป็นประเด็นที่น่าห่วงใยในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม จากการบอกเล่าของคนในพื้นที่แถบจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า ค่านิยมการมีสามีเป็นชาวต่างชาติ กลายเป็นแบบอย่างที่เลียนแบบกัน จนกลายเป็นวัฒนธรรม ปฏิบัติสืบทอดด้วยเข้าใจว่าการมีสามีต่างชาติทำให้ฐานะครอบครัวดีขึ้นมีบ้านเรือนใหญ่โต สามารถปลดหนี้สินได้ ซึ่งมองดูแล้วเหมือนจะช่วยให้สภาพเศรษฐกิจในท้องถิ่นดีขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐได้ให้การสนับสนุนโดยไม่รู้ ว่า วัฒนธรรมไทยกำลังจะถูกกลืนหายไปจากชาติพันธุ์ไทยแท้ กลายเป็นลูกครึ่งไทย-ฝรั่งหากไม่มีการเฝ้าระวังในเรื่องนี้ ปล่อยให้อำนาจเศรษฐกิจครอบงำวัฒนธรรมไทยคงสูญหายแน่นอน ทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ วิถีชีวิตก็จะเปลี่ยนไป สังเกตได้ว่าบ้านเรือนไทยในชนบทจะมีน้อยลง มีแต่บ้านแบบตะวันตกสร้างแบบทรงสเปน ทรงอิตาลี การบริโภค นิยมจากการอาหารไทยพื้นเมือง

เปลี่ยนมาเป็นการกินอาหารฟาสฟู๊ด ภาษาไทยก็จะถูกผสมผสานกับภาษาต่างประเทศ จนบางครั้งเด็กและเยาวชนไทยเขียน-อ่านภาษาไทยไม่ถูกต้องชัดเจนเหมือนแต่ก่อน การมีสามีเป็นชาวต่างชาติของคนในท้องถิ่นอีสานจากที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย กลายเป็นวัฒนธรรมที่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตหรูหรา มีนิสัยไม่ชอบช่วยตัวเอง รอพึ่งแต่เงินตราจากต่างประเทศ การรับเอาอิทธิพลของสื่อสารแบบไร้พรมแดนนำมาใช้ในทางที่ผิด เช่น การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือติดต่อสื่อสาร ขยายบริการทางเพศ การค้ายาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้การใช้ชีวิตของเด็กวัยรุ่นในปัจจุบันจะถูกปลูกฝังจากสิ่งแวดล้อม มากกว่าจากครอบครัว การใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังในหอพัก ทำให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ การทำแท้ง ดังนั้น พ่อแม่จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบไทยหรือแบบฝรั่ง จะต้องมาจากพื้นฐานของครอบครัวเป็นอันดับแรก วัฒนธรรมไทยจะอยู่หรือถูกครอบงำให้กลืนหายไปก็อยู่เจ้าของวัฒนธรรมจะเลือก อย่าให้เศรษฐกิจนำวัฒนธรรมเพราะเป็นอันตรายที่จะทำให้วัฒนธรรมของชาติสูญสิ้น

ณรงค์ นิติจันทร์ (2547). กล่าวถึง "ปัญหาหญิงไทยในต่างแดน" ในรวมปัญหาหญิงไทยในต่างแดน ในหนังสือคู่สร้างคู่สมปีที่ 25 ฉบับที่ 464 ประจำเดือนเมษายน ปีถัดมา 2547 ระบุว่า ปัจจุบัน "สตรีไทย" จำนวนมากมายกลายเป็น "ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ" โดยการแต่งงานไปอยู่ยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศในโซนที่เป็นฝรั่งผิวขาว ด้วยความเป็น "หญิงไทย" ซึ่งมีเอกลักษณ์พิเศษโดยธรรมชาติ คือ ความนุ่มนวล น่ารัก ให้เกียรติ คู่ครอง เข้ากับญาติฝ่ายสามีได้ค่อนข้างง่าย การบ้านการเรือนดี มีความรับผิดชอบ มีความอดทน สตรีไทยจึงกลายเป็นยอดปรารถนาของผู้ชายทั่วโลก ในขณะที่ทางฝั่งของหญิงไทยมีแรงผลักดัน คือ การ "ดิ้นรนไปตายดาบหน้า" เพื่อให้พ้นความผิดเคืองทางเศรษฐกิจ เพื่อให้พ้นไปจากชายไทยซึ่งกำลังอยู่ในภาวะ "ใจแตก" อย่างหนัก เช่น มั่วโดยไม่มีขีดจำกัด ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว เหล่านี้เป็นสาเหตุอันสำคัญของการหนีไปตายเอาดาบหน้า การไปมีสามีต่างชาติ ไปมีครอบครัว ไปทำมาหากินในประเทศต่างๆ ทำให้หญิงไทยกระจายอยู่ทั่วโลก และทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติด้วยการ "นำเข้าเงินตราต่างประเทศ" อย่างไรก็ตาม ในส่วนของภาครัฐกลับไม่ให้ความสำคัญกับ สตรีไทย ซึ่งมี "เลือดไทย" เหล่านี้เท่าที่ควร จึงไม่รับรู้ว่าเป็นหญิงไทยคือ "ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ" ด้วยการเอาชีวิตร่างกายของเธอเข้าไปสู่ความเสี่ยงลองผิดลองถูก หากใครโชคร้ายเธอก็เผชิญชะตากรรมไปตามลำพังเท่านั้น ไม่พอ หญิงไทยเหล่านั้นยังต้องเผชิญกับปัญหาที่มาจากกฎหมาย กฎระเบียบ มาตรการต่างๆ ของ "เมืองแม่" (เมืองไทย) สร้างความลำบากใจ คับข้องใจ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีหญิงไทยจำนวน

ไม่น้อย ตัดสินใจหันหลังให้แก่ประเทศชาติของตนเอง ด้วยความเอือมระอา เมื่อพยายามดิ้นรน แก้ไขปัญหาแล้วไม่สำเร็จ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่หญิงไทยเหล่านั้นต้องเผชิญ ได้แก่

1. การถือสัญชาติซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าหญิงไทยแทบทุกคนยังผูกพัน และปรารถนาที่จะเป็นคนไทยต่อไป แต่ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใดทางการจึงพยายามผลักดันให้กลายเป็นชนชาติตามสามี

2. เกิดความสับสน ไม่แน่ชัดว่าถือสองสัญชาติได้หรือไม่ สถานภาพความเป็นคนไทยของเธอเป็น อย่างไร หลงเหลืออยู่แค่ไหนหรือไม่

3. สิทธิต่างๆ ในฐานะที่เคยเป็นคนไทยยังมีอยู่หรือไม่ การซื้อทรัพย์สิน อสังหาริมทรัพย์ การประกอบ อาชีพต่าง ๆ มีปัญหาคือความไม่แน่นอน ไม่มีคำตอบที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร

4. หญิงไทยตัดสินใจไม่ถูก ตัดสินใจลำบาก ในการจดทะเบียนสมรสกับสามีต่างชาติ ไม่ว่าจะจดทะเบียนที่ประเทศไทยหรือในประเทศของสามี เพราะเกรงว่าจะมีผลเสียตามมา ขณะที่ทางการไทยไม่มีคำตอบที่ชัดเจน ไม่มีคำแนะนำใด ๆ ให้เลย จึงเป็นไปตามบุญตามกรรม

5. ผลสืบเนื่องอันเกิดกับ “บุตร” ของหญิงไทยที่มีอยู่เดิม (ลูกติด) และบุตรอันเกิดจากสามีต่างด้าว อาทิเช่น การถือสัญชาติของบุตร การเข้าเมือง การคัดเลือกทหารของบุตรที่เป็นผู้ชาย

6. การนำสามีเข้ามาอยู่ในเมืองไทย กฎกติกาที่ชัดเจนเป็นอย่างไร ทำได้หรือไม่เพียงใด

7. การติดตามดูแลให้ความคุ้มครองโดยทางการไทยในประเทศของสามี การให้เกียรติหญิงไทย เมื่อไปติดต่อราชการทั้งในประเทศไทยและในต่างแดน ยังไม่มีเท่าที่ควรและเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้มากที่สุด

8. เจ้าหน้าที่ไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศขาดความรู้ความเข้าใจในกฎกติกา และ ขาดเจตนาที่ดีต่อหญิงไทยเหล่านี้ จึงเลือกปฏิบัติ หรือไม่ก็สร้างปัญหาสร้างความสับสนให้แก่หญิงไทยในด้านต่าง ๆ ไร้ขีดจำกัด ขณะที่รัฐบาลไม่เข้าไปดูแลแก้ไข ไม่มีการปฏิรูปเรื่องนี้โดยตรง

ปัญหาเหล่านี้เคยได้รับคำตอบมา “ระดับหนึ่ง” เท่านั้น ไม่สามารถช่วยได้อย่างสมบูรณ์ จนถึง “ระดับสิบ” นี่คือความจริงเพราะคำตอบที่ได้ไป ต้องขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของภาครัฐของเจ้าหน้าที่หน่วยต่างๆ ซึ่งอยู่ในฐานะ “เอาแน่ไม่ได้” หรือ บ่อยครั้ง “ไม่เอาอ่าว” หลายครั้ง “เอาเงิน”

เป็นที่ตั้ง สร้างความชิงชังรังเกียจให้แก่เธออย่างยิ่ง ทั้งที่เงินทองที่หมั้นเวียนภายในประเทศ จนทำให้เศรษฐกิจของชาติซบเซาเคลื่อนไปข้างหน้า ไม่แพ้แรงงานผู้ชายทั้งหลาย คือ “หญิงไทย” ที่ไปมีครอบครัวกับคนต่างชาติ ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ สมควรที่จะได้รับการดูแลปกป้องคุ้มครอง โดยตระหนักในประเด็นสำคัญว่า “เขาเหล่านั้นเป็นคนไทย” การที่มีข่าว ว่าทางการห่วงใยเรื่องความมั่นคง จึงบีบคั้นหญิงไทยเหล่านี้ในด้านต่างๆ ให้เธอเกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้พยายามเน้นให้เห็นถึงความเสียหายแก่ประเทศชาติบ้านเมืองขณะนี้อันเกิดจากผู้ชายจำนวนไม่น้อย เป็นผู้ก่อปัญหา ซึ่งก็ล้วนแล้วแต่เป็นคนไทย เชื้อชาติไทย สัญชาติไทยทั้งสิ้น ในขณะที่ผู้หญิงไทยที่ยังจงรักภักดีต่อแผ่นดิน ได้เงินทองก็ส่งกลับบ้าน

ชีวิต “ซินเดอเรลล่าไทย” “เมียต่างชาติ” สวรรค์บนเส้นด้าย (สก๊อปหน้า 1 เดลินิวส์ ฉบับวันพุธที่ 23 มิถุนายน 2547 หน้า 3) ได้กล่าวถึงภาพความโศกเศร้าของ ถนนม (แสนโคตร) จอห์นสัน หญิงไทยชาว จ. ขอนแก่น หลังสามี พอล มาร์แชล จอห์นสัน จูเนียร์ วิศวกรการบินชาวอเมริกัน วัย 49 ปี ถูกผู้ก่อการร้ายอัล - เคดา “ฆ่าบ้านคอบ” หลังข้อต่อเรื่องให้ชาอูดีอาระเบียปล่อยตัวนักโทษก่อการร้ายไม่ได้รับการชานรับเผยแพร่ไปทั่วโลก ด้านหนึ่งตอกย้ำความโหดร้ายของกลุ่มคนที่คลั่งอุดมการณ์ อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนชีวิต “หญิงไทย” ที่เป็น “เมียชาวต่างชาติ” หญิงไทยในต่างแดนที่ได้แต่งงาน เป็นภรรยาชาวต่างชาตินั้น มีเส้นทางชีวิตคู่ที่แตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ทั้งนี้ อูซา เลิศศรีสันทัต ผู้ประสานงานมูลนิธิผู้หญิง บอกว่ารูปแบบของการแต่งงานระหว่างหญิงไทยกับชายต่างชาตินั้น พอจะจำแนกได้ดังนี้

1. รู้จักกันผ่าน “เพื่อน” เช่น ฝ่ายชายมาเที่ยวเมืองไทยหรือฝ่ายหญิงไปเที่ยวต่างประเทศ แล้วมีการแนะนำเพื่อนของกันและกัน ต่างคนต่างรู้จักกันจนถึงขั้นชอบพอกัน และพัฒนาไปจนถึงขั้นแต่งงานกัน
2. รู้จักกันผ่านทาง “งาน” ต่าง ๆ ที่ทำ เช่น ฝ่ายชายมาทำงานเมืองไทยหรือฝ่ายหญิงไปทำงานต่างประเทศ จึงได้รู้จักกัน คบหาชอบพอกัน แล้วแต่งงานอยู่กินกันฉันท์สามี - ภรรยา
3. รู้จักกันผ่านแม่สื่ออย่าง “บริษัทจัดหาคู่” ซึ่งปัจจุบันธุรกิจนี้ได้ขยายตัวอย่างมาก จากเดิมที่มีการโฆษณาในหน้าสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ปัจจุบันใช้การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต มีการแสดงรูปเป็นแคตตาล็อกคล้ายกับการเลือกซื้อสินค้า จึงยิ่งแพร่หลายและเป็นที่นิยมกันมากในกลุ่มชายต่างชาติที่ต้องการจะหาภรรยาชาวไทย

4. รู้จักเพราะหญิงไทยทำงานใน "สถานบริการ" ที่รองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งก็มีหลากหลายประเภท เมื่อชายต่างชาติมาเที่ยวเมืองไทย ได้พบกันถูกอกถูกใจชอบพอกัน และแต่งงานกันในที่สุด กรณีเช่นนี้ที่ผ่านมามีไม่น้อย และก็มามากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหากหญิงไทยที่ทำงานสถานบริการได้แต่งงานกับชายต่างชาติ ก็หมายถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของหญิงไทยคนนั้นและครอบครัว แต่ก็มีไม่น้อยที่ถูกหลอกโดยความสูญเสียที่ตามมานั้นประมาณมิได้ บางคนถูกบังคับให้ค้าประเวณีหาเลี้ยงฝ่ายชาย ถูกทำร้ายร่างกาย บางคนต้องติดโรคร้าย

5. หญิงไทยตกเป็น "เหยื่อขบวนการค้ำมนุษย์-ประเวณี" ในต่างประเทศ เช่น เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรเลีย ฯลฯ ซึ่งมีกฎหมายที่เด็ดขาด ห้ามหญิงต่างชาติเข้าไปค้าประเวณี แต่ก็มีขบวนการพลิกแพลง ด้วยการจ้างชาวต่างชาติแต่งงานกับหญิงไทยเพื่อจะได้สัญชาติอยู่อย่างถูกกฎหมาย หญิงไทยจำนวนหนึ่งคิดว่าโชคดีที่ได้สามีเป็นชาวต่างชาติ คิดว่าตัวเองและครอบครัวคงจะได้สุขสบาย แต่กลับกลายเป็นตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ำมนุษย์ - ค้าประเวณีข้ามชาติโดยไม่รู้ตัว

เมื่อปี 2546 มีหญิงไทยจดทะเบียนสมรสกับชายต่างชาติประมาณ 15,000 ราย ซึ่งเป็นตัวเลขที่ไม่น้อยและไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าทั้งคู่รู้จักคบหากันด้วยวิธีใดมาก่อน กรณีหญิงไทยแต่งงานกับชายต่างชาติ แต่ภายหลังเกิด "อุบัติเหตุชีวิต" เช่น ฝ่ายชายเสียชีวิต โดยบอกว่า ถ้าเป็นกรณีที่หญิงไทยจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายและไม่มีขบวนการค้ำมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง หญิงไทยก็จะได้รับ การปฏิบัติจากประเทศนั้นๆ เสมือนหนึ่งเป็นพลเมืองของเขาคนหนึ่ง ได้รับสิทธิและสวัสดิการเหมือนกับพลเมืองของเขาเหมือนกัน แต่กรณีที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายก็จะต้อง ถูกส่งตัวกลับประเทศ และหากเป็นกรณีที่เป็นเหยื่อขบวนการค้ำมนุษย์ก็คงจะยิ่งลำบาก แต่บางประเทศในยุโรปมีกฎหมายที่จะเอาผิดกับต้นตอขบวนการ รวมถึงจ่ายค่าชดเชยให้กับหญิงสาวที่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ำมนุษย์จริง ๆ

ด้าน สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง หัวหน้าศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิงระบุว่า ถ้าภรรยาไทยจดทะเบียนสมรสกับชายต่างชาติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อสามีเสียชีวิตลง ภรรยาก็จะได้รับสิทธิทางกฎหมายของประเทศนั้น ๆ รวมถึงสิทธิใน "ทรัพย์สินของสามี" ถ้ายกตัวอย่างเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายด้วยกฎหมายไทย ทรัพย์สินก็จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน ส่วนแรกเป็น "สินสมรส" จะตกเป็นของภรรยา และอีกส่วนหนึ่ง "มรดก" จะต้องแบ่งให้ทายาท แต่มรดกตรงนี้จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนอีก โดยแบ่งระหว่างบุตรกับภรรยา ซึ่งก็ต้องมีการตั้งทนายดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม หากสามีเสียชีวิต สิ่งแรกที่ภรรยาไทยจะต้องทำก็คือ ต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปให้ได้ ซึ่งเรื่อง "ความเสียใจ" ก็คงต้องมีแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นสามีไทยหรือสามีต่างชาติ แต่จะเสียใจมากหรือน้อยก็ต้องขึ้นอยู่กับความผูกพันระหว่างกันและกัน กรณีของณอม(แสนโคตร) จอห์นสัน ที่สามีอเมริกันถูกผู้ก่อการร้ายสังหารโหด เป็นชาวต่างชาติโลกก็คงจะได้รับการดูแลไม่ว่าจะจากทางการสหรัฐอเมริกา ทางการศึกษาอื้ออระเบียและรวมถึงทางการไทยแต่ยังมี "ซินเดอเรลล่าเลือดไทย" อยู่ในต่างแดนอีกมากและก็มีจำนวนไม่น้อยที่ "สวรรค์แขวนอยู่บนเส้นด้าย" ความสุขสบายอาจจะมลายหายได้ในชั่วพริบตา

ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ มองว่า เมียฝรั่งในฐานะหน่วยทางเศรษฐกิจ โดยได้ตอบกระทู้เกี่ยวกับเมียฝรั่งในเว็บไซต์ <http://www.bangkokbiznews.com/weekend/20040605/wed01.shtml> ชลิตาภรณ์ อธิบายว่า การเป็นเมียถูกมองว่าเป็นตำแหน่งหน้าที่สำคัญในชีวิตของผู้หญิง ชนิดที่ว่า การที่ยังไม่ได้เป็นภรรยาใครสักทีกลายเป็นเรื่องใหญ่ขนาดต้องมีหนังสือประเภท 'ฮาวทู' ออกมาหลายเล่ม ที่แนะนำว่าต้องทำอะไรจึงจะได้ครอบครองตำแหน่งสุดยอดแห่งชีวิตความเป็นหญิงเสียที ชนชั้นกลางไทยจัดว่าเรื่องของเมียหลากหลายประเภทในสังคมไทย เป็นเรื่องส่วนตัวที่มีเอาไว้ 'เมาท์' เพื่อความมั่นใจมากกว่าจะพิจารณาหรือวิเคราะห์ในฐานะประเด็นทางสังคมอย่างจริงจัง แม้ในเวลาที่เราอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ชายหญิงได้เข้าสู่เวทีของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาออกกฎหมาย เพื่อกำกับรับรองความสัมพันธ์ส่วนตัวลักษณะนี้ บรรดาตัวแทนทางการเมืองหลายคนก็เกิดอาการกระดากปากไม่ค่อยอยากจะพูดถึงเรื่องผัวๆ เมียๆ ในที่สาธารณะกันนักแต่เมียประเภทต่างๆ ในสังคมไทย ก็ไม่ได้เก็บเนื้อเก็บตัวในพื้นที่ส่วนตัวที่ถูกจัดให้เป็นอาณาบริเวณของพวกเธอ เราได้เห็นเมียออกมาปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะเพื่อประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมธุรกิจ การสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้หญิงที่มีตำแหน่งเป็นเมีย หลากๆ คนมีบทบาทหน้าที่อื่นๆ ของตนเองด้วย ความที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวในฐานะหน่วยพื้นฐานที่ยึดโยงคนในสังคมไว้ด้วยกัน ทำให้มุมมองแบบเมียหลวงซึ่งเป็นเมียประเภทเดียวที่รัฐไทยรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย ปรากฏให้ได้รับรู้กันมาโดยตลอด อันที่จริงเสียงของผู้หญิงที่ได้ยินกันในพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะที่สื่อนำเสนอ มักจะเป็นเสียงของเมียหลวงที่เอาจริงเอาจังกับกติกาของรัฐเกี่ยวกับการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวที่ผู้ชายไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมปฏิบัติ มากกว่าจะเป็นเสียงของผู้หญิงอีกหลายกลุ่มที่มีประสบการณ์และมุมมองต่างไป เสียงของเมียหลวงที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมักจะเล่นบทของแม่ด้วย ออกมาต่อต้านคัดค้านเรื่องเพศและความสัมพันธ์นอกสมรสทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศก่อนการแต่งงานโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่น

การมีความสัมพันธ์อันดี และการซื้อขายบริการทางเพศ รวมทั้งความลามกอนาจารของสื่อทั้งหลาย เพื่อปกป้องลูกและสามีของตน

นอกจากนี้คนไทยยังได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นเมียฝรั่ง จากกรณีผิวฆ่าเมีย-เมียฆ่าตัว ที่มักจะเป็นข่าวบนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์อยู่เป็นระยะ โดยพล็อตเรื่องหลักก็มักจะเป็นเรื่อง ความหึงหวงหรือทรัพย์สินเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวและประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับเมียที่เราได้รับรู้จึงออก จะจำกัด และไม่ครอบคลุมประสบการณ์ของเมียอีกหลายประเภทที่ต่างสถานะ ต่างชนชั้นไป นอกจากนี้ เมียยังไม่ค่อยจะถูกมองในฐานะหน่วยทางเศรษฐกิจที่หารายได้หลักเพื่อจุนเจือครอบครัว ขยายของเธอหนัก แต่กลับถูกมองในฐานะผู้หารายได้เสริมโดยสามีเป็นผู้หารายได้หลัก ทั้งที่ความเชื่อ เช่นนี้ขัดกับสภาพที่เป็นอยู่ของครอบครัวไทย ที่สามีมักจะหายไปด้วยเหตุต่างๆ โดยทิ้งให้ภรรยา ทำหน้าที่หัวหน้าครัวเรือนที่รับผิดชอบในเรื่องของการหารายได้และเลี้ยงดูครอบครัวที่ไม่ได้หมายรวม เพียงลูก แต่ยังมีพ่อแม่พี่น้องของฝ่ายหญิง และบางทีก็รวมเอาครอบครัวขยายของฝ่ายสามีไว้ด้วย รัฐและสังคมไทยไม่ยอมรับรับบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งของเมียหลายประเภท โดยเฉพาะการทำหน้าที่ผู้หาเลี้ยงคนอื่น ๆ ในครัวเรือน แต่กลับยึดติดกับภาพของครอบครัวแบบพ่อแม่ลูกที่ผู้ชาย เป็นผู้หารายได้หลัก จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่รัฐให้ความสนใจกับผลกระทบทางเศรษฐกิจของ "เมียฝรั่ง" ในเวลาที่มีการแต่งงานข้ามชาติกลายเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับผู้หญิงบางกลุ่ม บางภูมิภาค การมีสามีต่างชาติเคยถูกมองอย่างดูแคลนและถูกตัดสินว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการเป็นผู้หญิงไม่ดี เมื่อครั้งที่ "เมียเช่า" เป็นอาชีพหลักของผู้หญิงไทยจำนวนไม่น้อย เมื่อบริบททางสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปที่ทางและสถานะของ 'เมียฝรั่ง' ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2.7 แนวโน้มจากอดีตถึงปัจจุบันของการแต่งงานข้ามชาติ

การศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานของหญิงไทยกับชาวต่างชาติ นั้น ส่วนใหญ่ จะให้ความสนใจศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงไทยกับชายชาวตะวันตกมากกว่า อาจจะเป็นเพราะว่าชาวตะวันตกมีความแตกต่างจากคนไทยทางด้านกายภาพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยอย่างชัดเจน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว การแต่งงานของหญิงไทยกับชายต่างชาติชาวเอเชียเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานเช่นเดียวกัน ตั้งแต่สมัยอยุธยา เรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน แต่มักไม่ค่อยได้รับความสนใจหรือได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากนัก ทั้งนี้เพราะชาวเอเชียด้วยกันทั้ง จีน ญี่ปุ่น ลาว ญวน พม่า มลายู เป็นพวกมองโกลอยด์เหมือนกัน มีรูปลักษณ์ที่ไม่แตกต่างจากคนไทยมากนัก ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกันไม่ ว่าจะเป็นรูปร่าง หน้าตา สีผิว และสีผม

ในอดีต การที่หญิงไทยจะแต่งงานกับชายต่างเชื้อชาติต่างสัญชาติเป็นสิ่งที่ถูกห้าม การห้ามดังกล่าวมีหลายประการ เช่น ห้ามลูกสาวหลานสาว ราษฎรไทย ลาว มอญ จะไปรักหรือแต่งงานกับคนต่างชาติโดยเฉพาะฝรั่งไม่ได้เป็นอันขาด เพราะถือว่าคนต่างประเทศเมื่อแต่งงานอยู่กับคนไทยก็จะรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ของบ้านเมืองอาจจะเป็นไส้ศึกมาทำสงครามกับเมืองไทยได้ และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ในสมัยโบราณนั้น ฝรั่งส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่เข้ามาอยู่เมืองไทยจะอยู่ไม่นานมักจะอยู่ไม่กี่ปีสองปีก็ออกไป ส่วนที่อยู่นาน ๆ ก็จะเป็นพวกบาทหลวงเท่านั้น ฝรั่งที่สามารถแต่งงานกับหญิงไทยจะต้องเป็นกรณีที่มารับราชการและอยู่ในเมืองไทย การจะได้รับอนุญาตจะกระทำได้โดยการขอพระบรมราชานุญาตเสียก่อน แต่ถ้าหากลูกสาว หลานสาวไทยจะไปแต่งงานกับคนจีน คนแขกที่อยู่ในเมืองไทยนั้นไม่ห้าม เพราะคนจีนคนแขกส่วนใหญ่จะปักหลักลงรากฐานอยู่เมืองไทยไปจนตาย

การแต่งงานของหญิงไทยกับชายชาวตะวันตกนั้นมาตั้งแต่รัชสมัยอยุธยา (พ.ศ. 2148-2153) เป็นช่วงที่มีชาติต่าง ๆ เข้ามาติดต่อกับอยุธยาหลายชาติ มีทั้งที่เข้ามาอยู่ชั่วคราวและถาวร พระเจ้าเอกาทศรถได้ประกาศห้ามคบค้ากับชาวต่างชาติ ด้วยเหตุผลเรื่องความมั่นคงของบ้านเมืองและศาสนา กล่าวคือพระองค์ทรงเป็นห่วงว่า หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติอาจทำให้เกิดความมัวหมองต่อพุทธศาสนา เพราะชาวต่างชาติไม่ให้ความเคารพพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ ในขณะนี้ เป็นช่วงที่ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานทางตอนใต้ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาไม่น้อยกว่า 100-200 หลังคาเรือน มีชาวญี่ปุ่นประมาณ 1,000-2,000 คน แต่คนญี่ปุ่นเหล่านี้มีการแต่งงานกับคนไทย จนในที่สุดลูกหลานญี่ปุ่นที่เกิดจากมารดาคนไทยก็ได้ผสมกลมกลืนกลายเป็นคนไทย

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ.2172-2199) มีการกระทบกระทั่งกับชาวต่างชาติ มีชาวต่างชาติถูกเนรเทศออกไปให้พ้นจากอยุธยา เนื่องจากมีความหวาดระแวงที่ชาวต่างชาติเข้ามามีบทบาททางการเมืองของไทยมากเกินไป ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ กรณีของชาวญี่ปุ่น พระองค์ทรงรับสั่งให้ทำลายหมู่บ้านญี่ปุ่นและผลักดันให้ชาวญี่ปุ่นเดินทางออกไปจากอยุธยา และได้จัดอิทธิพลของออกญาเสนาภิมุข ซึ่งเป็นผู้นำของญี่ปุ่นที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองของไทย

ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ได้มีชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเรื่องปกติที่หญิงไทยจะมีการแต่งงานกับลูกหลานชาวจีน ด้วยความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าคนจีนเป็นคนขยัน ทำงานหนัก ตระหนี่ ประสพความสำเร็จ และร่ำรวย

ส่วนการติดต่อบetweenไทยกับตะวันตกเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ผลที่ตามมาประการหนึ่ง คือ ได้ก่อให้เกิดการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งการแต่งงานที่เกิดขึ้นในต่างประเทศครั้งแรกเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นนำที่ได้ไปศึกษาต่อ ในสมัยรัชกาลที่ 5 (ดารารัตน์;2549)

แนวคิดการต่อต้านหรือข้อห้ามในการแต่งงานของหญิงไทย มีมาจนกระทั่งเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2477-2489) มีเหตุการณ์ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย คือ สงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นเป็นผู้ก่อให้เกิดสงครามครั้งนี้ขึ้น ญี่ปุ่นได้ส่งทหารเข้ามาบุกประเทศไทยตามจังหวัดชายแดนและริมฝั่งทะเล ผู้หญิงไทยมีความคุ้นเคยและติดต่อกับทหารญี่ปุ่นมากขึ้น และมีความคิดว่ในภาวะสงครามเช่นนี้ญี่ปุ่นคือชาติที่ร่ำรวยและมีเงินมาก ทำให้หญิงไทยจำนวนมากต้องตกเป็นทาสทางเพศ (sexual slavery women) เพื่อให้บริการแก่ทหารญี่ปุ่น โดยกองทัพญี่ปุ่น จะมีระบบการจัดการจัดหาหญิงไทยให้ทหารญี่ปุ่นผ่านนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในกรุงเทพฯ คนไทยจึงให้ภาพผู้หญิงเหล่านี้ว่าเป็นผู้หญิง “บำเรอกรม” ที่ชายชาวญี่ปุ่นไม่คิดที่จะจริงจังด้วย อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง เมื่อปี พ.ศ. 2488 คือ มีหญิงไทยจำนวนมากได้แต่งงานกับทหารญี่ปุ่น ซึ่งมีทั้งการสมรสที่เป็นทางการถูกต้องตามกฎหมายและไม่เป็นทางการ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนการแต่งงานของหญิงไทยกับชาวต่างชาติจะเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ในช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ลึกลงไม่ถึงปี ได้เกิดสงครามเวียดนามขึ้น รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีข้อตกลงทางการทหารกับสหรัฐอเมริกาทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและวาจา เป็นผลให้มีทหารอเมริกันไม่น้อยกว่า 49,000 คน เดินทางเข้าสู่ประเทศไทย และเริ่มมีการสร้างฐานทัพขึ้นในปี พ.ศ. 2507 และผลสืบเนื่องจากการตั้งฐานทัพในจังหวัดต่าง ๆ นี้ คือ ชุมชนใกล้เคียงบริเวณรอบฐานทัพ กลายเป็นเมืองย่อม ๆ มีความเจริญทางด้านวัตถุ ประชาชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจดีขึ้น และหญิงไทยจำนวนไม่น้อยได้หันเข้าหาทหารฝรั่งผิวขาวและผิวดำ สม่ครใจที่จะเป็นเมียเช่าบ้าง เป็นโสเภณีบ้าง บางคนก็ได้แต่งงานกับทหารเหล่านี้และติดตามกลับไปอยู่ต่างประเทศด้วยกันก็มี แต่ความรู้สึกของคนในสังคมไทยในขณะนั้นรับไม่ได้กับพฤติกรรมดังกล่าว มีความรู้สึกรังเกียจ ดูหมิ่น ผู้หญิงไทยที่อยู่ในสภาพเช่นนั้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือ การที่ผู้หญิงเหล่านี้ปล่อยให้มิลูก และด้วยความที่ลูกที่เกิดมากับทหาร จี ไอ มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากเด็กคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคมไม่ว่าจะเป็นผมสีทอง ตาสีฟ้า ตัวขาว ขณะที่บางคนผิวดำ ผมหยิก ปากหนา ตาโปน ทำให้ต้องถูกล้อจากเด็กคนอื่น ๆ อยู่เสมอ

เมื่อฝรั่งเดินทางกลับหลังการปิดฐานทัพ เมียเช่าเริ่มตงงาน ความยากจนได้กลับเข้ามาเยือน พวกที่เคยทำงานกับฝรั่ง บ้านช่องที่หญิงเหล่านี้เคยอยู่ร่วมกับฝรั่งต้องปิดร้างและทรุดโทรมไม่ว่าจะเป็นที่โคราช อุตรฯ อุบลฯ หรือสัสดีหีบ รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีความเป็นห่วงหญิงเหล่านี้ที่มีภาระมาก จึงได้มีการโปรโมตให้พหยาเป็นเมืองท่องเที่ยวสำหรับฝรั่ง ทำให้เมืองเล็ก ๆ ชายทะเลแห่งนี้มีชีวิตชีวาเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว นโยบายตอนนั้นถูกเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า sea, sand and sex พวกเมียเช่ารุ่นเก่า ได้กลับมาลงหลักปักฐานที่พหยาและชีวิตในพหยาตอนกลางคืนก็สว่างไสวไปด้วยแสงไฟ ฝรั่งจำนวนมากโดยเฉพาะผู้ชายต้องกาไว้ในแผนที่เป็นเมืองที่ต้องมาให้ได้

ในช่วงนี้ไม่ใช่แต่ผู้หญิงไทยจะเป็นเมียเช่าขายตัวให้กับฝรั่งเท่านั้น คนไทยในชนบทไร้อาชีพหรือถึงมีอาชีพก็ส่งผลผลิตออกขายไม่ได้เพราะคนไทยช่วงนั้นไม่นิยมสินค้าไทย ทำให้ต้องขายลูกสาวให้กับคนจีนที่คนไทยมักจะเรียกว่า “เสี้ย” หรือ “เจ้าสัว” รวมทั้งโรงน้ำชาต่าง ๆ ของชาวจีนแถวเขาวราช อัตราซื้อขายกันราคาคนละ 2,000 บาท มีสัญญาซื้อขายกันเป็นนิติกรรมอย่างถูกต้อง หากมีการจับกุมในข้อหาค้าประเวณีคนจีนเหล่านี้ก็ไม่มี ความผิด เพราะในสัญญาได้ระบุไว้ว่าเป็นการยินยอมของหญิงสาว มีการประทับลายมือของผู้เป็นพ่อซึ่งขายลูกด้วยความยากจน

ช่วงการอพยพแรงงานไปต่างประเทศ จากการสำรวจของกองวางแผนประชากรและกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2524 พบว่า แรงงานไทยเริ่มออกไปทำงานในแถบตะวันออกตั้งแต่วันที่ 2516 แต่มีไม่มาก ในปี 2518 มีการส่งแรงงานไทยไปทำงานในตะวันออกกลางอย่างเป็นทางการ หรือผ่านสำนักงานจัดหางานที่ได้รับอนุญาตจากกรมแรงงานเป็นครั้งแรก จำนวน 984 คน โดยไปทำงานที่ประเทศบาห์เรน 968 คน และซาอุดีอาระเบีย 16 คน เมื่อปี 2524 มีแรงงานไทยไปทำงานที่ตะวันออกกลาง โดยผ่านสำนักจัดหางานเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากกรมแรงงานเป็นจำนวนถึง 24,472 คน คิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยระหว่างปี 2518-2524 เพิ่มขึ้นร้อยละ 70.85 ต่อปี

แรงงานไทยที่ไปทำงานในตะวันออกกลางเกือบทั้งหมดเป็นแรงงานชาย อาจเป็นเพราะว่าเนื่องมาจากลักษณะของงานและประกอบกับนายจ้างต้องการแรงงานผู้ชายเป็นหลัก นอกจากนั้นตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา กรมแรงงานได้ประกาศห้ามส่งแรงงานหญิงไทยไปทำงานในตะวันออกกลางเนื่องจากแรงงานหญิงไทยที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง ต้องประสบปัญหาหลายประการที่ยากแก่การแก้ไข เช่น การถูกนายจ้างอาหรับทำการล่วงลาม หรือทำอนาจาร เป็นต้น

เมื่อพิจารณาภูมิฐานะของแรงงานไทยในตะวันออกกลาง พบว่า ในระยะแรก ๆ นั้น (ในปี 2520) แรงงานไทยที่ไปส่วนใหญ่มีภูมิฐานะเดิมอยู่ในเขตจังหวัด หรือบริเวณใกล้เคียงที่เคยมีฐานทัพของสหรัฐฯหรือมีบริษัทต่างชาติเข้าไปดำเนินกิจการอยู่ เช่น อุตรธานี ชลบุรี อุบลราชธานี

นครราชสีมา และระนอง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องหรือสนับสนุนกับแนวความคิดที่ว่า แรงงานไทยที่ไป ตะวันออกกลางในระยะแรก ๆ นั้น ส่วนหนึ่งเป็นแรงงานที่เคยทำงานกับบริษัทรับเหมาก่อสร้างของ สหรัฐฯ หรืออื่นๆ ที่เคยเข้ามารับเหมาก่อสร้างเขื่อนและสนามบินในไทย ต่อมาในระยะหลัง (จากการสำรวจในปี 2524) เมื่อชาวสารการไปทำงานที่ตะวันออกกลางแพร่ขยายไปมากขึ้น จึงมี แรงงานจากจังหวัดอื่น ๆ ไปทำงานเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า มีประมาณร้อยละ 39.5 เป็นชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 38 เป็นชาวภาคกลาง ร้อยละ 22 เป็นชาวภาคเหนือ และ ร้อยละ 0.4 เป็นชาวภาคใต้ (สุกิตติ; 2525)

จำนวนแรงงานไทยเดินทางไปทำงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมแรงงานไทย ไปทำงานต่างประเทศไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) เป็นต้นมา ในปี 2525 มีแรงงานไทยไปทำงานในประเทศในตะวันออกกลางมากที่สุดถึง 105,303 คน และในปีถัดมามีแรงงานไทยไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางปีละไม่ต่ำกว่า 70,000คน จนกระทั่ง ปี 2534 ตลาดแรงงานไทยในภูมิภาคตะวันออกกลางเริ่มซบเซา และได้มีตลาดแรงงานอื่นเข้ามา แทนที่ ได้แก่ ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ บรูไน มาเลเซียและไต้หวันเป็นตลาดแรงงานไทยที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน จำนวนแรงงานไทยที่อยู่ในไต้หวันมีจำนวนประมาณ 98,322 คน (ธ.ค.2548) โดยเป็น แรงงานต่างชาติที่มากที่สุดในไต้หวัน จากการที่ถิ่นปลายทางเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ทำให้ ผู้หญิงเริ่มมีการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ สังเกตจากในพื้นที่ศึกษาที่มีหญิงอีสานเดินทางไป ทำงานที่ฮ่องกงจนได้พบรัก และแต่งงานกับชาวฮ่องกง ฉะนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการอพยพแรงงานไป ทำงานต่างประเทศน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีส่วนทำให้หญิงชนบทอีสานได้แต่งงานกับคนต่างชาติ

หลังปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ-ปัจจุบัน ช่วงปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบกับ ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐบาลมีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อแก้ไขวิกฤตินี้ นโยบายหนึ่ง คือ การส่งให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยการสร้าง บรรยากาศการลงทุน การยกเว้นภาษีต่าง ๆ และการให้สิทธิพิเศษ นอกจากการส่งเสริมการลงทุนแล้ว รัฐบาลยังส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงเม็ดเงินจากชาวต่างชาติ มีการจัดตั้งเมืองเที่ยว ปลอดภัย เพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวและใช้จ่าย มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติและโบราณสถานที่เป็นมรดกของชาติอย่างเข้มข้น มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กระตุ้นให้มีการจัดการประชุมสัมมนา นานาชาติในประเทศ ซึ่งผลจากมาตรการต่างๆ เหล่านี้ได้ทำให้ชาวต่างชาติหลายกลุ่มเดินทางเข้ามา ในประเทศไทย ทั้งกลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักลงทุนรายย่อย กลุ่มนักท่องเที่ยว ทำให้เริ่มปรากฏภาพ

ชาวต่างชาติไปไหนมาไหนกับผู้หญิงไทยมากขึ้น มีการแต่งงานระหว่างผู้หญิงไทยกับชาวต่างชาติมากขึ้น

สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับผลดีทางเศรษฐกิจของการเป็น 'เมียฝรั่ง' ของผู้หญิงบางกลุ่มว่า นอกจากจะนำเงินตราต่างประเทศเข้ารัฐได้ ยังมีศักยภาพในการเป็นผู้แทนด้านการค้าและวัฒนธรรมที่จะทำรายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้นอีกด้วย อย่างการช่วยขายสินค้าโอท็อป หรือการชักชวนเพื่อนฝูงเครือญาติของสามีให้เข้ามาเที่ยวประเทศไทย ผู้หญิงบางกลุ่มบางชนชั้นที่แต่งงานกับฝรั่ง จึงเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจที่สำคัญ อันที่จริงเมียในสังคมไทยเป็นหน่วยการผลิตที่สำคัญมาโดยตลอด ในภาคเกษตรผู้หญิงที่เป็นเมียทำหน้าที่ในการดูแลไร่นาและสัตว์เลี้ยงของครอบครัว รวมทั้งการดูแลครัวเรือนและการเลี้ยงดูลูก แม้ว่าความเชื่อแบบอิมพอร์ตจะกำหนดให้สามีเป็นฝ่ายหาเลี้ยงภรรยาก็ตาม ดูเหมือนรัฐไทยจะเห็นศักยภาพทางเศรษฐกิจของ 'เมียฝรั่ง' บางกลุ่ม และอยากสนับสนุนดูแลเพื่อผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับ แต่น่าสงสัยว่า รัฐไทยจะมองเห็นความสลับซับซ้อนของความสัมพันธ์ และการแต่งงานข้ามชาติข้ามวัฒนธรรมที่น่าจะได้พิจารณาด้วยหรือไม่ ประสบการณ์ของบรรดา 'เมียฝรั่ง' ออกจะหลากหลาย หลายคนอาจจะมีความสุขและตั้งตัวทำธุรกิจได้อย่างประสบความสำเร็จ บางคนก็ต้องเผชิญกับความยากลำบากและความรุนแรงทางกายทางใจอย่างแสนสาหัส ในขณะที่บางคนต้องเผชิญกับความซับซ้อนของปัจจัยต่างๆ ที่กระทบความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม รัฐและสังคมไทยจะท่าอย่างไรกับ 'เมียฝรั่ง' ที่ไม่ได้อยู่ดีมีสุขเหล่านี้

บทที่ 3

การแต่งงานระหว่างหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันออก

ในบทนี้ เราจะอธิบายถึงผลของการวิเคราะห์ข้อมูล จากกรณีของผู้หญิงแต่งงานกับชาวตะวันออก ดังที่เราได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วว่า กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มาจากมากกว่า 1 ชุมชน เราจะนำเสนอภาพสั้น ๆ ของชุมชนแต่ละชุมชนที่ผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรมไว้ด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไป

3.1 สภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

1) บ้านชายเขา

บ้านชายเขาเป็นหมู่บ้านที่ตั้งมานานกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในอำเภอกุเวียง จังหวัดชัยภูมิ ชาวบ้านกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านจะอพยพมาจากหลายที่ ทั้งมาจากประเทศลาว มาจากจังหวัดมหาสารคาม และนครราชสีมา บ้านชายเขา ปัจจุบันมีทั้งสิ้น 185 หลังคาเรือน ในอดีตการดำรงชีวิตของชาวบ้านจะพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะของป่าจากภูตะเภาที่อยู่บริเวณทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ประมาณ 2 กิโลเมตร ซึ่งจะมีทั้ง เห็ด หน่อไม้และสัตว์ป่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้าน ขณะที่ทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านจะมีชายเขา(ในอดีตชาวบ้านจะเรียกว่าชายเขา) เป็นแหล่งน้ำและแหล่งอาหารของชาวบ้านเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าบ้านชายเขาเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุดทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา หมู่บ้านต้องประสบปัญหาความแห้งแล้งอย่างหนัก ของป่าที่ชาวบ้านเคยหาได้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนก็แทบจะไม่มี ประกอบกับหน่วยงานของรัฐได้มีมาตรการห้ามมิให้ชาวบ้านเข้าไปเก็บหาของป่าจากภูตะเภา โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศ “กรมป่าไม้ เขาบให้เอา เขาจับ” ยายเซียม อายุ 59 ปี กล่าวถึงมาตรการการควบคุมการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของหน่วยงานรัฐ ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านที่เคยสามารถพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพต้องดิ้นรนไปทำมาหาวิธีอื่น ๆ แทน

อาชีพหลักของชาวบ้านชายเขาคือ การทำนา ซึ่งอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ในฤดูแล้งพื้นที่ 20 % ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของหมู่บ้านสามารถทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำจากระบบชลประทานของเขื่อนจุฬาภรณ์ ซึ่งพืชหลักที่ชาวบ้านปลูกกันก็คือ ถั่วเหลือง

ระหว่างปี 2522-2534 เป็นช่วงที่ผู้ชายในบ้านชายเขาที่อยู่ในวัยแรงงานได้อพยพไปทำงานขายแรงงานในประเทศตะวันออกกลางกันเป็นจำนวนมาก ต่อมา ในปี 2532 ถิ่นปลายทางที่ชาวบ้านนิยมอพยพไปขายแรงงานเริ่มเปลี่ยนเป็นประเทศไต้หวัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนและครัวเรือน

จากปรากฏการณ์นี้ชาวบ้านบอกว่า ทำให้มีบ้านหลังใหญ่ขึ้น คนที่ไม่มีที่ดินทำกินก็สามารถซื้อเป็นของตนเองได้

"เพราะความแห้งแล้ง ไปหาของป่าไม่ได้เหมือนเดิม ทำนาก็ได้ผล ชาวบ้านที่อยู่ในวัยแรงงานจึงต้องออกไปขายแรงงานในต่างถิ่นเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว ถ้าหากหาอยู่บ้านก็แค่พอใช้กินเท่านั้น" ชาวบ้านกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้สมาชิกของชุมชนต้องอพยพไปทำงานนอกชุมชน

ปัจจุบันชาวบ้านบ้านชายเขาที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวก็จะอพยพไปทำงานรับจ้างขายแรงงานในเมืองใหญ่หรือเมืองที่เป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศอย่าง กรุงเทพฯ ระยอง สมุทรปราการ ปทุมธานี เป็นต้น ส่วนผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนก็มักเลือกที่จะทำงานในโรงงานที่อยู่ใกล้บ้าน อย่างเช่น ในโรงงานน้ำตาล ในอำเภอภูเขียว โรงงานทอผ้า ในอำเภอแก้งคร้อ ขณะที่บางส่วนก็เลือกที่จะทำงานทอหมวกไหมพรมอยู่ที่บ้าน รูปแบบการทอไหมพรมของชาวบ้านจะมี 2 ลักษณะคือ กรณีที่มีเงินลงทุนก็จะซื้อไหมพรมจากพ่อค้าที่นำมาจำหน่ายในหมู่บ้าน หลังจากทอเสร็จก็จะขายให้กับพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อถึงในหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะได้ราคาดีกว่ารูปแบบที่สองที่จะเป็นกลุ่มที่ไม่มีเงินทุนเป็นของตนเองก็ต้องรับไหมพรมมาจากพ่อค้าและเมื่อทอเสร็จก็จะได้รับค่าจ้างในราคาใบละ 3 บาท รายได้ประมาณ 150-200 บาท ต่อวัน จนชาวบ้านบอกว่าปัจจุบันนี้ชาวบ้านบ้านชายเขาอยู่ได้เพราะอาชีพทอหมวกไหมพรม

2) บ้านหนองจอก

บ้านหนองจอก ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2451 มีอายุ 98 ปี ซึ่งแต่เดิมนั้นมีชื่อว่า บ้านโนนคู่ หมู่ที่ 14 ตำบลโนนคูณ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยชื่อโนนคู่นี้ตั้งตามพื้นที่ของหมู่บ้านที่ในอดีตเป็นป่าดงดิบ และมีไม้ประดู่เป็นส่วนมาก แต่หลังจากที่ก่อตั้งหมู่บ้านได้ประมาณ 3-4 ปี สามเณรที่วัดเกิดป่วยและเสียชีวิต ชาวบ้านจึงไปดูดวงและได้ย้ายวัดซึ่งแต่เดิมอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมาอยู่ด้านทิศตะวันออกตามความเชื่อว่าจะไม่เกิดเหตุร้ายขึ้นอีก และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามชื่อลำห้วยที่อยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้าน เป็นบ้านหนองจอก ในเวลาต่อมาก็มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การปกครอง ด้วยจำนวนครัวเรือนมีมากขึ้นจึงมีการแบ่งหมู่บ้าน เพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง โดยตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ชื่อว่าหมู่บ้านเทวานิมิตร ตำบลโคกสะอาด อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งก่อนการแยกหมู่บ้านนั้นบ้านหนองจอกมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 340 ครัวเรือน เป็นชาย 774 คน เป็นหญิง 784 คน รวมประชากรในหมู่บ้าน 1,558 คน ปัจจุบัน(พ.ศ.2549) มีจำนวนครัวเรือน 220 ครัวเรือน เป็นชาย 503 คน เป็นหญิง 502 คน รวม 1,005 คน และเป็นประชากรหมู่บ้านเทวานิมิตร จำนวน 120 ครัวเรือน เป็นชาย 271 คน เป็นหญิง 282 คน รวมทั้งสิ้น 553 คน

จากการสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด ในปี พ.ศ. 2548 ทั้งหมด 15 หมู่บ้านพบว่า ประชากรในตำบล โคกสะอาด ประกอบอาชีพหลายอย่าง แบ่งเป็น อาชีพรับจ้าง 10% อาชีพเกษตรกร 80% อาชีพค้าขายและรับราชการ 10 %

ส่วนบ้านหนองจอก และบ้านเทวานิมิตรนั้น จากการสอบถาม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โคกสะอาด พบว่า ชาวบ้านยังคงเลี้ยงชีพด้วยการทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ไถ่ นอกจากนั้นก็ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานในโรงงานน้ำตาล (มิตรผล) ซึ่งหากจากหมู่บ้านมาทางทิศตะวันออก ประมาณ 5 กิโลเมตร มีส่วนน้อยที่ย้ายถิ่นไปทำงานกรุงเทพฯ

ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองจอกส่วนใหญ่เป็นชาวไทยอีสาน นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด มีโบสถ์ สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนา และชาวบ้านก็ยังคงยึดมั่นใน "ฮีตสิบสองคองสิบสี่" และ ยังนับถือผีปู่ตาเหมือนกับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ ในอีสาน

ในอดีตนั้นการแต่งงานจะเกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงกัน แต่ในปัจจุบัน พบว่ามีประชากรจากภูมิภาคอื่นมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการแต่งงานของคนในหมู่บ้าน ที่ไปเรียนและไปทำงานต่างจังหวัด กระทั่งแต่งงานกับคนพื้นที่อื่นและพากันย้ายกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน

สำหรับการแต่งงานกับชาวต่างชาติในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้านบอกว่า ก็พอ มี คือ ผู้หญิงแต่งงานกับสามีชาวยุโรป 3 คน เป็นคนที่ไม่เคยแต่งงานมาก่อน 2 คน อายุ 33 ปี ส่วนอีก หนึ่งคน อายุ 40 ปี เคยมีสามีมาแล้วแต่หย่าร้างกันก่อนที่จะมาแต่งงานกับฝรั่ง และยังมีอีก 2 คนที่ แต่งงานกับสามีชาวญี่ปุ่น คือ ไก่ อายุ 33 ปี (กรณีศึกษา) และอีกหนึ่งคนอายุ 28 ปี แต่เป็นลักษณะที่ ชาวบ้านเรียกกันว่าเป็น "เมียเก็บ" เพราะไม่มีพิธีกรรมการแต่งงานและไม่มีการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย

3) บ้านหนองตอ

หมู่บ้านมีอายุประมาณ 99 ปี ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชอกแก่น เมื่อก่อนหมู่บ้านตั้งอยู่ในบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า โนนบ้านฮ้าง (อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน) แต่ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปัจจุบันเพราะชาวบ้านบอกว่ามีผีปอบและทรัพย์สินของชาวบ้านได้สูญหายเป็นจำนวนมาก เพราะ ผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้นได้เป็นสายให้โจรมาขโมยทรัพย์สินของคนในชุมชน จึงตัดสินใจไปตั้งถิ่นฐานแห่ง ใหม่ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านเดิมประมาณ 1 กิโลเมตร ย้ายมาครั้งแรกประมาณ 7-8 ครอบครั้ว ปัจจุบัน บ้านหนองตอแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 487 หลังคาเรือน

อาชีพหลักของชาวบ้านหนองตอ คือ ทำนา และรับจ้างทั่วไป ซึ่งในการทำนา วัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ส่วนมากชาวบ้านจะใช้วิธีการจ้างแรงงานในการทำนา เพราะคนที่เป็น แรงงานของครอบครัวจะออกไปรับจ้างทำงานในรูปแบบต่าง ๆ ในเขตเมืองขอนแก่น อาทิ ขายของตาม ร้านต่าง ๆ ทำงานในโรงงาน เป็นแม่บ้าน เป็นต้น เป็นการทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับ (commuters) ทำให้ช่วงกลางวันภายในชุมชนจะไม่ค่อยมีคนวัยแรงงานอยู่ภายในชุมชน การรับจ้างจึงเป็นแหล่งรายได้ หลักของครัวเรือนในหมู่บ้าน

ภายในชุมชนจะมีตระกูลที่ใหญ่ 2 ตระกูล คือ ตระกูลศรีภวนชา ตระกูลจันวิเศษ ชาวบ้านหนองตอยังคงมีการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าสาธารณะโคกใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 373 ไร่ ซึ่งชาวบ้านจะใช้เป็นแหล่งเก็บหาอาหารที่สำคัญ คือ เห็ด ดอกกระเจียว ผักป่าชนิดต่าง ๆ

การแต่งงานกับคนต่างชาติของผู้หญิงในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนคนหนึ่งบอกว่า จะแต่งงานกับหลายเชื้อชาติซึ่งส่วนมากจะเป็น “ฝรั่ง” ส่วนที่แต่งงานกับคนทางเอเชียจะมีเพียง 2 ราย ซึ่งแต่งงานกับคนญี่ปุ่น และจะเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยนี้

3.2 สภาพของครัวเรือนและหญิงก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้างวัฒนธรรม

1) สภาพทั่วไปของครัวเรือน

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกครัวเรือนจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ชื่อ	อาชีพครัวเรือน	ที่ดินทำกิน	จำนวนสมาชิก	สภาพที่อยู่อาศัย
ประคอง	ทำนาแล้วไปเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกง	5 ไร่	นางประคองกับลูกสาว	บ้านไม้ใต้ถุนสูง
เหมียว	รับจ้างก่อสร้าง ตัดอ้อย	ไม่มี	พ่อ แม่ เหมียว และน้องชาย 2 คน	กระท่อมไม้ถาวร หลังคามุงแฝก
ไก่อ	ทำนา รับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน	ทำกินในที่ดินของตายาย 4 ไร่	พ่อ แม่ ไก่อและน้องชาย	เพิงพักที่ต่อจากเล้าข้าว
กาญจนา	ทำนาแล้วไปเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกง	11 ไร่	นางกาญจนากับลูกชาย	บ้านไม้ใต้ถุนสูง
วาด	ทำนา	38 ไร่	พ่อ แม่ พี่น้องอีก 4 คน และวาด	บ้านใต้ถุนสูง
มุก	ทำนา	15 ไร่	พ่อ แม่ พี่ชาย มุก และน้องสาว	บ้านใต้ถุนสูง
เหม่ม	ทำนา	7 ไร่	พ่อ แม่ พี่สาว 2 คนและเหม่ม	บ้าน 2 ชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้
สมทรง	ทำนา	50 ไร่	แม่ สมทรง น้องสาวและหลาน 2 คน	บ้านใต้ถุนสูง

จากตารางที่ 1 พบว่า อาชีพหลักของครัวเรือนของผู้หญิงก่อนที่แต่งงานกับคนต่างชาติก็จะเหมือนกับคนในชนบททั่วไปในอีสาน คือ ทำนา เป็นอาชีพหลัก จะมีเพียงครัวเรือนของเหมียวเท่านั้นที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก

ครัวเรือนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ครัวเรือนที่มีที่ดินสูงสุดคือสมทรง ที่มีมากถึง 50 ไร่ น้อยที่สุด 7 ไร่ ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเลย คือ ครัวเรือนของเหมียว ส่วนครัวเรือนของไก่อถึงแม้ว่าพ่อแม่ของไก่อจะไม่มีที่ดินเป็นของตนเองแต่ก็ได้อาศัยทำกินในที่ดินของตายายที่แบ่งให้ทำกิน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าครัวเรือนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แต่ผลผลิตข้าวที่ได้นั้นครัวเรือนเหล่านี้บอกว่า อย่างมากที่สุดก็เพียงแค่บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ไม่เพียงพอที่จะขายเป็นรายได้ให้กับครัวเรือน เนื่องจากดินไม่อุดมสมบูรณ์ ที่นาต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักประกอบกับปัญหาการประสบกับสภาวะฝนแล้ง

ในแง่ของจำนวนสมาชิกของครัวเรือนพบว่า ส่วนใหญ่จะมีสมาชิก 5 คน ครัวเรือนจะมีสมาชิกน้อยที่สุดเพียง 2 คนคือแม่กับลูก ขณะที่มากที่สุดมี 7 คน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าครัวเรือนเหล่านี้จะเป็นครัวเรือนเดี่ยวที่มีพ่อ แม่ ลูกเป็นองค์ประกอบ ซึ่งก็จะมีเพียงแค่พ่อกับแม่เท่านั้นที่เป็นแรงงานหลัก ส่วนลูกยังไม่อยู่ในวัยที่จะทำงานได้

สภาพที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ค่อนข้างจะถาวรพอสมควร เป็นบ้านไม้ได้ดูสูงอย่างที่พบทั่วไปในอีสาน มีเพียงครอบครัวของเหมียวและไก่อที่มีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงถาวร โดยครอบครัวของไก่ออาศัยอยู่ในเพิงที่ขุดต่อจากยุ้งข้าวของญาติพี่น้อง ส่วนครอบครัวของเหมียวอาศัยอยู่ในกระท่อมหลังคามุงหญ้า

"หลังจากเหมียวจบ ป.6 พ่อที่จะทำงานได้แล้ว พ่อจะพาไปหางานก่อสร้างในกรุงเทพฯ สมุทรปราการ ระยอง ไปตัดอ้อยเมืองกาญจน์ ส่วนนากะบมี ต้องรับจ้างทุกวันไม่มีวันหยุด ถ้าข้าวสารในถังลดลงก็ต้องรีบไปหา ต้องไปรับจ้างเขากิน ลูกก็ยังเสียดงานบ่ทันได้ พ่อเฮามาจากเสียดงานกะต้องลงน้ำหาปลาขาย หาแลกข้าวขึ้นมารับจ้างเสียดไม้"

"บมีที่ดินทำกิน ไปขอเช่าที่ดินก็ไม่มีใครอยากให้เช่า เพราะเจ้าของเขากลัวว่าสิบบมีเงินค่าเช่าให้ เพราะเขาจะมองว่าครอบครัวมีรายได้แน่นอน บ่มั่นคง"

พอกานได้เล่าถึงสภาพของครัวเรือนก่อนที่ เหมียว ลูกสาวจะแต่งงานกับคนได้วันให้ฟังว่า ในขณะนั้นครัวเรือนของพอกานไม่ได้ครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีพโดยเฉพาะที่ดินทำกิน ซึ่งส่งผลให้ครัวเรือนของพอกานไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถไปเช่าที่ดินเพื่อทำนาได้

สภาพครอบครัวของไก่อไม่ได้แตกต่างครอบครัวของเหมียวมากนัก "แต่ฮี้เฮ็ดไร่เฮ็ดนาที่เป็นของตาของยายที่แบ่งให้เฮ็ด 5 ไร่ ก็พาลูกไปปลูกผัก ปลูกพริกแล้วก็ไสรถเข็นไปขายตลาดเช้า พอเสร็จงานในไร่นาพอกับแม่จะไปรับจ้างเสียดหญ้า บ้านที่อยู่กะเป็นบ้านหลังน้อย ๆ ขอดต่อจากเจ้า(ยุ้ง)ข้าวของพี่น้อง"

สรุปได้ว่า ครัวเรือนของกรณีศึกษาจะเป็นครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ที่มีการครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตอย่างที่ดินทำกินจำนวนไม่มากนัก และมีบางครัวเรือนที่ไม่ได้ครอบครองที่ดินทำกิน ต้องดำรงชีพด้วยการรับจ้าง หรืออาศัยทำกินในที่ดินของญาติพี่น้อง การเกษตรของครัวเรือนต้องอาศัยน้ำฝนในการผลิต ผลผลิตที่ได้จะเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก สภาพที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีสภาพถาวรเป็นบ้านไม้ได้ดูสูง มีบางครัวเรือนที่ต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่ถาวร ลักษณะของครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยว

2) สภาพทั่วไปของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปของหญิงชนบทอีสานก่อนแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชาวตะวันออก

ชื่อ	อายุ (ปี)	ระดับการศึกษา	สถานภาพการแต่งงาน	จำนวนลูกปัจจุบัน(คน)	อาชีพก่อนแต่งงาน	ระยะเวลาแต่งงาน(ปี)
ประคอง	51	ประถมศึกษา	หย่า	1 (กับสามีเดิม)	แม่บ้านที่ ฮ่องกง	12 (สามีตาย)
เหมียว	29	ประถมศึกษา	โสด	4	รับจ้างทั่วไป	10
ไก่อ	24	ประถมศึกษา	โสด	2	รับจ้างใน ร้านอาหาร ญี่ปุ่น	6
กาญจนา	50	ประถมศึกษา	หย่า	1 (กับสามีเดิม)	แม่บ้านเลี้ยง คนชรา	3
วาด	38	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	โสด	2	พนักงานบริษัทญี่ปุ่น	5
มุก	23	มัธยมศึกษาตอนปลาย	หย่า	-	รับจ้างใน โรงงาน	1
เหม่ม	29	มัธยมศึกษาตอนปลาย	โสด	1	พนักงานบริษัทญี่ปุ่น	8
สมทรง	40	ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค(ปวท.)	โสด	-	แม่บ้านที่ ฮ่องกง	1

จากตารางที่ 2 พบว่า หญิงชนบทอีสานที่แต่งงานกับคนต่างชาติที่อายุมากที่สุด คือ นางประคองที่มีอายุ 51 ปี รองลงมา นางกาญจนาอายุ 50 ปี ส่วนคนที่อายุน้อยที่สุด คือ นางมุก อายุ 23 ปี แต่ถ้าหากพิจารณาอายุขณะที่แต่งงานกลับพบว่า หญิงที่แต่งงานขณะที่มีอายุน้อยที่สุด คือ เหมียว ที่แต่งงานกับชาวไต้หวันตั้งแต่อายุเพียง 19 ปี ส่วนหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมเมื่ออายุมากที่สุดคือ นางกาญจนา เมื่ออายุได้ 47 ปี

นางประคองจะเป็นหญิงที่มีอายุมากที่สุดที่แต่งงานกับคนต่างชาติในขณะนี้ ยังเป็นคนที่มียุทธศาสตร์แต่งงานอยู่กินกับสามีชาวต่างชาติมานานที่สุด จำนวน 12 ปี ก่อนที่สามีจะเสียชีวิต รองลงมาจะเป็นเหมียวระยะเวลา 10 ปี และ แหม่ม ระยะเวลา 8 ปี ส่วนหญิงที่มีระยะเวลาแต่งงานน้อยที่สุดมีระยะเวลาเพียง 1 ปี คือสมทรงที่อยู่กับสามีชาวฮ่องกงได้เพียง 1 ปี ก็ต้องแยกทางกัน และมุกแต่งงานได้เพียง 1 ปี แต่ยังอยู่กินกับสามีชาวญี่ปุ่น

ระดับการศึกษาของหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม ส่วนมากจะจบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 ราย

ส่วนสถานภาพการแต่งงานของหญิงก่อนที่จะมาแต่งงานกับคนต่างชาติ พบว่า ส่วนใหญ่จะยังไม่เคยผ่านการแต่งงานมาก่อน คือ มีจำนวน 5 รายจากทั้งหมด 8 ราย ส่วนอีก 3 รายที่เหลือ คือ นางประคอง นางกาญจนา และนางมุก เคยผ่านการแต่งงานมาแล้ว และนางประคอง กับนางกาญจนาก็มีลูกที่ติดมากับสามีคนไทยมาด้วย ก่อนที่จะมาแต่งงานกับคนต่างชาติ แต่มุกนั้นไม่มีลูกที่ติดมาจากสามีคนไทยและปัจจุบันก็ยังไม่มียุทธศาสตร์กับสามีชาวญี่ปุ่นหลังจากที่แต่งงานกันมา 1 ปี

อาชีพของหญิงก่อนที่จะแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งหมดจะประกอบอาชีพรับจ้าง และในจำนวนนี้มีถึง 6 คนจาก 8 คน ที่ได้แต่งงานกับคนต่างชาติจากการพบกันในที่ทำงาน นางประคอง นางกาญจนา และนางสมทรง ไปทำงานรับจ้างเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกงก่อนที่จะแต่งงานกับคนฮ่องกงทั้ง 3 คน ส่วนวาด และแหม่ม ทำงานในบริษัทญี่ปุ่นและไปทำงานในร้านอาหารญี่ปุ่น ก่อนที่จะแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น มีเพียงมุกที่ทำงานรับจ้างในโรงงานในเมืองขอนแก่น และเหมียวที่ทำงานรับจ้างทั่วไปทั้งในและนอกหมู่บ้าน ก่อนที่จะแต่งงาน

3.3 เส้นทางและการตัดสินใจของหญิงชนบทอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การแต่งงานของผู้หญิงอีสานในหมู่บ้าน ในความรู้สึกของคนเฒ่าคนแก่ส่วนใหญ่ปัจจุบันจะบอกว่า มีความแตกต่างจากอดีตสมัยที่ตนเป็นหนุ่มสาว เพราะในอดีตการตัดสินใจทั้งหมดจะอยู่ที่พ่อ

แม่ ลูกสาวในสมัยนั้นถึงแม้ว่าจะคบหาดูใจอยู่กับใครก็ตามจะต้องให้พ่อแม่รับรู้ ช่วยพิจารณาว่าผู้ชายคนนั้นเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบสามารถที่จะทำมาหากินเลี้ยงดูลูกสาวของตนเองได้หรือไม่ จึงจะอนุญาตหรือตัดสินใจให้แต่งงานกับผู้ชายก่อน ลูกสาวจึงสามารถแต่งงานได้ แม้ว่าบางคนที่คบหากันมานานแต่หากพ่อแม่ไม่อนุญาตก็จะต้องเลิกกันไปแต่งงานกับคนที่พ่อแม่เลือกให้ อำนาจในการตัดสินใจในการแต่งงานจึงอยู่กับพ่อแม่

แต่กับกรณีหญิงแต่งงานกับคนต่างชาติ จากการศึกษาพบว่า พ่อ แม่หรือญาติพี่น้องบางคนไม่มีโอกาสแม้แต่จะเห็นหน้าผู้ชายที่ลูกสาวจะแต่งงานด้วย ลูกสาวไม่เคยพามาแนะนำให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องได้รู้จักก่อนที่จะแต่งงานเลย ระยะเวลาที่คบหากันก็จะไม่นานนัก บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่าลูกเขยตนเองทำงานอะไร อายุเท่าไร แต่ก็ไม่ได้ขัดขวางให้อำนาจในการตัดสินใจเป็นของลูกสาวอย่างเต็มที่

จากการศึกษาพบว่าการแต่งงานของหญิงชนบทอีสานกับคนตะวันออกนั้นมีอยู่ 2 วิธี คือ

1) การพบรักกันด้วยโชคชะตา เป็นวิธีที่พบมากที่สุดในปัจจุบันของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชายตะวันออก หญิงเหล่านี้ไม่ได้ตั้งใจที่จะไปแสวงหา แต่การพบรักจะเกิดขึ้นจากการที่ทั้งคู่พบในที่ทำงาน ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าหญิงชนบทอีสานส่วนใหญ่ปัจจุบันแต่งงานกับชายตะวันออกเพราะความรัก

กรณีศึกษาที่ 1 นางประคอง อายุ 51 ปี หญิงคนแรกจากบ้านชายเขาที่ออกไปทำงานต่างประเทศและยังเป็นคนแรกของหมู่บ้านที่ได้แต่งงานกับคนต่างชาติ และยังสามารถกล่าวได้ว่าเป็นหญิงที่เป็นแรงบันดาลใจให้หญิงอื่น ๆ ในชุมชนอยากที่จะแต่งงานกับคนต่างชาติ ฐานะของครอบครัวนางประคองในชุมชนนั้นถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง เป็นชาวไร่ชาวนาเหมือนกับครัวเรือนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน นางประคองเป็นคนใจกว้าง ชอบทำงานเพื่อชุมชน ชอบช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม ชอบช่วยเหลือคนอื่น นางประคองได้สามีเป็นตำรวจ แต่สามีของนางประคองนั้นมีภรรยาอยู่แล้ว นางประคองจึงตกอยู่ในสภาพที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "เมียน้อย" นางประคองมีลูกสาวด้วยกันกับสามีคนนี้ 1 คน ซึ่งปัจจุบันอายุ 17 ปี นางประคองต้องเลิกกับสามีตั้งแต่ลูกสาวอายุเพียง 1 ขวบ หลังจากที่เลิกกับสามีนางประคองไปสมัครงานกับบริษัทจัดหางานแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นเพื่อเดินทางไปทำงานเมืองนอก นางประคองต้องจ่ายเงินให้กับบริษัทประมาณ 14,000 บาท

นางประคองตัดสินใจที่จะเดินทางไปทำงานที่ฮ่องกงด้วยเหตุผลที่ว่า นางประคองต้องกลายเป็นแม่ที่โดดเดี่ยวต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง เพราะเมื่อเลิกกับสามีแล้วนางประคองคิดว่า ตนเองเป็นผู้หญิงเมื่อไม่มีสามีก็ต้องหาเงินช่วยแม่และเลี้ยงลูกเอง หากอยู่ทำไร่ทำนาที่ไม่มีอะไรก้าวหน้า อีกทั้งหากจะอยู่ทำนาที่ไม่มีสามีเป็นคนนำ หากจะพึ่งน้องชายก็มีครอบครัวแล้ว และก่อนที่นางประคองจะเดินทางก็ฝากฝังแม่และลูกไว้กับญาติพี่น้องให้ช่วยดูแล

"ถ้าหากฉันไปได้ดีจะไม่ลืมทุกคนเลย แต่ถ้าไปไม่ได้ก็ฝากแม่กับลูกด้วย เป็นผู้หญิงถ้าไม่มีตัวก็ต้องหาเงินเลี้ยงลูกและแม่เอง"

เมื่อไปถึงห้องกงนางประคองทำงานเป็นแม่บ้าน(คนรับใช้)ธรรมดา ไปอยู่กับเจ้านาย ในช่วงปีแรกที่ไปทำงานนางประคองยังไม่สามารถส่งเงินกลับมาใช้หนี้ค่าใช้จ่ายก่อนที่จะเดินทางมาทำงานได้ ซึ่งเงินทั้งหมดนางประคองหาทุยี่มมาด้วยตนเอง จนกระทั่งเข้าสู่ปีที่สองจึงเริ่มมีเงินส่งกลับมาใช้หนี้

หลังจากนั้นประมาณ 2 ปี มีชาวฮ่องกงมารักมาชอบนางประคอง เป็นนายธนาคาร อายุ 60 ปี ภรรยาเสียชีวิต มีลูก 4 คนทั้งหมดแต่งงานมีครอบครัวหมดแล้ว ระหว่างที่คบกันกับชาวฮ่องกง แม่และญาติพี่น้องไม่รู้รายละเอียดของผู้ชายมากนัก ไม่รู้ว่าอายุเท่าไร ทำงานอะไร นางประคองเพียงแต่บอกให้แม่และญาติทราบว่าจะคบหากับชาวฮ่องกง แต่ก็ไม่มีใครขัดขวาง ให้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของทั้งคู่เอง หลังจากนั้นนางประคองก็ได้บอกกับแม่และญาติพี่น้องว่าจะแต่งงาน โดยเหตุผลที่บอกกับทุกคน คือเพื่อเลี้ยงลูกและแม่

พิธีแต่งงานของนางประคองนั้นจัดขึ้นที่ฮ่องกง ญาติพี่น้องจึงไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมพิธีแต่งงานนี้ มีโอกาสได้เห็นเพียงรูปถ่ายพิธีแต่งงานที่นางประคองส่งมาให้ดู หลังจากแต่งงานกันได้ 2 ปี นางประคองจึงพาสามีชาวฮ่องกงกลับมาเยี่ยมแม่และมาทำพิธีแต่งงานแบบพื้นบ้านอีกครั้ง ขณะนั้นลูกสาวนางประคองเด็กอยู่มากยังเรียนอยู่เพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น

สามีนางประคองเสียชีวิตเมื่อ ปี 2548 ที่ผ่านมา ขณะที่มียายุได้ 65 ปี นางประคองไม่มีลูกกับสามีชาวฮ่องกง รวมระยะเวลาที่นางประคองแต่งงานกับสามีชาวฮ่องกง 12 ปี

2) การแนะนำหรือบอกต่อกัน วิธีอาจจะพบมากในชุมชนที่มีผู้หญิงแต่งงานกับคนตะวันตก แต่ยังพบได้น้อยในพื้นที่ศึกษาที่ผู้หญิงแต่งงานกับคนตะวันออก เป็นวิธีการที่เกิดขึ้นหลังจากที่คนกลุ่มแรกของชุมชนได้แต่งงานกับคนต่างชาติแล้ว ได้แนะนำคนในชุมชนคนอื่น ๆ ทั้งที่เป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงได้รู้จักกับคนต่างชาติที่ต้องการแต่งงานกับหญิงไทย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเรียนรู้กันทั้ง 2 ฝ่าย ก่อนที่จะตัดสินใจแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกัน วิธีการนี้ในพื้นที่ศึกษาพบว่ายังไม่ต้องมีการเสียค่านายหน้า เพราะยังเป็นการแนะนำกันในกลุ่มคนที่ใกล้ชิดกันเท่านั้น

กรณีศึกษาที่ 1 มุก อายุ 23 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีพี่น้อง 3 คน มุกเป็นลูกคนที่ 2 คราวเรือนของมุกมีที่ดินทำกินเป็นที่นาจำนวน 15 ไร่ เธอแต่งงานกับสามีคนไทยตั้งแต่อายุ 18 ปี หลังจากที่แต่งงานมุกกับสามีก็ได้พากันเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพฯ แต่หลังจากที่แต่งงานได้ไม่นานมุกกับสามีต้องมาแยกทางกัน เมื่อแยกทางกันเธอก็กลับมาอยู่บ้านและสมัครเข้าทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่งในตัวเมืองขอนแก่น มุกได้เล่าถึงสาเหตุที่เธอและสามีต้องแยกทางกัน โดยบอกว่าเพราะเธอเองและสามีแต่งงานกันเมื่ออายุน้อยเกินไปจึงทำให้ชีวิตครอบครัวพังเร็ว มุกบอกอีกว่า ไม่เพียงเธอเท่านั้นที่

ล้มเหลวจากการแต่งงาน พี่สาวของเธอก็ต้องเลิกกับสามีคนไทยเช่นกัน สาเหตุนั้นมุกบอกว่าเพราะสามีพี่สาวเป็นคนไม่ดี กินเหล้าสูบบุหรี่ ไม่ดูแลครอบครัว จากความล้มเหลวของการแต่งงานทั้งของเธอเอง และพี่สาวทำให้เธอไม่ต้องการที่จะแต่งงานกับคนไทยอีก เธอจึงตั้งใจที่จะหาสามีเป็นคนต่างชาติ

หลังจากที่กลับมาอยู่บ้านได้ 2 ปี ด้วยความตั้งใจที่จะมีสามีเป็นคนต่างชาติ มุกจึงติดต่อกับวาด ซึ่งเป็นญาติกันเพื่อขอให้แนะนำให้รู้จักกับคนญี่ปุ่น เพราะวาดเองก็แต่งงานกับคนญี่ปุ่น มุกบอกว่า วาดได้แนะนำให้เธอรู้จักกับผู้ชายญี่ปุ่นหลายคน โดยที่ไม่ต้องเสียค่านายหน้าเพราะถือว่าเป็นญาติพี่น้องกัน แต่หลังจากที่วาดแนะนำให้รู้จักกับคนญี่ปุ่นแล้ว มุกบอกว่าเธอเองต้องศึกษาและหาช่องทางในการทำ ความรู้จักชายญี่ปุ่นด้วยตนเองหลังจากนั้น เธอบอกว่าเธอเองไม่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นเลย ต้องอาศัยคู่มือภาษาญี่ปุ่นทำให้สามารถสื่อสารได้บ้าง มุกยังบอกอีกว่าคนที่ต้องการมีสามีเป็นคนต่างชาติจะต้องกล้า และหาช่องทางติดต่อเอง

มุกแต่งงานกับชายชาวญี่ปุ่น อายุ 50 ปี ปัจจุบันสามีเธอไม่ได้ทำงาน หลังจากที่ถูกหาใจกันได้ประมาณ 1 ปี เมื่อเดือน สิงหาคม 2548 โดยที่สมาชิกในครอบครัวเห็นด้วย เหตุผลที่แต่งงานกับคนนี้เธอบอกว่า จริง ๆ แล้วเธอชอบผู้ชายญี่ปุ่นอีกคนหนึ่งแต่เขาไม่สนใจ เธอจึงต้องลงคบกับสามีคนปัจจุบัน และตัดสินใจแต่งงานด้วย เพราะเขาเป็นคนสุภาพ ไม่ล่วงเกินก่อนการแต่งงาน

ตอนนี้สามีเธออยู่ที่ญี่ปุ่นจะมาเยี่ยมเธอที่เมืองไทยบ้างแต่จะไม่มาอยู่ที่บ้านของเธอเพราะสามีเป็นคนที่ไม่ชอบอากาศร้อนต้องอยู่ห้องแอร์ตลอด ส่วนมากมุกต้องเดินทางไปหาที่กรุงเทพฯหรือนัดกันไปเที่ยวต่างจังหวัด

ส่วนการมาขอคำปรึกษาการแต่งงานกับคนต่างชาติที่ผ่านมา เธอบอกว่าไม่มีคนในชุมชนมาปรึกษาหรือขอให้ติดต่อกับคนญี่ปุ่น ส่วนมากจะไปปรึกษากับวาด เพราะวาดรู้จักคนญี่ปุ่นมากกว่า และเธอก็อายน้อยกว่าวาด อย่างไรก็ตามเธอบอกว่าเธอและแม่กำลังวางแผนที่จะให้พี่สาวแต่งงานกับคนต่างชาติเช่นเดียวกัน

3.4 รูปแบบการดำเนินชีวิตของหญิงหลังแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

จากการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของหญิงชนบทอีสานภายหลังการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชาวตะวันตกนั้นมี ดังนี้

1) แต่งงานแล้วอยู่ด้วยกันกับสามีในประเทศไทย ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วว่าเส้นทางในการแต่งงานของหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันตกนั้นส่วนใหญ่เกิดจากที่ทั้งคู่พบรักกันเนื่องจากการอพยพแรงงาน ดังนั้นเมื่อทั้งคู่แต่งงานกันจึงยังคงใช้ชีวิตในพื้นที่ทำงาน อย่างไรก็ตามในอนาคตนั้นทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะย้ายกลับไปอาศัยในภูมิลำเนาเดิม ซึ่งอาจจะเป็นของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายขึ้นอยู่กับตกลงกัน

กรณีศึกษาที่ 1 ไก่ อายุ 24 ปี พ่อแม่ของไก่มีอาชีพทำการเกษตร ทั้งทำนา ปลูกผัก ปลูกพริก ปลูกมะเขือ เก็บเห็ดขาย รับจ้างทั่วไปในหมู่บ้านในพื้นที่ของตายายที่แบ่งให้ทำประมาณ 4-5 ไร่ ในวัยเด็ก ไก่ต้องมีหน้าที่ช่วยพ่อแม่ทำเกษตรและนำผลผลิตที่ได้ไปขาย หลังจากที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะความยากจนพ่อแม่ไม่สามารถที่จะส่งให้เรียนสูง ๆ ได้ ไก่ต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อหางานทำช่วยครอบครัว พ่อแม่ของไก่บอกว่าต้องไปรับจ้างตายญาติ ชุดมันสำปะหลัง วันละ 20 บาท เพื่อเป็นค่ารถให้ลูกสาว ไก่ได้ทำงานในบริษัททำดอกไม้ มีรายได้เดือนละประมาณ 600 บาท หากเดือนไหนค่าใช้จ่ายไม่พอพ่อแม่จะต้องส่งเงินมาให้ใช้จ่ายอยู่เสมอ

ต่อมาไก่ได้รู้จักกับเพื่อนที่มาจากจังหวัดอุดรธานี และเพื่อนได้ชวนไก่ไปทำงานในร้านอาหารญี่ปุ่นด้วยกัน ก่อนที่จะได้ทำงานร้านอาหารนี้ไก่ต้องไปเรียนภาษาญี่ปุ่นก่อนเป็นเวลา 3 เดือน เมื่อเข้าทำงานไก่ได้ทำหน้าที่เป็นแคชเชียร์ของร้าน หลังจากทำงานได้ 6 เดือน สามิของไก่ในปัจจุบันได้ย้ายจากญี่ปุ่นเพื่อมาทำงานเป็นสถาปนิกที่เมืองไทย ในระหว่างที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยสามิได้ไปกินอาหารที่ร้านเป็นประจำ จึงพบไก่และได้รักชอบพอกัน คบหาดูใจกันเป็นเวลา 6 เดือนก่อนที่จะตัดสินใจแต่งงานกัน

“ตอนที่เขาคบกันเขาก็โทรมาบอกเรื่อย ๆ ว่าคบกับญี่ปุ่น เขาก็ถามอยู่เหมือนกันว่าจะมีปัญหาอะไรมั๊ย แม่ก็บอกว่าแล้วแต่ลูกจะตัดสินใจ แต่ก็กลัวอยู่เหมือนกันว่าลูกเขยจะเข้ากับเราไม่ได้เพราะแตกต่างกันทางด้านภาษา แต่เอาเข้าจริง ๆ เขาก็เข้ากับเราได้มีลูกสาวเป็นคนแปลให้”

แม่ของไก่เล่าว่าในส่วนของฝ่ายชายนั้น ระหว่างที่คบหาดูใจกันพ่อแม่ของฝ่ายชายก็กลัวเหมือนกันว่าทางเราจะไปหลอกลูกเขา เขาจ้างนักสืบมาดู มีรถมาวนเวียนหน้าบ้านอยู่หลายรอบ มาถ่ายรอบบ้าน แม่จึงโทรไปหาลูก เพราะช่วงนั้นยาบ้ากำลังระบาด กลัวว่าจะเป็นเรื่องยาบ้า ลูกสาวก็เลยโทรไปหาแฟนจึงได้รู้ว่า แม่ของแฟนลูกสาวเป็นคนทำ เพราะข้างบ้านเขาเคยโดนคนไทยหลอก เขาจึงกลัว ตอนนั้นแม่ของไก่เล่าว่าตัวลูกสาวอยากเลิกแต่ฝ่ายชายไม่ยอมเลิก เขาจึงขอแต่งงานและแต่งงานกันที่สุดในที่สุด ตอนที่แต่งงานกันก็มีแต่เพื่อร่วมงานเขามา พิธีจัดอยู่ในบ้านหนองจอก เงินสินสอดที่ได้ประมาณล้านกว่าบาทกับทองคำหนัก 10 บาท

เมื่อถามถึงเหตุผลในการเลือกผู้ชายคนนี้เป็นคู่ชีวิต ไก่บอกว่า คิดว่าเขาเป็นผู้ชายที่ดี ดูแลเราได้ตลอดชีวิต คบกันก็มีพื้นฐานของความรัก และรู้สึกเหมือนสามิเป็นพี่ชายที่คอยดูแลเรา จึงตัดสินใจใช้ชีวิตด้วย

ไก่แต่งงานกับสามิคนปัจจุบันเป็นเวลา 6 ปี มีลูกชายด้วยกัน 1 คน อายุ 6 ขวบ ทั้งหมดอาศัยอยู่กรุงเทพฯ ในบ้านที่ทางบริษัทของสามิเช่าให้เพื่อเป็นสวัสดิการ งานที่ไก่ต้องทำ คือ การดูแลลูกน้องของสามิ และหากมีเอกสารก็จะเอาไปส่งให้สามิ

“ในส่วนของสามีก็ดูแลเรื่องอาหารบ้าง ไม่ได้ดูแลตลอดเวลาเพราะสามีเดินทางบ่อย สำหรับพ่อ กับแม่ก็ดูแลในฐานะที่เราเป็นลูกต้องมีความกตัญญู ให้ความรัก เอาใจใส่ เงินก็ส่งให้ใช้อยู่ตลอด” ไก่ เล่าให้ฟังถึงหน้าที่ของเธอต่อสามี

ส่วนการปฏิบัติตัวต่อพ่อแม่ นั้น แม่ของไก่บอกว่าวันสงกรานต์ที่ผ่านมาลูกสาวจะกลับมาเยี่ยม พ่อกับแม่อยู่ อากาศร้อนน้ำดำหัวผู้ใหญ่ แต่คิดว่ามาอยู่หลายวันจึงไม่ได้พาลูกชายมาด้วย ส่วนสามีก็ยัง มีงานค้างอยู่ จึงขับรถยนต์มาคนเดียว

การดูแลครอบครัวและสมาชิก แม่ของไก่บอกว่าไม่ค่อยอยากรบกวนลูกสาวเท่าไร ส่วนใหญ่ จะใช้จ่ายเงินจากการขายผัก ขายพริก ขายของที่ร้านค้า และเงินเดือน สมาชิก อบต.ของพ่อ แต่ลูกสาว มักจะส่งเงินมาให้อยู่เสมอ สำหรับญาติๆก็ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบอะไร นอกจากดูแลหลานสาว (ลูก ของพี่ชาย) เช่น ค่าเทอม ค่าเสื้อผ้า พาไปเที่ยวบ้างเป็นบางครั้ง

อีกประมาณ 2 ปี สามีของไก่จะต้องกลับไปทำงานที่ญี่ปุ่นเหมือนเดิม ซึ่งไก่บอกว่า เธอกับลูกคง ต้องตามสามีไปอยู่ที่ญี่ปุ่น เพราะมีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในอนาคตนั้นไก่บอกว่า ยังไม่แน่นอนเพราะสามีเดินทางไปทำงานต่างประเทศตลอด ตอนนี้อายุเรียนโรงเรียนนานาชาติใน ไทย แต่ก็ไม่แน่ว่าในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาจะเรียนอยู่ที่ไหนอาจเป็นในเมืองไทยหรือ ต่างประเทศ แต่ตั้งใจไว้ว่าถ้าลูกชายเรียนจบปริญญาตรีจะกลับมาอยู่ที่เมืองไทย อาจจะเป็นกรุงเทพฯ หรือไม่ก็กลับมาอยู่ที่บ้านกับพ่อแม่

2) แต่งงานแล้วอพยพไปต่างแดน

กรณีศึกษาที่ 2 เหมียว อายุ 29 ปี ครอบครัวของเหมียวมีสมาชิก 5 คน พ่อ แม่ เหมียว น้องชาย ของเหมียวอีก 2 คน หลังจากที่เหมียวเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อแม่ก็พาเดินทางไปทำงานรับจ้าง ก่อสร้างที่กรุงเทพฯ ไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี เพราะครอบครัวไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และไม่สามารถเช่าที่ดินเพื่อทำกินกับคนในหมู่บ้านได้เพราะเจ้าของที่ดินจะมองว่า ครอบครัวของเธอไม่ มีความมั่นคงทางด้านอาชีพ กลัวว่าจะไม่มีเงินมาจ่ายค่าเช่าที่ดิน

พอเหมียวอายุได้ 18 ปี มีญาติที่อยู่หมู่บ้านใกล้เคียงกันที่ไปแต่งงานกับคนไต้หวัน พาผู้ชายชาว ไต้หวันมาแนะนำให้รู้จักกับเหมียว ซึ่งผู้ชายไต้หวันคนนี้ตั้งใจที่จะมาแต่งงานกับคนไทย ซึ่งพ่อถามบอก ว่า จนกระทั่งปัจจุบัน ยังไม่รู้เหตุผลการมาหาเมียคนไทยของลูกเขย เพราะพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง แต่พ่อถาม สันนิษฐานว่า คงจะเป็นเพราะ ผู้ชายเป็นคนพิการจากโรคโปลิโอต้องใช้ไม้เท้าถ้าเป็นที่ไต้หวันคงไม่มี ผู้หญิงคนใดที่จะแต่งงานด้วย

หลังจากที่มีการดูตัวกัน พ่อถามแล้วว่า ขณะนั้นมีความรู้สึกเป็นห่วงและกังวลกับลูกสาวอยู่ เหมือนกัน มีความรู้สึกทั้งอยากให้แต่งงานและไม่อยากให้แต่งงาน ถึงแม้ว่าได้มีโอกาสเห็นหน้าลูกเขยและรู้ถึง

พื้นเพของลูกเขยอยู่ห่างจากญาติที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงที่มาแนะนำให้รู้จักแต่ก็เป็นช่วงเวลาสั้นๆ เพียง 1 สัปดาห์

เมื่อกลับมาถึงบ้านพ่อถามจึงถามลูกสาวว่า จะแต่งงานกับผู้ชายคนนี้ได้หรือไม่ ซึ่งเหมียวก็ตอบพ่อว่า แต่งได้ "เพียงแต่ขอให้พ่อแม่สบาย" การตัดสินใจดังกล่าวของลูกสาวพ่อถามก็ไม่ได้ขัดขวางถึงแม้ว่าพ่อถามจะเห็นแล้วว่าผู้ที่จะมาเป็นลูกเขยนั้นมีอาชีพการทั้ง 2 ช่างจากโปลิโอ พ่อถามบอกว่าได้แต่เพียงปรึกษากับแม่ของโก่ และพี่สาว พี่ชายของพ่อถามเท่านั้น ซึ่งทุกคนบอกว่าขึ้นอยู่กับตัดสินใจของโก่เอง สิ่งที่พ่อถามค่อนข้างจะกังวลคือ หลังจากที่ลูกสาวแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่ที่ใดวันกับสามี

หลังจากที่พ่อถามตอบตกลงที่จะให้ลูกสาวแต่งงาน ทางฝ่ายชายก็ดำเนินการตามประเพณี พ่อถามเรียกเงินสินสอดหนึ่งแสนสองหมื่นบาท พร้อมกับทองอีกจำนวนหนึ่ง พิธีแต่งงานจัดกันในหมู่บ้าน หลังจากที่แต่งงานได้ประมาณ 1 เดือน ทางฝ่ายชายได้ดำเนินการพาเหมียวไปสถานกงสุลเพื่อจดทะเบียนสมรส เพื่อให้เหมียวไปอยู่ที่ใดวันด้วย ก่อนที่จะเดินทางไปอยู่ที่ใดวันเหมียวไม่ได้เรียนภาษาอย่างเป็นทางการจะมีก็เพียงซื้อหนังสือที่สอนภาษาที่กรุงเทพฯเรียนด้วยตนเอง

เมื่อเหมียวไปอยู่ที่ใดวัน เธอจะติดต่อพ่อแม่ทางโทรศัพท์เป็นประจำทุกเดือน บางเดือนก็สามครั้ง เพื่อถามข่าวคราวของพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ตั้งแต่แต่งงานกับชาวใดวันเป็นเวลา 10 ปี เหมียวได้กลับมาเยี่ยมบ้าน 4 ครั้ง แต่แต่ละครั้งจะมาอยู่เพียง 7 วันเท่านั้น เพราะเหมียวต้องรีบกลับไปดูแลครอบครัว ส่วนพ่อกับแม่ของเหมียวที่ผ่านมามีโอกาสไปเยี่ยมลูกสาวที่ใดวันเพียงครั้งเดียว

ส่วนเงินจะส่งมาครั้งละหนึ่งหมื่นสองหมื่นบาท แต่ถ้าพ่อแม่มีความจำเป็นสามารถที่จะขอเพิ่มได้ พ่อถามบอกว่าไม่อยากจะขอเขาเพราะเขาเป็นครอบครัวแล้ว ต้องใช้จ่ายของเขา หลานก็หลายคน แต่ถ้าจำเป็นก็ขอได้ ลูกสาวจะส่งมาให้ทันที

การเปลี่ยนแปลงของลูกสาวนั้นพ่อถามแล้วว่า การกินอยู่จะต่างจากเดิม อาหารที่ลูกสาวกินที่ใดวันส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่มีรสจัด เมื่อกลับมาบ้านเหมียวจึงกินอาหารที่มีรสจัดไม่ค่อยได้ เสื้อผ้าก็แตกต่างไปจากเดิมเป็นแบบจีนมากขึ้น ภาษาอีสานของลูกสาวในความรู้สึกของพ่อถาม บอกว่า รู้สึกขัดๆ เพราะสำเนียงไปทางจีน บางคำลูกสาวก็ลืม

เหมียวแต่งงานอยู่กินกับสามีชาวใดวันเป็นเวลา 10 ปีแล้ว มีลูกด้วยกัน 4 คน ผู้หญิง 2 คน ผู้ชาย 2 คน งานที่เหมียวต้องรับผิดชอบขณะอยู่ที่ใดวัน คือ การดูแลลูก ทำงานในโรงงาน ส่วนสามีทำหน้าที่ดูแลร้านขายของชำของตนเอง ในอนาคตเหมียวได้ตัดสินใจแล้วที่จะตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ใดวันเลย

3) แต่งงานแล้วแยกกันอยู่

วาด อายุ 38 ปี จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากสถานศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ครอบครัวประกอบอาชีพทำนา มีที่นาทั้งหมด 38 ไร่ มีพี่น้อง 5 คน หลังจากที่วาดเรียน

จบ เธอได้ตัดสินใจที่จะอพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ โดยवादได้เข้าทำงานที่บริษัทโคมิตส์ ซึ่งเป็นบริษัทของชาวญี่ปุ่น ทำให้เธอมีโอกาสพบปะชาวญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก

वादได้แต่งงานกับชาวญี่ปุ่นเพราะหัวหน้างานของเธอซึ่งเป็นคนญี่ปุ่นได้แนะนำเธอให้รู้จักกับคนญี่ปุ่น จึงลองคบหากันประมาณ 4-5 เดือน และแต่งงานกันที่สุดในที่สุด พิธีแต่งงานจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ และถูกจัดอีกครั้งเป็นพิธีผูกแขนตามประเพณีของชาวอีสานที่บ้านของवाद เธอบอกว่าที่เลือกแต่งงานกับสามีคนนี้เพราะ เป็นคนไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เป็นคนที่ตั้งใจทำงาน การแต่งงานกับชายญี่ปุ่นของवाद สมาชิกครอบครัวเห็นด้วย ถึงแม้ว่าครั้งแรกที่ทุกคนรู้ข่าวจากवादจะรู้สึกกลัว กลัวว่าจะถูกหลอกไปขาย แต่เธอบอกกับพ่อแม่ว่า การแต่งงานจะมีการจดทะเบียนสมรสที่จะทำให้มีการฟ้องร้องได้จึงสบายใจ

แต่งงานเสร็จवादเดินทางไปอยู่ญี่ปุ่นกับสามีทันที เธอทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว वादได้กลับมาอยู่ที่เมืองไทยเพื่อมาคลอดลูกสาวคนโต และอยู่เมืองไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เธอบอกว่าต้องการที่จะมาคลอดลูกที่เมืองไทย ต้องการให้ญาติพี่น้องดูแลเพราะอยู่ที่ญี่ปุ่นเธอไม่มีใครเลย

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีคนญี่ปุ่นกับครอบครัวนั้นवादบอกว่าไม่มีปัญหา เพราะสามีเป็นคนที่ไม่เรื่องมากเกือบทุกอย่างจะขึ้นอยู่กับเธอ สามีจะมาเยี่ยมवादและลูกสาว 2 คนซึ่งคนโตอายุ 5 ขวบ คนเล็กอายุ 2 ขวบ ปีละ 2-3 ครั้ง ๆ ละ 7-15 วัน ส่วนมากเมื่อมาอยู่ที่เมืองไทยสามีจะไม่ออกไปไหนจะนั่งทำงานอยู่ที่บ้าน อย่างมากที่สุดก็ออกไปเที่ยว สามีवादไม่สนใจที่จะเรียนภาษาไทยจึงทำให้ไม่มีเพื่อนคนไทยในหมู่บ้าน แต่वादเองไม่มีปัญหาในการคบหาสมาคมกับเพื่อนบ้านคนอื่น ด้วยความที่เธอยังคงปฏิบัติตัวเหมือนเดิมถึงแม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจของเธอจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น กอรปกับการที่वादเป็นคนประพฤติตัวดีมาตลอดตั้งแต่ก่อนที่จะแต่งงาน ชอบช่วยเหลือชุมชน वादได้วางอนาคตของตนเองไว้ว่าจะอยู่ที่เมืองไทยและสามีของเธอก็จะมาอยู่ด้วย

3.5 ผลของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

1) ผลต่อครัวเรือน

ผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติส่วนใหญ่ก็จะเหมือนกับผู้หญิงชนบทอีสานทั่วไปที่จะมีความผูกพันกับครัวเรือนและชุมชนของตนเองค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าผู้หญิงเหล่านี้จะแต่งงานแยกครอบครัวออกไปแล้ว แต่ทุกคนจะยังคงดูแลให้ความช่วยเหลือพ่อแม่ญาติพี่น้องของตน ซึ่งญาติพี่น้องในที่นี้หมายถึงพี่น้องร่วมสายโลหิต เพราะโดยปกติแล้วในสังคมไทยโดยเฉพาะหมู่บ้านจะมีกลุ่มเครือญาติเป็นองค์ประกอบหลัก ตั้งถิ่นฐานในชุมชนเดียวกัน

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกแต่งงานกับคนต่างชาติจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับครัวเรือนมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันออกไป สามารถแบ่งได้ดังนี้

ก. ทรัพยากรวัสดุ (material resource)

ทรัพยากรวัสดุ หมายถึง ทรัพยากรทางกายภาพที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของ มีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่นที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง กระแสการไหลเวียนของรายได้ ซึ่งจะเป็นเครื่องแสดงถึงอำนาจการซื้อ การออม และการลงทุน สภาพที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินอื่น ๆ เครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนหลังจากที่สมาชิกแต่งงานกับคนต่างชาติทางด้านทรัพยากรวัสดุนั้นจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและพบเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด

แม่ของวาด บอกว่า หลังจากที่ถูกสาวแต่งงานทำให้ฐานะของครอบครัวเปลี่ยนไป แต่ก่อนบ้านของแม่สินจะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง มี 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ แต่ปัจจุบันบ้านจะเป็นบ้านแบบญี่ปุ่นมี 3 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ และมีเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะรับแขก โต๊ะอาหาร เครื่องใช้ไฟฟ้าแทบจะทุกชนิด ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนวาดก็จะเป็นคนรับผิดชอบจากเงินที่สามีส่งมาให้ใช้ทุกเดือนแต่ก็ต้องทำบัญชีรายจ่ายไว้ให้สามีดูทุกเดือนว่าใช้จ่ายอะไรไปบ้าง ซึ่งในบ้านหลังนี้จะมีสมาชิกทั้งหมด 6 คน นอกจากนี้วาดยังซื้อที่ดินทั้งนอกและในหมู่บ้านเพิ่ม ส่วนน้องชายนั้นวาดก็จะซื้อวัวให้เลี้ยง ให้เงินใช้ ซึ่งการช่วยเหลือครัวเรือนเช่นนี้วาดบอกว่า เป็นหน้าที่ของเธอที่จะต้องช่วยเหลือทุกคนในครอบครัวเพราะถือว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันต้องดูแลซึ่งกันและกันถึงแม้ว่าไม่ได้แต่งงานกับคนญี่ปุ่นก็ต้องทำและเธอได้ชี้ว่าการแต่งงานกับคนญี่ปุ่นมีส่วนที่ทำให้เธอสามารถช่วยเหลือคนในครอบครัวๆ ได้มากขึ้น

ขณะที่มุกซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับวาด และวาดก็เป็นคนแนะนำให้มุกได้แต่งงานกับคนญี่ปุ่น หลังจากแต่งงานวาดก็ได้เลิกทำงานโรงงานในตัวเมืองขอนแก่น เพื่อเรียนภาษาญี่ปุ่นด้วยตนเองที่บ้านเพื่อเตรียมตัวที่จะไปอยู่ญี่ปุ่นกับสามีภายในปีนี้ ขณะนี้สามีมุกกำลังสร้างบ้านอยู่ที่ญี่ปุ่น สามีส่งเงินมาให้มุกใช้เดือนละ 10,000 บาท ซึ่งเธอก็นำเงินจำนวนนี้มาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มุกบอกว่าหากเธอต้องการอะไรเพิ่มเติมเธอก็สามารถที่จะขอเพิ่มเติมจากสามีได้โดยสามีจะพิจารณาว่าสิ่งที่เธอต้องการมีความจำเป็นหรือไม่ นอกจากนี้ มุกให้แม่เลิกทำอาหารขายมาอยู่บ้านเฉย ๆ ส่วนพ่อนั้นเธอได้ซื้อวัวให้เลี้ยง

ครัวเรือนของไก่อกล่าวได้ว่าเป็นครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จมากครัวเรือนหนึ่งหากมองในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรวัสดุของครัวเรือน ก่อนที่ไก่อจะแต่งงานกับคนญี่ปุ่นนั้น แม่ทองใบเล่าให้ฟังว่า ครัวเรือนต้องอาศัยอยู่ในเพิงพักที่ต่อจากเล้าข้าวของญาติในหมู่บ้าน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องอาศัยทำนาในที่นาพ่อแม่ของแม่ทองใบที่แบ่งให้ทำกิน รายได้ของครัวเรือนมาจากการทำงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน หลังจากที่ได้ ลูกสาวแต่งงานกับคนญี่ปุ่น แม่ทองใบบอกว่า ลูกสาวก็ไปอยู่กรุงเทพฯกับสามีแต่ก็ได้มาสร้างบ้าน เป็นบ้าน 2 ชั้นที่สวงาม ลงทุนเปิดร้านขายในรูปแบบของมินิมาร์ท ซื้อสวนส้มโอประมาณ 8 ไร่ให้พ่อแม่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนางประคองซึ่งเป็นผู้หญิงคนแรกในหมู่บ้านชายเขาที่แต่งงานกับคนต่างชาติและมีอิทธิพลต่อความคิดของชาวบ้านในหมู่บ้านอย่างสูงที่ต้องการจะแต่งงานกับคน

ต่างชาติ พ่ออืด ผู้ใหญ่บ้านบ้านชายเขาและเป็นพี่ชายของนางประคองเล่าว่า หลังจากแต่งงานกับคน
ฮองกงนางประคองได้สร้างบ้านหลังใหม่ที่สวยงามตั้งไว้ในหมู่บ้านโดยจ้างให้พ่ออืดเป็นคนเฝ้าให้
เพราะนางประคองไปอยู่ที่ฮองกง นางประคองยังใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในฮองกง จะกลับมาเยี่ยมบ้าน
เฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญอย่างสงกรานต์หรือมางานสำคัญของญาติพี่น้อง สามีนางประคองได้
เสียชีวิตแล้วและได้ทิ้งมรดกไว้ให้เป็นบ้านที่ฮองกง พร้อมกับเงินสดอีกเป็นจำนวนหลายสิบล้านบาท
นางประคองได้ให้ลูกสาวมาเรียนหนังสือในระดับมัธยมตอนปลายในจังหวัดขอนแก่นโดยได้ซื้อบ้านให้
ลูกสาวอยู่และจ้างคนดูแลลูกสาวด้วย ส่วนน้องชายนางประคองก็ได้ให้ความช่วยในการลงทุนค้าขาย
และซื้อรถยนต์ให้ ส่วนตัวพ่ออืดเองก็บอกว่าได้รับความช่วยเหลือจากนางประคองในการสร้างบ้าน
และพ่ออืดยังบอกอีกว่า ที่ตนเองเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ในขณะนี้ก็เพราะนางประคองอยากให้เป็น และ
พ่ออืดยอมรับอย่างตรงไปตรงมาว่า “หากไม่มีนางประคองตนเองคงจะไม่ได้มาถึงจุดนี้” เพราะในช่วงที่
ลงสมัครรับเลือกตั้งนางประคองได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน

ครัวเรือนของเหมียวดูเหมือนว่าจะเป็นตัวแทนของครัวเรือนยากจนในชุมชนที่ดูเหมือนว่า
“ยากจน” ในเชิงทรัพยากรทางด้านวัตถุเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น ๆ เนื่องมาจากครัวเรือนมีอาชีพ
หลักคือรับจ้างทั่วไป เพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ครัวเรือนต้องการที่จะเช่าที่ดินทำกินแต่
เจ้าของที่ดินไม่ให้เช่าเพราะมองว่าไม่มีความมั่นคงทางด้านรายได้ กลัวจะไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าให้เจ้าของ
ที่ดิน สภาพบ้านก็จะเป็นกระท่อมหลังคามุงหญ้า แต่พอกานเล่าถึงสภาพของครัวเรือนที่เปลี่ยนไปว่า ได้
สร้างบ้านหลังใหม่เป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้น ที่ตั้งแม้ว่าจะไม่สวยงามหรูหราเท่ากับคนอื่นในชุมชน
เดียวกันที่ไปแต่งงานกับคนต่างชาติ แต่พอกานก็บอกว่าบ้านมีความมั่นคงถาวรมากกว่าเดิม เงิน
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลูกสาวก็จะส่งมาให้เป็นประจำและหากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเพิ่มเติม
ก็สามารถขอได้อีก ลูกสาวยังส่งเงินมาให้เช่าจำนวน 28 ไร่ เป็นเวลา 10 ปีหลังจากที่ขอซื้อแต่เจ้าของ
นาไม่ขาย

“อย่างพวกโทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียง เครื่องใช้ไฟฟ้า เขากะเอามาลงให้ ยามเขามาเขาก็ซื้อ
ให้เลย น้องอยากได้อันใดกะพาไปซื้อโลด”

พอกานเล่าถึงสิ่งของเครื่องใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ลูกสาวซื้อมาให้ครัวเรือน
นอกจากนี้ ยังบอกอีกว่า ลูกสาวได้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้น้องชายคนละคัน ซื้อรถโกนาแบบเดินตามให้
น้องชายเพื่อไว้ใช้งานในที่นาที่เช่าและใช้รับจ้างชาวบ้านคนอื่นในหมู่บ้าน ทำให้ทุกวันนี้ถึงแม้ว่า
ครัวเรือนจะยังต้องทำงานรับจ้างอยู่แต่ก็เป็นเพียงการรับจ้างในหมู่บ้านเท่านั้น ไม่ต้องออกไปต่างถิ่น ไม่
ต้องดิ้นรนมากเหมือนในอดีตที่ต้องทำงานอย่างไม่มีวันหยุดเพราะหากวันไหนหยุดก็จะไม่มีเงินซื้อข้าว
กิน แต่ทุกวันนี้พอกานบอกว่าอยากจะหยุดวันไหนก็ทำได้

ในกรณีของสมทรง ถึงแม้ว่าหลายคนในหมู่บ้านเห็นว่าประสบความสำเร็จอันเนื่องมาจากที่เธอแต่งงานอยู่กับสามีชาวฮ่องกงเพียง 1 ปีเท่านั้น แต่ทุกคนก็ยอมรับเช่นเดียวกันว่าในช่วง 1 ปีของสมทรงที่แต่งงานกับคนต่างชาตินั้นได้มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรวัตถุของครัวเรือน เพราะก่อนที่จะแต่งงานสมทรงได้ทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ รายได้ไม่พอที่จะส่งให้ครัวเรือนจึงตัดสินใจไปทำงานเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกงและแต่งงานกับชาวฮ่องกงในที่สุด แม่สินบอกว่า ระหว่างที่ทำงานเป็นแม่บ้าน สมทรงก็จะส่งเงินกลับมาให้แม่เดือนละ 10,000 บาท แต่พอแต่งงานลูกสาวส่งให้เดือนละ 20,000 บาทเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนเงินสินสอดก็นำมาปรับปรุง ต่อเติมบ้านให้ดียิ่งขึ้น ทุกวันนี้สมทรงหย่ากับสามี แต่ยังทำงานที่ฮ่องกงที่รายได้ไม่น้อยกว่าเดิมทำให้สมทรงสามารถส่งเงินกลับมาบ้านเพียงเดือนละ 6,000 บาทเท่านั้น

ข. ทรัพยากรทางด้านสังคม-วัฒนธรรม (social-cultural resource)

หากมองสถานภาพทางสังคมและระบบความสัมพันธ์ที่ครัวเรือนและสมาชิกของครัวเรือนเข้าไปเกี่ยวข้องกับแง่ที่เป็น “ทรัพยากร” และสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพได้แล้ว การแต่งงานของเหมียวนั้นไม่เพียงจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่ทรัพยากรทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน พ่อกานบอกวก่อนที่ลูกสาวของตนจะแต่งงานไม่สามารถไปขอเช่าที่ดินเพื่อทำนาได้ แม้แต่ญาติพี่น้องบางคนก็ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะคบหา มีความสัมพันธ์กับครัวเรือนพ่อกานเพราะกลัวว่าจะไปขอความช่วยเหลือ จะมีก็เพียงพี่น้องพ่อแม่เดียวกันเท่านั้นที่ให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ครัวเรือนไม่มีข้าวกิน

“แต่ก็พี่นบ่อยากถามบ่อยากเอิ้นใส่ พี่นหย่านว่าเฮาสีไปขอ เพราะพี่นู้ว่าเฮาสีอิด(ลำบาก)”

การแต่งงานของเหมียวได้ส่งผลให้ครัวเรือนได้เปลี่ยนสถานภาพทางสังคมพอสมควร พ่อกานบอกว่าทุกวันนี้ญาติพี่น้องก็มาเยี่ยมบ่อยขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่เหมียวกลับมาเยี่ยมบ้านจะมีญาติพี่น้องมามากเป็นพิเศษเพราะเหมียวจะเช่ารถพาญาติพี่น้องทุกคนไปเที่ยวและเลี้ยงอาหาร การเช่าที่นาที่ในอดีตไม่มีใครอยากให้เช่า แต่ในปัจจุบันครัวเรือนไม่ต้องไปถามหาเช่านาเองมีแต่เจ้าของที่นามาถามให้เช่า นอกจากนี้แล้วพ่อกานบอกว่าการแต่งงานของลูกสาวครั้งนี้ทำให้ครัวเรือน “มีหน้ามีตา” ขึ้น เพราะคนในหมู่บ้านก็ให้ความสนใจครัวเรือนของตนมากขึ้น

ความรู้สึกว่า มีหน้ามีตานั้น ไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นเฉพาะกับพ่อกานเท่านั้น พ่อฮ้อด พี่ชายนาง ประคองมีความรู้สึกอย่างนั้นเช่นเดียวกัน บอกว่า การแต่งงานของนางประคองไม่ใช่เฉพาะทำให้มีมือมีกินขึ้น แต่ยังช่วยทำให้คนรอบข้าง ญาติพี่น้องมีหน้ามีตาขึ้น จากการที่นางประคองเป็นคนที่มีกานบุญ ทำทาน ทำประโยชน์ให้กับหมู่บ้าน ทำให้นางประคองมีคนรู้จักมากขึ้นทั้งชาวบ้านหรือข้าราชการระดับสูงในอำเภอ จนพ่อฮ้อดบอกว่ นางประคองสามารถที่จะคบกับคนระดับใดก็ได้ทั้งนั้น

ค. ทรัพยากรมนุษย์ (human resource)

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรวัตถุของครัวเรือนไปในทางที่ดีขึ้นทำให้ครัวเรือนที่มีสมาชิก แต่งงานกับต่างชาติใช้ทรัพยากรวัตถุมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของครัวเรือน แม้ว่าการศึกษาครั้งนี้จะ พบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นยังมีปริมาณที่น้อย เห็นไม่ชัดเจนนักเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอื่น ๆ

กรณีของนางประคองดูเหมือนว่าจะพยายามพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของครัวเรือนชัดเจนที่สุด เพราะนางประคองได้ส่งลูกสาวที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนในจังหวัด ขอนแก่น นางประคองลงทุนซื้อบ้านอยู่ให้ลูกสาวระหว่างเรียนอยู่ที่นี้ และจ้างครูมาสอนพิเศษให้ลูกสาว จากภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนที่มีสมาชิกแต่งงานกับคนต่างชาติที่กล่าวมา ข้างต้นนั้นจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรวัตถุ (Material Resource) ชัดเจนที่สุด ครัวเรือนจะมีการไหลเวียนของรายได้เงินสดดีขึ้น สภาพของที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงถาวร มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง ขณะที่บางคนที่มีอยู่แล้วก็สามารถซื้อได้มากขึ้น ครัวเรือนสามารถครอบครองทรัพย์สิน อื่น ๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ เครื่องมือทางการเกษตร ฯลฯ ขณะที่ทรัพยากร ทรัพยากรทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็จะเปลี่ยนไปทั้งสถานภาพทางสังคมของครัวเรือนที่ถูกชี้ว่า "มี หน้ามีตา" ขึ้น และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนที่เกี่ยวข้องมีความแน่นแฟ้นขึ้น บางครัวเรือนได้ ใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนไปของทรัพยากรทางด้านสังคมในการเข้าถึงทรัพยากรทางด้านวัตถุ บางอย่างที่เป็นต่อการดำรงชีพ เช่นการเข้าถึงที่ดินทำกินของครัวเรือนพอกาน ขณะที่นางประคองก็ สามารถใช้ทรัพยากรทางด้านวัตถุในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางด้านสังคมของญาติพี่น้องให้มี สถานภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปโดยการสนับสนุนการเงินให้กับพี่ชายจนได้รับเลือกตั้งเป็นใหญ่บ้าน ของหมู่บ้าน

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับความคาดหวังของ ครัวเรือนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเมื่อถามถึงความคาดหวังของครัวเรือนที่มีต่อลูกสาวที่แต่งงานกับคน ต่างชาตินั้นทุกคนต่างตอบตรงกันว่า "คิดว่าจะดีขึ้น คิดว่าจะสบาย"

2) ผลต่อชุมชน

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยนี้ คือ การแต่งงานของผู้หญิงชนบทอีสานกับคน ตะวันออกนั้นมีจำนวนน้อยอยู่มากหากเปรียบเทียบกับ การแต่งงานของผู้หญิงอีสานกับชาวตะวันตก บางชุมชนนั้นผู้นำหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ไม่สามารถให้ภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้อย่างชัดเจนนัก ทั้งนี้เพราะตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติส่วนใหญ่จะเป็นฝรั่ง แต่หากเปรียบเทียบทั้ง 3 ชุมชนแล้ว ผู้หญิงบ้านชายเขาจะแต่งงานกับคนตะวันออก

มากที่สุด คือ ชาวฮ่องกง ญี่ปุ่น และไต้หวัน และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนพอสมควร ซึ่งชาวบ้านมองว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้น จะมีทั้งในแง่บวกและลบ ดังนี้

3.6 การเปลี่ยนแปลงจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันออก

ก. การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยม

"คนที่ไปเอาตัวประเทศนอกนั้นก็เพราะอยากรวยทางลัด ผู้หญิงจะไฝฝืนมากที่จะมีสามีต่างชาติ เพราะชีวิตมันดีขึ้น"

คำกล่าวนี้เป็นการสะท้อนภาพจากผู้นำให้เห็นถึงค่านิยมของผู้หญิงในชุมชน และอาจกล่าวได้ว่าเป็นค่านิยมที่กำลังได้รับความสนใจจากผู้หญิงในชุมชนและต้องการที่จะเลียนแบบมากที่สุด ทั้งจากผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหย่า หรือแม้แต่บางคนที่ลูกสาวแต่งงานมีครอบครัวอย่างถูกต้องตามกฎหมายกับผู้ชายในหมู่บ้านก็ยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ที่จะให้ลูกสาวไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ

"ยามลูกเขยมันบ่ดี แม่ก็จะบอกลูกสาวว่าให้เอาตัวใหม่โลด เห็นลูกมันลำบากแม่กะสงสารอยากให้ไปเอาตัวประเทศนอกรวย ๆ โลด"

สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดค่านิยมเช่นนี้ขึ้นมานั้นก็เนื่องมาจาก คนในชุมชนเห็นว่า หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ มีทรัพย์สินเงินทองมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงที่แต่งงาน พ่อ แม่ และญาติพี่น้องของเธอดีขึ้น

นางประคองถือได้ว่าเป็นคนกระตุ้นให้เกิดค่านิยมเช่นนี้ขึ้นมาในบ้านชายเขา เพราะหลังจากที่เธอไปทำงานรับจ้างเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกงและในที่สุดก็ได้แต่งงานกับคนฮ่องกงที่ประกอบธุรกิจร้านขายทอง มีการจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย หลังจากแต่งงานได้ไม่นานสามีของเธอได้เสียชีวิตลง และได้ทิ้งทรัพย์สินไว้ให้กับนางประคองอย่างมากมาย ทั้งที่เป็นบ้าน เงิน รวมถึงทรัพย์สินอื่น ๆ

ชาวบ้านมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความสำเร็จของนางประคอง และเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงในหมู่บ้านเดียวกันอย่างนางกาญจนา ตามมาด้วยนางสมทรงต้องการที่จะเดินตามรอย และดิ้นรนมาทำงานที่ฮ่องกงด้วยความช่วยเหลือของนางประคอง ทั้งคู่เริ่มต้นทำงานเป็นแม่บ้านเช่นเดียวกับนางประคอง ในที่สุดทั้งคู่ก็ได้แต่งงานมีสามีเป็นชาวฮ่องกง ถึงแม้ว่านางกาญจนาคะไม่ค่อยประสบความสำเร็จเหมือนกับนางประคองในแง่ของฐานะของสามี แต่ก็ทำให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

แม้รัตน์ อายุ 61 ปี แม่ของนางสมทรง เล่าถึงความหวังของตนหลังจากที่ลูกสาวแต่งงานกับคนฮ่องกงโดยได้รับแรงบันดาลใจและเห็นตัวอย่างความสำเร็จของแม่ประคองและแม่กาญจนา แต่ชีวิตการ

แต่งงานของสมทรงกลับต้องล้มเหลว เพราะหลังจากที่สมทรงแต่งงานกับคนฮ่องกงได้เพียงปีเดียวก็ต้องแยกทางกับสามี

"ตอนที่ลูกสาวแต่งงานกับคนฮ่องกงนั้นคิดว่าชีวิตลูกสาวดีขึ้น คิดว่าสิสบาย เพราะว่าตอนนั้นเห็นแม่ประคองกับแม่กองงานแต่งแล้วเฟ้นสบาย"

นอกจากนี้ยังมีกรณีของหม่อมที่แต่งงานกับสามีชาวญี่ปุ่นที่มาทำงานในเมืองไทยและได้สร้างบ้านหลังใหญ่สวยงามไว้ในหมู่บ้าน เหมือนที่แต่งงานกับสามีชาวไต้หวันและได้ย้ายไปอยู่กับสามีที่ไต้หวัน แต่เธอยังคงดูแลพ่อแม่ ญาติพี่น้องของเธอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเช่นเดียวกัน

ถึงแม้ว่าฐานะโดยทั่วไปของหญิงไทย ที่เป็น "เมียฝรั่ง" มักถูกมองอย่างเหยียดหยามและดูหมิ่นจากสังคม แต่เมื่อลงลึกไปในระดับหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านถือว่าเป็นความพอใจที่ได้ยกระดับความเจริญด้านวัตถุ และชีวิตความเป็นอยู่ของทั้งครัวเรือนและชุมชน

ผู้นำชุมชนอย่างพ่อชัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและยังเป็นพี่ชายนางกาญจนา อายุ 55 ปี บอกว่า นอกจากค่านิยมการแต่งงานกับคนต่างชาติจะเป็นค่านิยมที่ผู้หญิงในชุมชนต้องการที่จะเลียนแบบแล้ว ภาพของผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติเหล่านี้ยังเปลี่ยนไปจากในอดีต จากเมื่อก่อนคนในชุมชนจะมองว่าผู้หญิงที่ไปแต่งงานกับคนต่างชาตินั้นจะเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี จะเป็นผู้หญิงขายตัว แต่ทุกวันนี้หากใครที่ได้แต่งงานกับคนต่างชาติมีแต่คนยกย่องสรรเสริญ

พ่อชัย เล่าอีกว่า ทุกวันนี้ต้องคอยตอบคำถามของผู้หญิงในหมู่บ้านที่ต้องการจะให้ติดต่อกับนางกาญจนา เพื่อให้ช่วยเหลือหาสามีชาวฮ่องกงให้ ทั้งในและนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงที่เคยแต่งงาน มีลูกคนหนึ่ง สองคน แล้วกะมาเลิกกัน แยกทางกัน

แม่ทองใบ แม่ของไก่เล่าให้ฟังถึงการที่มีคนในหมู่บ้านมักจะมาขอรับให้แม่ทองใบช่วยติดต่อกับไก่ เพราะอยากให้ไก่ช่วยแนะนำผู้ชายญี่ปุ่นมาแต่งงานกับตน

"ก็มีคนมาบอกว่าให้หาให้ บางคนก็บอกว่าวันใดถึงจะได้คือเจ้า แม่ก็บอกว่าอันนี้มันขึ้นอยู่กับดวงของเราเอง ถ้าวาสนาไม่ถึงก็เป็นไปไม่ได้"

ส่วนตัวของไก่เองก็บอกเช่นเดียวกันว่า ก็มีคนในหมู่บ้านที่มาขอให้แนะนำชาวต่างชาติให้ ซึ่งเธอบอกว่า ก็ตอบไปว่า ไม่ค่อยรู้จักชาวต่างชาติ เวลาส่งลูกไปโรงเรียนแล้ว ก็ไปซื้อของ ซือบปิ้ง แล้วก็กลับที่พัก ไม่รู้จะช่วยยังไง

เช่นเดียวกับหม่อมที่มักจะมีคนในหมู่บ้านมาขอให้ช่วยหาสามีชาวญี่ปุ่นให้ลูกสาว แต่หม่อมก็บอกว่าเธอไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ เธอไม่ได้เป็นอย่างที่ชาวบ้านคิด ไม่ใช่ผู้หญิงกลางคืนไม่ได้อยู่กับคนต่างชาตินานขนาดนั้น

ค่านิยมที่ต้องการแต่งงานกับคนต่างชาติของชาวบ้านหนองตอได้ถูกสะท้อนออกมาผ่านการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นเป็นรูปธรรมภายในชุมชน คือ ผู้หญิงบางส่วนที่ผิดหวังจากสามีคนไทยได้มีการ

รวมกลุ่มเรียนภาษา คือ ภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ โดยจ้างครูจากสถาบันการศึกษาในเมือง
ขอนแก่นมาสอนถึงในหมู่บ้าน เป้าหมายในการเรียนภาษาของผู้หญิงเหล่านี้ คือ ต้องการสื่อสารกับคน
ต่างชาติ เพื่อที่จะนำไปสู่การแต่งงานกับคน

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านบางส่วนในชุมชนมองว่า การแต่งงานกับคนต่างชาติทำให้ชุมชนให้
ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ “จะไปเอาทำไมผู้หญิงไทย ไปเอาผู้หญิงนอก
ดีกว่า ถึงสิได้ขับรถโก้ สิไปเฮ็ดเฮ็ดหยังนา” เป็นประโยคที่ชาวบ้านในหมู่บ้านบอกว่าจะได้ยินกันอยู่เสมอ
จากหญิงในชุมชน ถึงแม้ว่าบางคนจะเป็นแค่เพียงการพูดอย่างสนุกสนาน แต่ก็ยังมีอีกจำนวนไม่น้อย
ที่อยากจะมีชีวิตตามแบบอย่างข้างบนอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าทัศนคติต่อการ
ทำนาที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษไม่ได้มีความสำคัญกับการดำรงชีพของ
ชาวบ้านเหมือนในอดีต

การมีทรัพย์สิน มีบ้านหลังใหญ่โตสวยงาม การมีรถยนต์ขับ ดูเหมือนจะเป็นตัวชี้วัดความ
ประสบความสำเร็จของการแต่งงานกับคนต่างชาติ ผู้หญิงบางคนหลังจากแต่งงานกับคนต่างชาติแล้ว
แต่ไม่ได้มาสร้างบ้านหลังใหญ่สวยงามไว้ในหมู่บ้าน หรือไม่มียอดยนต์ อาจจะด้วยเหตุผลที่จะไม่กลับมา
อาศัยอยู่ในชุมชนอีกในอนาคต ชาวบ้านจะมองว่า “ไม่ประสบความสำเร็จ” ทำให้การให้ความเคารพยก
ย่อง หรือการให้ความสำคัญก็จะน้อยกว่าพวกที่แต่งงานแล้วสร้างบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ราคาแพง

ข. การเปลี่ยนแปลงบทบาทหญิง-ชาย

บทบาทของผู้หญิงเป็นอีกหนึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีผู้หญิงแต่งงานกับคน
ต่างชาติ ในอดีตการผลิตที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจของครัวเรือนจะถูกผลิตโดยผู้ชาย ขณะที่ผู้หญิงต้องทำ
หน้าที่อยู่ในครอบครัว คือ เป็นแม่บ้าน อบรมเลี้ยงดูลูก ประนินบิตีสามี ตลอดจนบิดามารดาของตนเอง
บทบาทของหญิงถูกกำหนดให้ด้อยกว่าชาย กล่าวคือ ในครอบครัวกำหนดให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว
เป็นผู้ที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ถึงแม้ว่าหากพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงบทบาทภาระหน้าที่
ความรับผิดชอบของหญิงชนบทโดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรม หญิงชนบทนอกจากจะรับหน้าที่ดูแล
ครอบครัวแล้วเธอยังต้องรับภาระจากการทำไร่ ทำนาร่วมกับผู้ชาย แต่การยอมรับบทบาทของหญิงใน
ลักษณะนี้ก็เป็นเพียงบทบาทในครัวเรือนเท่านั้น งานที่ผู้หญิงทำจะถือว่าไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็น
การผลิตซ้ำ (reproduction) ดังนั้น หญิงจึงตกอยู่ในฐานะผู้พึ่งพา

หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของบ้านชายเขาจะพบว่า ระหว่างปี 2522-2534 เป็นช่วงที่
ผู้ชายในหมู่บ้านที่อยู่ในวัยแรงงานอพยพออกไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลาง อาทิ อิรัก
ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน กันเป็นจำนวนมาก จากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน
ชุมชนอย่างมากโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ผู้ชายที่ไปขายแรงงานก็จะส่ง
เงินกลับมาให้ครอบครัวใช้จ่าย สร้างบ้านใหม่ ครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกิน ก็สามารถซื้อที่ดินทำกินเป็น

ของตนเอง บางคนที่มีอยู่แล้วก็สามารถซื้อเพิ่มได้ ส่วนผู้หญิงก็จะมีหน้าที่ในการดูแลครอบครัว ทำงาน บ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เลี้ยงลูกอยู่กับบ้านเท่านั้น หรือที่ชาวบ้านในช่วงนั้นจะนิยมเรียกผู้หญิงเหล่านี้ว่า "คุณนายซาอู"

พ่อชัย กล่าวทั้งในฐานะผู้นำของหมู่บ้านและคนเคยไปทำงานที่ตะวันออกกลางว่า การแต่งงานกับคนต่างชาติของผู้หญิงในหมู่บ้าน กล่าวได้ว่าเป็นการทำให้บทบาทของผู้หญิงทางด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

"หากเปรียบเทียบกับตอนที่เขาไปเห็ดงานตะวันออกกลางนั้น การเปลี่ยนแปลงทางฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว บ่เท่ากับที่ผู้หญิงเพิ่มไปแต่งงานกับคนต่างชาติ"

โดยให้เหตุผลว่า เพราะผู้หญิงเหล่านี้จะเป็นเสาหลักในการส่งเงินมาให้ใช้จ่ายในครัวเรือน ให้พ่อแม่ บางคนเมื่อแม่ให้ความช่วยเหลือไปยังญาติพี่น้องคนอื่นในครัวเรือน ในการสร้างบ้าน ซื้อที่ดิน เครื่องอำนวยความสะดวก รถยนต์ อุปกรณ์ เครื่องมือในการทำมาหากิน หรือแม้แต่การลงทุนในการประกอบอาชีพ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผู้ชายไปทำงานขายแรงงานต่างประเทศนั้นต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงก็จะน้อยกว่า อาจจะเกิดขึ้นเฉพาะกับครอบครัว แต่ไม่สามารถแผ่ไปให้พ่อแม่ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ได้

3.7 บทบาทของหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม

1) ด้านสังคม-วัฒนธรรม

หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติไม่ได้มีบทบาทเฉพาะกับครัวเรือนของตนเองเท่านั้น แต่พวกเธอก็ได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนเช่นกัน นั่นเป็นเพราะพวกเธอมีความผูกพันกับชุมชน ทั้งยังถูกคาดหวังจากคนในชุมชนโดยจะมองว่า หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติจะต้องมีฐานะดีขึ้น มีความสามารถที่จะบริจาคเงินทองเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ดังนั้น เมื่อมีกิจกรรมภายในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านมักจะมาขอความช่วยเหลือจากพวกเธอผ่านทางญาติพี่น้องที่อยู่ในชุมชน

นางประคอง หญิงที่ชาวบ้านชายเขาถือว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด เธอเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านบวก ชาวบ้านจะชื่นชมเธอในบทบาทของเธอที่มีต่อชุมชน ที่ชาวบ้านบอกว่าเธอมีเงินแล้วไม่ทิ้งชุมชน มีอะไรก็เอามาให้ ทั้งนี้เพราะหลังจากแต่งงานนางประคองก็จะบริจาคเงินเพื่อสร้างวัด สร้างหอระฆังเป็นเงินประมาณ 2 แสนบาท ส่วนในโรงเรียนนั้นนางประคองก็จะสร้างรั้ว บริจาคพัดลม สนับสนุนทุนอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนในหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี ส่วนในชุมชนก็จะบริจาคเสียงตามสาย

"เวลาที่ชาวบ้านขออะไรก็ได้ หากนางประคองมาได้ก็จะส่งเงินมาช่วย อย่างคนพิการในหมู่บ้านนางประคองก็จะซื้อรถเข็นให้" พ่ออ๊อด อายุ 56 ปี กล่าวถึงบทบาทของนางประคองต่อชุมชนในฐานะผู้ใหญ่บ้านและพี่ชายของนางประคอง

นางกาญจนา ซึ่งเป็นคนที่ชาวบ้านบอกว่าเป็นคนขี้เหนียว ไม่ใจกว้างเหมือนกับนางประคอง นางสมชื่น พี่สะใภ้ของนางกาญจนาเล่าว่า กรรมการหมู่บ้านจะมาหาพ่อช่วยพี่ชายของนางกาญจนา เสมอหากมีกิจกรรมของวัด โรงเรียน หรือชุมชน ที่ผ่านมานางกาญจนาได้บริจาคเงินทำประตูศาลาวัด ทุนการศึกษาให้กับเด็กในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าเงินที่บริจาค่นั้นจะไม่มากเหมือนกับนางประคองก็ตาม

นางวาดได้รับการชื่นชม ยกย่องจากคนในชุมชนอย่างมาก เพราะเธอเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือ ชุมชน ก่อนที่จะแต่งงานกับคนต่างชาติ ครอบครัวของก็จะบริจาคเงินหรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับทาง โรงเรียนเหมือนคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน แต่เมื่อฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นหลังจากที่แต่งงานกับคนต่างชาติ ทำให้เธอสามารถทำบุญบริจาคช่วยงานการกุศลภายในชุมชนเกือบทุกประเภท ในส่วนของวัด วาดได้มีการช่วยเหลือบริจาค่น้ำดื่มให้กับทางวัดอยู่เสมอ และถ้าหากรู้ข่าวว่าทางวัดขาดแคลนอะไร วาดจะช่วย จัดหาสิ่งของมาให้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องมีการร้องขอ

ขณะที่ไก่อซึ่งเป็นอีกคนที่ประสบความสำเร็จจากการแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น ความคาดหวังของ ชุมชนต่อไก่อและครัวเรือนของเธอก็ไม่แตกต่างจากนางประคองและนางกาญจนา หากมีกิจกรรมพัฒนา ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะมาขอบริจาคจากไก่อผ่านพ่อแม่ของเธอที่ยังอาศัยอยู่ใน หมู่บ้าน

พ่อศักดิ์ อายุ 53 ปี พ่อของพี่ไก่อ เล่าถึงบทบาทของลูกสาวที่มีต่อชุมชนว่า ถ้าไก่อมีโอกาสก็จะ ช่วยเหลือชุมชนตลอด ไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณี งานพัฒนาต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง เมื่อปีที่แล้วก็บริจาคเงินสร้างศาลาปูตาในหมู่บ้านเป็นจำนวน 30,000 บาท

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตบางประการจากการศึกษา คือ หญิงที่ถูกคาดหวังจากชุมชนในการ ช่วยเหลือทำประโยชน์แก่ชุมชนจะมีความแตกต่างกันระหว่างคนที่ประสบความสำเร็จ และคนที่ไม่ ประสบความสำเร็จ หลังจากแต่งงานกับคนต่างชาติ ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า ตัวชีวิตคนที่ประสบ ความสำเร็จในสายตาของชาวบ้าน คือ สร้างบ้านหลังใหญ่สวยงาม มีรถหรูราคาแพง มีเครื่อง อำนวยความสะดวก ซึ่งหากครัวเรือนใดประสบความสำเร็จ ความคาดหวังของชุมชนต่อครัวเรือนที่ อยากรมาให้ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ จะมีมาก ขณะที่คนที่ไม่ประสบความสำเร็จความคาดหวังนี้ก็จะลด น้อยลงตามไปด้วย อย่างกรณีของเหมียวที่พ่อแต่งงานกับคนได้วัน ถึงแม้ชีวิตความเป็นอยู่ของ ครัวเรือนจะดีขึ้น แต่เหมียวก็ไม่ได้มาสร้างบ้านหลังใหญ่ให้กับพ่อแม่ในหมู่บ้าน ความคาดหวังของ ชุมชนก็จะลดน้อยลงไปด้วย

“เพิ่นบ่ได้มาขอบริจาคกับเฮาดอก บ่มีไผมาขอร้องให้ช่วยเหลือ มีแต่เฮาไปบริจาคเอง”

2) ด้านการเมือง

ส่วนบทบาททางการเมืองของท้องถิ่นนั้น ถึงแม้ว่าหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมไม่ได้มี บทบาทโดยตรงทางการเมือง แต่หญิงเหล่านี้ก็ได้รับการยอมรับว่าเธอมีบทบาทในการฐานะผู้อยู่ เบื้องหลังที่สนับสนุนให้ชายประสบความสำเร็จทางการเมือง

นางประคองได้มีบทบาทในการสนับสนุนพี่ชายให้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านชาย เขาจนได้รับเลือกในที่สุด บทบาทของนางประคองจะเป็นทั้งผู้ที่คอยให้คำแนะนำแก่พี่ชายและให้การสนับสนุน ทางด้านการเงิน นอกจากนี้ ด้วยภาพพจน์ของนางประกอบที่เป็นคนใจกว้าง ชอบช่วยเหลือคนและกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านทำให้พ่ออืดได้รับการเลือกตั้งในที่สุด พ่ออืด บอกอย่างตรงไปตรงมาว่า “ถ้าไม่มีนางประคอง ก็คงจะไม่มีวันนี้” และยังบอกอีกว่า ที่เขาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เพราะนางประคองอยากให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ส่วนตัวนางประคองเองชาวบ้านหลายคนเรียกร้องให้ชายบ้านที่ฮ่องกงแล้วกลับมาอยู่ที่บ้านชายเขา เพื่อมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

ส่วนพ่อศักดิ์ พ่อของไก่อเล้าถึงการให้ความช่วยเหลือของลูกสาว สำหรับการลงสมัครเลือกตั้งสมาชิก อบต.ว่า ลูกสาวส่งเงินมาให้ใช้จ่ายในการหาเสียง 20,000 บาท ส่วนที่เหลือจะใช้เงินของตัวเอง หลังจากที่การเลือกตั้งเสร็จสิ้น ไก่อยังได้ช่วยเหลือเงินเพื่อให้พ่อนำมาเลี้ยงขอบคุณชาวบ้าน

บทบาทของหญิงที่แต่งงานกับต่างชาตินั้นจะเห็นได้ว่า พวกเขาไม่ใช่เพียงแค่มีบทบาทภายในครัวเรือนเท่านั้น ชุมชนเองในปัจจุบันก็ได้รับประโยชน์จากการแต่งงานพวกเขา ในรูปแบบของการบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างสถานที่สำคัญของชุมชนอย่างวัดและโรงเรียน การสนับสนุนให้ทุนการศึกษา ทุนอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน การสนับสนุนให้ญาติพี่น้องขึ้นมามีบทบาททางด้านการเมือง ในขณะที่หญิงบางคนได้สร้างการยอมรับของคนในชุมชนต่อบทบาทของหญิงในการเป็นผู้นำการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนมากขึ้น ซึ่งบทบาทที่กล่าวมาข้างต้นของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม ทำให้ตัวเธอเองและครัวเรือน “มีหน้ามีตา” ไปด้วย

3.8 ทิศนะต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

1) ชุมชนกับการมองการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

คนในชุมชนจะมีมุมมองต่อการแต่งงานของผู้หญิงกับคนต่างชาติดจะมีทั้งภาพบวกและลบ ซึ่งการมองนั้นจะมองทั้งในระดับครัวเรือนและระดับของตัวบุคคล โดยในแง่ดีนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ใน 3 หมู่บ้านที่ศึกษาเห็นว่า การแต่งงานกับคนต่างชาติเป็นเรื่องของบุญวาสนา เป็นความโชคดีของผู้หญิงที่ไม่ต้องลำบากทำงานหรือบางคนก็ไม่ต้องทำนาอีกต่อไป หลายคนมีความเห็นว่าทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงชนิดที่เรียกว่า “หน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว” หรืออย่างน้อยที่สุดหากไม่ดีขึ้นมากก็ยังคงดีเสียกว่าที่จะต้องมาทนทำไร่ทำนาอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนมองว่าการทำนานั้นอย่างมากที่สุดก็ได้แค่อยู่แคกินไม่พอที่จะเป็นรายได้ให้กับครัวเรือนไม่มีทางที่จะสร้างความร่ำรวยให้กับครัวเรือนได้

“ทำนาอย่างมากก็ได้แค่พอกินพอใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ไม่ได้ขาย แต่หากไปเอาหัวประเทศนอก มันก็ได้เงินหลายขึ้น”

“ลูกสาวเอาผ้าประเทศนอกแล้วเป็นหยังบ่สร้างบ้านใหม่ บ้านช่องเป็นหยังบ่เฮ็ดให้มันดี บ่บุง
ผ้าบุงแพรให้มันงาม” พ่อทอนบอกว่า เป็นคำพูดที่ชาวบ้านมักจะถามพ่อทอนอยู่เป็นประจำ หลังจากที่
เหมียว ลูกสาวแต่งงานกับคนไต้หวัน แต่พ่อทอนกลับมีชีวิตไม่แตกต่างไปจากก่อนที่ลูกสาวจะแต่งงาน
มากนัก ถึงจะสร้างบ้านหลังใหม่แต่บ้านที่สร้างก็ไม่ได้หรูหราใหญ่โตเหมือนกับบ้านของนางประคอง
นางกาญจนาหรือเหมียวที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน อีกทั้งการแต่งตัว เสื้อผ้าการแต่งเนื้อแต่งตัวของพ่อทอนก็
ไม่ได้แตกต่างจากเดิม

จากคำพูดดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การมองภาพผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติในระดับ
ครัวเรือนจะเป็นภาพเหมารวมว่า ครัวเรือนนั้นจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ร่ำรวยขึ้น มีเงินใช้ มี
ทรัพย์สินมากขึ้น

มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีคนรับเลี้ยง มีเงินมาเลี้ยงครอบครัว โดยไม่ต้องทำงาน พ่อแม่สบาย มีความสุข

“ออนซอนเพิ่น มีบ้านที่ดีขึ้น มีที่ดินเพิ่ม มีรถใช้ ลูกเข้าโรงเรียนดี ๆ”

ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติดังกล่าว ผู้นำชุมชนต่าง
ยอมรับว่า ชาวบ้านไม่ได้มองว่าผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติเป็นผู้หญิงหากิน หลายคนยังบอกอีก
ว่า ผู้หญิงบางคนที่บ้านมองว่าเป็นผู้หญิงล่าสอน คบหาผู้ชายมากหน้าหลายตา แต่หลังแต่งงานกับ
คนต่างชาติชาวบ้านมองว่าดีกว่าที่จะไปล่าสอนกับผู้ชายคนอื่นไปเรื่อยๆโดยไม่ได้อะไรกลับมา การ
แต่งงานกับคนต่างชาติทำให้ภาพพจน์ของผู้หญิงคนนั้นเปลี่ยนไป ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น
กลายเป็นที่พึ่งของครอบครัว กลายเป็นลูกกตัญญู คนในชุมชนยอมรับมากขึ้น

แต่ในส่วนของผู้ชายหรือครัวเรือนที่มีลูกชายในชุมชนจะมีมุมมองที่แตกต่างออกไปจากนี้ โดย
ส่วนใหญ่จะมีความเห็นเป็นไปในทางลบ มีความรู้สึกที่ต่อต้านการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม จะมองหญิงที่
แต่งงานกับชายชาวต่างชาติหรือหญิงที่มีความใฝ่ฝันจะไปแต่งงานกับคนต่างชาตินั้นว่า “เป็นพวกที่
อยากรวยทางลัด” เป็นทางลัดที่จะทำให้ผู้หญิงและครัวเรือนมีฐานะและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยที่
ไม่ต้องมาทนลำบากทำนาอีกต่อไป มุมมองข้างต้นนี้ค่อนข้างที่จะสอดคล้องกับมุมมองของเยาวชน
ผู้ชายที่มองว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับคนต่างชาติ “เป็นคนอยากรวย” นอกจากนี้ยังมีคำพูดในกลุ่มเยาวชน
ผู้ชายที่มักจะนำมาล้อกันอยู่เสมอหากใครที่กำลังคบหากับเยาวชนผู้หญิงและทำตัวไม่ดีว่า “ระวังแฟน
จะหนีไปแต่งงานกับคนต่างชาติ”

ถึงแม้ว่าครัวเรือนที่มีลูกสาวส่วนใหญ่จะมีแนวคิดที่สนับสนุนการแต่งงานของหญิงกับคน
ต่างชาติ แต่หญิงบางคนกลับไม่เห็นด้วยกับการสนับสนุนให้ลูกสาวไปแต่งงานกับคนต่างชาติถึงกับ
เปรียบเทียบว่า การสนับสนุนหรือต้องการให้ลูกสาวแต่งงานกับคนต่างชาติก็ไม่แตกต่างจากทาง
ภาคเหนือที่มีค่านิยมเอาลูกสาวไปขาย เพียงแต่มีรูปแบบที่แตกต่างกันเท่านั้น

“ถ้ามีลูกสาวต้องการให้แต่งงานกับคนต่างชาติ ถ้าเลือกได้ต้องการให้แต่งงานกับคนญี่ปุ่นหรือคนเอเชียแต่ต้องรวย ถ้าไม่รวยแต่งงานกันแล้วจะให้เลิก”

ในขณะที่เยาวชนผู้หญิงมีความเห็นเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกจะมีความเห็นในทางตรงกันข้ามกับเยาวชนผู้ชาย โดยจะมองว่าการแต่งงานกับคนต่างชาติเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ฐานะเปลี่ยนไปและที่สำคัญลูกที่เกิดกับชายชาวต่างชาติจะรวยหรือหล่อ เพราะมีผิวขาว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งกลับเห็นว่าการแต่งงานกับคนต่างชาติจะมีความเสี่ยงมากกว่าคนไทย เพราะมีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษาที่แตกต่างกัน เป็นสาเหตุให้เยาวชนกลุ่มนี้ไม่อยากที่จะแต่งงานกับคนต่างชาติ จะสนใจผู้ชายไทยที่อยู่ในวัยเดียวกันกับตนมากกว่า และกลัวว่าพ่อแม่ของตนจะบังคับให้แต่งงานกับคนต่างชาติ คนที่ใฝ่ฝันที่จะแต่งงานกับคนต่างชาติส่วนใหญ่มักจะเป็นคนที่เคยแต่งงานมาแล้วเลิกกับสามีคนไทย ส่วนเยาวชนผู้หญิงที่ยังไม่เคยผ่านการแต่งงานนั้นใน 1,000 คน จะมีเพียง 1 คนเท่านั้นที่อยากจะแต่งงานกับคนต่างชาติ

แม่เนียม ชาวบ้านหนองจอก อายุ 50 ปี บอกความรู้สึกของตนเองต่อการแต่งงานของหญิงในชุมชนกับชาวต่างชาติว่า รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาในสมัยปัจจุบัน

“แต่งงานฝรั่ง 3 คู่ ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะอยู่ในหมู่บ้าน สามีเป็นฝรั่งทำงานอยู่ต่างประเทศ 2-3 เดือนค่อยกลับมาเยี่ยม ส่วนอีกคู่มีแฟนเป็นญี่ปุ่น แต่คงเป็นเมียเก็บ”

ขณะที่คนส่วนใหญ่จะชื่นชมกับการที่ผู้หญิงแต่งงานกับคนต่างชาติ แต่สมาชิกของชุมชนหลายคนก็อดเป็นห่วงกับค่านิยมนี้ไม่ได้ ตัวอย่างเช่นในบ้านหนองจอกที่มีคนแต่งงานกับชาวต่างชาติหลายเชื้อชาติ ทั้งชายชาวตะวันตกและตะวันออก แต่ดูเหมือนว่าผู้นำชุมชนจะมีความเป็นห่วงต่อการปฏิบัติตัวของเมียฝรั่ง ซึ่งจะถูกคณะกรรมการหมู่บ้านจะมองว่า แต่งตัวไม่เรียบร้อย ผิดศีลธรรม แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะเป็นสิทธิส่วนบุคคล และกรรมการหมู่บ้านบอกว่าจะต้องมีการวางกฎระเบียบของหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไม่ให้มีการแต่งงานที่ง่ายเกินไป นอกจากนี้กรรมการหมู่บ้านยังแสดงความเป็นห่วงถึงผลกระทบต่อเยาวชนของค่านิยมการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ที่จะทำให้คนเห็นแก่วัตถุมากขึ้น ทำให้ทะเลาะทะเลาะกันขึ้น ผู้หญิงบางคนจะหยิ่งไม่คอยอยากพูดคุยกับคนหนุ่มภายในชุมชน สนใจที่จะติดต่อกับคนต่างชาติเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่มองการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมด้วยความรู้สึกที่เป็นกลาง มองการแต่งงานกับคนต่างชาติเป็นเพียงแค่วิธีการหนึ่งของคนในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตรอดจากสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดีนักในปัจจุบัน

2) ความเห็นของสมาชิกในครัวเรือนต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

สมาชิกในครัวเรือนของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานกับคนต่างชาติ ส่วนใหญ่จะให้อำนาจในการตัดสินใจแต่งงานทั้งหมดเป็นของผู้หญิง จะมองว่าการแต่งงานกับชายต่างชาตินั้นเป็นเรื่องของดวง เป็นความโชคดี เป็นวาสนาของหญิง จึงทำให้ได้แต่งงานกับชายชาวต่างชาติได้ ครัวเรือนมีความมั่นคง

มั่นใจว่าการแต่งงานนี้จะทำให้ครัวเรือนของตนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีทรัพย์สินเงินทองมากขึ้น ตัวของผู้หญิงเองก็จะสบายขึ้น ครัวเรือนจึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมองว่าเป็นเรื่องของความเป็นเนื้อคู่ของหญิง-ชาย

"อันนี้ถือว่าเป็นโชคยิ่งกว่าถูกเลข(ห่วย) เพราะถูกเลขเขากินที่เดียวหมด" พ่อพานให้ความเห็นถึงการแต่งงานของลูกสาวตนเองกับคนไต้หวันและนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ครอบครัวไปในทางที่ดีขึ้น ครอบครัวมีบ้านหลังใหม่มีความมั่นคงมากกว่าเดิม มีเงินเช่าที่นาทำกิน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ถึงแม้ว่าก่อนที่จะตกลงแต่งงานกันพ่อพานจะเห็นว่าลูกเขยมีอาชีพการจากโปลิโอทั้ง 2 ข้างแต่ก็ไม่ได้คัดค้าน "ในใจลึก ๆ ก็อยากจะห้ามอยู่ แต่ลูกสาวตัดสินใจแล้วก็บออยากห้าม ห้ามได้ก็บ่ได้ดอกเพราะมันเป็นบุญคู่กัน"

เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่พ่อแม่สมาชิกในครัวเรือนให้การสนับสนุนผู้หญิงไปแต่งงานกับคนต่างชาตินอกจากจะทำให้ครัวเรือนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คือ ความล้มเหลวจากการแต่งงานกับผู้ชายไทย

มุกที่เคยแต่งงานกับคนไทยก่อนที่จะมาแต่งงานกับคนญี่ปุ่น เมื่อเดือนสิงหาคม 2548 แม่ของเธอบอกว่า ครอบครัวให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพราะมองว่าการแต่งงานกับคนต่างชาตินจะทำให้ฐานะทางบ้านดีขึ้น จะได้สบายขึ้นไม่กลัวว่าลูกสาวจะถูกหลอก โดยให้เหตุผลว่า ลูกสาวเคยลำบากมากตอนที่แต่งงานกับสามีคนไทย นอกจากนี้แล้วครอบครัวของมุกยังมีแผนที่จะให้พี่สาวของมุกที่เพิ่งเลิกกับสามีคนไทย ซึ่งเป็นคนที่แม่ของมุกมองว่าเป็นคนไม่ดี ต้มเหล้าสูบบุหรี่ ไม่รับผิดชอบดูแลครอบครัวแต่งงานกับคนญี่ปุ่นด้วยเหมือนกัน

จะอย่างไรก็ตาม บางครัวเรือนที่ลูกสาวได้แต่งงานกับคนต่างชาติและประสบความสำเร็จมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากกลับไม่ได้มองว่าการแต่งงานกับคนต่างชาตินั้นก็ไม่ได้แตกต่างกับการแต่งงานกับคนไทย

นางสินเล่าว่า ครั้งแรกที่วาดบอว่าจะแต่งงานกับคนญี่ปุ่นก็จะกลัวไม่อยากจะให้ลูกสาวแต่งงานด้วย กลัวว่าจะถูกหลอกไปขาย แต่ก็ไม่ได้คัดค้านเพราะเป็นความต้องการของลูกสาว กอรปกับเห็นว่าลูกสาวตนเองมีอายุมากแล้วคงจะไม่ถูกหลอกง่าย ๆ อีกทั้งลูกสาวบอกว่าจะมีการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมายทำให้แม่สินสบายใจขึ้น แม่สินยังมองอีกว่าการแต่งงานของลูกสาวตนเองกับผู้ชายญี่ปุ่นก็ไม่ได้มีอะไรที่แตกต่างจากการแต่งงานกับผู้ชายไทย เพราะมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่แตกต่างกัน

ทางด้านพ่อศักดิ์ พ่อของไก่อกล่าวถึงประเด็นที่ชุมชนมองครอบครัวของตนว่า มีทั้งด้านบวกและด้านลบ

“คนที่อิจฉาก็มี แต่ไม่มาก คนที่คิดไม่ดี เวลาเราบริจาคเงินทำบุญก็จะบอกว่าทำบุญเอาหน้า ส่วนคนที่คิดดีกับเรา ก็บอกว่า ถ้ามีลูกสาวส่งเงินมาให้แบบนี้ จะไม่ไปทำนา ทำสวนให้เหนื่อย จะอยู่บ้านเฉยๆ เขาก็ชื่นชมว่าเราขยันทำมาหากิน”

3) ความเห็นต่อการแต่งงานของตนเองของหญิงชนบทอีสาน

มุมมองของหญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมต่อการแต่งงานของตนเองนั้นไม่ได้แตกต่างจาก มุมมองของสมาชิกครัวเรือน ที่มองว่าการได้แต่งงานกับคนต่างชาตินั้นเป็นเรื่องของ ดวง บุพเพสันนิวาส ไก่มองชีวิตการแต่งงานของตนเองว่า เป็นเรื่องของพรหมลิขิตและวาสนา เป็นเพราะตนเองมี จิตใจดีงาม ไม่ให้ร้ายใคร จริงใจ และกตัญญู จึงได้รับผลตอบแทนคือมีสามีที่ดีและมีครอบครัวที่อบอุ่น

“บางคนอาจจะคิดว่าเราแต่งงานเพื่อหวังเงินหรือวัตถุ แต่ความจริงแล้วต้องอาศัยความรักและการปรับตัวมากถึงจะอยู่กันยืดยาว ยิ่งเป็นชาวต่างชาติยิ่งต้องปรับตัวมาก สำหรับตัวเองแล้วก็ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ยอมรับว่าธรรมเนียมญี่ปุ่นเคร่งครัดมาก ต้องอดทนสูง”

“...คิดว่าชาวบ้านในชนบทบางส่วนก็ยังยอมรับไม่ได้กับการที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ แต่ถ้าเรา แคร่คำพูดของชาวบ้านมากเกินไปเราก็ไม่มีความสุข และในส่วนนี้ไม่ได้สนใจเลยว่าใครจะคิดอย่างไร เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นถูกต้องแล้ว คบกันแบบคู่รักธรรมดา ใช้เวลาดูใจเป็นปี แล้วก็ให้ผู้ใหญ่มา สู่ขอตามประเพณี”

วาดมองการแต่งงานของตนเองไม่ต่างจากไก่ที่ยังมองว่าการแต่งงานของตนเป็นเรื่องของโชค วาสนา วาดมองอีกว่า การแต่งงานไม่ว่าจะแต่งงานกับคนชาติไหนหรือกับคนไทยก็จะไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ เธอแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการที่มีคนบอกว่าการแต่งงานกับคนต่างชาติเป็นการ หารายได้

“คนต่างชาติมีทั้งคนจนและคนรวยขึ้นอยู่กับว่าใครจะโชคดีขึ้นอยู่กับวาสนาของแต่ละบุคคล”

แต่ในส่วนของมุกยอมรับว่า การแต่งงานกับคนญี่ปุ่นของเธอเหมือนกับการสร้างรายได้ให้กับ ครอบครัวทำให้ฐานะของครอบครัวเปลี่ยนไป ทำให้สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามเธอ ยอมรับว่ามีคนในชุมชนมองว่าเธอเป็นหญิงไม่ดีที่แต่งงานกับคนต่างชาติ

มุกบอกว่า ในหมู่บ้านหนองตอจะมีทั้งคนที่มองเธอในแง่ดีและไม่ดี คนที่มองว่าดีเพราะแต่งงาน กับคนต่างชาติแล้วฐานะเปลี่ยนไปจะรวยขึ้น แต่คนที่มองไม่ดีก็จะมองว่าพวกเธอจะเป็นเมียน้อยเขา เพราะคิดว่าผู้ชายคงจะมีเมียอยู่ที่ประเทศของเขา บางคนก็จะมองว่าเราเป็นผู้หญิงขายตัว ชอบเที่ยว

เช่นเดียวกับหม่อมที่บอกว่า การมองของชาวบ้านนั้นจะขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตัวของ ผู้หญิงว่าเป็นอย่างไร ที่ผ่านมามีตัวอย่างไร หากทำตัวดีมีความประพฤติดีชาวบ้านก็จะชื่นชมมองในแง่ บวก มาอยู่ที่บ้านก็ต้องระวังเรื่องการวางตัวไม่ยากให้ชาวบ้านคิดว่าตนเองทำตัวไม่เหมือนเดิม

“เราแต่งงานกับคนต่างชาติ ถ้าเราแต่งตัวไม่ดี คนส่วนใหญ่ก็จะคิดว่าเราเป็นผู้หญิงทำงาน กลางคืน”

สรุป

การแต่งงานของหญิงชนบทอีสานกับชาวต่างชาตินั้นเป็นที่ยอมรับกันมาอย่างยาวนานแล้วว่า เกิดขึ้นด้วยปัญหาเศรษฐกิจเป็นหลัก เพื่อต้องการมีสภาพทางการเงินที่ดีขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ สำหรับผู้หญิงไทย แต่ถ้าหากพิจารณาผ่านการแต่งงานของหญิงไทยกับชายชาวตะวันออกจากงานวิจัย นี้จะเห็นว่า เส้นทางที่หญิงชนบทอีสานแต่งงานนั้นเป็นเรื่องการพบรักด้วยโชคชะตาที่เกิดจากการ ทำงาน ไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะแสวงหาคนต่างชาติ ถึงแม้จะมีบางรายที่ตั้งใจที่จะไม่แต่งงาน กับคนไทยอีกเลย แต่สาเหตุสำคัญนั้นเกิดจากการกระทำของชายที่เป็นสามี ขาดความรับผิดชอบ ไม่ดูแลครอบครัว กินเหล้า เล่นการพนัน

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบริบทของชุมชนแล้วจะเห็นว่า การแต่งงานนี้เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการ ดำรงชีพของคนจน ความจนที่เกิดจากสภาวะความแห้งแล้งทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้ผลผลิตที่ คู้มค่ากับการลงทุน ทำให้คนจนต้องอพยพไปขายแรงงานตามแหล่งบริการ แหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญ ของประเทศ หรือเดินทางไปขายแรงงานต่างประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง นโยบายการ อนุรักษ์ของรัฐ เข้มข้นมากขึ้น ทำให้คนชนบทโดยเฉพาะคนจนไม่สามารถพึ่งพาทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิต อาชีพเช่น ของป่า ได้เหมือนเดิม

หญิงชนบทอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมจะมีบทบาททั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ด้วยความที่หญิงชนบทอีสานจะมีลักษณะเด่น คือ จะมีความผูกพันกับครัวเรือนและชุมชนเดิมของ ตนเองสูง ส่งผลให้ผู้หญิงเหล่านี้ไม่เพียงที่จะดูแลคนในครัวเรือนของตนเองให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หลังจากที่ดินตนเองมีฐานะดีขึ้นเท่านั้น แต่พวกเขายังมีบทบาทในการช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ทั้งวัด โรงเรียน จากบทบาทของพวกเขาที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ส่งผลให้ทัศนคติของคนในชุมชนต่อหญิงกลุ่ม นี้เปลี่ยนไปด้วย จากภาพของผู้หญิงที่เป็นเพียงผู้หญิงขายบริการ เมียเก็บ เมียเช่า เธอกลับถูกกล่าวถึง ในฐานะของผู้หญิงที่โชคดี มีวาสนา ที่ไม่ต้องมาทนลำบากทำนาอีกต่อไป ทำให้ชีวิตพลิกผันอย่างชนิดที่ เรียกว่า จากหน้ามือเป็นหลังมือ เป็นลูกที่มีความกตัญญู เพราะทำให้พ่อแม่ คนในครอบครัวมีความเป็น ที่ดีขึ้น มีความสุขสบาย ถึงแม้บางส่วนจะมีความรู้สึกต่อต้านการแต่งงานนี้ โดยที่มองว่าก่อให้เกิด วัฒนธรรมวัตถุนิยมก็ตาม

บทที่ 4

การแต่งงานระหว่างหญิงชนบทอีสานกับชาวตะวันตก

ในบทที่ 4 นี้ จะได้กล่าวถึงการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวตะวันตก ซึ่งในการศึกษาค้างนี้ ทีมผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีผู้หญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติมีจำนวนมาก เป็นพื้นที่เป้าหมายในการเก็บข้อมูลสนาม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพพื้นฐานของครอบครัวผู้หญิงอีสาน ปัญหาสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงเหล่านั้นต้องตัดสินใจเดินเข้าสู่เส้นทางแต่งงานข้ามวัฒนธรรม อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนตัวของผู้หญิงเอง ครอบครัวและชุมชนชาวอีสาน ในที่นี้จะนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ที่ตั้งและอาณาเขตการติดต่อ

บ้านหนองใหญ่ หมู่ 10 ตั้งอยู่ในเขตตำบลเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาสวนกวาง ประมาณ 2 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตการติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับลำห้วยค้อ ในเขตพื้นที่ อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี

ทิศใต้ ติดพื้นที่บ้านป่าพร้าว หมู่ 8 และบ้านหนองกุง หมู่ 5 ต.เขาสวนกลาง อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดพื้นที่ทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - หนองคาย

ทิศตะวันตก ติดทางรถยนต์ ถนนมิตรภาพ สายเอเชีย A12 อุดรฯ - กรุงเทพฯ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของบ้านหนองใหญ่ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา โดยติดกับเขาสวนกวาง ทำให้มีลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่มดอนสลับกัน สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งมีความเหมาะสมในการทำไร่อ้อยและไร่ มันสำปะหลัง ทางด้านทิศเหนือของชุมชนติดกับลำห้วยค้อ ซึ่งชาวบ้านส่วนหนึ่งใช้ประโยชน์ในการทำนา ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรกว่า 200 ไร่ ส่วนทางด้านใต้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ ชื่อว่าหนองกุง ชาวบ้านหนองกุงและบ้านหนองใหญ่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในการอุปโภคเป็นหลัก ทางด้านทิศตะวันตกของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์ในการเข้าไปหาของป่า เช่น หาเห็ด เห็ด หน่อไม้ ผักพื้นบ้าน ฯลฯ เพื่อบริโภคในครัวเรือน

บริเวณพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชนมีทั้งสิ้น 145 ไร่ ซึ่งรวมพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในชุมชนด้วย ได้แก่ ศาลากลางบ้าน วัดบ้านหนองใหญ่ มีพื้นที่ 6 ไร่ บ่อน้ำ หอกระจายข่าว ตู้โทรศัพท์ ศูนย์สงเคราะห์

ประจำหมู่บ้าน ที่ตั้งธนาคารหมู่บ้าน ศูนย์สาธิตการตลาด และที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน โดยมีพื้นที่เพื่อ
การเกษตรกรรมล้อมรอบชุมชน

ประชากร

บ้านหนองใหญ่มีประชากรทั้งหมด 1,099 คน โดยแยกเป็นชาย 547 คน หญิง 552 คน
ประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมด 219 ครัวเรือน ตัวเลขจำนวนผู้พิการ 6 คน ผู้สูงอายุ 41 คน และหญิงที่
มีสามีเป็นชาวต่างชาติ ประมาณ 25 คน (จำนวนอาจเพิ่มขึ้นอีก เพราะบางคนอยู่ในระหว่างที่กำลัง
ติดต่อกับฝ่ายชายอยู่)

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านหนองใหญ่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยในแต่ละครัวเรือนจะทำนาเป็น
หลัก โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 10 ไร่ ส่วนใหญ่จะทำนาเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น เพราะหัน
มาทำไร่อ้อยและไร่มันสำปะหลังเพื่อเป็นรายได้หลัก ทำให้การทำนามีจำนวนลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับ
ในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากมาจากครัวเรือนขาดแรงงานเพราะสมาชิกอพยพแรงงานไปกรุงเทพฯและส่วนหนึ่ง
เข้าเป็นคณงานในโรงงานใกล้ชุมชน นอกจากนี้ต้นทุนในการทำนาในปัจจุบันสูงขึ้น

สำหรับการทำไร่ชาวบ้านนิยมปลูกมันสำปะหลังและอ้อยเพราะอยู่ใกล้โรงงานน้ำตาล และมี
ลานมันสำปะหลังอยู่ไม่ไกลจากชุมชน ทำให้สามารถขนผลผลิตไปขายได้สะดวก ชาวบ้านที่ปลูกอ้อย
จะมีการเข้าโควตาอ้อย โดยการทำสัญญากับ บริษัทน้ำตาลขอนแก่น จำกัด ที่ อ. น้ำพอง ซึ่งจะมีการค้า
ประกันราคาดีกว่า ชาวบ้านมีความมั่นใจมากกว่า การปลูกอ้อยโดยเฉลี่ยจะปลูกครัวเรือนละ 10 ไร่ จะ
มีเพียง 2-3 ครัวเรือนเท่านั้นที่ปลูก 100 กว่าไร่ ส่วนมันสำปะหลัง โดยเฉลี่ยจะปลูกประมาณ 8-10 ไร่
ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมปลูกทั้งอ้อยและมันสำปะหลัง เพราะมีช่วงการผลิตที่แตกต่างกัน ใน
กรณีผู้ที่มีที่ดินน้อยก็จะเช่าพื้นที่เพิ่ม ในอัตราไร่ละ 150 บาท

ปัจจุบันต้นทุนในการปลูกอ้อยค่อนข้างสูงเพราะน้ำมันราคาแพง ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงนิยมขาย
อ้อยยกสวนหรือที่เรียกว่า "ตกเขียว" ให้กับนายทุน เพราะไม่ต้องไปลงทุนในเรื่องค่าตัด ค่าขนส่ง แต่มี
ข้อเสียคือ ทำให้ไม่ได้ค่าความหวานของอ้อยเมื่อนำไปขายให้กับโรงงานน้ำตาล ราคาอ้อยส่วนมากถูก
กำหนดโดยนายทุนจากโรงงานน้ำตาล ชาวบ้านรับรู้ถึงข้อเอาเปรียบในเรื่องนี้ แต่ก็ไม่สามารถทำอะไร
ได้ ปัจจุบันชาวบ้านที่ปลูกอ้อยเมื่อหักลบ กลบหนี้แล้วจึงเหลือเงินที่เป็นกำไรไม่มาก ส่วนผลกระทบ
ด้านสิ่งแวดล้อมของบ้านหนองใหญ่ ส่วนใหญ่เกิดจากโรงงานกระดาษมากกว่าโรงงานน้ำตาล

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านหนองใหญ่ ยังมีการประกอบอาชีพอื่นๆ ในสัดส่วนดังนี้

1) รับราชการ	9 คน
2) การเกษตรกรรม	376 คน
3) ค้าขาย	20 คน

4) นักเรียนนักศึกษา 30 คน

5) ทำงานต่างประเทศ 20 คน (การทำงานต่างประเทศนี้เป็นตัวเลขที่ไม่

ชัดเจน ผู้ที่ไปทำงานต่างประเทศคือ หญิงที่มีสามีเป็นชาวต่างชาติ หลายคนไปๆกลับๆ จนไม่สามารถ ยืนยันได้ อีกทั้งบางคู่มาทำกิจการในเมืองไทย ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบ)

6) รับจ้างทั่วไป 143 คน (ช่างซ่อม ช่างก่อสร้างและชาวบ้านส่วน

หนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นวัยหนุ่มสาว จะไปรับจ้างตามโรงงาน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน ได้แก่ โรงงานแมกซิมา มิซุตะ โรงงานแหวน และบริษัทไทย - เยอรมันโซล่าเซลล์ ซึ่งเป็นของ นายฟรอนส์ ชาวเยอรมันที่มาทำธุรกิจการผลิตโซล่าเซลล์ ที่เมืองไทย และส่งไปขายต่างประเทศ หลังจากที่แต่งงานกับนางจันทร์ ซึ่งเป็นชาวบ้านหนองใหญ่ เป็นเวลาประมาณ 6-7 ปีมาแล้ว พ่อ ผู้ใหญ่เล่าว่า "ฝรั่งมาสร้างโรงงานในเมืองไทย ทำให้คนบ้านหนองใหญ่เกือบครึ่งหมู่บ้านมีงานทำ ทำให้ มีรายได้เสริมวันละ 150 บาท"

นอกจากนี้แล้ว ชาวบ้านประมาณ 33 ครัวเรือน จะเลี้ยงวัว ซึ่งโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 3-5 ตัว เลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริม การเลี้ยงหมูมีเพียง 2 ครัวเรือน เท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะเลี้ยงเปิด ไก่ เอาไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน

4.2 ข้อมูลทางด้านสังคม

ประวัติชุมชน

ในช่วงปี พ.ศ.2440 มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ตั้งบ้านเรือนขึ้น บริเวณห้วยค้อ ซึ่งเป็นบริเวณด้าน ทิศตะวันตกของถนนมิตรภาพ สายอุดรธานี - กรุงเทพฯ และใช้ชื่อว่า บ้านห้วยค้อ เป็นชุมชนเล็กๆ มี ประมาณ 20 ครัวเรือน ต่อมาปี 2446 ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวได้ย้ายบ้านเรือนจากบ้านห้วยค้อ มาตั้ง บ้านเรือนรวมเข้ากับบ้านหนองกุง แต่เรียกตัวเองว่า "ไต่บ้านโลกอีต่าง"

ในปี พ.ศ. 2447 จึงได้แยกชุมชนออกจากบ้านหนองกุง โดยมีกลุ่มของนายลี โสสีทา ซึ่งเป็น ชาวบ้านที่ย้ายมาจาก ต.น้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ได้พาชาวบ้านก่อตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นใหม่ ตั้งชื่อว่า "หนองใหญ่" หมู่ 10 โดยใช้ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่มีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ท้ายสุดทางด้าน ทิศใต้ของชุมชน ซึ่งเป็นหนองน้ำ ที่มีป่าไม้ล้อมรอบมีน้ำไหลซึมเลี้ยงคนและสัตว์ตลอดปี นับตั้งแต่นั้นมา ก็เรียกหมู่บ้านว่า บ้านหนองใหญ่เรื่อยมา

ภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านหนองใหญ่เป็นชาวไทย - ลาว (อีสาน) ใช้ภาษาลาวในการติดต่อสื่อสาร แต่ด้วยเหตุที่ ชุมชนตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเขาสวนกวาง ชาวบ้านบางคนใช้ภาษาไทยกลางพูดจาสื่อสารได้ นอกจากนี้ ผู้หญิงในหมู่บ้านมีการแต่งงานกับชาวต่างชาติหลายคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป มากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้

ชาวบ้านบางคนเรียนรู้การพูดภาษาต่างประเทศ และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนเด็กที่เป็นลูกผสม ซึ่งปัจจุบันอยู่อาศัยในชุมชน 2 คน คือ ลูกครึ่งไทย-เยอรมัน และ ลูกครึ่งไทย - อิตาลี นอกนั้นอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ ที่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ กลับมาเยี่ยมหมู่บ้านเป็นครั้งคราว

การปกครอง

บ้านหนองใหญ่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลเขาสวนกวาง และภายในชุมชนมีโครงสร้างการปกครอง คือ มีผู้ใหญ่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มองค์กรต่างๆ บ้านหนองใหญ่มีจำนวนผู้ใหญ่บ้านมาแล้วทั้งหมด 4 คน คือ 1) นายพันธ์ คุณทอง 2) นายสมนึก สิทธิสาร 3) นายสวัสดิ์ เพี้ยเอี้ย และ 4) นายสมัคร คำภา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน โดยได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547

ในการปกครอง จะแบ่งเป็นคุ้ม มีทั้งหมด 9 คุ้มประกอบด้วยคุ้มต่างๆ ดังนี้ 1) คุ้มประชาชื่น 2) คุ้มพรสวรรค์ 3) คุ้มพรประชา 4) คุ้มศรีทองบุรพา 5) คุ้มศรีมงคล 6) คุ้มมิตรสัมพันธ์ 7) คุ้มพรพัฒนา 8) คุ้มประชารังสรรค์ และ 9) คุ้มประชาสัมพันธ์ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะเรียกชื่อคุ้มตามทิศของหมู่บ้านหรือลักษณะภูมิประเทศมากกว่า เช่น คุ้มใต้ คุ้มเทิง คุ้มโสกอีตาง เป็นต้น

ในแต่ละคุ้มจะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมีหัวหน้าคุ้ม 1 คน รองหัวหน้าคุ้ม 2 คน และคณะกรรมการคุ้มๆ ละ 3 คน การคัดเลือกหัวหน้าคุ้มและคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้งและการแต่งตั้งที่เป็นกิจจะลักษณะและมีรูปแบบชัดเจน ซึ่งการบริหารแบบเป็นคุ้ม คณะกรรมการคุ้มและผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกันเมื่อมีข่าวสาร หรือกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน

บ้านหนองใหญ่เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐตามนโยบายต่างๆ เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ภายในชุมชนมีกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เป็นการจัดตั้งจากหน่วยงานของรัฐ และการรวมกลุ่มกันเองของชาวบ้าน ดังนี้ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม อ.ส.ม. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน กลุ่มสมัชชาต่อต้านยาเสพติด กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มประสานงานพลังแผ่นดิน กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มธนาคารปู กลุ่มธนาคารข้าว ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้มีการรวมตัวกันที่ชัดเจน หรือมีการประกอบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพียงรวมกลุ่มกันเพื่อของบประมาณสนับสนุน เมื่อมีกิจกรรมช่วงเทศกาล วันสำคัญประจำปีของชุมชน

การศึกษา

การศึกษาของชาวบ้านที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับชั้น ป.4 แต่คนรุ่นหลังส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับชั้น ป.6 ม.3 ม.6 ปวช. ปวส. และระดับปริญญาตรีมากขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานเรียนต่อมากขึ้น ในระดับประถมศึกษาจะไปเรียนที่โรงเรียนเขาสวนกวาง

ส่วนในระดับมัธยมศึกษาจะไปเรียนที่โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล นอกจากนี้ในครอบครัวที่มีฐานะ มักนิยมส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนมีชื่อในจังหวัดขอนแก่น

ระบบสาธารณสุข

ชาวบ้านได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล บัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรคทุกคน โดยอยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงพยาบาลเขาสวนกวาง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากชุมชนเพียง 3 กิโลเมตรเท่านั้น แต่ในกรณีที่มีการเจ็บป่วยที่รุนแรง มักเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากอำเภอเขาสวนกวางมากนัก สำหรับภาวะการเจ็บป่วยของคนในชุมชนส่วนมากจะเป็นการเจ็บป่วยโดยทั่วไป แต่จะมีบางช่วงที่มีไข้เลือดออกระบาด ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากสาธารณสุขอำเภอมาฉีดพ่นทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ในส่วนของผู้ป่วยที่เป็นโรคร้ายแรง จากการสอบถามพบว่า มีชาวบ้าน 4 รายที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ซึ่งเป็นคู่สามีภรรยา โดยสามีไปทำงานลงเรือประมงทะเล และนำเชื้อมาติดภรรยาด้วย ขณะนี้ยังมีผู้ติดเชื้อเอดส์คนหนึ่งได้รับการช่วยเหลืออยู่ที่ศูนย์ผู้ป่วยโรคเอดส์

ประเพณีวัฒนธรรม

ชาวบ้านยังคงมีการประกอบกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม ตามฮีต 12 คอง 14 มาอย่างต่อเนื่อง แต่ทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย และเยาวชนในหมู่บ้านไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก

ส่วนใหญ่แล้วงานบุญประเพณีประจำปีจะมีการจัดร่วมกันกับทางเทศบาลเขาสวนกวางและบ้านหนองกง เช่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา การแห่ขบวนสงกรานต์ ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า "ประเพณีของชาวบ้านก็ยังคงมีการจัดเป็นประจำทุกปี เพียงแต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือ คนมาร่วมงานประเพณี ทุกวันนี้เป็นชาวต่างชาติมากขึ้น โดยเฉพาะงานแห่ขบวนสงกรานต์ของทุกปี ผู้หญิงที่มีสามีเป็นฝรั่งก็จะพากลับมาเยี่ยมบ้าน บางครั้งก็พาญาติๆของฝรั่งมาด้วย โดยบ้านหนองกงนั้นจะมีฝรั่งจำนวนมาก จนสามารถตั้งเป็นอีกขบวนหนึ่งได้เลย"

4.3 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายหลังมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การแต่งงานกับชาวต่างชาติของบ้านหนองใหญ่นั้น เริ่มขึ้นปีใดนั้นไม่มีความชัดเจนนัก แต่ช่วงที่นิยมกันมากๆ เพิ่งเกิดขึ้นในช่วง 5 - 8 ปีมานี้เอง โดยหมู่บ้านที่เป็นจุดเริ่มต้นและเห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน คือ บ้านหนองกง และบ้านป่าพร้าวซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ในส่วนที่บ้านหนองใหญ่นั้น มีหญิงสาวที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ประมาณ 24 ราย และยังมีอีกหลายรายที่อยู่ในขั้นตอนของการติดต่อ ทาบทาม หรือออกไปแสวงหาเอง ส่วนใหญ่นิยมแต่งงานกับฝรั่งผิวขาวชาวตะวันตกมากกว่า ชาวตะวันออก เท่าที่ปรากฏมีผู้หญิงชาวบ้านหนองใหญ่ที่แต่งงานกับชาวเกาหลีซึ่งเป็นประเทศทาง

ตะวันออกเพียงรายเดียว นอกนั้นจะแต่งงานกับชาวตะวันตกทางแถบยุโรป จำนวนผู้หญิงบ้านหนองใหญ่ ที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากบางคนอยู่ในช่วงกำลังติดต่อกับทางอินเทอร์เน็ต บางคนอยู่ในช่วงแสวงหาตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในขณะที่บางคนทีเล็กรากันไปก็มีเช่นกัน ดังนั้นจำนวนผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติในตารางข้างล่างนี้ เป็นจำนวนที่สำรวจช่วงเวลาที่มีวิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนาม มี ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้หญิงชาวบ้านหนองใหญ่ที่แต่งงานกับชาวต่างประเทศ

ชื่อ-สกุล	ประเทศสามี	ข้อมูลทั่วไป
1. หน้อย	เยอรมัน	"หน้อย" เป็นสาวโสดไปทำงานที่เกาะสมุยและได้พบกับสามีจนแต่งงานกัน มีลูก 2 คน ปัจจุบันหน้อยกับสามียังอาศัยอยู่ที่เกาะสมุยโดยสามีเป็นครูสอนภาษา หน้อยกลับมาเยี่ยมบ้านประมาณปีละ 1 ครั้ง เพราะต้องเลี้ยงดูลูกที่ยังเล็ก แต่ก็รับผิดชอบทางบ้านโดยการส่งเงินกลับมาให้แม่ทุกเดือน
2. งาม	เยอรมัน	"งาม" เป็นพี่สาวของหน้อย เคยมีสามีเป็นคนไทยและมีลูกด้วยกัน 2 คน แต่สามีไปมีหญิงอื่น จึงเลิกกัน งามจึงตัดสินใจไปทำงานที่พัทยาและได้พบกับสามีชาวเยอรมัน เธอได้ตกลงใจแต่งงานกับเขา จากนั้นสามีกลับไปทำงานที่เยอรมัน ส่วนงามปัจจุบันอยู่ที่พัทยาโดยสามีฝากให้งามทำงานที่ร้านอาหารของเพื่อนที่พัทยา เพื่อรอเขากลับมารับ
3. รวย	เกาหลี	"รวย" เป็นหญิงสาวโสดอายุประมาณ 20 ปีเศษ หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาได้ไปทำงานเป็นแคชเชียร์ ที่รัฐสอร์ท ใน จ.ภูเก็ต และได้พบกับสามีชาวเกาหลี จึงได้แต่งงานกันและปัจจุบันเดินทางไปอยู่กับสามีที่ประเทศเกาหลี รวยเป็นผู้หญิงคนเดียวในหมู่บ้านที่แต่งงานกับชาวเอเชีย ครอบครัวของรวย พ่อ-แม่หย่ากัน โดยพ่อทำงานที่เทศบาล หน้าที่ขับรถดับเพลิงและยังคงอาศัยอยู่ที่บ้านหนองใหญ่กับลูกสาวซึ่งเป็นน้องของรวย

ชื่อ-สกุล	ประเทศสามี	ข้อมูลทั่วไป
4. แมว	เยอรมัน	"แมว" อายุประมาณ 31 ปี เคยมีสามีเป็นคนไทย มีลูก 2 คน แยกทางกันส่วนสามีชาวต่างชาตินั้นเคยพามาหมู่บ้านหลายคนทั้งผิวขาวและผิวดำ เธอเปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่ปัจจุบันอยู่กับสามีชาวเยอรมันที่ประเทศเยอรมัน ได้ประมาณ 2 ปีแล้ว
5. สุคนธ์	สวิสเซอร์แลนด์	"สุคนธ์" เป็นสาวใหญ่โสดไปทำงานตัดเย็บเสื้อผ้าที่กรุงเทพฯ มีเพื่อนที่แต่งงานกับฝรั่งเป็นคนติดต่อสามีฝรั่งมาให้
6. สมหวัง	เยอรมัน	"สมหวัง" เคยมีสามีคนไทยแต่ไม่มีลูก เลิกกับสามี และไปหางานทำที่เกาะสมุยได้พบกับสามีซึ่งทำธุรกิจโฆษณาการท่องเที่ยวในเมืองไทย
7. สมศรี	เยอรมัน	"สมศรี" เป็นน้องสาวของสมหวัง เคยแต่งงานกับคนไทยแต่ไม่มีลูกจึงหย่ากัน จากนั้นพี่สาวจึงติดต่อสามีชาวเยอรมันให้และเพิ่งแต่งงานไปเมื่อเดือนมกราคม 2549
8. แอน	เยอรมัน	"แอน" เคยแต่งงานกับคนไทย มีลูก 1 คน เลิกกับสามีและไปอยู่กับฝรั่ง มีลูก 1 คน ปัจจุบันสามีซื้อบ้านให้อยู่ที่พัทยา ส่วนสามีกลับไปทำงานที่เยอรมัน เข้าใจว่าสามีนั้นมีภรรยาอยู่ก่อนแล้ว
9. รัตน์	ออสเตรเลีย	"รัตน์" เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 2 คน เลิกกับสามีแล้วไปทำงานพัทยาจึงพบกับสามีชาวออสเตรเลีย ปัจจุบันรัตน์กลับมาอยู่บ้าน ส่วนสามีกลับไปทำงานที่ประเทศออสเตรเลีย โดยส่งเงินมาให้ใช้ทุกเดือน
10. ทอง	อิตาลี	"ทอง" เคยแต่งงานกับคนไทยไม่มีลูกจึงเลิกกัน จากนั้นเดินทางไปประเทศอิตาลีโดยผ่านเอเยนต์ พาไปขายบริการทางเพศ สามีชาวอิตาลีไปพบจึงได้ไถ่ตัวออกมาและรับเลี้ยงดูจนมีลูก 1 คน สามีพากลับมาอยู่บ้านและสร้างบ้านให้ 1 หลัง ส่วนสามีกลับไปทำงานที่อิตาลี ส่งเงินมาให้ และมาเยี่ยมปีหรือ 2 ปี/ครั้ง

ชื่อ-สกุล	ประเทศสามี	ข้อมูลทั่วไป
11. บุญเรือง	เยอรมัน	"บุญเรือง" เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 2 คน หลังหย่ากับสามี บุญเรืองไปทำงานที่พัททยาและได้พบกับสามีชาวเยอรมัน ปัจจุบันอยู่กินกับสามีที่เยอรมัน มีลูก 2 คน กลับมาเยี่ยมบ้าน ปีละครั้ง
12. ชาว	เดนมาร์ก	"ชาว" เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 3 คนหลังจากนั้นหย่ากับสามีและเดินทางไปทำงานกับพี่สาวที่ประเทศเดนมาร์ก จึงได้พบกับสามีชาวเดนมาร์ก ปัจจุบันชาวกลับมาอยู่บ้านแต่สามียังคงทำงานที่เดนมาร์ก
13. จันทร	เยอรมัน	"จันทร" เคยแต่งงานกับคนไทย มีลูก 1 คน จากนั้นนำสาวพาไปทำงานที่ จ.ภูเก็ต ทำงานบาร์และเรียนภาษาอังกฤษด้วย เธอพบกับชาวต่างชาติหลายคนแต่ไม่ชอบที่เขาดูถูกคนไทย จนได้พบกับสามีชาวเยอรมัน และแต่งงานกันมีลูก 1 คน ปัจจุบันจันทรกับสามีเป็นเจ้าของบริษัทไทย-เยอรมันโซล่าเซลล์ ตั้งอยู่ที่ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น ซึ่งเป็นบริษัทที่ชาวบ้านหนองใหญ่และชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงเข้าไปทำงาน
14. พรรณ	เยอรมัน	"พรรณ" เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 3 คน หย่ากับสามีแล้วไปทำงานพัททยา ได้พบกับสามีชาวเยอรมันแต่งงาน แต่ไม่มีลูก เพราะพรรณทำหมันแล้ว ปัจจุบันตามสามีไปอยู่ประเทศเยอรมัน
15. วรณ	เยอรมัน	"วรณ" เป็นน้องสาวของพรรณ เคยมีสามีคนไทยมีลูก 1 คน ต่อมาสามีซึ่งมีอาชีพก่อสร้างตึกตึกเสียชีวิต วรณจึงไปหา งานทำที่พัททยาและได้พบกับสามีชาวต่างชาติ ปัจจุบันอยู่กินกับสามีซึ่งเป็นครูสอนภาษาที่กรุงเทพฯ
16. เนย	เยอรมัน	"เนย" เคยมีสามีเป็นชาวเยอรมันแต่ไม่มีลูกด้วยกัน สามีสร้างบ้านให้ 1 หลัง ต่อมาเลิกกันเพราะเข้ากันไม่ได้ ปัจจุบันเนยอยู่กินกับสามีคนใหม่ที่เป็นคนไทย ทั้งสองไปทำงานกรุงเทพฯ

ชื่อ-สกุล	ประเทศสามี	ข้อมูลทั่วไป
17. พูน	ออสเตรเลีย	เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 2 คน หย่าแล้วไปทำงานที่พหุยา ได้พบกับสามีชาวออสเตรเลียที่นั่น ปัจจุบันเดินทางไปอยู่กับสามีที่ประเทศออสเตรเลีย
18. ไพ	สวีเดน	เคยแต่งงานกับคนไทยมีลูก 1 คน ต่อมาได้หย่ากัน ไพได้ว่าจ้างคนบ้านนาจิว ซึ่งรับจ้างติดต่อหาสามีทางอินเทอร์เน็ต จึงได้แต่งงานกับชาวสวีเดนและปัจจุบันไปอยู่กับสามีที่ประเทศสวีเดน
19. สมพร	เยอรมัน	"สมพร" สามีคนไทยเสียชีวิต เธอมีลูก 3 คนที่ต้องรับผิดชอบ จึงไปหางานทำที่พหุยาและได้พบกับสามีชาวเยอรมัน ปัจจุบันสมพรยังอยู่ที่หมู่บ้าน ส่วนสามีกลับไปทำงานที่ประเทศเยอรมันโดยส่งเงินมาให้เดือนละ 15,000 บาท ซึ่งสามีจะมาอยู่เมืองไทยด้วยเมื่อเกษียณอายุแล้ว
20. จ้านง	อังกฤษ	"จ้านง" เป็นสาวโสด ที่ไปทำงานที่เกาะเต่า จึงได้พบกับสามีชาวอังกฤษที่นั่น
21. อ้อย	เยอรมัน	"อ้อย" อายุ 18 ปี แต่งงานกับฝรั่งซึ่งเกษียณอายุแล้วและมาสร้างบ้านอยู่อาศัยในหมู่บ้านหนองใหญ่
22. ด้อย	เดนมาร์ก	"ด้อย" เป็นสาวโสดอายุ 18 ปี เพิ่งแต่งงานกับชาวเดนมาร์กเมื่อปลายปี 2548 โดยญาติติดต่อมาให้
23. เพ็ญ	เยอรมัน	"เพ็ญ" แต่งงานกับสามีชาวเยอรมันมีลูก 2 คน ปัจจุบันไปอยู่กับสามีที่เยอรมัน
24. แรม	-	คนนี้มีลูกกับสามีฝรั่ง 2 คน แต่สามีทิ้งเนื่องจากติดการพนัน ต้องพาลูกกลับมาอยู่บ้าน

จากตารางจะเห็นว่าผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว และมีเหตุผลของการต้องไปแสวงหาสามีชาวต่างชาติเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจ ที่ผู้หญิงต้องแบกรับภาระหลังการหย่าร้างกับสามีคนไทย และความต้องการให้พ่อ แม่ และคนในครอบครัวมีฐานะทัดเทียมกับชาวบ้านคนอื่นๆ ในหมู่บ้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.รัตนา โตสกุล ที่ได้ศึกษาเอาไว้ที่ จ.ร้อยเอ็ด อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาตารางจะพบว่า มีแนวโน้มที่ผู้หญิงที่อายุน้อยกว่าเข้าสู่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เช่น กรณีของอ้อย และด้อย เป็นต้น

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม จำนวน 6 คน เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาทั้งกรณีที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในขณะเดียวกันช่วงที่เก็บข้อมูลพวกเธออาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือเป็นช่วงกลับมาเยี่ยมบ้าน เพื่อที่เธอจะสามารถบอกเล่าให้ข้อมูลได้ แต่ในกรณีที่ไม่อยู่ในหมู่บ้าน ทางทีมวิจัยจะสัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือนแทน

4.3.1 การเปลี่ยนแปลงในด้าน วิถีชีวิต และค่านิยมของชาวบ้าน

จากการที่ผู้หญิงในหมู่บ้านมีการแต่งงานข้ามชาติ ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตและค่านิยมของชาวบ้าน โดยมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่หลายอย่าง จากการสะท้อนภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ของผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน จากแต่เดิมเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะเห็นว่าในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่าน ชาวบ้านหนองใหญ่ได้เห็นประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ชาวบ้านหลายคนได้เปลี่ยนมุมมองผู้หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งไปจากเดิม ค่อนข้างมาก จะเห็นได้จากพ่อ แม่บางคนอยากให้ลูกสาวได้แต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อจะทำให้ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นเหมือนครอบครัวอื่น ๆ ที่มีลูกสาวแต่งงานกับฝรั่ง เช่น หญิงชาวบ้านคนหนึ่งบอกว่า “แม่อยากให้ลูกสาวไปเอาตัวฝรั่งแต่มันไม่เอา เพราะมันบ่มีกดีมันกะเลยทุกซออยู่จนเดี๋ยวนี้ละ”

บ้างก็ว่า “นิสัยชาวบ้านเมื่อเห็นเขาได้สามีฝรั่งจะยินดี และดีใจด้วย(เป็นตาสะออน) เพราะเขามียออยู่มีกินดีขึ้น แต่งเนื้อแต่งตัวดี ทำให้ชาวบ้านด้วยกันมองแล้วน่าอิจฉาในความโชคดียของคนที่ได้เป็นเมียฝรั่ง”

ชาวบ้านบางคนก็มีมุมมอง เช่น “คิดว่าคนเรายังเห่อกันอยู่เรื่องมีตัวฝรั่ง คงจะไม่หยุดกันง่าย ๆ เพราะยังไปหากันอยู่เรื่อยๆ เพราะมันรวย ความจริงมันก็ไม่รวยกันทุกคนหรอกแต่ค่าเงินเขามันแพง พอมาบ้านเราเลยแลกเงินได้เยอะขึ้นเท่านั้นเองเลยดูเหมือนรวย”

หรือ “พวกผู้หญิงที่ไปส่วนใหญ่เคยมีตัวมาก่อนแล้ว พวกเขาบอกว่าผู้สาวฝรั่งไม่ชอบผู้พวกเคยมีตัวมาก่อนไม่ได้ ฝรั่งเขาไม่ถือเรื่องความบริสุทธิ์เหมือนคนไทย เขาว่าเคยมีตัวแล้วยังดีเพราะว่าบ่ต้องสอนยากเรื่องแบบว่า(บนเตียง)”

จากความคิดเช่นนี้มีผลทำให้ผู้หญิงที่เคยผ่านการแต่งงานแล้วมีโอกาสที่จะเดินทางไปแสวงหาสามีชาวต่างชาติมากขึ้น จากแต่เดิมไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจุบันมีผู้หญิงบางรายที่แม้ว่าสภาพความเป็นอยู่ไม่ลำบาก ก็ชวนขวยที่จะเดินทางไปสู่การแต่งงานข้ามชาติ เช่นบางครั้งขึ้นอยู่กับตัวผู้หญิงด้วย เช่น ผู้หญิงบางคนฐานะก็เชื่อว่าลำบากมากนัก สามีก็สามารถเลี้ยงดูได้ดีกว่าหลายครอบครัวในหมู่บ้านไม่เคยให้น้อยหน้าใคร แต่ก็ทิ้งสามีไปหาตัวฝรั่งเพราะอยากได้อายุมักกว่าที่เป็นอยู่ในขณะที่ผู้หญิงบางคนฐานะครอบครัวลำบากมากยิ่งกว่าแต่ไม่เคยคิดทิ้งครอบครัวไปไหนก็มีเช่นกัน ดังนั้นบางครั้งความคิดเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่คนละของผู้หญิงแต่ละคนด้วย

4.3.2 พฤติกรรมบริโภคนิยมของวัยรุ่นในหมู่บ้าน เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน อย่างหนึ่งให้เห็นอย่างชัดเจน นั่นคือ การแต่งตัวของเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านที่แตกต่างจากในอดีตอย่าง ลึนเชิง การแต่งตัวจะเน้นสัดส่วนมากขึ้น นิยมมีโทรศัพท์มือถือถือตามแฟชั่น การใช้จ่ายเงินเก่งขึ้น ในขณะที่ ทำงานในครอบครัวไม่ค่อยช่วยเหลือพ่อแม่ ชาวบ้านเล่าว่า “เด็กน้อยบ้านเฮากะเปลี่ยนไป คือแต่ก่อน การแต่งตัวรุ่งรื่นมิดชิดดี แต่เดี๋ยวนี้รุ่งสวยเดี่ยว มันล่อแหลม เด็กน้อยเก่งแต่เล่น แต่บ่เก่งเฮ็ดนา ซี่ มอเตอร์ไซด์เที่ยวเล่น แล้วจักว่าธุรกิจหยั่ง อันที่โทรศัพท์นั่น อันนั้นคือลักษณะที่เห็นแปลก ๆ ไป รุ่ง เลื่อนง่าบมิดชิดคือเก่า ซื่อทองซื่อหยั่งเครื่องประดับ เก่งขึ้นในด้านนี้ เด็กน้อย เปลี่ยนไปหลายเดิบ อยู่”

นอกจากนี้ผู้ใหญ่ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัยรุ่นในหมู่บ้านที่แตกต่างไปจากเดิมมาก นั่น คือ “ส่วนมากเดี๋ยวนี้ที่ผมเห็น มีแต่ผู้หญิงมาหาผู้ชายทุกมือนี้ใครคุมมัน ส่วนมากผู้หญิงมาหาผู้ชาย มีแต่ผู้หญิงมาฮับเอาผู้ชาย แล้วผู้ชายบ่ได้ไปฮับคือเก่า อันนี้คือความจริงที่ผมเห็นอยู่บ้านนี้มันกะน่า ห่วงอยู่”

อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างคือ ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ทั้งในหมู่บ้านและ หมู่บ้านใกล้เคียง บางคนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่กลับกลายเป็นตัวอย่างที่เด็กหญิงบางคนนำมา เป็นแบบอย่างและเสี่ยงต่อการถูกล่อลวง แต่สำหรับการเดินทางเข้าสู่การหาสามีชาวต่างชาติของ เด็กหญิงวัยต่ำกว่า 20 ปีนั้น ปรากฏว่ายังมีไม่มากนัก ซึ่งชาวบ้านเล่าว่า “พวกไปหาผัวฝรั่งส่วนมาก อายุ 20 ปีขึ้น น้อยกว่านั้นบ่เห็น ในบ้านเฮา ส่วนมากสิเป็นคนเคยมีแฟน ผ่านการแต่งงานแล้วไปกัน ที่อายุน้อยฮือฮือยังบ่ทันได้เห็นเพราะส่วนใหญ่กะสิเขียนหนังสืออยู่ แต่ซุมที่ไปนอกก็มีพี่น้องมีเส้นมีสาย มาเอาไป เอาตัวไปเบ็งแล้วก็ว่า โอเค ก็เอามาแต่งฮอดพี คนที่เป็นเส้นเป็นสายให้น้อยผู้ันแต่เป็นคน พื้นเพอยู่ที่นี่ แล้วไปอยู่เมืองนอก แล้วเขาก็ติดต่อกัน หลายที่สุดจะเป็นเยอรมัน บางคนกะเสียค่า นายหน้าอยู่ ได้ยินว่า 50,000 หรือว่า 60,000 บาท เสียค่าเครื่องบินไป วิ่งเดินทางผู้ัน ที่เขาคุยกัน เสียประมาณนี้ละ”

ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของวัยรุ่นในหมู่บ้านคือ การปลูกฝัง ความคิดในเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติแล้วจะทำให้ร่ำรวยขึ้นมีเงินใช้จ่ายอยู่อย่างสบายของผู้ใหญ่ บางคนในหมู่บ้านก็มีแนวโน้มให้เด็กหญิงในหมู่บ้านมี ค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ อย่างที่ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าไว้ว่า

“ใหญ่ขึ้นมาไปเอาผัวฝรั่งเด้อ มันจึงได้เงินได้ทอง จังซี้ก็มีผมก็ได้ยินหลาย เพราะเขาล้าเขา รวยหรือจิงใด ผมก็บ่ฮู้คือกัน หมู่รุ่น 30 กว่า ๆ นี้ละเขาเว้ากัน”

อย่างไรก็ตามเราไม่อาจกล่าวได้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคนิยมของเด็กวัยรุ่นทั้งหมด เกิด จากการแต่งงานข้ามชาติ เพราะส่วนหนึ่งนั้นเกิดมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การถูกชักนำโดยกลุ่มเพื่อน หรือพฤติกรรมการเลียนแบบดารานักร้อง และการถูกชักจูงจากสื่อต่างๆ แต่การแต่งงานข้ามชาติก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในหลายๆ ส่วนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและค่านิยมของวัยรุ่นในหมู่บ้าน

4.3.3 การมีอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น จากในอดีตเมื่อคู่สามีภรรยาามีเรื่องทะเลาะกันก็จะมีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นคนกลางช่วยในการไกล่เกลี่ยให้คืนดีกัน แต่ในปัจจุบันเมื่อครอบครัวใดมีเรื่องไม่ลงรอยกันระหว่างสามีกับภรรยา มักจะมีแนวโน้มนำไปสู่การหย่าร้างได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า

“ถ้าเปรียบเทียบมันก็มีให้เห็น ครอบครัวบางคนระหองระแหงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ บางคนก็ขู่ข่ม...เอาผัวฝรั่งซะน้อ ขู่ข่มหลาย ๆ คน ที่ผมเห็น มีหลายคู่ที่หย่ากันไป แต่ก่อนบ่ค่อยมี แต่เดี๋ยวนี้มีแนวโน้มปะกันหลายขึ้น จุดหนึ่งที่มันเสียก็คือจุดนี้”

แม้คำใจเล่าถึงผู้หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งว่า “ผู้หญิงเดี๋ยวนี้บางคนก็ข่มขู่(ให้ทะเลาะกัน) ถ้าทะเลาะกับผัวต้องทำเรื่องหย่า เพื่อไปเอาผัวฝรั่ง หรือถ้าผัวบ่ดี บ่รวย พ่อ-แม่ก็จะยุให้เลิกกันเพื่อไปหาผัวฝรั่งดีกว่า” อย่างไรก็ตามจากการสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านพบว่า การที่แม่คำใจมีความคิดเห็นเช่นนั้นเป็นเพราะลูกสะใภ้เพิ่งจะเลิกกับลูกชายของเธอเพื่อไปแต่งงานกับชาวเยอรมัน ทำให้เกิดทัศนคติที่เป็นลบต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเธอถือว่าลูกสะใภ้ไม่รักลูกชายของเธอและยังส่งผลในเรื่องของความสัมพันธ์ที่เคยดีต่อกันกับครอบครัวของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน

นอกจากนี้จากการให้ข้อมูลของชาวบ้าน คือ พ่อ แม่ของฝ่ายหญิงเมื่อลูกสาวกับลูกเขยมีปัญหา มักสนับสนุนให้ลูกสาวเลิกกับสามี เพื่อเดินทางเข้าสู่เส้นทางของการแสวงหาสามีชาวต่างชาติ โดยมองว่าการมีสามีคนไทยไม่สามารถทำให้ชีวิตของลูกสาวดีขึ้น บางคนถึงกับเป็นคนแนะนำและออกเงินให้ลูกสาวไปจ้างวานคนที่รับจ้างติดต่อสามีทางอินเทอร์เน็ต เพื่อต้องการให้ลูกสาวไปให้พ้นจากสามีคนไทย

4.4 บทบาทต่อชุมชนของผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม

4.4.1 บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมนอกจากจะถูกคาดหวังจากคนในครอบครัวว่าจะเป็นผู้ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้นแล้ว พวกเธอยังถูกมองจากคนในชุมชนในภาพของคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าชาวบ้านทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการที่จะถูกคาดหวังว่าเธอเหล่านั้นจะมีบทบาทต่อชุมชนในการบริจาคเงินมากกว่าคนอื่น ๆ เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมในชุมชน อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่ได้พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติไม่ได้เป็นไปตามที่ถูกคาดหวังทุกคนเพราะพวกเขาไม่ได้ประสบความสำเร็จเหมือนกันทั้งหมด จึงมีผู้หญิงเพียงบางคนเท่านั้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ อีกประการหนึ่งการเสียสละเพื่อส่วนรวมหรือการทำบุญ เป็นความเชื่อค่านิยมส่วนตัวและครอบครัวพ่อแม่เป็นคนที่ชอบทำบุญไปวัดเป็นคนี่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

"สำเนียง" เป็นผู้หญิงที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุดในเรื่องความสำเร็จของการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ชาวบ้านมักจะกล่าวถึงเธอ ในลักษณะของความชื่นชม ช่วงที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูล ชาวบ้านมักจะยกตัวอย่างของสำเนียงในความสำเร็จ แม้มักเป็นอีกคนหนึ่งที่พูดถึงสำเนียงว่า "แกเป็นคนมักเฮ็ดบุญเฮ็ดทาน ขนาดค่าน้ำค่าไฟวัดกะออกให้ กลับมาบ้านทุกเดือนเฮ็ดต้องเฮ็ดกุฐิน ผ่าป่าไปถวายวัดทุกครั้ง งดก่อนกะได้สีห่านี่อยู่ พอดีทางวัดสิเฮ็ดศาลา คือทุกอย่างขอให้บอกไปแกสิให้มาโลด แกสิให้สม่าเสมอบได้ขาด ไทเฮือนเขา พ่อแม่กะมักเฮ็ดบุญคือกัน เห็นเป็นแกวัด"

นอกจากนี้ในส่วนของโรงเรียนในหมู่บ้าน หรือทางอำเภอมีการก่อสร้างหรือมีกิจกรรมต่างๆ มักจะขอบริจาคมาที่พ่อของสำเนียง ด้วยเห็นว่าเป็นคนที่ชอบทำบุญ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า "บัดนี้ถ้าว่าทางโรงเรียนอยากได้อะไร ขาดแคลนอุปกรณ์หรือว่าอียังกะแล้วแต่กะสิไปหาพ่อของแกละเห็นกะสิบอกลูกสาวไป กะได้ทุกครั้งนั่นละเห็นสิใส่ซองมาให้เลย ดืออยู่ไทเฮือนนี้"

"จันทร์" เป็นอีกคนหนึ่งในชุมชนที่ถือว่าประสบความสำเร็จ จากการแต่งงานกับชาวต่างชาติ เพราะเธอเป็นเจ้าของบริษัท ไทย-เยอรมัน โซล่าเซลล์ ทำให้เธอเป็นที่รู้จักของคนในอำเภอเขาสนวงวาง ในทุกระดับตั้งแต่นายอำเภอไปจนถึงชาวบ้านทั่วไป ซึ่งจะเรียกเธอว่า "คุณนายจันทร์" จากการเป็นที่รู้จักของคนในสังคม และชอบช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เธอได้รับการขอบริจาคอยู่เป็นประจำ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า "ทางผมกับกรรมการหมู่บ้านเวลาจะจัดงานที่เป็นกิจกรรมหลักๆ หรือว่าเฮ็ดสร้างอียัง เห็นกะสิถือว่าเป็นพิเศษกว่าคนอื่นอยู่ เพราะว่าสีให้หลายกว่าหมู่ บางเดือนสีใส่ซองมาให้ บางเดือนยังบ่ทันฮอดมือ งานเห็นสีออกให้ก่อนเลย 4-5 พันบางเดือน สีเฮ็ดหนังสือผ่านผู้จัดการบริษัทไปเห็นกะสิเอามาให้ กะดืออยู่ต่อไปผมกะหยั่งว่าสิบได้เฮ็ดผ้าป่าลูกเขยฝรั่งชะบ้อ อันนี้กะคิดอยู่"

ในส่วนของผู้หญิงบางคนที่ไม่ประสบความสำเร็จ หรือบางคนประสบความสำเร็จอยู่บ้างแต่ไม่ค่อยทำบุญหรือบริจาคแก่ชุมชนไม่มากตามที่คาดหวังก็มีอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน บางคนให้เหตุผลว่า "เฮาบ่รวย ได้บ่บ่รวยคือเห็น ทางแฟนกะเป็นคนใช้จ่ายประหยัด เฮากะพอได้ช่วยพ่อแม่เท่านั้น บางเดือนกะบ่ได้ให้ประจำเพราะว่ามันหมุนเงินบ่ทันเฮ็ดบุญเฮ็ดทานกะตามศรัทธานี้ละ" ในครอบครัวของผู้หญิงเหล่านี้มักจะถูกจับตามองจากชาวบ้านเมื่อถึงคราวบริจาคเงินด้วยคาดหวังว่าจะบริจาคมากกว่าคนอื่น ๆ แต่เมื่อไม่เป็นไปอย่างที่คิด ชาวบ้านก็จะกล่าวถึงครอบครัวดังกล่าวว่า "ไทเฮือนนั้นเขาบ่มักเฮ็ดบุญเฮ็ดทานเท่าได้ เขาบ่เอางานชุมชน บ่อยากพัฒนาออกผู้อื่นนะ เขาเอาแต่ไทเฮือนเขานั้นละ อียังดีขึ้นกะดีแต่เฮือนเขาบ่ได้เกี่ยวกับคนอื่น"

อย่างไรก็ตามจากการที่อำเภอเขาสนวงวางมีจำนวนผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากและเป็นกลุ่มที่มีบทบาททั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม โดยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้หญิงจะพาสามีกลับมาเยี่ยมบ้าน ทางอำเภอได้จัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเขยฝรั่งกับชุมชนท้องถิ่น ภายใต้ชื่องาน "วิถีท้องถิ่นไท" โดยได้จัดให้ทุกหมู่บ้านที่มีผู้หญิงแต่งงานกับฝรั่งมาทำกิจกรรมร่วมกันทั้งอำเภอเน้นให้เกิดความสนุกสนานและสร้างความประทับใจให้กับ

ชาวต่างชาติเหล่านั้น ซึ่งนอกจากจะมีการแสดงพื้นบ้านแล้ว ยังจัดให้มีการแข่งขันการไถนา ,ดำนา และอื่นๆ ระหว่างลูกเขยฝรั่งอีกด้วย

4.4.2 บทบาทด้านการเมือง

สำหรับบทบาททางการเมืองของผู้หญิงแต่งงานข้ามชาติในการศึกษาครั้งนี้พบว่า นอกจากบทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคมและวัฒนธรรมแล้วไม่มีกรณีใดเข้ามามีบทบาททางการเมืองเลย จากการสอบถามชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อมูลตรงกันคือ บอกว่า “เรื่องที่ว่าสมาชิกช่วยญาติพี่น้องลงสมัครทางการเมืองนี่คือยังบ่ทันได้เห็น บ้านเฮารู้สึกว่าสิยังบ่ทันมีดอก เขากะสิช่วยเหลือครอบครัวนั้นละก่อน บางคนทีรวัยเนกะสิมักเฮ็ดบุญเฮ็ดทานไปเรื่องการเมืองเขาค่อยเข้ามายุ่งปานได้”

4.5 ทักษะต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

4.5.1 ชุมชนกับการมองการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับชาวบ้านหนองใหญ่เนื่องจากว่า ในระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านเคยชินกับการมีผู้หญิงชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงแต่งงานกับชาวต่างชาติ ทักษะการมองกับการให้ความหมายต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของชาวบ้าน มีความแตกต่างกันไปมีทั้งด้านดีและด้านลบขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขของชาวบ้านเหล่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับผู้หญิงเหล่านั้นตลอดทั้งครอบครัวของเธอว่าอยู่ในลักษณะใด

ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นว่า การมองผู้หญิงเหล่านั้นต้องแยกแยะว่าเธอเหล่านั้นไปแสวงหาสามีฝรั่งเพราะเหตุใด การมองจึงต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเพราะบางคนก็ไปในภาวะจำยอม บางคนก็ไปด้วยใจคะนองสมัครใจไปเอง ซึ่งคนพวกหลังนี้ บางคนก็ไม่เคยเสียวแลพ่อ-แม่เลยก็มีเหมือนกัน

นายโชคเป็นชาวบ้านหนองใหญ่คนหนึ่งที่มีเรื่องการแต่งงานข้ามชาติในแง่ดี โดยได้แสดงทัศนะว่า “ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ไปหาผัวฝรั่งจะรับผิดชอบครอบครัว จะดีจะชั่วอย่างไรผู้หญิงก็ไม่ทิ้งพ่อ-แม่หรืออก ก็มีบางส่วนแต่เป็นส่วนน้อยที่สนุก คะนองไปเรื่อย ๆ”

นายดีเป็นอีกคนหนึ่งที่มีมองผู้หญิงที่ไปแต่งงานกับฝรั่งว่า “รู้สึกเฉยๆ คิดว่าต่างคนต่างทำหน้าที่ของใครของมัน เพื่อปากเพื่อท้องของเจ้าของกับคนในครอบครัว”

นอกจากนี้การมองเรื่องการแต่งงานของผู้หญิงกับฝรั่ง ของชาวบ้านหนองใหญ่นั้น มองว่าเรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นไปตามยุคตามสมัย ผู้หญิงในปัจจุบันต้องดิ้นรนกันมากขึ้นเพื่อต้องการ การมีชีวิตที่ดีให้กับครอบครัว ในขณะที่ชาวบ้านบางส่วนก็กลับมีมุมมองเพิ่มเติมขึ้นมาอีกนอกเหนือจากเหตุผลทางเศรษฐกิจคือ เรื่องค่านิยมทำตามกัน ชาวบ้านเรียกว่า “เห่อตามกัน”หรือ “ฮิตตามกัน” ทั้งผู้หญิงที่ไม่มีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ มีสถานะทางสังคม ก็มีความต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติ เช่นกัน เพราะมองว่าการมีคู่เป็นชาวต่างชาติทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ใกล้เคียงดีกว่า ทำให้รู้สึกที่ทันสมัยไม่ตกุ่น

ซึ่งจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านพบว่าผู้หญิงที่ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพทางสังคมดี จำนวนมากที่แสวงหาการแต่งงานกับชาวต่างชาติ เช่น พยาบาล และภรรยาของตำรวจในอำเภอเขา สอนกวางหลายรายที่ขอแยกทางกับสามีเพื่อไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ หลายคนบอกว่า การแต่งงานกับชาวต่างชาติ หรือการแต่งงานแล้วหนีไปตามยุคสมัย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านได้เล่าถึงเรื่องนี้ว่า “แต่ก่อนที่ฝรั่งอยู่อุดร(ทหารจีไอ) กะว่าซุมไปเอาตัวฝรั่ง ผู้เฒ่าว่ากัน ว่า..เดียว.(ล่าสอน)เป็นกระหรี กะได้ว่ากันอยู่ แต่ตอนนั้นไต้หวันเขายังบ่ทันได้ไป แต่เดี๋ยวนั้นบอกกันว่า ไปเอาตัวฝรั่งชะหล้า สมัยนี้มีแต่ยกย่อง อุ่มหอมกัน ว่าฝรั่งรวย พี่น้องพึ่งพาได้ ไต้หวันเขาผู้แรกที่ไปกะมี จันทร กับสำเนียง แต่กะโดนเดิบ กว่าสิ มีผู้ไปอีกกะหึ่งห่างกันอยู่ แต่ช่วงหลังๆ นี้ไปไ่ๆกัน เดี๋ยวนั้นมันเดือนละคนพุ้นละ”

อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางคนกลับมีทัศนคติการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่ตรงกันข้าม เช่น ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าถึงความเป็นห่วงของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านว่า “ผู้เฒ่าบ้านเฮากะห่วงประเพณีบ้านเฮาคันแม่หญิงบ้านเฮาไปเอาตัวฝรั่งหลายๆ แล้วฝรั่งกะเอาอารยธรรมของเขาเข้ามา แล้วมันสืบเป็นเมืองฝรั่งชะบ้อ อันนี้กะคิดอยู่เพราะว่าบางอย่างฝรั่งมันกะเก่งกว่าเฮา”

พ่อไสวเป็นผู้ที่มีฐานะดีคนหนึ่งหมู่บ้าน มองว่า “ ผู้หญิงสมัยนี้มันมักสบาย ตัวพาเฮ็ดพาสร้างกะว่ามันลำบาก ไปหาตัวฝรั่งสบายกว่าบ่ต้องเฮ็ดงานเฮ็ดการ ความจริงอยู่บ้านเราเอง ถ้าหนักเอาเบาสู้ ตัวเมียช่วยกันหาช่วยกันสร้างมันก็อยู่ได้สบาย แต่คนสมัยนี้ชอบสบายไม่สู้งาน จึงเลือกที่สบายที่สุดคือการไปหาตัวฝรั่งมาให้เลี้ยง”

พวกเมียฝรั่งบางคนกะซี้คร้านอันนี้มีหลายอยู่ พอได้มาแล้ว(สามีฝรั่ง)ผมเห็นอยู่คุ่มนี้ บ่เฮ็ดอีหยิ่งนั่งอยู่ซื่อๆ บางทีเอะชวนกันเล่นไพ่ ผู้บางคนกะหมั่นคือเก่าไปไฮ้ไปนาคือเก่ากะมี”

พ่อสมานมีลูกสาวและไม่ยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับชาวต่างชาติ มองว่า “ สมัยนี้คนเข้ามาในบ้านหนองใหญ่ถ้าเห็นบ้านหลังใดที่ใหญ่โตหน่อย ก็กะตีความว่าเป็นบ้านเมียฝรั่ง แต่ความจริงแล้วคนไทยเราก็คงสร้างได้ถ้ารู้จักสร้างฐานะหาเงินทำมาหากิน ปลูกมัน ปลูกอ้อยก็สร้างได้ อย่างบ้านลูกสาวพ่อดีแต่คนมาถามว่าได้ตัวประเทศใดละ ทำให้รู้สึกว่ ทำไ้บ้านหลังแบบนี้ คั้นบ่แม่นฝรั่ง คนไทยมันสิสร้างบ่ได้ดี”

ในขณะที่ผู้หญิงบางคนยังมองเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ว่า “จ้างให้ก็บ่เอาดอกตัวฝรั่งมันเป็นตาย่าน เหลียวเบิ่งหนั่ง(ผิวหนั่ง) กะคือควายด่อนนี่ เป็นตาซี้เดียวจ” ในมุมมองเช่นนี้ทำให้เราทราบว่าอย่างน้อยก็ยังมีผู้หญิงที่มีความคิดไม่เปิดรับเกี่ยวกับการรับคนต่างชาติเข้ามาเป็นสามี

4.5.2 ทัศนคติการมองคริวเรือนที่มีผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาถึงทัศนคติหรือมุมมองของคนในชุมชนที่มีต่อครอบครัวที่มีลูกสาวแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ปรากฏว่า ชาวบ้านในชุมชนมีมุมมองต่อครอบครัวเหล่านั้นแตกต่างกันออกไป มีทั้งที่มองด้านบวกและลบ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า โดยส่วนใหญ่แล้วความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเป็นไปตามปกติ มี

บางครอบครัวความสัมพันธ์กับคนอื่นน้อยลง บางครอบครัวยังคงทำอะไรทำนาเหมือนเดิม เช่น ครอบครัวของทองและครอบครัวของสำเนียง แต่บางครอบครัวไม่ทำอะไรทำนาเลย รอคอยเงินช่วยเหลือจากลูกสาวก็มีซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้คนในชุมชนได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมดังนี้ พ่อสมาน มีมุมมองคือ "เฮือนที่พื้นมีลูกเขยฝรั่งกะบคือเก๋าดอก มันเปลี่ยนไปอยู่ เพราะว่าคนเฮานั้นเมื่อความเป็นอยู่ดีขึ้น เขาก็เปลี่ยนไป บุคลิกท่าทางเขาก็เปลี่ยนไป การปฏิบัติต่อเพื่อนบ้านด้วยกันก็เปลี่ยนไปเพราะว่าเขามีเงินแล้ว เขามีอันจะกินแล้ว เขากะเลยบ่ต่อใจไม้"

แม่บัวโล เป็นอีกคนหนึ่งที่มีความคิดคล้ายกัน คือ "รู้สึกว่าเขาจะไม่ค่อยแคร์ใคร มีเงินหลายจะหน้าใหญ่กว่าเก๋า บ่คือแต่ก่อน"

4.6 สภาพของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ก่อนการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม สภาพโดยทั่วไปของครัวเรือนของผู้หญิงจะไม่มี ความแตกต่างกันมากนัก ส่วนมากจะมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ บางคนมีปัญหาเกี่ยวกับสามีคนไทย แต่บางคนก็เป็นเพราะมีญาติชักจูงมาให้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจาะลึกผู้หญิงแต่งงานข้ามชาติ จำนวน 6 ราย ดังนี้

ตารางที่ 4 สภาพทั่วไปของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ชื่อ	อาชีพครัวเรือน	ที่ดินทำกิน	จำนวนสมาชิก	สภาพที่อยู่อาศัย
สำเนียง	ทำไร่นา แม่ขายก๋วยจั๊บน้ำร้อน เสริมรายได้	ประมาณ 10 ไร่	พ่อ แม่ สำเนียง และน้องชาย 2 คน	บ้านไม้
สมหวัง	ทำไร่นา	ประมาณ 12 ไร่	พ่อ แม่ สมหวัง น้องสาว น้องชาย 2 คน น้องสะใภ้ 2 คน หลาน 3 คน	บ้านไม้ได้ดูสูง
ทอง	ทำไร่นา	12 ไร่	พ่อ แม่ ทอง น้อง 4 คน	บ้านไม้

ชื่อ	อาชีพครัวเรือน	ที่ดินทำกิน	จำนวนสมาชิก	สภาพที่อยู่อาศัย
จันทร์	รับจ้างตัดอ้อย ทำนา	ไม่มี	พ่อ จันทร์ น้องชาย น้องสาว(แม่ แยกทางกับพ่อ)	บ้านไม้ไม่ถาวร
พูน	ทำนา ทำงาน โรงงาน และ หาบสัมตำขาย	ประมาณ 20ไร่	พ่อ พี่ชาย ลูก 2 คน	บ้านไม้
พิศ	ทำนา ขายของ ชำในหมู่บ้าน	ไม่ทราบ	พิศ ลูกชาย 3 คน	บ้านไม้ 2 ชั้นแต่ยัง ก่อสร้างไม่เสร็จดี

4.6.1 ความคิดเห็นของสมาชิกในครัวเรือนต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

สมาชิกในครอบครัวของผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม ในช่วงแรกๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติ แต่จะให้อำนาจการตัดสินใจแก่ลูกสาว มุมมองของพ่อแม่ ญาติพี่น้องที่มีต่อการแต่งงานของลูกสาวมักจะมีความคิดของเรื่องบุญ โชค วาสนา เข้ามาเกี่ยวข้อง การมีลูกเขยฝรั่งบางครั้งจึงเหมือนกับการซื้อลอตเตอรี่ เช่น บางคนก็ได้พบกับฝรั่งที่มีฐานะ หรือได้รับมรดกจากพ่อ-แม่ หรือได้รับเงินก้อนก่อนเกษียณอายุก็ทำให้มีเงินมากพอที่จะสามารถบริจาคเงินให้กับชุมชนได้ แต่บางคนก็ไปพบกับฝรั่งที่ไม่รวยมาก ก็มีเงินจุนเจือได้เฉพาะครอบครัวเท่านั้น อย่างไรก็ตามสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มักจะสนับสนุนมากกว่าจะขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติถึงแม้บางคนจะไม่รวยแต่อย่างน้อยก็ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวก และลูกหลานมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้นและยังเป็นช่องทางให้คนอื่นๆ ในครอบครัวมีโอกาสที่จะเดินทางไปอยู่ต่างประเทศอันหมายถึง การมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

พ่อเต็มได้เล่าถึงการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของสำเนียงลูกสาว ว่า “ไม่รู้ไม่เห็นเขาตัดสินใจเอง ตลอดเวลาเขาอยู่ที่เมืองนอก เขาเขียนจดหมายมาให้พ่อไปเอาใบรับรองโสดให้ที่อำเภอ และเตรียมเอกสารพวกสำเนาทะเบียนบ้าน ทะเบียนสมรสของพ่อ-แม่ให้ ส่งไปให้เพื่อเดินเรื่อง พ่อกะส่งไปให้ กะคิดว่าแล้วแต่เขา”

ส่วนกรณีของพิศ เนื่องจากสามีเสียชีวิตมาหลายปีเธอเลี้ยงลูกตามลำพัง เธอเล่าว่า “เฮากะเหนื่อยหลายเลี้ยงลูกคนเดียว บางเดือนเงินกะหาบั้น เลยถามลูกชายว่า ให้แม่ไปบ่หล้า(ไปหาผัวฝรั่ง) ลูกชายบอกไปโสดแม่ เขากะบ่ได้ห้ามแต่สนับสนุนอีก”

ในบางครัวเรือนพ่อ แม่ แม้ว่าจะมีความรู้สึกไม่แน่ใจ และบางคนเกิดความรู้สึกเป็นห่วงในความปลอดภัยของลูกก็ตาม แต่ก็ยอมให้ลูกไปเสี่ยงโชค เพราะคิดว่าอยู่ในหมู่บ้านก็คงไม่มีอะไรดีขึ้นประกอบ

กับเหตุผลของความล้มเหลวในชีวิตแต่งงานของลูกสาว เช่นในกรณีของทองที่เดินทางไปชุดทองโดยการเดินทางไปหาสามีชาวต่างชาติโดยผ่านเอเยนต์ค้าประเวณีข้ามชาติที่ประเทศอิตาลี แม่ของทองเล่าว่า “เป็นห่วงลูกจะเป็นห่วงอยู่ดอก ย่านเขาเอาไปฆ่า ไปขาย แต่เขาจะใหญ่แล้วผัวจะเคยมีแล้ว แต่มันกะบ่ดี บางทีก็กะคิดอยู่ว่าอยากให้ลูกไปให้มันพ้นผัวไทยซะ เห็นผู้อื่นเขาได้กับฝรั่งกะคือดีทุกคนอยู่ แม่กะว่าเอามันโลดละ”

สมหวังเป็นอีกคนหนึ่งที่มีผิดหวังจากชีวิตการแต่งงานกับสามีคนไทย เธอบอกว่าตอนตัดสินใจจะแต่งงานกับสามีชาวเยอรมันตัวเองต้องคิดอย่างหนักกลัวว่าพ่อ แม่จะรับไม่ได้กลัวครอบครัวจะถูกมองไม่ดี แต่ถึงที่สุดแล้วพ่อ แม่ก็ไม่ได้คัดค้านเพราะเธอเป็นลูกสาวคนโตที่รับผิดชอบต่อครอบครัวมาโดยตลอด และรับรู้ปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างเธอกับสามีคนไทย ที่เป็นคนชอบดื่มเหล้า ไม่รับผิดชอบใดๆ ในครอบครัวประกอบกับเธอและสามีไม่มีลูกด้วยกัน การตัดสินใจจึงง่ายขึ้นสำหรับเธอ

จะเห็นว่าเหตุผลสำคัญที่คนในครอบครัวให้การสนับสนุนสมาชิกแต่งงานข้ามวัฒนธรรม จะเน้นไปในเรื่องเศรษฐกิจ การต้องการยกฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว และความล้มเหลวในชีวิตแต่งงานกับสามีคนไทย

4.6.2 การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนหลังจากสมาชิกแต่งงานข้ามชาติ

สิ่งที่ผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ คือ ภาวะผูกพันของเธอมือต่อครอบครัวเช่นเดียวกับผู้หญิงอีสานทั่วไปที่จะเป็นผู้จัดการ หรือรับผิดชอบเศรษฐกิจของครัวเรือน ลูกผู้หญิงส่วนใหญ่มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลหรือเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามแก่เฒ่า ในขณะที่ลูกผู้ชายหลังแต่งงานต้องย้ายเข้าไปเป็นทรัพยากรของครัวเรือนฝ่ายหญิง ดังนั้นผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่ถึงแม้ว่าโชค วาสนา จะทำให้ได้เนื้อคู่ที่ร่ำรวย หรือไม่ร่ำรวย สิ่งที่เป็นภาระของเธอเหล่านั้นคือ การต้องส่งเงินกลับบ้าน ไม่ว่าจะมากหรือน้อยตามกำลังของเธอ เพื่อให้คนในครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนที่สมาชิกแต่งงานข้ามชาติ มีความแตกต่างกันไปตามฐานะหรือตามโชค วาสนาของสมาชิกว่าได้สามีที่มีฐานะในระดับใด ซึ่งพอ การจะแบ่งได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรวัตถุ ตัวชีวิตของการประสบความสำเร็จ

จากการแต่งงานข้ามชาติของครัวเรือน ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านให้ความสำคัญและเป็น การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเป็นรูปธรรม คือ การมีบ้านที่มั่นคงแข็งแรงขึ้น บางคนนิยมสร้างบ้านหลังใหญ่ให้กับครอบครัว รองลงมาคือ ความสามารถในการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์ ตู้เย็น ฯลฯ

ครอบครัวของสำเนียงเป็นครอบครัวที่ถือว่าประสบความสำเร็จจากการแต่งงานข้ามชาติ จากแต่เดิมครอบครัวของเธออยู่ในฐานะยากลำบาก แต่หลังจากที่เธอแต่งงานกับสามีชาวสวิสเซอร์แลนด์ ในระยะเวลา 2 ปี เธอกลับมาสร้างบ้านเป็นบ้านปูนชั้นเดียวให้กับครอบครัวได้ หลังจาก

นั้นเธอซื้อบ้านจัดสรรในตัวเมืองขอนแก่นอีกหนึ่งหลัง ซึ่งเธอวางแผนว่าเมื่อเธอกลับมาเมืองไทยจะได้มีที่พักผ่อน และเมื่อปี 2548 เธอส่งเงินให้พ่อสร้างบ้านใหม่อีก 1 หลังในหมู่บ้านเป็นบ้านสองชั้นหลังใหญ่ มีเครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่าง และยกบ้านหลังเก่าให้กับน้องชายคนกลาง นอกจากนี้เธอยังได้ซื้อรถปิกอัพคันใหม่ให้กับพ่อ ซื้อรถไถนาให้กับน้องชาย และส่งเงินให้กับครอบครัวเป็นรายเดือนๆ ละ 20,000 บาท พ่อของเธอเล่าว่า สำเนียงประสบความสำเร็จเพราะเธอไม่ได้เป็นผู้หญิงที่เดินทางไปหาสามีตามแหล่งท่องเที่ยวเหมือนคนอื่น แต่เป็นเพราะเธอไปทำงานเป็นพนักงานขายของที่สนามบิน เธอแต่งตัวเรียบร้อยมิดชิดไม่เหมือนผู้หญิงเมียฝรั่งบางคน เธอจึงได้สามีที่ดี และไม่รังเกียจที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งสามีของผู้หญิงในหมู่บ้านบางคนชี้เหนียวไม่ยอมช่วยเหลือ

นอกจากนี้ยังมีครอบครัวของจันทร์ที่ประสบความสำเร็จ ครอบครัวของจันทร์เป็นครอบครัวที่ยากจนมากเมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวของสำเนียง เพราะไม่มีที่ดินทำกิน และพ่อ แม่แยกทางกันเธอต้องออกไปรับจ้างตัดอ้อย ปลูกอ้อย ปลูกมัน ดำนา ได้ค่าจ้างวันละ 30 บาท ความยากลำบากในชีวิตทำให้เธอไฝฝืนถึงชีวิตที่ดี และได้เห็นตัวอย่างผู้หญิงในหมู่บ้านใกล้เคียงมีชีวิตดีขึ้นจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม เธอจึงตัดสินใจเดินเข้าสู่การทำงานบาร์ จนได้พบกับสามีชาวเยอรมัน หลังแต่งงานสามีตัดสินใจทำธุรกิจที่เมืองไทย โดยการตั้งบริษัทชื่อ ไทย-เยอรมัน โซลาเซลล์ ที่อำเภอเขาสวนวาง โดยจันทร์เป็นเจ้าของบริษัทเพราะจดทะเบียนในนามของเธอ สามีตั้งเงินเดือนให้เดือนละ 50,000 บาท จันทร์และสามีสร้างบ้านอยู่ในบ้านหนองใหญ่ ทั้งสองมีลูกสาว 1 คน ส่งเข้าไปเรียนอนุบาลที่ตัวเมืองจังหวัดขอนแก่น การมีบริษัทเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงได้เข้าทำงานมีรายได้ นอกจากนี้เธอยังได้ช่วยญาติพี่น้องที่เดือดร้อนเธอออกเงินซื้อวัวให้ญาติเลี้ยงเพื่อเป็นรายได้ เป็นต้น จากการประสบความสำเร็จของจันทร์ทำให้เธอเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หญิงคนอื่นๆอยากเอาแบบอย่าง

2) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาสภาพของครัวเรือนที่มีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นจากเดิมของครัวเรือนที่มีสมาชิกแต่งงานข้ามชาติแล้ว เรายังพบว่า สิ่งเหล่านั้นยังได้ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพทางสังคมของสมาชิกในครัวเรือนด้วย ในกรณีครอบครัวของสำเนียง พ่อของเธอเล่าว่า “ฐานะที่ดีขึ้นของเรา ทำให้สายตาของชาวบ้านที่มองเราเปลี่ยนไปเหมือนกัน อย่างแต่ก่อนเมียของพ่อ เคยขายก๋วยจั๊บขายขนมในหมู่บ้าน ชาวบ้านบางคนก็จะพูดว่า แต่ก่อนแม่มันก็ขายขนม ขายก๋วยจั๊บเหมือนกันนั่นแหละ แต่ตอนนี้เลิกขายเพราะได้ลูกเขยฝรั่ง ก็จะพูดกันไปตามประสาชาวบ้าน แต่เขาก็ไม่ได้ว่าเราเหยอหยิ่งอะไร เพราะว่าเรามีอะไรก็จะบริจาคทานไป คิดว่าคนในหมู่บ้านนี้เราคบได้ทุกคน”

นอกจากนี้ครอบครัวของสำเนียงยังมีการยกระดับได้รับการนับหน้าถือตา จากคนในชุมชน เพราะเป็นครอบครัวที่นิยมทำบุญบริจาคให้กับวัดและโรงเรียน ขอบริจาคเพื่อส่วนรวม เช่น กิจกรรมวันเด็ก หรือ กิจกรรมอื่นๆที่ชุมชนจัดขึ้นก็มักจะมาขอความร่วมมืออยู่เป็นประจำ พ่อของสำเนียงบอกว่า

ลูกสาว กลับมาเยี่ยมบ้านปีละครั้ง มาทุกครั้งจะต้องมาทำบุญนำผ้าป่าหรือกุฐินมาทอด หรือถ้าทางวัดมีการบูรณะ ก่อสร้างศาลาที่พักศพและอื่นๆ ก็จะช่วยบริจาคทุกครั้ง ทางโรงเรียนชาดอุปถัมภ์การสอนทางอำเภอ โรงพัก จะสร้างหอประชุม ถ้ามีการขอบริจาคมากก็ให้ไป ทำให้พ่อพลอยรู้จักเจ้านายกับเขาบ้าง "ก็อย่างว่าละนะยามที่เรามีเงินมีทองก็ทำให้เขารู้จักเราบ้าง แต่ก่อนนี้ไม่เคยรู้จักหรอก ตอนนั้นเวลาที่เราไปติดต่อทำธุระที่อำเภอก็สะดวกขึ้นเพราะมีเจ้านายที่รู้จักเรา ส่วนสามีของเธอไม่เคยคิดค้ำงานเรื่องการทำบุญ เวลากลับบ้านไม่เคยแต่งตัวโอ้อวด ใส่ทองเยอะๆ หรือแต่งตัวไม่เรียบร้อยเหมือนคนอื่นที่ไปเพื่อแสวงหาผู้หวังโดยเฉพาะ"

สำหรับครอบครัวของจันทร์ เนื่องจากเป็นเจ้าของบริษัทในชุมชน ดังนั้นเมื่อมีงานบุญของชุมชนจึงมักจะมีจุดหมายเพื่อขอการสนับสนุนเป็นประจำอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือแม้กระทั่งชาวบ้านบางคนที่ไม่มียานทำก็จะมาขอเข้าทำงานที่โรงงาน ทำให้ภาพลักษณ์ของจันทร์ถูกผูกติดเข้ากับผู้มีบุญคุณต่อคนที่อยู่ในภาวะเดือดร้อน ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า "แต่ก่อนเวลาชุมชนมีงานพ่อกะสิมีจุดหมายไปขอสนับสนุนแกสิให้มาโลดบ่ต่ำกว่า สี่ห้าพันบาท เพิ่นบ่เคยแพงเงินดอก ยามคนบ้านเฮาบ่มีงานกะสิไปหา ไปของานเฮ็ด เพิ่นกะสิฝากให้ อย่างพ่อ หรือน้องเพิ่นกะเข้าเฮ็ดงานในโรงงานคือกันหมด ไทบ้านกะเฮ้ยเพิ่นว่า คุณนายจันทร์นั้นละเดี๋ยวนี"

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจันทร์จะมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้นจากหน้ามือเป็นหลังมือ ทำให้เธอเป็นที่รู้จักของคนทั้งอำเภอ แต่การใช้ชีวิตประจำวันของเธอยังคงดำเนินไปตามปกติ เธอยังชอบที่จะไปหาปลายยกยอ หานน่อไม้ ฯลฯ เหมือนชาวบ้านทั่วไป

3) การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการที่ครัวเรือนมีฐานะทางเศรษฐกิจความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ส่งผลทำให้สมาชิกของครัวเรือนมีโอกาสในเรื่องของการศึกษา หรือการเริ่มชีวิตใหม่ในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในต่างประเทศ หรือการมีโอกาสที่จะพัฒนาทักษะเทคนิคเพื่อการประกอบอาชีพ

ในด้านการศึกษา ครอบครัวของสำเนียงหลังการแต่งงานและฐานะทางบ้านดีขึ้น เธอสามารถสนับสนุนการศึกษาของน้องชาย จนเรียนจบมหาวิทยาลัยศรีปทุม ปัจจุบันทำงานบริษัทอยู่ที่ชลบุรีมีหน้าที่การงานที่ดี ส่วนครอบครัวของจันทร์เธอพยายามวางแผนการศึกษาให้ลูก โดยส่งลูกเข้าเรียนโรงเรียนมีชื่อเสียงในจังหวัดขอนแก่นแม้ว่าระยะทางในการเดินทางจะไกล และเธอเล่าว่าจะส่งลูกไปเรียนต่อต่างประเทศเมื่อเขาโตขึ้น

ในด้านการการเริ่มชีวิตใหม่ จะเห็นได้จากครอบครัวของสมบุญที่พยายามเดินเรื่องเพื่อพาลูกสาวไปอยู่ด้วยที่ประเทศออสเตรเลีย เธอคาดหวังว่าการได้อยู่ร่วมกันที่ต่างประเทศนอกจากจะทำให้เธอ

และลูกสาวรู้สึกอบอุ่นขึ้นแล้วจะทำให้ลูกสาวมีโอกาสด้านการศึกษาและใช้ชีวิตใหม่ที่นั่น ซึ่งสามีของเธอ ก็เห็นดีด้วย

นอกจากนี้ยังมีกรณีของสมหวังที่หลังจากแต่งงานไปอยู่กับสามีที่เกาะเต่า เธอได้ชักชวน น้องสาวที่หย่าร้างกับสามีไปอยู่ด้วยและส่งให้เรียนภาษาอังกฤษ เธอเล่าว่า “อยากให้น้องสาวได้ ยกระดับ บ่ต้องไปนั่งบาร์ พ่อเขาเขียนจบกะมีงานทำเลยเป็นแคชเชียร์อยู่ร้านอาหาร ต่อมาเขาก็ได้เจอ แฟนของเขา แบบว่าเขาบ่อยากไปหาให้ ให้เขาได้เจอเอง ตอนนี้น้องสาวจะไปอยู่กับแฟนที่เยอรมัน”

4.7 เส้นทางเข้าไปสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติของผู้หญิงบ้านหนองใหญ่

จุดเริ่มแรกของการแต่งงานกับฝรั่งมิวชาวของผู้หญิงบ้านหนองใหญ่นั้นเกิดจากการเห็นตัวอย่าง จากผู้หญิงในหมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งเมื่อแต่งงานกับชาวต่างชาติหรือสามีฝรั่งแล้วทำให้ฐานะดีขึ้น สามารถ ช่วยเหลือครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดี เส้นทางที่ผู้หญิงบ้านหนองใหญ่ใช้ในการนำไปสู่การแต่งงาน กับสามีชาวต่างชาตินั้นมีอยู่หลายวิธี ดังนี้

4.7.1 การติดต่อหรือถูกชักชวนโดยเอเยนต์

เส้นทางที่ผ่านเอเยนต์ เป็นเส้นทางที่ผู้หญิงชาวบ้านบางคนเลือกใช้โดยการตัดสินใจเอง หรือบางคนก็ถูกชักจูงแบบไม่รู้ตัวว่ากำลังเดินทางเข้าสู่เส้นทางการค้าประเวณีข้ามชาติ เส้นทางนี้ นอกจากผู้หญิงจะเสี่ยงจากการถูกล่อลวงแล้ว ยังต้องเป็นคนออกเงินค่าใช้จ่ายในอัตราที่ค่อนข้างสูง ให้กับเอเยนต์ในการดำเนินการทุกขั้นตอนจนกว่าจะได้เดินทาง เช่น หนังสือเดินทาง วีซ่า และค่าใช้จ่าย อื่นๆ ในกรณีการติดต่อผ่านเอเยนต์นั้น มีผู้หญิงบ้านหนองใหญ่ได้ผ่านเส้นทางนี้ คือ ทอง เธอเล่าให้ฟัง ว่า เดิมเธอเคยแต่งงานกับสามีคนไทย ตอนนั้นทั้งเธอและสามีอายุน้อย ไม่มีลูกด้วยกันต่อมาจึงได้ เลิกกันไป ประกอบกับฐานะทางบ้านไม่ค่อยดีนัก พ่อแม่มีอาชีพทำไร่ทำนาเหมือนชาวบ้านทั่วไป เธอ เองอยากให้พ่อแม่อยู่สุขสบายกว่าที่เป็นอยู่ จึงคิดว่าหนทางที่จะทำให้ฐานะดีขึ้น คือการไปทำงาน ต่างประเทศ เธอตัดสินใจเข้าไปติดต่อกับเอเยนต์ ซึ่งเป็นผู้หญิงในหมู่บ้านใกล้เคียงใน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้หญิงคนดังกล่าวมีสามีเป็นคนอิตาลี เคยพาผู้หญิงไทยไปทำงานร้านอาหารและ คำประเวณีมาแล้วหลายครั้ง ลักษณะการไปเมื่อเดินทางถึงอิตาลี เอเยนต์จะเป็นผู้หญิงออกเป็นกลุ่ม และกระจายกันไปอยู่ตามร้านอาหาร ตามแหล่งบันเทิงต่างๆ

ทอง เล่าว่า ช่วงนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2543 เธอต้องจ่ายเงินให้กับเอเยนต์ ไปประมาณ 80,000 กว่าบาท และเข้าเมืองในฐานะตัวแทนการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ไปพ่อนรำในร้านอาหารพร้อมกับ คำประเวณี ผู้หญิงที่ไปในลักษณะนี้บางคนก็มีผู้ชายที่มาเที่ยวแล้วชอบพอก็จะได้ถอนตัวออกไป จากสถานที่ดังกล่าวเพื่ออยู่กินเป็นสามีภรรยา กรณีของอัน ก็เช่นกันสามีชาวอิตาลีได้จ่ายค่าตัวเธอ ใน ราคาประมาณ 200,000 บาท เพื่อเลี้ยงดูเป็นภรรยา จนกระทั่ง คิดว่าผู้หญิงในหมู่บ้านเราเริ่มจากการมี

คนชักพาไป หรือมีตัวอย่างให้เห็น เพราะคิดว่าคงไม่กล้าไปเสี่ยงตามลำพังหรือคนหมู่บ้านนี้ ในสมัยเมื่อ 20 ปีก่อนอาจจะมีคนที่ไม่ไปแบบเสี่ยงดวงอยู่บ้าง เมื่อได้ตัวร้ายก็ชักจูงกันไป จนเดี๋ยวนี้หญิงสาวที่ไปติดต่อเริ่มอายุน้อยลง บางคนพอออกจากโรงเรียนก็มีการติดต่อเพื่อแต่งงานกับฝรั่ง โดยผ่านเครือข่ายญาติพี่น้องหรือบ้างคนก็ไปอยู่กับญาติที่พ่อกับยายหรือเกาะสมุยเพื่อทำงานและเป็นช่องทางหนึ่งในการหาสามีชาวต่างชาติ

4.7.2 การแสวงหาตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว

การแสวงหาสามีฝรั่งในลักษณะนี้ เป็นวิธีการที่ผู้หญิงชาวบ้านหนองใหญ่ใช้มากที่สุด เนื่องมาจากจุดเริ่มแรกของการมีผู้หญิงออกไปแต่งงานกับชาวต่างชาติเกิดจากการไปทำงานตามบาร์หรือร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น พัทยา เกาะสมุย เป็นต้น และหลังจากนั้นผู้หญิงเหล่านั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต คือ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถส่งเงินกลับมาให้พ่อแม่ใช้ จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้ครอบครัวของผู้หญิงเหล่านั้น อยู่ในฐานะยากจน เช่น กรณีของจันทร์ ซึ่งเกิดมาในครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก และพ่อแม่แยกทางกัน ชีวิตในวัยเด็กของเธอจึงลำบากต้องหารับจ้างทำนา ทำไร่ ตัดอ้อย เพื่อเป็นรายได้เลี้ยงปาก เลี้ยงท้อง เธอเล่าว่า เธอเกลียดชีวิตที่ลำบาก ที่บ้านไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไรเหมือนชาวบ้านคนอื่นๆ ดังนั้นการเห็นคนที่แต่งงานกับฝรั่งแล้วมีฐานะดีขึ้นจึงเป็นแรงบันดาลใจของการออกไปขายบริการยังแหล่งบันเทิง เธอได้พบกับผู้ชายชาวต่างชาติหลายคนจากประเทศต่างๆ แต่สุดท้ายตัดสินใจเลือกสามีชาวเยอรมัน เนื่องจากเขาไม่รังเกียจฐานะของเธอ ปัจจุบันจันทร์กับสามีสร้างบ้านอยู่ที่บ้านหนองใหญ่และสามีลงทุนตั้งบริษัท ไทย-เยอรมัน โซล่าเซลล์ ที่ อ.เขาสวนกวาง จ. ขอนแก่น ดังได้กล่าวมาแล้ว โดยชาวบ้านหนองใหญ่และหมู่บ้านใกล้เคียง ได้เข้าทำงาน สร้างรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

ดังนั้นกรณีของจันทร์จึงเป็นกรณีตัวอย่างของภาพความสำเร็จของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ และสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ตลอดทั้งได้รับการยอมรับทางสังคม เธอจึงเหมือนเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงหลายคนในหมู่บ้าน ต้องการเดินเข้าสู่เส้นทางของการแสวงหาสามีชาวต่างชาติ โดยเลือกวิธีการเดินทางไปยังแหล่งบันเทิงต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านหนองใหญ่เล่าให้ฟังว่า “ผู้หญิงที่เลิกกับสามีแล้วต้องการแต่งงานกับฝรั่ง ต้องไปยังสถานที่ที่มีฝรั่งมาเที่ยวเยอะๆ เช่น พัทยา เกาะสมุย หรือที่ไหนฝรั่งเยอะเขาต้องไปที่นั่นพวกที่ปะผิวแล้ว ต้องไปมองที่ฝรั่งหลายๆ คันสิหาอยู่ตามบ้านเขามันก็ไม่ค่อยมี ต้องไปมองมันพูนละ ”

4.7.3 เส้นทางที่เป็นเครือข่ายของผู้หญิงที่มีสามีฝรั่งแล้วติดต่อให้กับญาติพี่น้อง

เนื่องจากคนที่เป็นญาติพี่น้องกันแต่งงานกับชาวต่างชาติ ทำให้เกิดเป็นเครือข่าย เชื่อมโยงกับผู้หญิงในหมู่บ้านที่ต้องการแต่งงานกับฝรั่ง ทั้งผู้หญิงที่เคยผ่านการแต่งงานมาแล้วกับเด็กสาวรุ่นใหม่ที่

คาดหวังว่าจะแต่งงานกับฝรั่งโดยผ่านการชักจูงหรือติดต่อจากญาติที่เป็นเมียฝรั่ง หรือไปโดยผ่านเครือข่ายของ “แม่ตุ๊ก” ซึ่งเป็นคนบ้านหนองกุงและเป็นคนแรกๆ ที่ไปแต่งงานกับฝรั่งแล้วดึงญาติพี่น้องหรือคนที่ต้องการแต่งงานกับฝรั่งไปอยู่ต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามการแต่งงานโดยวิธีนี้แม้จะมีข้อดีในแง่ที่ว่าผู้หญิงไม่ต้องไปทำงานในสถานบันเทิงหรือไม่ต้องไปนั่งบาร์มีความเสี่ยงต่อการถูกล่อลวงน้อยกว่าแต่ก็มีผลในเรื่องของการปรับตัวการซื้อคหาวัดมนธรรม ซึ่งมีเด็กผู้หญิงบางคนเดินทางไปต่างประเทศแล้วไม่สามารถปรับตัวอยู่ได้จึงขอลากลับเมืองไทย แต่หลายคนที่ไม่ประสบความสำเร็จก็มีไม่น้อย เช่น กรณีของหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ ตุ่ม ซึ่งญาติที่แต่งงานกับชาวต่างชาติเป็นคนติดต่อสามีชาวสวีเดนมาให้ และปัจจุบันเดินทางไปอยู่กับสามีที่ประเทศสวีเดน เป็นต้น

4.7.4 เส้นทางที่เกิดจากการพบรัก หรือโชคชะตา

ผู้หญิงชาวบ้านหนองใหญ่ที่พบรักกับชาวต่างชาติ โดยโชคชะตานั่น เกิดขึ้นน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่ผู้หญิงในหมู่บ้านมีโอกาสที่จะพบกับชาวต่างชาติมีน้อยมาก ยกเว้นผู้หญิงที่อพยพแรงงานไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น กรณีของเยาว์ที่หลังจากเรียนจบระดับมัธยมศึกษาแล้วไปทำงานที่รีสอร์ทแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต ได้พบรักกับสามีชาวเกาหลี และปัจจุบันไปใช้ชีวิตอยู่กับสามีที่ประเทศเกาหลี แต่นอกเหนือจากนี้ส่วนใหญ่การแต่งงานกับชาวต่างชาติจะเป็นเรื่องของการตั้งใจไปหาสามีฝรั่ง หรือเกิดจากการผ่านการติดต่อจากนายหน้า

4.8 ชีวิตหลังการแต่งงานของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ

ผู้หญิงบ้านหนองใหญ่ที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชีวิตในเรื่องอาชีพพอสรุปได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานของผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ชื่อ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพก่อนแต่งงาน	จำนวนลูก(คน)	อาชีพ		ระยะเวลาแต่งงาน(ปี)
					ก่อน	หลัง	
1. สมหวัง	42	ป.4	หย่าร้าง	ไม่มี	ขายอาหารที่ปั๊มน้ำมัน	ทำธุรกิจโฆษณาการท่องเที่ยวในเมืองไทยกับสามี	12

ชื่อ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพ ก่อนแต่งงาน	จำนวน ลูก(คน)	อาชีพ		ระยะเวลา แต่งงาน (ปี)
					ก่อน	หลัง	
2. จันท์	32	ป.6	หย่าร้าง	1	รับจ้าง	บริษัท	11
3. ทอง	42	ป.6	หย่าร้าง	1	ทำนา	แม่บ้าน	8
4. พูน		ป.6	หย่าร้าง	2	ขายของ	แม่บ้าน	1ปี 2 เดือน
5. พิศ	43	ป.7	หม้าย	3	ค้าขาย	ยังอยู่ที่หมู่บ้าน สามีส่งเงินให้	1
6. สำเนียง	33	ปวช.	โสด	ไม่มี	ลูกจ้าง	ขายของที่สวิส	11

ผู้หญิงที่ตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาตินั้นถือว่าเป็นคนที่ตัดสินใจที่จะยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิต นั่นคือผู้หญิงคนนั้นต้องมีความอดทน และต้องมีการปรับตัวทั้งในส่วนของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงจากวิถีชีวิตปกติของหญิงชาวบ้าน ดังนั้นกว่าจะไปถึงขั้นตอนของการตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติผู้หญิงเหล่านั้นต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจอยู่หลายขั้นตอน เช่น

1) การตัดสินใจทั้งครอบครัวไว้ข้างหลัง ซึ่งอาจจะมีทั้ง พ่อ แม่ พี่ น้อง หรือ อาจจะมีลูกๆ ที่รอคอยอยู่ที่บ้าน เพื่อเดินเข้าสู่เส้นทางการแสวงหาสามีชาวต่างชาติตามเมืองท่องเที่ยว แหล่งบันเทิงต่างๆ

2) การตัดสินใจที่จะเสนอตัวกับชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่ทำงานบาร์ ผู้หญิงหลายคนที่ไม่ไปแล้วไม่กล้า บางคนต้องไปหลายครั้งจึงกล้าตัดสินใจ ชาวบ้านเล่าว่า "คนที่ไปหาสามีฝรั่งเขาบอกว่า มันยากมาก ที่จะกล้าตัดสินใจ บางคนต้องใช้เวลา เป็นหลายเดือน หรือบางคนไปทำงานเป็นครั้งที่ 3 จึงกล้าตัดสินใจ เพราะเราต้องหน้าด้านที่สุด ต้องดื้อ ต้องมีเงิน ต้องไม่มีความอายถึงค่อยได้"

แต่สำหรับบางคนที่พูดภาษาอังกฤษได้ ชาวบ้านบอกว่า "คนที่เว้าภาษาอังกฤษได้เขากลับอียัง ถ้าเลิกกับสามีคนนี้เขาก็สามารถไปหาเอาใหม่ได้ เพราะเขาสื่อสารรู้เรื่อง แต่บางคนก็พอ ูๆ ปลายๆ กะสิบค้อยกกล้าปานใด"

3) การตัดสินใจที่จะต้องไปอยู่ร่วมกันที่ประเทศของสามีในกรณีที่สามียังไม่พร้อมหรือไม่คิดจะปักหลักที่เมืองไทย กรณีเช่นนี้ผู้หญิงต้องตัดสินใจเพราะต้องไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ที่ไม่คุ้นเคย บางคนถึงกับบอกว่า "ไปตายเอาดาบหน้า"

4.8.1 ประสบการณ์ชีวิตหลังการแต่งงาน

หลังการแต่งงานแล้ว ประสบการณ์ชีวิตของหญิงชาวบ้านหนองใหญ่ที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ มีอยู่หลายรูปแบบ คือ

1) แต่งงานแล้วใช้ชีวิตร่วมกันที่ประเทศของสามี

ในกรณีนี้ส่วนใหญ่สามีจะมีหน้าที่การงานอยู่ที่ประเทศของเขาและไม่วางแผนว่าจะตั้งหลักแหล่งในเมืองไทย ผู้หญิงที่ไปอยู่ร่วมกับสามีในกรณีนี้จึงต้องมีการปรับตัวอย่างมาก เช่น กรณีของพูนที่ไปอยู่กับสามีที่ประเทศออสเตรเลีย เล่าว่า ช่วงแรกร้องไห้อยากกลับบ้านทุกวัน แต่สิ่งที่เป็นแรงเสริมกำลังใจให้เธอต้องอดทนคือ เพื่อจะได้มีเงินส่งกลับไปให้ลูกที่บ้านและสามีเป็นคนดี การใช้ชีวิตในออสเตรเลีย เธอต้องปรับตัวในเรื่องของภาษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สร้างความลำบากให้กับเธอมากที่สุด เนื่องจากฟังเขาไม่รู้เรื่องเลย และต้องไปเข้าโรงเรียนสอนเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองของประเทศเขา ความรู้ในเรื่องกฎหมาย การหักขั้บรถ นอกจากนี้ยังถูกมองเป็นพลเมืองชั้นสามหรือแม้แต่คนไทยด้วยกันเองก็ยังไม่แบ่งชนชั้น

2) แต่งงานแล้วใช้ชีวิตร่วมกันที่ประเทศไทย

ผู้หญิงที่แต่งงานกับสามีชาวต่างชาติแล้วใช้ชีวิตร่วมกันกับสามีที่ประเทศไทย จะค่อนข้างโชคดีในแง่ของการปรับตัว เพราะเธอเหล่านั้นเพียงแค่อำนาจปรับตัวเข้าหาสามีคนเดียว ไม่ต้องอดทนต่อแรงกดดันภายนอก ในกรณีนี้ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1) ใช้ชีวิตอยู่ที่หมู่บ้านของฝ่ายหญิง ในบ้านหนองใหญ่มีกรณีเช่นนี้คือ อ้อย เธออายุ 18 ปี แต่งงานกับสามีชาวเยอรมัน อายุ 60 ปี เกษียณอายุแล้ว แต่งงานและสร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้าน ทั้งนี้สามีต้องการคนเอาใจใส่ดูแลในช่วงสุดท้ายของชีวิต

2.2) ใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดอื่น โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น พัทยา เกาะสมุย โดยสามีซื้อบ้าน หรือเช่าอยู่อาศัย และทำธุรกิจส่วนตัว เช่น กรณีของสมหมาย ที่อยู่กับสามีชาวเยอรมัน ที่เกาะเต่าทำธุรกิจเกี่ยวกับการทำโฆษณาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสองไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานแต่ตกลงใจที่จะอยู่ร่วมกัน โดยสามีอนุญาตให้สมหมายสามารถพาผู้ชายคนอื่นมาร่วมหลับนอนได้ถ้าเธอต้องการ แต่เธอบอกว่า "เข่าบ่กล้าดอก เพราะว่าเขาเป็นคนไทย" และเธอสามารถกลับมาเยี่ยมบ้านได้ครั้งละนานๆ เท่าที่เธอต้องการเพราะสามีไม่ชอบอากาศภาคอีสานและเคยมาเยี่ยมบ้านของสมหมายเพียงครั้งเดียวโดยไม่ยอมนอนค้างคืนที่หมู่บ้านเลย ส่วนสามีขอเวลาความเป็นส่วนตัวคือการไปสังสรรค์กับเพื่อนๆ สมหมายมองชีวิตหลังการแต่งงานคือ การอยู่เป็นเพื่อนกันเนื่องจากเธอไม่สามารถมีลูกได้ และหรือ สามีได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลในประเทศของเขาซึ่งเขาต้องกลับไปรายงานตัวทุก 6 เดือน หรือ 1 ปี ทั้งนี้เพราะสามีต้องทำงานในจังหวัดนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีแต่งงานแล้วแยกกันอยู่แต่สามีจะส่งเงินมาให้ เช่นกรณีของทอง ที่มีสามีชาวอิตาลี

4.8.2 การตัดสินใจแต่งงานกับสามีชาวต่างชาติ

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติมักจะมีเหตุผลส่วนตัวในการตัดสินใจเลือกสามีที่ต่างกันไป แต่เหตุผลส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกสามีชาวต่างชาติ เมื่อถูกถามว่าเป็นเพราะเหตุใดเธอจึงเลือกสามีคนนี้ คือ เขาเป็นคนดี ไม่รังเกียจที่จะช่วยเหลือเธอและครอบครัว เขาเข้าใจให้เกียรติในทุกเรื่อง แต่ชาวต่างชาติบางคนก็ไม่ใช่เช่นนั้นทุกคน

จันทร์เล่าให้ฟังว่า “ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกสามีคนนี้ เคยมีแฟนชาวต่างชาติมาหลายคน แต่ว่าพอเข้ามาเห็นสภาพบ้านเขา เขามัก เขารังเกียจบ้านเขา กะเลยตัดสินใจบอเขาแม้ว่าเขาสิ้มกเขาจะตาม แต่พอมาเจอแฟนคนนี้เข้ามาแล้วเขาชอบเขารังเกียจว่าเขาจน กะเลยคิดว่าคนนี้จะที่เฮาสื่ออยู่มาได้ จึงตัดสินใจเลือกเอาผู้นี้”

ในขณะที่บางคนเลือกสามีเพราะเขาเป็นผู้มีบุญคุณ เช่นกรณีของ “ทอง” ซึ่งเส้นทางกาไปหาสามีผ่านเอเยนต์ค้าประเวณีข้ามชาติ เล่าว่า “เชื่อว่าเขาเป็นคนดีเพราะว่าเขาเป็นคนไต่ตัวเขาออกมาจากเอเยนต์แบบว่าเขามีสัวเลือก พออยู่น่ากันมาจนมีลูกเขาจะดูแลบ่ปะบ่หึง เขากะรับผิดชอบเฮาคือเฮาบอกเขาว่าเฮาคือต้องดูแลพ่อแม่ต้องเอาเงินให้พื้น แฟนกะบ่ว่าเขาบอกว่าเป็นธรรมดาพ่อแม่เฮาก็ต้องให้ ส่วนครอบครัวเขาตอนนี้ลูกใหญ่แล้วเขายังรับผิดชอบคืออยู่ กะคิดว่าคือสื่ออยู่แบบนี้ไปเรื่อยๆ”

นอกจากนี้ผู้หญิงหลายคนที่มีประสบการณ์การแต่งงานกับสามีคนไทยล้มเหลวมาก่อนที่จะตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ มักสะท้อนเรื่องการให้เกียรติ และยอมรับฟังความคิดเห็นของเธอออกมาได้ชัดเจน เช่น

สมหวัง เล่าให้ฟังว่า “เฮาสามารถคุยกันได้เจอกันครึ่งทาง และต่างยอมรับเงื่อนไขของแต่ละฝ่ายได้ เช่น เราต้องเข้าใจว่าเขาเป็นคนมาจากยุโรป ชอบกินชอบเที่ยวชอบมีเพื่อน แต่เราไม่ชอบไปเที่ยวคลับเที่ยวบาร์เราทำแบบเขาไม่ได้ ถ้าเขาขอเราไปเที่ยวเราก็ต้องให้ไปถ้าเขาจะไปนอนกับหญิงอื่นก็ให้ไปแต่ห้ามจริงจัง ห้ามมีเป็นตัวเป็นตน เขาเคยบอกเราว่าจะไปยุ่งกับคนอื่นก็ได้ แต่เราไม่ทำหรือเราทำใจไม่ได้ เพราะเรายังเป็นคนไทย เราสองคนต่างคนต่างก็เคยผิดหวังจากการมีครอบครัว จึงทำให้เข้าใจกัน ตอนแรกที่อยู่ด้วยกันก็รู้และเข้าใจว่าสามีเป็นคนไม่มีเงิน แต่ชอบนิสัยใจคอว่าเป็นคนตรงไปตรงมาดี เขาได้เงินเดือนตอนที่ทำงานที่โรงพิมพ์ 10,000 บาท จ่ายค่าเช่าบ้าน 3,000 บาท เหลือ 7,000 บาท เขาจะให้เราหมด ส่วนตัวเขาจะหารายได้เสริมไว้ใช้เอง การกระทำของสามีดังกล่าวทำให้เกิดความประทับใจ แม้ว่าจะมีคนถามว่า ทำไมไม่เลือกคนรวยกว่านี้ แต่โดยส่วนตัวแล้วคิดว่าในเมื่อเขามีน้ำใจ เราเข้าใจกันดี แล้ว จึงไม่คิดเรื่องมีเงินหรือไม่ ไม่รวยก็ช่างขอให้อยู่ด้วยกันเข้าใจกันมีปัญหอะไรก็คุยกันก็พอแล้ว”

สมหวังยังได้เปรียบเทียบระหว่างสามีคนไทยกับสามีชาวเยอรมันให้ฟังว่า

“ต่างกันลิบลับ สามีฝรั่งจะให้เกียรติเรามากกว่า เขาจะไม่มาจู้จี้จุกจิก มีเขาก็บอกว่ามี ไม่มีเขาก็บอกที่ไม่มี จะไปไหนก็บอก จะกลับบ้านก็บอก เป็นคนตรงไปตรงมา อย่างเงินที่เขาให้เราเขาไม่

เคยมาถามว่าเอาไปทำอะไรหมด เช่นเขาให้เดือนละ 20,000 บาท ถ้าเราจำเป็นขอเพิ่มเขาก็จะให้ แต่ถ้าเรารู้จักเก็บเราก็จะมีเงินส่วนของเรา เขาให้อิสระกับเราทุกอย่าง อยู่กับสามีคนนี้จึงสบายใจทุกอย่าง มีอะไรก็บอกกันตรงๆ แต่ก่อนเขาเป็นคนจ๋มเป็นด่าเป็น ไปอยู่พุ้นบมีหยังเลยบมีความเสียด่า จักสิไปด่าอิหยัง เขารับผิดชอบเราทุกอย่าง พออยู่กับเขา กลายเป็นคนเงียบๆเพราะไม่รู้ว่าจะทำอะไรมาทะเลาะมาด่ากัน"

4.9 การมองตัวตนของผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การปรากฏตัวในพื้นที่ต่างๆไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ ของผู้หญิงไทยกับผู้ชายฝรั่งผิวขาวมักเป็นที่สะดุดตาของผู้คนเป็นเรื่องปกติ แต่ภาพลักษณ์ดังกล่าวกลับถูกมองและให้ความหมายแตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความหมายนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในแง่ของการให้คุณค่า การตีความของการเดินคู่กับสามีฝรั่ง สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการมองตัวเองของผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรมว่ามีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท สถานการณ์ ซึ่งจากการบอกเล่าของพวกเธอพบว่า ผู้หญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติที่ได้รับผลกระทบจากสลายตาการมองของคนในสังคมมากที่สุด คือกลุ่มที่ไปตั้งหลักแหล่งอยู่กับสามีในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานที่ดังกล่าวมักมีหญิงขายบริการ ภาพของผู้หญิงที่เดินคู่กับฝรั่งจึงเป็นภาพที่มักถูกตีความแบบเหมารวมให้อยู่ในกลุ่มของหญิงที่ไม่ดีไปโดยปริยาย

สมหวัง หลังอยู่ร่วมกันกับสามีชาวเยอรมันได้ไปตั้งหลักแหล่งที่เกาะสมุย และเกาะเต่า เป็นคนหนึ่งที่เกิดความรู้สึกอึดอัดกับสลายตาที่ถูกมองจากคนรอบข้าง เธอเล่าว่า "เวลาเดินไปกับสามีตามสถานบริการ ร้านอาหาร คนมักจะมองด้วยสายตาแปลกๆ ทั้งๆ ที่เราเป็นผัวเมียกัน ไปไหนด้วยกันคนมักจะมองว่าเป็นผู้หญิงอย่างว่า"

"เวลาไปไหน ไม่เข้าใจว่าทำไมคนไทยจึงไม่ไหวคนไทยนำกัน(ตัวสมหมาย) แต่กลับไปไหวฝรั่ง(สามี)แทน คือบางที่หากจะห้ามความคิดเขาไปได้ ที่คิดว่าอันนี้ต้องเป็นผู้หญิงถูกหิวมา เพราะผู้หญิงแบบนั้นมันก็มีหลาย แต่กะมาคิดว่าเป็นหยังเขาบ่เบ็งว่าเราก็บ่ได้แต่งตัวนุ่งน้อยห่มน้อย เราก็แต่งตัวดูสถานที่อยู่ ซึ่งในโรงแรมมีระดับเขาไม่เลือกคนไหว ที่เป็นแบบนี้จะเป็นโรงแรมระดับล่างๆลงมา อันนี้ทำให้กระทบความรู้สึกอยู่ เหมือนเขามองเราด้วยหางตา แต่เราก็ไม่โกรธเขาหรอกเพราะคนเราคิดไม่เหมือนกัน เคยคุยกับสามีว่า "เวลาไปไหนด้วยกันฉันไม่อยากเดินกับคุณ เขามองฉันเหมือนเมียเช่าเหมือนผู้หญิงทำงานบาร์" ซึ่งสามีบอกว่า "บ่ต้องไปสนใจ อีก็อย่างคุณไม่ได้ใส่สายเดี่ยวสักหน่อย" แต่ก่อนเรื่องนี้กระทบความรู้สึกมาก แต่เดี๋ยวนี้ชินแล้วบ่สนใจ"

สำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเดินทางไปอยู่กับสามีที่ต่างประเทศ บางคนก็ถูกมองคล้ายๆกัน เช่น กรณีของพูน หลังเธอแต่งงานกับสามีชาวออสเตรเลียได้เดินทางไปอยู่กับเขา เธอบอกว่าเหมือนไปตายเอาดาบหน้าเพราะเธอพูดกับใครไม่รู้เรื่องเลย สามีต้องส่งไปเรียนภาษาอังกฤษ เธอบอกว่า "ตอน

นั่นเขาดูเหมือนคนโง่ ไม่รู้อิหยังสักอย่างความรู้อีกแค่ ป. 4 จนได้จ้างให้ทุกมือ บางคนเขาก็มองดูถูกเขา ทั้งที่ เป็นแม่หญิงไทยนำกันแต่ เขาสื่ออยู่คนละเกรดกับเขา อันนั้นเขาคือสิเป็นแบบคนรวยเขาสิบ่มาสนใจ ยอยากผู้จักเขาตอก กะคิดแต่ว่าอยู่ไ่ม่อยู่มัน ส่วนฝรั่งกะเป็นบางคนแต่เขาบ่สนใจตอก”

ผู้หญิงกลุ่มที่ได้รับผลกระทบความรู้สึกจากการถูกมองแบบตีความด้านเดียน้อยที่สุด คือ ผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหลังการแต่งงานแล้ว ทั้งนี้จากที่ได้มาแล้วในหัวข้อการมองผู้หญิงแต่งงานข้ามชาติของชุมชน ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ชาวบ้านในชุมชนกลับเป็นกลุ่มที่ไม่มองผู้หญิงเหล่านั้นแบบ ภาพเหมารวม แต่กลับมองแบบแยกแยะมองลึกไปถึงปัญหา สาเหตุ ความจำเป็นของการไปแสวงหา สามีชาวต่างชาติ การติดต่อผ่านเครือข่าย หรือไปด้วยความคึกคะนอง การที่ชาวบ้านในหมู่บ้านมี ข้อมูลดังกล่าวทำให้การมองเป็นไปด้วยความเข้าใจ บางคนเห็นอกเห็นใจและยินดีด้วยเมื่อผู้หญิง เหล่านั้นไปแล้วประสบความสำเร็จ หรือถ้าไม่ประสบความสำเร็จก็จะกลับไปมองพื้นฐานสาเหตุของการ ไปของเธอเหล่านั้นก่อน

ทอง เป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่ตั้งงานกับสามีชาวอิตาลี แล้วสามีสร้างบ้านให้อยู่ในหมู่บ้านโดย ส่งเงินมาให้เลี้ยงลูกเป็นรายเดือน เธอเล่าถึงเวลาที่ไปไหนกับสามีว่า “เขาก็มองเราเหมือนกัน แต่ไม่รู้สิก็ อึดอัดอะไร เพราะเราก็จูงลูกเราไปด้วย อีกอย่างหน้าตาของสามีจะออกคล้ายแขกไม่ใช่แบบฝรั่งผิวขาว จึงไม่สะดุดตาคนอื่นมากนัก กับคนในชุมชนนั้นคิดว่าบ่มีปัญหาอิหยัง เพราะทุกคนบ่มีปฏิริยาอิหยังที่ บดี้ เขาก็ใช้ชีวิตตามปกติมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ คือเก่า ไทบ้านพื้นกะได้ยั้ง(ชม) อยู่ว่าผัวกลับไป อยู่อิตาลี ยังส่งเงินมาให้และก็ไม่มีผู้ชายมาเกาะเกาะ ก็อาจจะมียู่แแนเพราะว่าเขาเป็นผู้หญิง แต่ก็บ่ได้ สนใจ ขอลูกกับลูกกับเต้าก็สบายดีแล้ว”

นอกจากนี้ผู้หญิงที่ไปอยู่ที่อื่น เมื่อกลับมาในหมู่บ้าน จะเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกัน คือ คนใน หมู่บ้านมองแบบเข้าใจ บางคนแสดงความรู้สึกชื่นชมยินดีด้วย เพราะเข้าใจถึงสาเหตุการไปหาสามีฝรั่ง ของเธอ เช่นที่สมหวังเล่าถึงสายตาของคนในชุมชนมองเธอและครอบครัวว่า “ตามความรู้สึกของตัวเอง คิดว่าบ่เปลี่ยนก็เหมือนเดิมทุกอย่าง แต่ไทบ้านพื้นจะคิดแบบได้เขาบู้ เรื่องความสัมพันธ์กับคนใน ชุมชน คิดว่าดีกว่าเก่าอีกเพราะเขามีเงินซื้อเหล้าเลี้ยงเขา ก็ไม่ได้ว่าตัวเองมีผัวฝรั่งแล้วจะมีเงินหลายขึ้น คิดว่าแต่ตัวเองเป็นเหมือนเดิมเพราะว่าเขาได้ผัวบ่รวย ฝรั่งก็ใช้ว่าจะรวยไปหมดทุกคนบางคนกลับบ้าน ไม่ได้ไม่มีเงินต่อวีซ่าตกค้างอยู่เมืองไทยก็เยอะโดยเฉพาะเยอรมัน”

“ไทบ้านเขาบ่มีปัญหา เวลากลับมาที่เหมือนเดิม แต่คิดว่าคนบ้านเราไม่เป็นแบบนี้บ่ยอมรับกัน ได้อยู่ เช่นสมมติว่าเราจะไปทำงานบริหารเงินกับฝรั่ง แต่คนบ้านเขาก็ลิมองว่าเขาไปด้วยความจำเป็น แต่บางคนอาจจะไปด้วยความสมัครใจ หรือด้วยเหตุผลว่าหาเงินง่ายก็อาจจะมีย มันมีหลายเหตุผล เขา จึงไปห้ามความคิดเขาบ่ได้เพราะเขาจะบู้ว่าอินี้ไปเพราะเหตุใด แต่คนบ้านเดียวกันจะรู้ว่าใครมีเหตุผล แบบไหน”

จากประสบการณ์การแสวงหาสมาชิกชาวต่างชาติที่หลากหลายของแต่ละคน มีทั้งที่เสี่ยงดวงซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของผู้หญิงชาวบ้านทางอีสานที่ใช้เส้นทางนี้ ทำให้มีความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า ถ้ามีผู้หญิงคนอื่นต้องการจะหาสมาชิกชาวต่างชาติจะแนะนำอย่างไร ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

ทอง บอกว่า “โ้ยย แต่เจ้าของกะสิเอาตัวบรอดอยู่ บางคนเห็นพาไปได้เพราะว่าพื้นมีช่องทาง แต่เขาบ่เป็นแบบนั้น แต่ว่าสามีก็ว่าพื้นบ่ปะบ่ปล่อย เขากะว่าเขาอยู่ผู้เดียวเฮ็ดงานก็เพื่อลูกเพื่อเมียมันล่ะ บ่คิดว่าสิเลิกกับเมียสักครั้ง แต่อย่างว่านั่นล่ะในอนาคตเฮากะยังบรู๋”

สมหวัง “บ่มีคำแนะนำ บ่คิดว่าเราเป็นตัวอย่างให้กับคนอื่นในหมู่บ้าน เราบ่แมน่แรงจูงใจให้คนอื่นอยากไปมีฝรั่ง เพราะว่าเขาบ่รวย แต่คิดว่ามีคนที่เป็นแบบอยู่เพราะเขารวย คนที่คิดว่าเป็นแรงจูงใจคือ คุณนายจันทร์ เพราะเขาไปก่อน(ไปเอาฝรั่ง) แล้วเขากลับมาเขาก็รวยเขาจึงเป็นปานแม่แรงหุ่นละที่ตั้งดูอยากให้คนอื่นไป เขากะมีเหตุผลคือกัน คือมีความจำเป็นแต่การไปของเขาต่างจากเฮา เพราะเขาไปนั่งบาร์ กว่าจะได้เจอคนที่รวยกะใช้เวลา เป็นปี สองปี ตอนที่เฮาลงไป แกขึ้นมาแล้วมีคนรับเลี้ยงแล้ว แต่ว่าเหตุผลอาจจะคือกันคือความจำเป็นแต่เขาบ่แมน่ตัวอย่างให้เฮาดอก เพราะการไปเอาฝรั่งบ่มีในใจ มันเสียศูนย์ซื่อๆ ลูกกะบ่มี ผัวกะบ่ดี กะมีแต่สิไป คันสิเอาตัวใหม่แถวละาะบ้านกะเอาบ่ได้อีกแล้วมันเป็นลักษณะนั่นล่ะ”

พูน “มีหลายคนอยู่มาหา ว่าหาให้แนเด้อฝรั่ง มันบ่เป็นแบบว่าสิหาได้สิได้เนาะ บ่สู้สิแนะนำแบบได้อ่างเฮามันกะไปแบบมีความจำเป็น มันกะเสี่ยงอยู่ถ้าเจอคนดีกะดีไปถ้าเจอบ่ดีกะถือว่าวสนาเจ้าของบ่คือคนอื่น เฮากะพอได้อยู่ได้กิน สิให้ไปหาให้คนอื่นคือสิหาอยาก ตอนเฮาไปอยู่ออสเตรเลียกับแฟนทางพื้นเฮากะถามอยู่ว่ามีอีกบ่แม่หญิงที่ยันแบบเฮา แต่เฮากะว่าไปซื่อๆบ่ได้จริงจัง”

อย่างไรก็ตามไม่ว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติจะมีโอกาสเสี่ยงมากน้อยเพียงไรก็ตาม ปัจจุบันผู้หญิงหลายคนในหมู่บ้านหนองใหญ่กำลังเดินเข้าสู่เส้นทางนี้ โมวิธิดาก็เป็นหนึ่งใน ซึ่งปัจจุบันการติดต่อผ่านทางอินเทอร์เน็ตไม่เพียงแต่อยู่ในกลุ่มของผู้หญิงที่มีระดับการศึกษาสูงเท่านั้นแต่กำลังแพร่ขยายเข้าไปในหมู่บ้าน แม้ว่าจะต้องใช้จ่ายเงินในการว่าจ้างที่ค่อนข้างสูงก็ตาม

บทที่ 5

สรุป

บทนำ

การวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมชุมชนของการสมรสข้ามวัฒนธรรมระหว่างหญิงไทยในสังคมชนบทอีสานกับชาวตะวันตกและตะวันออก โดยประเด็นที่เราสนใจและมุ่งที่จะตอบคำถามมีดังนี้คือ ประการแรก การแต่งงานกับชาวต่างชาติของหญิงชาวอีสาน มีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ระหว่างการแต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก ประการที่สอง ในการแต่งงานของหญิง เกี่ยวข้องกับทรัพยากรของครัวเรือนอย่างไร กล่าวคือ ครัวเรือนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง (ทั้งทรัพยากรวัตถุ และทรัพยากรที่ไม่ใช่วัตถุ) เพื่อให้ได้แต่งงาน และการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ได้ทำให้ทรัพยากรของครัวเรือน เพิ่มหรือลดลงหรือไม่ ในแง่ใด ประการที่สาม ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ คนครัวเรือน ในชุมชน มองหรือให้คุณค่าในเรื่องการแต่งงานกับชาวต่างชาติอย่างไร คุณค่าดังกล่าวนี้ มีความแตกต่างกันหรือไม่ ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก ประการสุดท้าย หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติและสามี มีความสัมพันธ์อย่างไรกับครัวเรือน ชุมชน ความสัมพันธ์เช่นนี้ แตกต่างกันหรือไม่ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก และความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไรหรือไม่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เราแบ่งชุมชนหมู่บ้านในชนบทออกเป็นสองกลุ่ม คือชุมชนตะวันตก และชุมชนตะวันออก โดยถือตามจำนวนครัวเรือนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติ ประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในการสำรวจข้อมูลเพื่อคัดเลือกชุมชน เราไม่พบชุมชนที่มีสมาชิกของครัวเรือน แต่งานกับชาวตะวันออกมากกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือนในชุมชนเลย ซึ่งแตกต่างกับชุมชนตะวันตก ที่เราพบว่า มีชุมชนที่มีสมาชิกครัวเรือน แต่งานกับชาวตะวันตกจำนวนมากกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมดอยู่จำนวนมาก และเราได้คัดเลือกมาหนึ่งชุมชน สำหรับชุมชนตะวันออกนั้น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครัวเรือนที่เราเลือกศึกษาสำหรับกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ไม่จำเป็นต้องอยู่ในชุมชนเดียวกันทั้งหมด ทั้งนี้ในมิติหนึ่ง คำว่า "ชุมชน" มีลักษณะเป็นจินตนาการร่วมของคน มิได้จำกัดอยู่ในขอบเขตพื้นที่ทางกายภาพ ดังนั้นอาศัยแนวคิดดังกล่าวนี้ ชุมชนที่เราศึกษาหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก จึงมีมากกว่า 1 ชุมชน

สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เราได้อาศัยกรอบแนวคิดในเรื่องทรัพยากร (Resource Profile Approach) เป็นกรอบชี้แนะ แนวคิดดังกล่าวนี้ช่วยให้เรามองเห็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำของ agency ในระดับต่าง ๆ ทั้งปัจเจก ครัวเรือน ชุมชน และโลกา (Global) ดังนั้น การศึกษานี้ จะได้มองหรือมีข้อสมมติว่า วัฒนธรรมชุมชน เป็น "object" หรือเป็นกรรมที่ถูกระงับหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยโลกา แต่การเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นผลรวมของการกระทำระหว่าง agency ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และศูนย์กลางของการกระทำดังกล่าวนี้ ก็อยู่ที่ "ทรัพยากร" ที่ปัจเจกและครัวเรือนใช้เป็นฐานในการกระทำที่เกี่ยวกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั่นเอง

สำหรับในการสรุปในบทนี้ เราจะพยายามย้อนกลับไปคำถาม และกรอบแนวคิดในการวิจัยที่เราได้กล่าวไว้ เนื่องจากว่าในบทที่ผ่านมา เราได้แยกนำเสนอระหว่างชุมชนตะวันตก และชุมชนตะวันออก ดังนั้นในบทนี้ เราจะทำการเปรียบเทียบผลการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ระหว่างหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างประเทศในประเทศตะวันตก และชาวเอเชีย หรือประเทศทางตะวันออก ซึ่งเราจะได้นำเสนอต่อไป

5.1 บริบทของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีมานานแล้ว และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์บางช่วงบางตอน ก็มีผลอย่างสำคัญต่อรูปแบบของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในปัจจุบัน ในสมัยโบราณ ในหมู่ผู้ปกครองหรือชนชั้นสูงมักจะมีทัศนคติว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นอันตรายต่อความมั่นคง ดังนั้นจึงมีการควบคุมอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตามชนชั้นผู้ปกครอง ก็ได้ใช้การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เพื่อรักษาดุลย์อำนาจระหว่างกลุ่มผู้ปกครองต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งการควบคุมการแต่งงานข้ามชาติ และการใช้การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เพื่อสร้างดุลย์ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้ ได้ลดบทบาทลงอย่างมาก นับตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งประเทศไทยมีการติดต่อและทำมาค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และกลายเป็นบริบทของการแต่งงานข้ามชาติในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังนี้คือ ประการแรก มีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่ต้นพุทธทศวรรษที่ 2500 ที่เน้นยุทธศาสตร์การมองปัจจัยข้างนอกเป็นหลัก (outward looking) ผลของการพัฒนาอันนี้ ได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ การพัฒนาดังกล่าวนี้ เป็นพลังขับให้คนจำนวนมาก แสวงหาวิธีการยกระดับสถานภาพของตนเอง โดยวิธีการต่าง ๆ โดยมี วัตถุหรือเงิน เป็นเครื่องหมายชี้วัดความสำเร็จ

ประการที่สอง ในช่วงสงครามเวียดนาม อเมริกาได้ใช้ประเทศไทยเป็นฐานสำหรับการพักผ่อนจากการทำสงคราม ทหารเหล่านี้ได้แสวงหาบริการทางเพศและได้เกิดบริการ "เมียเช่า" สำหรับทหารที่มาทำสงครามในเวียดนาม

ประการที่สาม ภายหลังจากสงครามเวียดนาม ได้เกิดการอพยพของแรงงานไปทำงานต่างประเทศ ในระยะแรก ส่วนมากเป็นการอพยพของแรงงานชาย และประเทศปลายทางของการอพยพที่เป็นที่นิยมก็คือ ประเทศในแถบตะวันออกกลาง แต่ภายหลังจากการอพยพแรงงานมีทั้งหญิงและชาย และประเทศเป้าหมายปลายทางที่เป็นที่นิยมรวมถึงประเทศในทางตะวันออก ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ไต้หวัน เกาหลี ญี่ปุ่น และ สิงคโปร์ การไปทำงานต่างประเทศในหลายกรณีของผู้หญิงเหล่านี้ ในหลายกรณีลงเอยด้วยการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ดังที่เราได้นำเสนอไว้ในบทที่ผ่านมา

ประการสุดท้าย ได้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการผลักดันและส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องจากว่า การท่องเที่ยวทำรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ให้กับประเทศไทยอย่างเป็นกอบเป็นกำ การส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้ ได้นำไปสู่การขายตัวของอุตสาหกรรมทางเพศในหลายรูปแบบ และในหลายกรณี ผู้หญิงก็อาศัยช่องทางด้านนี้ ในการนำไปสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติ

สิ่งที่เราอยากจะเน้นย้ำให้เห็น จากการพิจารณาบริบทในทางประวัติศาสตร์ของการแต่งงานข้ามชาติก็คือ ประการแรก แนวคิดของคนทั่วไปหรือในหมู่นักวิชาการมักจะมองว่า การแต่งงานข้ามชาติ มักจะมีเหตุผลในทางเศรษฐกิจ คือเป็นผลมาจากความยากจนของผู้หญิง การมองเช่นนี้ อาจจะได้ตั้งคำถามต่อไปว่า "ความจน" ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้น มีสาเหตุมาจากอะไร การมองเช่นนี้แฝงไว้ด้วยอคติ หรือความเชื่อเบื้องหลัง เช่นเดียวกับชนชั้นผู้ปกครองเคยเชื่อว่า คือการแต่งงานข้ามชาติ อาจจะไปสู่ปัญหาความมั่นคง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดีต่อวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประการที่สอง การแต่งงานข้ามชาติของชาวชนบทหรือกลุ่มคนจน ได้รับการจัดชั้นทางสังคม หรือการตีตราให้อยู่ใกล้เคียงกับกลุ่ม "เมียเช่า" หรือ "โสเภณี" ด้วยบริบททางประวัติศาสตร์เช่นนี้ ทำให้เรามีความจำเป็นต้องให้ความสนใจ และทำความเข้าใจประเด็นปัญหาดังกล่าว จากมุมมองของผู้หญิง คริวเรือน และ ชุมชน

5.2 ชุมชนตะวันตก และชุมชนตะวันออก

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้นว่า จากที่เราได้ทำการสำรวจชุมชนเพื่อคัดเลือกพื้นที่เพื่อทำการศึกษา เราพบว่า ไม่มีชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติตะวันออก ที่มีจำนวนมากในชุมชนเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวนี้ ค่อนข้างจะแตกต่างจากชุมชนตะวันตก กล่าวคือเราพบหมู่บ้านที่มีผู้หญิงแต่งงานกับชาวตะวันตกจำนวนมาก (มากกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือน) ที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันได้ไม่ยาก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มีกระจายอยู่ทั่ว จำนวนไม่มาก ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก พบทั้งที่กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป และที่กระจุกตัวอยู่ในชุมชนเดียวกัน ในปัจจุบัน ยังคงเป็นเรื่องยากที่เราจะได้สถิติ หรือตัวเลขจำนวนผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติที่ถูกต้อง แต่ถ้าหากเราประเมินจากที่เราได้พบเห็นในชุมชนที่เราสำรวจเพื่อทำการคัดเลือกเป็นเป้าหมายในการศึกษา เราจะพบว่า การแต่งงานของหญิงไทยกับชาวตะวันตก มีจำนวนมากกว่าที่แต่งงานกับชาวตะวันออก

ถ้าหากเราพิจารณาโดยทั่วไปจากชุมชนที่เราทำการศึกษาครั้งนี้ เราจะพบว่า ชุมชนตะวันตก และชุมชนตะวันออก มิได้มีความแตกต่างกันเป็นพิเศษ ชุมชนหมู่บ้านทั้งสี่แห่งที่เราทำการศึกษาครั้งนี้ (ชุมชนตะวันตกหนึ่งแห่ง และชุมชนตะวันออกอีกสามแห่ง) เป็นชุมชนชนบททั่วไป ชุมชนทั้งสี่แห่งมีการก่อตั้งมานานพอสมควร ชุมชนเหล่านี้ได้ถูกผนวกรวม หรือได้เข้าร่วมในการพัฒนากระแสหลัก นับตั้งแต่การขยายตัวของการค้าขาย การพาณิชย์กรรมกรรมเกษตร ที่เริ่มเข้มข้นมาตั้งแต่การสร้างทางรถไฟมาสู่ภาคอีสาน การปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะปอ มันล้มปะหลัง และอ้อย เพื่อเป็นรายได้ของครัวเรือน ควบคู่ไปกับการปลูกข้าวสำหรับการบริโภค หรือถ้ามีเหลือเพียงพอก็ขาย ในปัจจุบัน วิธีการยังชีพของคนในชุมชนเหล่านี้ มิได้มีเพียงการทำเกษตรเท่านั้น แต่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย รวมถึงการอพยพแรงงาน และหรือการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ในฐานะที่เป็นยุทธวิธีอันหนึ่งเพื่อการยังชีพด้วย การถูกผนวกรวมเข้าไปสู่เศรษฐกิจสังคมในวงกว้างของประเทศหรือของโลก และความหลากหลายของวิธีการยังชีพของคนในชุมชนเหล่านี้ เกิดขึ้นควบคู่กับการดำรงอยู่ของ “ชุมชนหมู่บ้าน” และการทำเกษตรของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของชุมชนเหล่านี้ มิได้เป็นเพียงเครื่องชี้แสดงถึงแรงผลักดันที่เกิดจากเศรษฐกิจสังคมในวงกว้าง หรือฐานทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ “จินตนาการร่วม” ของคนในชุมชน เกี่ยวกับพื้นที่ที่เขาอยู่อาศัย เกี่ยวกับตัวตนของเขาเองก็ยังมีอยู่ และเป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งที่ทำให้เกิดการดำรงอยู่ของคนในชุมชน เราอาจกล่าวได้ว่า จินตนาการร่วมที่ว่านี้ ทั้งชุมชนตะวันตกและชุมชนตะวันออกก็ได้แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นของการแต่งงานข้ามชาติกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก ภายใต้ “จินตนาการร่วม” อาจจะมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ดังจะได้สรุปและเปรียบเทียบให้เห็นต่อไป

5.3 เส้นทางของการเข้าสู่การแต่งงาน

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ก่อนที่ผู้หญิงจะเข้าสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มีทั้งที่เคยแต่งงานมาก่อน และประสบการณ์ล้มเหลวในการแต่งงาน คือมีการหย่าร้าง และไม่เคยแต่งงานมาก่อน สำหรับอายุเริ่มแรกของการแต่งงาน พบว่า มีตั้งแต่ 19 ปีขึ้นไป แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว อายุขณะที่แต่งงานของผู้หญิงกับชาวต่างชาติ จะสูงกว่า 20 ปี สำหรับอายุสูงสุดในขณะที่แต่งงานที่เราพบคือ อายุ 47 ปี เมื่อเปรียบเทียบพื้นฐานทั้งสองแบบนี้พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก มักจะผ่านการแต่งงานมาก่อน และมักจะมีอายุในเวลาที่แต่งงาน อยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป อันที่จริง ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกบางคน ก็มีประสบการณ์หรือผ่านการแต่งงานกับชาวตะวันตกมามากกว่า 1 ครั้ง สำหรับการแต่งงานของหญิงกับชาวตะวันออกพบว่า มีตั้งแต่การแต่งงานที่อายุน้อย คือเพียง 19 ปี ไปจนถึงการแต่งงานในช่วงวัยกลางคน และที่แตกต่างไปจากหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตกก็คือ ส่วนใหญ่ไม่เคยแต่งงานมาก่อน

การแต่งงานของหญิงไทยกับชาวตะวันออก พบว่ามีสามช่องทาง นับตั้งแต่การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การแนะนำโดยผ่านเครือข่ายญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จัก และการแสวงโชคด้วยการอพยพแรงงาน ไปทำงานต่างประเทศแล้วนำไปสู่การแต่งงาน สำหรับการแต่งงานของหญิงกับชาวตะวันตก พบว่ามีช่องทางที่หลากหลายมากกว่า นับตั้งแต่การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การแสวงหาด้วยการเดินทางไปตามสถานที่ท่องเที่ยวที่มีฝรั่งมาเที่ยวจำนวนมาก การติดต่อผ่านเอเจนต์ ซึ่งส่งผู้หญิงไปทำงานบริการทางเพศในต่างประเทศ หรือ การติดต่อแนะนำผ่านทางเครือข่ายญาติพี่น้อง หรือคนที่รู้จัก เป็นต้น ถ้าหากเราเปรียบเทียบช่องทางของการเข้าสู่การแต่งงาน เราจะพบว่า การแต่งงานกับชาวตะวันออกของหญิง มักจะเป็นการนำพาของโชคชะตาเป็นหลัก ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันตกนั้น เป็น "ความตั้งใจ" ของผู้หญิงในการแสวงหาคู่แต่งงานเป็นหลัก

สิ่งที่เราพบว่ามี ความแตกต่างกันระหว่างชุมชนตะวันตก และชุมชนตะวันออกก็คือ กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการตามขั้นตอนประเพณี กล่าวคือ มีการสูขอ และจัดพิธีการแต่งงานตามแบบธรรมเนียมของชุมชน การแต่งงานกับชาวตะวันออก ในบางกรณี มีเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะหญิง และครอบครัวของหญิงเท่านั้น แต่บางกรณีครอบครัวของฝ่ายชายก็เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมาตรวจสอบดูว่า หญิงที่จะแต่งงานกับฝ่ายชาย มีสถานะเป็นอย่างไร ในทางตรงกันข้าม ในการแต่งงานของหญิงกับชาวตะวันตก มักจะเป็นการตกลงกันระหว่างคู่แต่งงาน หรือมีการเจรจาผ่านตัวแทนหรือเครือข่าย โดยที่ครอบครัวทั้งสองไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องน้อยมาก การที่กระบวนการหรือขั้นตอนการแต่งงาน

ตามธรรมเนียมของชุมชน ยังคงได้รับการมองว่าเป็นสิ่งที่ยังมีคุณค่า และได้รับการปฏิบัตินี้ เป็นนัยยะหรือเครื่องบ่งชี้เบื้องต้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของความแตกต่างของผลกระทบของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ระหว่างกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก

สิ่งที่เราต้องตั้งเป็นข้อสังเกตก็คือ แม้ว่ากรณีศึกษาครัวเรือนทั้งสิบสองกรณี จะไม่พบว่า มีการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำไปสู่การแต่งงาน แต่ก็ได้เริ่มมีคนรู้จัก และในชุมชนที่เราทำการศึกษาก็มีผู้หญิงบางคนที่แสวงหาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เริ่มใช้ช่องทางนี้ แล้วช่องทางดังกล่าวนี้ กำลังเป็นที่แพร่หลาย อุปสรรคที่สำคัญสำหรับหญิงที่ต้องการใช้ช่องทางนี้ก็คือ การขาดความรู้และทักษะเพียงพอ ที่จะเข้าไปรู้จัก และคบหาผู้ชายชาวต่างชาติ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และการจ้างคนช่วยในการแปลสำหรับติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางดังกล่าวนี้ ยังคงมีราคาแพงและหายาก ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ คนในชุมชนมีการตระหนักเป็นอย่างดี ดังที่เราได้พบจากรายงานในบทที่ผ่านมามีการรวมตัวของคนในชุมชน จ้างครูมาสอนภาษาให้พวกเขา ทั้งนี้ เพื่อจะมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต และนอกจากนั้น การเรียนรู้เรื่องภาษายังเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตหลังการแต่งงาน เราพบว่า มิใช่เฉพาะภาษาของทางตะวันตก (คือภาษาอังกฤษ) เท่านั้น ที่มีการเรียนการสอน แต่รวมภาษาทางตะวันออก อันได้แก่ ภาษาญี่ปุ่นด้วย

5.4 ทรัพยากรของครัวเรือน ก่อนและหลังการแต่งงาน

ประเด็นซึ่งเป็นที่สนใจของเราอย่างหนึ่งในงานวิจัยนี้ก็คือ การแต่งงานของผู้หญิงได้นำไปสู่หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรของครัวเรือนอย่างไรหรือไม่ ซึ่งทรัพยากรในที่นี้ มีกรอบในการพิจารณาที่กว้างขวาง ไกลมากไปกว่า “ทรัพยากรทางวัตถุ” โดยรวมเอาทรัพยากรมนุษย์ และมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เข้ามาไว้ในกรอบการพิจารณาด้วย การตัดสินใจกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทรัพยากรนี้ เรามองว่าเกี่ยวข้องไปถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชน โดยเราไม่ได้มองว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เป็นพลังจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกระทำจากภายในชุมชนด้วย

สิ่งที่ถือได้ว่าเป็นทัศนะของคนทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการแต่งงานต่างชาตก็คือ เนื่องมาจากความยากจน หรือความขาดแคลนทรัพยากรทางวัตถุ อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ทั้งชาวตะวันตกและตะวันออก มิใช่กลุ่มคนที่ยากจนที่สุดในชุมชน ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน มีเพียงสองกรณีจากจำนวนทั้งหมด 12 กรณีที่เราศึกษา ที่อาจจะถือได้ว่ายากจน โดยเปรียบเทียบกับครัวเรือนทั่วไปในหมู่บ้าน โดยเป็นผู้หญิงที่

แต่งงานกับชาวตะวันตก และตะวันออกอย่างละหนึ่งครึ่งเรือน อย่างไรก็ตาม จากที่เราได้สัมภาษณ์ครึ่งเรือนผู้หญิงและตัวผู้หญิงเอง ส่วนใหญ่แล้วมองว่า ก่อนการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมตนเอง "ลำบาก" ความจริงแล้วความลำบาก หรือความด้อยในทางวัตถุ ก็เป็นเหมือน ๆ กันกับครึ่งเรือนอื่นในชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ อาจเรียกว่าเป็น shared poverty หรือการกระจายของความจน (อย่างเท่าเทียมกัน) ของคนในชุมชน สิ่งที่เราคิดว่า เป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงก้าวไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มิได้มีเพียง "ความจน" หรือการขาดแคลนทางวัตถุเท่านั้น แต่ผู้หญิงและครึ่งเรือนของผู้หญิง ล้วนแต่ "เป้าหมาย" หรือ "ความคาดหวัง" ที่สูงไปจากทรัพยากรทางวัตถุที่เขา มีอยู่ และช่องว่างระหว่างทรัพยากร และเป้าหมายหรือความคาดหวัง (ในการบริโภค) นี้ ส่วนหนึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับกว้าง อย่างไรก็ตาม ครึ่งเรือนในชุมชนเลือกวิธีการไปสู่เป้าหมาย หรือสนองตอบต่อความคาดหวังที่แตกต่างกันออกไป กลุ่มที่เลือกตัดสินใจแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ถือว่าเป็นยุทธวิธี หรือวิถีทางอันหนึ่ง เพื่อไปสู่เป้าหมายของเขาเอง

จากที่เราได้นำเสนอไว้ในบทก่อน ๆ และบทสรุปในตอนต้นว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ จำนวนมากผ่านการแต่งงานกับชายไทยมาก่อน และประสบความล้มเหลวและหย่าร้าง ในแง่ที่ว่าหากมองในแง่ของทรัพยากร เราอาจจะสามารถอธิบายว่าเป็นการ "เสื่อม" (depletion) ของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือปัญหาครอบครัวที่นำไปสู่การหย่าร้างนี้ ได้มีผลในทางลบต่อสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้หญิง จริงอยู่ ถึงแม้ว่าในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน จะไม่มีการกีดกันหญิงหม้ายอย่างรุนแรง แต่หญิงหม้ายก็ไม่ได้มีสถานภาพ เกียรติยศ ศักดิ์ศรี หรือคุณค่าเท่ากับหญิงโสดที่ไม่เคยแต่งงาน หรือหญิงกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมองเช่นนี้ เราอาจจะกล่าวได้ว่า หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ไม่เพียงแต่เป็นความพยายามที่จะก้าวไปให้พ้นจากความยากจน หรือความด้อยในทาง (ทรัพยากร) วัตถุเท่านั้น แต่เป็นความพยายามที่จะ "กู้" หรือ "สร้างขึ้นมาใหม่" ของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม ที่อยู่ในสภาพเสื่อมให้กลับคืนมา หรืออยู่ในสถานะที่ดีขึ้นกว่าเดิมด้วย และถ้าหากเรามองในแง่นี้ เราจะพบว่าหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออกมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก จะอยู่ในสภาพที่ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมเสื่อม มากกว่าหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากว่า หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ส่วนมากไม่ได้ผ่านการแต่งงานกับผู้ชายไทยมาก่อน

นอกจากความเสื่อมของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม ในแง่ที่เป็นหญิงหม้ายแล้ว เราพบว่า ผู้หญิงบางคนที่ไม่แต่งงานกับชาวต่างชาติมองว่า ตนเองในตอนนั้นอยู่ในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น พ่อแม่มีปัญหา อย่างเช่นพ่อแม่มีเมียน้อย และไม่รับผิดชอบต่อครอบครัวเป็นต้น

ภาพของปัญหาเช่นนี้ อาจจะดูว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่ค่อยได้พบในสังคมชนบท อย่างไรก็ตาม ทั้งปัญหาเรื่องการหย่าร้างระหว่างคู่สามีภรรยา หรือปัญหาครอบครัว ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมเมืองเท่านั้น แต่กำลังเป็นเรื่องที่ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางทุกส่วนของสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากว่าอันที่จริงแล้ว ความเป็นสมัยใหม่ (modernity) มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในภาคเมืองเท่านั้น แต่ได้ขยายครอบคลุมไปทั่ว ปัญหาเหล่านี้ โดยภาพรวมก็คือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมนั่นเอง

ภายหลังการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ทรัพยากรของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะทรัพยากรทางวัตถุ ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ที่เราทำการศึกษาคั้งนี้ ส่วนใหญ่มีรายได้ประจำจากสามี เดือนละกว่าหนึ่งหมื่นบาทขึ้นไป รายได้ดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นค่าใช้จ่ายประจำเดือนของหญิง แล้ว ยังสามารถลงทุนซื้อสินทรัพย์อื่น ๆ ในครอบครัวด้วย นอกจากรายจ่ายประจำเดือนแล้ว ครัวเรือนหญิงบางครัวเรือน สามารถขยายการลงทุน หรือขยายทรัพยากรทางวัตถุเพิ่ม อย่างเช่น การซื้อที่ดินเพิ่ม ลงทุนซื้อวัวให้ครอบครัวเลี้ยง เป็นต้น อาจสรุปได้ว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ได้ทำให้กระแสไหลเวียนของรายได้ (income flows) เพิ่มขึ้น และการที่กระแสไหลเวียนของรายได้เพิ่ม ได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรด้านอื่น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า ครัวเรือนแต่ละครัวเรือน มีแบบแผนในการบริโภค และการลงทุนอย่างไร ประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่งก็คือ ครัวเรือนของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มีการลงทุนในการสร้างบ้านเรือนมากกว่า ครัวเรือนที่ผู้หญิงแต่งงานกับชาวตะวันตก อย่างไรก็ตาม ข้อแตกต่างดังกล่าวนี้ ก็อาจจะมิได้ชี้ให้เห็นในความแตกต่างในแบบแผนของการลงทุนหรือการบริโภคระหว่างครัวเรือนที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออก แต่อาจจะมาจากเหตุผลอื่น กล่าวคือ ชาวตะวันตก มักจะไม่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกับผู้หญิง ถ้าหากอยู่ในเมืองไทย ก็มักจะมีบ้านในเมือง หรือใกล้แหล่งท่องเที่ยวเช่นพัทยา เป็นต้น ส่วนสามีชาวตะวันออก มักจะ "เฮ็ดนาเมีย" หรือทำตามกรอบจารีตของเมียด้วย การสร้างบ้าน และการมาพักอาศัยที่หมู่บ้านขณะที่มาอยู่เมืองไทย ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่สามีชาวตะวันออก มักจะทำและแตกต่างไปจากสามีชาวตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด

การเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรด้านวัตถุ ของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ เป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้ประจักษ์ ครัวเรือนที่หญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติ และประสบความสำเร็จในแง่ทางวัตถุ ก็จะได้รับยกย่อง การนับหน้าถือตา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของผู้หญิง ก็มีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ดังที่ได้สรุปไว้ข้างบนแล้วว่า ครัวเรือนหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติบางครัวเรือน ลงทุนในการสร้างบ้านใหม่ที่ใหญ่และแตกต่างไปจากบ้านเรือนทั่ว ๆ ไป ในหมู่บ้าน และบ้านดังกล่าวนี้ก็เป็น "เครื่องหมาย" ของสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของ

ครัวเรือนผู้หญิงด้วย นอกจากนั้น บางครอบครัวยังลงทุนในทรัพยากรทางสังคมโดยตรง อย่างเช่น สนับสนุนด้านเงินทุน ให้คนในครอบครัวหรือเครือญาติ เข้าไปสู่ตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติบางคน สามารถสนับสนุนพี่น้อง หรือผู้หญิงคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านที่ต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ในลักษณะการเป็นจุดเชื่อมโยงหรือเป็นตัวกลางให้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้เราสรุปได้ว่า การแต่งงานของหญิงกับชาวต่างชาติ ได้ทำให้เกิดการปรับปรุงหรือเพิ่มของทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ถ้าหากเปรียบเทียบระหว่างการแต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออกในด้านนี้ เราจะพบว่า การลงทุนในทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก มีมากกว่าชาวตะวันตก และผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ก็ดูเหมือนว่าจะได้รับการยกย่อง หรือให้คุณค่า มากกว่าการแต่งงานกับชาวตะวันตก

5.5 คุณค่า และความหมายของการแต่งงาน

จากกรณีของผู้หญิงทั้ง 12 คน ที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ที่เราได้นำเสนอในรายละเอียด พบว่า การให้คุณค่าและความหมายของการแต่งงาน จากทั้งผู้หญิงเอง บุคคลในครัวเรือน และคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ หรือคนในชุมชน ทั้งคนในวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว หรือคนแก่ ก็ได้มีทัศนคติในทางที่รังเกียจหรือกีดกันการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ในทางตรงข้าม คนในครอบครัวของหญิงที่แต่งงานข้ามชาติ หรือญาติพี่น้องในชุมชนต่างสนับสนุนผู้หญิงในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การแต่งงาน มีความหมายในทางเศรษฐกิจมากขึ้น กล่าวคือคนในชุมชนถูกมองว่าเป็น “ช่องทาง” ในการมีรายได้เพิ่มมากกว่าที่อาจจะได้มาจากช่องทางอื่น ๆ การแต่งงาน จึงมีความหมายในเชิงของการแลกเปลี่ยนในทางเศรษฐกิจ ความหมายดังกล่าวนี้ เปลี่ยนเพิ่มเติมไปจากความหมายแบบดั้งเดิมของการแต่งงานในสังคมอีสาน กล่าวคือ ในการแต่งงานแบบดั้งเดิม ครัวเรือนของผู้หญิงคาดหวังที่จะมีแรงงานลูกเขย มาช่วยในการทำงานเกษตรในที่ดินของฝ่ายหญิง ต่อมาเมื่อการเกษตรลดความสำคัญลง ครัวเรือนหญิงก็ยังคงคาดหวังว่า ลูกเขยคือฝ่ายชายจะสามารถหารายได้จุนเจือครอบครัว ความคาดหวังดังกล่าวนี้ เพิ่มเติมไปจากการที่คู่แต่งงาน จะต้องร่วมกันสร้างครอบครัวใหม่ ที่มีความมั่นคงขึ้นมาอีก ดังนั้น แรงงานลูกเขยจำนวนหนึ่งต้องอพยพไปหารายได้นอกการเกษตร และจำนวนหนึ่งก็อพยพไปทำงานต่างประเทศ ท่ามกลางความคาดหวังดังกล่าวนี้เองที่การแต่งงานข้ามชาติเกิดขึ้น และที่สำคัญคือ ลูกเขยต่างชาติสามารถสนับสนุนจุนเจือครอบครัวด้านรายได้มากกว่าลูกเขยไทย แม้ในหมู่ชาวบ้านที่เราทำการวิจัยครั้งนี้ ก็ยังมีการเปรียบเทียบว่า การไปทำงานต่างประเทศ ก็ไม่สามารถมีรายได้สามารถสร้างบ้านหลังใหญ่ได้ เท่ากับการแต่งงานกับชาวต่างชาติ

ถ้าหากเราเปรียบเทียบความคาดหวังจากการแต่งงาน ระหว่างหญิงและครัวเรือนของหญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก เราไม่พบว่าแตกต่างกันมาก กล่าวคือ กลุ่มที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ล้วนแต่คาดหวังว่า ลูกเขยชาวต่างชาติ จะสามารถสนับสนุนเงินเลี้ยงครอบครัว และยกระดับฐานะความเป็นอยู่ขึ้นมาได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเรื่อง การให้คุณค่าต่อ “การแต่งงาน” หรือ “ครอบครัว” นั้น เราจะพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตก และชาวตะวันออก กล่าวคือ กลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตก จะมีลักษณะการให้คุณค่าต่อเสรีภาพของปัจเจกบุคคลสูง ในบางกรณีที่เราได้สัมภาษณ์บอกว่า ฝ่ายภรรยาไม่ขัดข้องหากสามีจะมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นเป็นครั้งคราว เพียงแต่ต้องรับผิดชอบ (ความหมายคือการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายประจำเดือนของภรรยา) ผู้หญิงบางคนบอกว่า สามีเธอให้เสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะอยู่กับสามีหรือจะไปมีสามีอื่นก็ได้ ส่วนกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ยังคงให้ความสำคัญหรือให้คุณค่ากับภาระหน้าที่ (obligations) ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีแก่กันและกัน ในแง่นี้เสรีภาพส่วนบุคคล จึงเป็นคุณค่ารอง การเป็นภรรยาที่ดี และปฏิบัติตัวที่ดีทั้งต่อสามีและครอบครัวของสามี ยังคงเป็นเรื่องที่กลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันออกให้ความสำคัญ

5.6 ชุมชน และผู้หญิงที่แต่งงาน

ชุมชนมีปฏิกริยาอย่างไร หรือผู้หญิงสร้างและดำรงความสัมพันธ์อย่างไรกับชุมชน เป็นประเด็นที่เรานำมาพิจารณาในเรื่องผลกระทบของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ในระดับแรกเราได้สำรวจว่า ผู้หญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตอย่างไรภายหลังการแต่งงาน ซึ่งในเรื่องนี้สามารถสรุปได้สี่รูปแบบคือ รูปแบบแรก ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็อาศัยอยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม หรือแยกกันอยู่โดยที่ผู้หญิงก็ยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยยังคงความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็น “สามี-ภรรยา” อยู่ ประการที่สอง ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย แต่ซื้อบ้านหรือเช่าอยู่ที่อื่นนอกชุมชน โดยเฉพาะในเมืองใหญ่หรือแหล่งท่องเที่ยว ประการที่สาม สามีอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านร่วมกับฝ่ายหญิง และประการสุดท้าย ฝ่ายหญิงเดินทางไปอาศัยอยู่ต่างประเทศกับฝ่ายชาย สองรูปแบบหลังในการวิจัยครั้งนี้ เราพบไม่มาก แต่จะพบสองรูปแบบแรกเป็นหลัก ในทั้งสี่รูปแบบนี้ หากเราเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออกเราพบว่า ไม่มีสามีชาวตะวันออก ที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกับภรรยาเลย แต่มีภรรยาที่ไปอาศัยอยู่กับสามี ทั้งนอกประเทศไทยและในประเทศไทย (ตามสถานที่ทำงานของสามี)

ประเด็นต่อมาที่เราสังเกต และต้องการสรุปให้เห็นในที่นี้คือ การปฏิบัติตัวของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ในกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตก ซึ่งยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้านพบว่า มีการปฏิบัติตัวที่แตกต่างกันออกไป บางคนก็ยังคงช่วยครอบครัวทำนา แม้ในรายที่สามีมีธุรกิจ (ภายใต้ชื่อของภรรยา) ในชุมชน ผู้หญิงก็ยังคงปฏิบัติตัวเหมือนชาวบ้านทั่วไป ชาวบ้านบางคน

มองว่า กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก ชอบเล่นการพนัน และไม่คอยทำงานอะไร เป็นกิจจะลักษณะ นอกจากนี้ ชาวบ้านบางคนมองว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก แต่งตัว หรือปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม ทศณะดังกล่าวนี้ ได้มีการนำไปพูดคุยและหารือกันในกรรมการชุมชนใน บางหมู่บ้าน เพื่อจะหาวิธีการควบคุมการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมของผู้หญิงที่แต่งงานกับ ชาวตะวันตก แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะมีมาตรการอะไรออกมาอย่างชัดเจน พฤติกรรมและการ ปฏิบัติตัวเช่นนี้ แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ทั้งนี้ เหตุผล อย่างหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก โดยทั่วไปแล้ว ไม่ได้อาศัย อยู่ในชุมชน และเหตุผลอย่างอื่น ก็อาจจะเนื่องมาจากว่า วัฒนธรรมหรือวิถีการปฏิบัติตัวของชาว ตะวันออก ที่แตกต่างไปจากวิถีการปฏิบัติและวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ซึ่งวิถีดังกล่าวนี้ ผู้หญิง ก็ได้ซึมซับเอามาส่วนหนึ่ง และก็ได้แสดงออกเป็นพฤติกรรมดังที่ได้กล่าวข้างต้น

สิ่งที่เราและสามารถสรุปได้อีกประการหนึ่งก็คือ การรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัวและ ชุมชน ของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ กล่าวคือ หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ แม้จะเดินทางไป อยู่กับสามี อาศัยอยู่นอกชุมชนหรือในชุมชน ก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว ชุมชน กับตัวเขาเอง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ อยู่ในลักษณะของการเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนสมาชิกคน อื่น ๆ หรือการอุปถัมภ์ช่วยเหลือชุมชน เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ถ้าหากเราจะเปรียบเทียบ ระหว่างหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ กับคนที่ได้รับการศึกษาสูง และได้เลื่อนฐานะทางสังคมขึ้น ไป อาจจะพบได้ว่า กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัว เดิมและกับชุมชน หรือในหลายกรณีได้สร้างความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ มากกว่ากลุ่มผู้ที่ได้รับ การศึกษาสูง ซึ่งส่วนมากถูกกลืนเข้าไปอยู่ในภาคเศรษฐกิจสังคมก้าวหน้า การรักษาความสัมพันธ์ ดังกล่าวนี้ ได้ทำให้การถูกกีดกัน หรือการกำหนดตราภาพในทางลบให้แก่ผู้หญิงที่แต่งงานกับ ชาวต่างชาติ มีน้ำหนักน้อยลงไปมาก และถ้าหากเราเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่แต่งงานกับ ชาวตะวันตก และกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันออกจะพบว่า กลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ดำรง รักษาความสัมพันธ์กับครัวเรือนและชุมชน มากกว่ากลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตก นับตั้งแต่การ ให้การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ แก่สมาชิกของครัวเรือน การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนเมื่อได้รับ การร้องขอ ซึ่งในทางกลับกัน ผู้หญิงเหล่านี้ ก็จะได้รับคามยกย่องจากชุมชนด้วย

5.7 ความสัมพันธ์หญิงชาย

การแต่งงานข้ามชาติที่เราได้อธิบายไว้ในงานวิจัยนี้ มี "ศักยภาพ" (potential) ที่จะทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหญิงและชายในหลายด้าน และอันที่จริงแล้ว ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในหลาย ๆ อย่างก็ได้เกิดขึ้นให้เห็นแล้ว ประการแรก ถ้า

หากเราพิจารณาอย่างกว้าง ๆ ในเรื่องการแต่งงานข้ามชาติ เราอาจจะอธิบายได้ว่า "ตลาด" ของการแต่งงาน ได้เปิดให้มีการแข่งขันมากขึ้น การเปิดตลาดของการแต่งงานดังกล่าวนี้ ถ้าหากเราจะทำให้ "อำนาจต่อรอง" ของหญิงมีมากขึ้น คำอธิบายดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับข้อมูลรูปธรรมจากการวิจัยของเราหลายประการ อย่างเช่นชาวบ้านมักจะบอกว่า ถ้าหากลูกเขยประพฤติตัวไม่ดี ก็จะสนับสนุนให้ลูกสาวหย่ากับลูกเขย แล้วไป "หาผัวฝรั่ง" เรื่องราวที่นักวิจัยได้ประสบหลายกรณี แต่ไม่ได้อยู่ในกรณีศึกษาก็คือ ผู้ชายถูกฝ่ายหญิงทอดทิ้ง ซึ่งในสมัยก่อนการทอดทิ้งอาจจะมีเหตุผลมาจากกรที่ได้รับปฏิบัติที่ไม่ดี การถูกกดขี่ทางเพศ แต่ในปัจจุบัน เหตุผลในการที่ผู้หญิงทอดทิ้งผู้ชายไปแต่งงานใหม่ รวมไปถึงเหตุผลที่ว่า ได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่ดี หรืออยู่อย่างลำบาก การแยกทางเพื่อไปแต่งงานกับชาวต่างชาติ ก็เพื่อที่จะแสวงหาชีวิตที่มีความสะดวกสบายในทางวัตถุ เมื่อตลาดของการแต่งงานเปลี่ยนไปแบบนี้ และถ้ากลไกตลาดของการแต่งงาน ทำงานอย่างสมบูรณ์ เราก็อาจจะคาดหมายได้ว่า จะทำให้เกิดการปรับตัวของผู้ชายไทยอย่างมาก กล่าวคือชีวิตการแต่งงาน จะไม่สามารถที่จะทำตัวเหลวไหล ผู้ชายจะต้องปรับตัวรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของภรรยาและครอบครัวในในทางที่ดีขึ้น ไม่เช่นนั้นก็จะอาจจะถูกเลิกสัญญาการแต่งงานและถูกทอดทิ้งได้

อย่างไรก็ตาม ความต้องการ หรือ demand ในตลาดการแต่งงานที่มาจากชาวต่างชาติ แม้ว่าจะทำให้ฝ่ายหญิงมีอำนาจต่อรองมากขึ้น แต่ก็อาจจะมิใช่การตอบปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหญิงชาย หรือทำให้ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายหมดไป ทั้งนี้เนื่องจากว่า การที่ผู้หญิงเข้าไปสู่การแต่งงาน ก็คือการเข้าไปอยู่ในพันธะสัญญาอันใหม่ ซึ่งแน่นอนว่า ภายในพันธะสัญญาของการแต่งงานข้ามชาติ ก็ย่อมจะต้องมี "ความคาดหวัง" และ "ภาระหน้าที่" ที่มอบหมายให้แก่หญิง ในนิตยสารคู่สร้างคู่สม ซึ่งได้สัมภาษณ์ผู้ชายชาวตะวันตกที่มาแต่งงานกับหญิงไทย โดยเขาได้เปรียบเทียบประสบการณ์ในการมีภรรยาคนไทยกับชาวตะวันตกว่า มีความแตกต่างกันมาก ยกตัวอย่างเช่น ในวันหยุดที่เขาอยู่บ้านกับภรรยาชาวตะวันตก ในขณะที่เขาย่างอยู่กับงาน เขาได้ขอให้ภรรยาของเขาช่วยซิงกาแพให้ แต่ภรรยาเขาถามกลับมาว่า "มือของคุณมีความผิดปกติหรือ" (ถ้าพูดแบบภาษาไทย ๆ คือ คุณไม่มีมือหรือ?) แต่สำหรับภรรยาชาวไทยแล้ว เขาจะได้รับการบริการเหล่านี้ โดยมีได้ร้องขอ อย่างเช่นตื่นนอนตอนเช้า ภรรยาคนไทยจะเตรียมแปรงสีฟัน ยาสีฟันไว้ให้เรียบร้อย เป็นต้น ทักษะดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วชาวต่างชาติตะวันตก ที่แต่งงานกับหญิงไทย มิได้ให้ความสำคัญต่อ "ความเท่าเทียมกัน" ระหว่างหญิงและชาย หรือเสรีภาพของปัจเจกที่มีอยู่ในประเพณีตะวันตก อันที่จริงแล้วผู้ชายเหล่านั้น ต้องการที่จะแต่งงานกับ "หญิงไทย" และได้รับการหลังการแต่งงาน อย่างเช่นที่หญิงไทย "ปรนนิบัติ" สามี ในกรอบสถาบันแบบดั้งเดิม และถึงแม้ว่า ผู้ชายหรือสามีตะวันตก เปิด

กว้างและยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจก ตามประเพณีตะวันตก ก็ยังมีปัญหาอีกว่า ผู้หญิงจะมีความสามารถที่จะใช้ "โอกาส" หรือเสรีภาพที่มีอยู่ได้มากน้อยแค่ไหน เพราะการใช้โอกาสเช่นนั้น อาจเกี่ยวข้องกับพื้นฐานหลายด้าน นับตั้งแต่เรื่องภาษา การศึกษา หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ในกรณีที่หญิงแต่งงานกับชาวตะวันออก และจะต้องปรับตัวเข้าไปสู่วัฒนธรรมใหม่ของสามี อย่างเช่นการแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น ก็เกิดประเด็นคำถามตามมาว่า ในประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นนั้น ผู้หญิงมักจะมีสถานภาพที่ต่ำต้อย คือภายหลังการแต่งงาน หญิงญี่ปุ่นส่วนมาก ต้องออกจากงาน มาทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน เลี้ยงดูลูก และให้บริการงานบ้านแก่สามี เมื่อหญิงไทยแต่งงาน และจะต้องปรับตัวไปสู่กรอบวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ อาจจะมีสถานภาพที่ต่ำต้อยไปกว่าหญิงญี่ปุ่นที่แต่งงานกับชาวญี่ปุ่นเสียอีก ประเด็นในเรื่องการแบ่งงานระหว่างหญิงและชาย โดยชายทำหน้าที่นอกบ้าน รับผิดชอบทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ในขณะที่ฝ่ายหญิงถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานบ้าน ถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย การที่ผู้หญิงถูกกันให้มีความรับผิดชอบในงานบ้าน อาจจะมีได้เกิดเฉพาะในกรณีที่ผู้หญิงแต่งงานกับชาวตะวันออกเท่านั้น แต่อาจจะรวมถึงผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก โดยเฉพาะกรณีที่แต่งงานแล้วต้องอพยพไปอยู่ต่างประเทศกับสามี อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวนี้ ยังคงเป็นการตีความจากแง่มุมในทางทฤษฎี ในการศึกษาทั้ง 12 กรณี เรายังไม่พบว่า ผู้หญิงมีประสบการณ์ที่เลวร้าย หรือผู้หญิงมีความรู้สึกว่าถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบจากการแต่งงานส่วนมากแล้ว ก็ค่อนข้างที่จะพอใจกับความเป็นอยู่ของพวกเธอ

5.8 โลกาครอบชุมชน และชุมชนกสิณโลกา

ประเด็นสุดท้ายที่เราอยากจะสรุป โดยการย้อนกลับไปหาคำถามการวิจัยที่เราได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนอย่างไรหรือไม่ ความจริงแล้ว ผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม คงมิใช่ประเด็นคำถาม ทั้งนี้เพราะว่า เราทราบว่าวัฒนธรรมชุมชนก็มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด แต่สมมติฐานที่ไม่ได้แสดงไว้ในคำถามการวิจัยที่สำคัญก็คือ วัฒนธรรมชุมชนจะถูกครอบโดยวัฒนธรรมของโลก อันสืบเนื่องมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมหรือไม่ ในประเด็นนี้ เราอยากสรุปและชี้ให้เห็นทั้งสองด้านดังหัวข้อที่เราให้ไว้ข้างต้น คือมีทั้งกรณีที่โลกา (global) ครอบชุมชน แต่ในทางกลับกัน ชุมชนก็อาจจะกลืนเอาโลกาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วย

ในด้านแรก การที่โลกาเข้ามาครอบงำเอาชุมชนนั้น เราอาจจะมองได้ว่า มันมิได้เกิดจากการแต่งงานข้ามชาติของหญิงเหล่านี้ แต่มันเริ่มต้นมาตั้งแต่ในประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่

ค่านิยมในเรื่องการมอง "วัตถุ" ว่ามีคุณค่าที่สำคัญในชีวิต ก็มีสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตัวของมันเอง ในชุมชน แต่เกี่ยวข้องการโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมในวงกว้าง อย่างเช่นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีคำขวัญที่รัฐใช้สื่อของรัฐในการอบรมขัดเกลาประชาชนว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ค่านิยมดังกล่าวนี้ เป็นที่แพร่หลายและได้รับการยึดถือโดยชาวชนบท คริวเรือนในชุมชนในชนบท ได้ใช้วิธีการแต่งงานกับชาวต่างชาติ เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่ง เงิน และ เชื่อว่าเงิน จะสามารถบันดาลความสุข ตามที่รัฐได้โฆษณาไว้ ในปัจจุบัน พลวัตของโลก ได้ เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีขอบเขตกว้างขวาง ชาวบ้านในหมู่บ้าน ได้รับชมเหตุการณ์เครื่องบินบินชนตึกเวิลด์เทรด ในกรุงวอชิงตัน ดีซี พร้อม ๆ กับประชากรในอเมริกาและทั่วโลก ถ้าหากจะมองในแง่นี้ การแต่งงานกับชาวต่างชาติเป็นเพียง "เสียขหนึ่ง" ของอิทธิพลของโลกในหลาย ๆ อย่าง ที่ อาจจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชน กล่าวโดยรวมก็คือ ถ้าหากเรามองว่า การ expose เข้าไปสู่เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้างของชุมชน น่าจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ชุมชนอื่น ๆ ที่ไม่มีการแต่งงานข้ามชาติ ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้เท่า ๆ กับชุมชนที่มีหญิงแต่งงานกับชาวต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม การสรุปข้างบน อาจจะเป็นเรื่องที่ "หยาบ" มากเกินไป ที่จะกล่าวว่า โลกได้แพร่อิทธิพลเข้ามาครอบชุมชน สิ่งที่เราพยายามที่จะมองหาก็คือ มีอะไรพิเศษ ที่ นอกเหนือไปจากการครอบงำ หรือการเปลี่ยนแปลงทั่ว ๆ ไป ที่ชุมชนได้รับจากโลกหรือไม่ สิ่งที่เราอยากจะสรุปและนำเสนอไว้ในที่นี้ก็คือ การครอบงำของโลก ต่อชุมชนในกรณีของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนี้ เกิดขึ้นโดยผ่านการสร้างความสัมพันธ์ (link) ที่มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นการสร้างความสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนระหว่าง ส่วนที่มีความก้าวหน้าของโลก และส่วนที่อยู่ระดับล่าง หรืออาจจะเรียกได้ว่ามีความ "ล้าหลัง" ในเชิงเปรียบเทียบในท้องถิ่น สิ่งที่สองฝ่ายแลกเปลี่ยนก็คือ ฝ่ายหนึ่งต้องการการบริการที่รวมอยู่ในชุดของสถาบันการแต่งงาน ซึ่งได้แก่บริการที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน (domestic work) ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รับผลตอบแทน (remunerate) ที่นำไปสู่การปรับชีวิตความเป็นอยู่ในทางวัตถุ การแลกเปลี่ยนระหว่างสองกลุ่มที่ก้าวข้ามอาณาเขตทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ มิใช่อิทธิพลหรือแรงขับของทุนด้านการผลิต (manufacturing capital) แต่เป็นแรงขับของทุนบริการ (service capital) ซึ่งเริ่มที่จะแสดงพลังให้เห็น และกลายเป็นทุนหลักของการขับเคลื่อนโลก ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา (ดู รั้งสรวด์ ธนพรพันธ์; 2546) และการแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ ก็มีได้ไกลไปจากการแลกเปลี่ยนภายใต้พลังขับเคลื่อนของทุนด้านการผลิต กล่าวคือ เป็นการแลกเปลี่ยนที่ทำให้ชุมชนตกเป็นเบี้ยล่าง เนื่องจากตกอยู่ในฐานะที่เป็นผู้รับการอุปถัมภ์ เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียม หรือถูกขับเคลื่อนลากจูง ให้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกนั่นเอง

สิ่งที่เราอยากจะทำเพิ่มเติม ในมิติของการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนและโลกา ที่ทำให้ชุมชนตกเป็นเบี้ยล่างก็คือ การแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นระหว่างช่วงวัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงานและวัยกลางคน ฝ่ายชายเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงปลายของวัยทำงาน หรือในช่วงเกษียณอายุจากการทำงานแล้ว ข้อสังเกตดังกล่าวนี้ ค่อนข้างที่จะสอดคล้องกับกรณีที่หญิงแต่งงานกับชาวตะวันตก ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันออกที่เราพบในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้ชายส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงานอยู่ การแลกเปลี่ยนระหว่างวัยที่แตกต่างกัน ในกรณีของการแต่งงานกับชาวตะวันตกนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนของระบอบสวัสดิการ (Welfare regime ดู Gough and Woods; 2004) กล่าวคือในประเทศตะวันตก การดูแลผู้สูงวัยหรือพลเมืองที่เกษียณอายุจากการทำงาน ได้เพิ่มต้นทุนสูงขึ้นมา การเคลื่อนของระบอบสวัสดิการดังกล่าวนี้ เป็นการย้ายเอาความรับผิดชอบในการดูแลพลเมืองผู้สูงวัย จากโลกา มาให้อยู่ในความดูแลของชุมชนท้องถิ่น โดยที่ชุมชนและครัวเรือนที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ได้รับเงินค่าจ้างตอบแทน ซึ่งโดยเปรียบเทียบแล้ว ก็ยังมีราคาถูกกว่า หรือไม่อาจจะแสวงหาได้ในประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ การที่ชุมชนท้องถิ่น ถูกผนวกเข้าไปอยู่ในระบอบสวัสดิการในระดับโลกา ก็เป็นภาพอันหนึ่งซึ่งเราอาจจะตีความได้จากกรณีที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งเราก็ได้เห็นความพยายามของชุมชน ที่จะกลืนหรือรับเอาโลกาเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งเป็นของชุมชน ในระดับกว้าง ดังที่เราได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วว่า ทางฝ่ายราชการได้ตระหนักถึงการเข้ามาของเขยฝรั่ง และได้มีการจัดพิธีกรรมอย่างเช่น การบายศรีสู่ขวัญเขยฝรั่ง ซึ่งพิธีกรรมเช่นนี้ ก็เป็นความพยายามที่จะผนวกเอาฝรั่งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น ในพื้นที่ที่เราทำการวิจัย ส่วนราชการในระดับอำเภอ ก็ได้จัดงานที่คล้ายกับที่ได้กล่าวไว้ โดยในงานมีความตั้งใจที่จะเน้นย้ำในเรื่อง ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนอกจากจะมีการบายศรีสู่ขวัญแล้ว ยังมีการแข่งขันของเขยฝรั่ง อย่างเช่นการแข่งขันกันดำนา แข่งขันกันไถนา เป็นต้น ในระดับล่าง ชุมชนไม่ได้ปฏิเสธการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้ที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ได้รับเกียรติยศและการยกย่องแล้ว ชุมชนและครัวเรือน ยังคงความสัมพันธ์กับหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ และอันที่จริงแล้ว ชุมชนก็เปิดรับเอา “ลูกเขย” ชาวต่างชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง แม้จะยังไม่สนิทเป็นอันหนึ่งอันเดียวเช่นเดียวกับลูกเขยไทย พื้นฐานของการกลืนเอาโลกาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อยู่ที่เรื่อง “ทรัพยากร” ซึ่งในงานวิจัยนี้ เราแสดงให้เห็นว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรของครัวเรือน ทั้งทรัพยากรทางด้านวัตถุ และทรัพยากรทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในกรณีเช่นนี้ ครัวเรือนและหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ มิได้เป็นฝ่ายที่ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นฝ่ายที่กระทำและให้ความหมายต่อการแต่งงาน

หรือระบบความสัมพันธ์ที่เขาได้เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย การถูกครอบงำ และการพยายามที่จะกลืนเอา โลกาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน

5.9 การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม: พรหมแดนของความรู้และการวิจัย

ดังที่เราได้นำเสนอไว้ในบทที่ผ่านมา และได้สรุปไว้แล้วในบทนี้ว่า การแต่งงานข้าม วัฒนธรรมมิได้เป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีมานานแล้ว อย่างไรก็ตาม รูปแบบ และ ความหมายของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ดังนั้นพรหม แแดนของความรู้ในเรื่องนี้ที่เราอยากเสนอไว้ในประเด็นแรกก็คือ เราจะต้องทำความเข้าใจบริบท ต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ และเนื่องจากว่าในปัจจุบันเป็นยุคของโลกาภิวัตน์ บริบทที่เกี่ยวข้องกับการ แต่งงานย่อมมีความสลับซับซ้อน และมีขอบเขตที่กว้างขวาง สิ่งที่เราได้ชี้ไว้ในงานวิจัยนี้ แต่ยังไม่ จำเป็นจะต้องแสวงหาบรรพหรือการวิจัยในรายละเอียดต่อไปก็คือ การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มคนที่อยู่ในเขตก้าวหน้า และเขตที่มีความล้าหลัง และ นอกเหนือจากนั้น ยังชี้ให้เห็นว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นการเคลื่อนของระบบสวัสดิการ โดยย้ายเอาพลเมืองที่มีอายุสูง และถูกปลดออกจากการทำงานแล้ว มาให้อยู่ในความดูแลของ ครัวเรือนและชุมชนในเขตที่มีความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจน้อยกว่า สิ่งที่เราควรจะต้องทำความเข้าใจ ในขั้นต่อไปก็คือ การแลกเปลี่ยนหรือการเคลื่อนย้ายระบบสวัสดิการ เกิดขึ้นในเขตไหน ของระบบโลกา และทำไมจึงเกิดขึ้นในเขตนั้น ๆ หรือทำไมในเขตอื่น จึงพบน้อยกว่า เป็นต้น

พรหมแดนของความรู้ที่เราควรจะทำการศึกษาในช่วงต่อไปอีกประการคือ การแต่งงานข้าม วัฒนธรรม ในกรณีที่เกิดขึ้นกับหญิงชนบท มักจะได้รับคำอธิบายว่า มีสาเหตุมาจากเรื่องความ ยากจน และการมีค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ผิด อย่างเช่นนิยมวัตถุ หรือนิยมฝรั่ง เป็นต้น อันที่จริง แล้วถ้าหากเราจะมองอย่างเป็นธรรม ค่านิยมในเรื่องความรวย หรือค่านิยมที่ให้คุณค่าแก่คน ตะวันตก หรือคนที่รวยกว่า มิได้มีเฉพาะในหมู่คนในชนบทเท่านั้น แต่คนในภาคสังคมสมัยใหม่ ก็ มิได้มีค่านิยมในเรื่องวัตถุ และ “เหนือฝรั่ง” ที่ไม่ได้มีน้อยไปกว่าคนในชนบท เพียงแต่ว่า การมองแบบ นี้ของคนในเมือง ไม่ได้รับการกล่าวหาว่า เป็นค่านิยมที่ผิด ๆ นอกจากนั้น การแต่งงานข้ามชาติ หรือการแสวงหา “ผิวฝรั่ง” ของกลุ่มคนที่อยู่ในภาคสังคมสมัยใหม่ หรือผู้ที่มีการศึกษาสูง ก็กำลัง จะเป็นเรื่องปกติ และแพร่หลาย สิ่งเหล่านี้ยังไม่มีคำอธิบาย หรือมีการวิจัยที่ชัดเจน จึงสมควรจะ มีการขยายพรหมแดนของความรู้โดยการทำการวิจัยการแต่งงานข้ามชาติ ในกลุ่มคนที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมที่สูงขึ้นมา แทนที่จะมองหรือศึกษาวิจัยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงในชนบท

ประเด็นต่อมาที่เราควรจะทำการศึกษาวิจัยคือ โดยทั่วไปแล้วที่เราประสบ ในตอนนี้ คือการแต่งงานข้ามชาติ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาแล้ว เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับ ผู้หญิงเป็นหลัก ถ้าหากตลาดของการแต่งงาน มีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นใน

อนาคตคือ เกิดความไม่สมดุลระหว่างเพศหญิงเพศชาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ในอนาคตผู้ชายในประเทศกำลังพัฒนา อาจจะหาคู่แต่งงานยากขึ้น และในทางตรงกันข้าม ในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า ผู้หญิงอาจจะหาคู่แต่งงานยากขึ้น สิ่งที่เราจะต้องตั้งคำถามก็คือ ในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย การแต่งงานข้ามชาติ มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับเพศชายหรือไม่ และถ้ามีโอกาส จะเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขอันใด

5.10 ข้อเสนอทางนโยบาย

1. การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม จะนำไปสู่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนและท้องถิ่น เมื่อมองในมุมนี้ จึงอาจจะจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือชุมชน ให้สามารถรับมือกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น
2. การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในแง่ที่เป็นการแลกเปลี่ยน หรือเป็นการปรับตัวของระบบสวัสดิการของประเทศที่มีความก้าวหน้า จำเป็นจะต้องพิจารณาถึง "ต้นทุน" ที่สังคมเราต้องแบกรับ อย่างเช่นการที่ผู้หญิงที่แต่งงาน ได้ทำหน้าที่ดูแลให้บริการแก่ผู้เกษียณอายุ ก็เป็นการแลกเปลี่ยนกับโอกาส ในการที่บุคคลนั้น ๆ จะไปทำหน้าที่อย่างอื่น ในกรณีเช่นนี้ รัฐอาจจะจำเป็นต้องมีนโยบายเรื่องภาษี หรือนโยบายเพื่อควบคุมการโอนย้าย เพื่อให้สังคมต้องแบกรับภาระหรือต้นทุนในการให้สวัสดิการแก่พลเมืองแก่พลเมืองจากประเทศอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). *อดีตศาสตร์*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). *ม่านแห่งอคติ:ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับสถาบันสังคม*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส.
- กฤษณา พันธุ์วานิช (2547). *สามีนำเข้า สร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมเบี่ยงเบน*. หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน 2547. หน้า 31
- คริสต์ เบเคอร์ (2546). "อนาคตสังคมไทย: ข้อคิดเพื่อพิจารณา" รายงานการวิจัย ชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย (ศ. ดร. จักรทิพย์ นาดสุภา หัวหน้าโครงการ) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ ฯ.
- จักรทิพย์ นาดสุภา และคณะ (2541). *ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา*. กรุงเทพฯ" สำนักพิมพ์วิถีสถิติ. หน้า 250
- ชัยพล พลเยี่ยม (2542). *วิถีชีวิตของหญิงชนบทอีสานที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ: ศึกษากรณีจังหวัดร้อยเอ็ด*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณรงค์ นิตจันทร์ (2547). *ปัญหาหญิงไทยในต่างแดน*. หนังสือคู่สร้างคู่สม. ปีที่ 25 ฉบับที่ 464 ประจำเดือนเมษายน ปีถัดหลัง 2547.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2549). *การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม:ไทยกับฝรั่งในประวัติศาสตร์สังคมสยาม*. นิตยสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 27 ฉบับที่ 5 มีนาคม 2549. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน.
- นิภาพร ยงขามป้อม (2547). *กระบวนการหาคู่ครองที่เป็นชาวต่างชาติของผู้หญิงไทยในชนบท: กรณีศึกษาหมู่บ้านกุดพังเคือ หมู่ที่ 6 ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*. [สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิต]. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2546). *ทุนวัฒนธรรม: วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ มติชน
- วันทนี วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2545). *สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2547). *สยามประเทศ ภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน. 218 หน้า.
- สุกิตติ กระจ่างเย่า (2525). *ไปตะวันออกกลาง*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2546). *อยุธยาเคยยิงฟ้า ว่าด้วยวิถีชีวิตของไพร่ฟ้าข้าไทสมัยกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน. 255 หน้า. 209, 211, 218.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2546). *นาควิทยาในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน. 224 หน้า. 4-5, 75-76.
- สุชาติ ทวีสิทธิ์. (2547). *เพศภาวะ: กระบวนทัศน์เพื่อโลกใบใหม่ที่เท่าเทียม*. อังใน สุชาติ ทวีสิทธิ์. (บรรณาธิการ). *เพศภาวะ: การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน*. ศูนย์สตรีศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 3-20.
- สุภาภรณ์ งามวัน (2548). *พลวัตภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สตรีศึกษา]*. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริวัฒน์ คำวันสา (ผู้แปล). (2539). *การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม หนังสือ สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Adam, Barry D. (2003). *Globalization and the Mobilization of Gay and Lesbian Communities*. in Cargan, L. & Ballantine, Jeanne H. (Eds.). *Sociological Footprints (ninth edition)*. Thomson & Wadsworth. pp. 436-439.
- Aphichat Chamrathirong, et al. (1986). *When to marry and Where to live? A sociological study of post-nuptial residence and age of marriage among central Thai women*. IPSR Publication no. 102. Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Thailand.
- Bilton, T. et al. (1981). *Contemporary Social Theory*. London, the Macmillan Press.
- Bottomore T.B & Rubel Maximilien. (Eds.). (1964). *Karl Marx: Selected writings in sociology and social philosophy*.
- Burt, Ronald S. (1982). *Toward a Structural Theory of Action: Network Models of Social Structure, Perception and Action*. New York, Academic Press.

- Buss, David M, et al., (2003). *A Half Century of Mate Preferences: The Cultural Evolution of Values*. In Cargan, L. & Ballantine, Jeanne H. (Eds.). *Sociological Footprints (ninth edition)*. Thomson & Wadsworth. pp. 77-81.
- Carney D., (ed), (1998) *Sustainable Rural livelihoods: What Contribution Can We Made*. Department for International Development, London.
- Chang, G. (2000). *Disposable Domestic: Immigrant Women Workers in the Global Economy*. Cambridge, South End Press. pp.235.
- Collins, Randall. (1975). *Conflict Sociology: Toward and Explanatory Science*. New York, Academic Press.
- Connelly, Patricia. M. et.al. (2000). *Feminism and Development: Theoretical Perspectives*. in Parpart, Jane. L. (Eds.). *Theoretical Perspectives on Gender and Development*. International Development Research Centre, Ottawa, Canada. Page 51-160.
- ESCAP: Economic and Social Commission for ASIA and the Pacific. (1998). *Women in Thailand: A Country Profile*. ST/ESCAP/1649.
- Foucault, M¹. (1976). *The History of Sexuality*. translated from French by Hurley, R. Middlesex, Penguin Books.
- Foucault, M². (1984). *The Care of the Self: The History of Sexuality Volume 3*. translated from French by Hurley, R. Middlesex, Penguin Books.
- Fröbel, Folker et.al. (2000). *The New International Division of Labor in the World Economy (1980)*. in Robert J. Timmons & Hite A. (Eds.). *From Modernization to Globalization: Perspectives on Development and Social Change*. Blackwell Publishers, pp. 257-273.
- Gamburd, Michael. R. (2000). *Trannationalism and Sri Lanka's Migrant Housemaids*. Cornell University Press. pp. 275.
- Giddens, A. (1987). *Social Theory and Modern Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giele, Janet Z. (1988). *Changing Sex Roles and Changing Families*. in Wells G. (Ed.). *Current Issues in Marriage and the Family (4th Edition)*. New York, Macmillan Publishing Company.

- Goode, William J. (1982). *The Family (2nd Edition)*. Englewood Cliffs. Prentice-Hall, Inc.
- Gough and Woods. (Eds.). (2004). *Insecurity and Welfare Regimes in Asia Africa and Latin America*. New York: Cambridge University Press.
- Gould, J. & Kolb, William L. (Eds.). (1964). *A Dictionary of the Social Sciences*. The Educational, Scientific and Cultural Organization, United Nations.
- Guest P. & Tan JooEan. (1994). *Social Change and Celibacy in Thailand*. Guest, P & Tan JooEan (Eds.). *Transformation of Marriage Patterns in Thailand*. IPSR Publication No. 176, Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Thailand.
- Hiller, Dana V. & Philliber, William W. (1991). *The Division of Labor in Contemporary Marriage: Expectations, Perceptions and Performance*. in Edwards John N. & Demo, David H. (Eds). *Marriage and Family in Transition*. Boston, Allyn and Bacon. p. 129-142.
- Hutaserani, Suganya. (1989). *Determinants of Households Structure in Thailand*. Human Resources and Social Development Program, Thailand Development Research Institute.
- Kephart, William M. (1966). *The Family, Society, and the Individual*. Boston. Houghton Mifflin Company. pp. 666.
- Leach, E. (1972). *Models of Man*. in Robson, William. A. (Ed.). (1972). *Man and the Social Sciences*. London School of Economics and Political Science. pp. 151-171.
- Leach, M., Means, R. and Scoones I., (1998, 1999). *Environment Entitlements; Dynamics and Institutions in Community-Based Resource Management*. World Development. Vol. 27.,No. 2.
- Lee, Garry Y. (1988). *Household and Marriage in a Thai Highland Society*. Journal of the Siam Society. Vol. 76 (1988). pp. 162-173.
- Long and Long (eds). 1989. *Battlefields of Knowledge: The Interlocking of Theory and Practice in Social Research and Development*. London: Routledge.
- Maynard, M. (1989). *Sociological Theory*. London. Longman. pp.102.
- McDonald, P. (1994). *Families in Developing Countries: Idealized Morality and Theories of Family*. In Moto, Yada. and Cho, Lee-Jay. (Eds). (1994). *Tradition and Change in the Asian Family*. University Research Center, Nihon University, Tokyo., pp. 19-27.

- McGregor and Camfield, L. (2005). *Researching having and controlling in Developing Countries*. WeD newsletter.
- McGregor and Kebede, B. (2003). 'Resource Profiles and the Social and Cultural Construction of Wellbeing', *Paper presented at the inaugural workshop of the ESRC Research Group on Wellbeing in Developing Countries*, University of Bath, 13-17 January 2003
- Mead, M. (1963). *From Sex and Treatment in three primitive societies*. In Ross, Laurence, H. (1963). *Perspectives on the Social Order*. New York. McGraw-Hill Book. pp. 321-334.
- Mensch, Barbara S. et al., (2000). *Socialization to Gender Roles and Marriage among Egyptian Adolescents*. A paper prepared for presentation at the Annual Meeting of the Population Association of America, Los Angeles, March 2000.
- Mess N. and Townsley, FAO, (2003). *Local Institutions and Livelihoods: Guidelines for Analysis*. Rome; Rural Development Division, FAO.
- Morgan, David, H.J. (1990). *Issues of Critical Sociological Theory*. In Srpey, J. (Ed.). *Fashioning Family Theory: New Approaches*. Newbury Park, SAGE Publications. pp. 67-105.
- Mui Teng Yap. (1987). *The Role and Status of Married Thai Women: An Analysis from the Feminist Perspectives*. East-West Population Institute, East-West Center, Honolulu, Hawaii.
- Murstein, Bernard I. (1989). *Paths to Marriage*. Family Studies Text Series 5. Newbury Park. London. Sage Publications.
- Nobbs, Jack. (1983). *Sociology in Context*. London, Macmillan Education. pp. 461.
- Park, Robert E. & Burgess, Ernest W. (1970). *Introduction to the Science of Sociology*. The University of Chicago Press. pp. 460.
- Podhisita, Chai (1994). *Co-residence and the Transition to Adulthood in the Rural Thai Family*. In Moto, Yada. and Cho, Lee-Jay. (Eds). (1994). *Tradition and Change in the Asian Family*. University Research Center, Nihon University, Tokyo., pp. 363-381.
- Reading, Hugo. F. (1978). *A Dictionary of the Social Sciences*. London. Routledge & Kegan Pual.

- Sen, A. (1981) *Poverty and Famines; An Essay on Entitlement and Deprivation*. Oxford; Oxford University Press.
- Staggenborg, S. (1998). *Gender, Family and Social Movements*. Thousand Oaks. Pine Forge Press.
- Tan JooEan & Guest P. (1994). *The Emergence of Celibacy in Thailand: Social and Spatial Patterns, 19700 to 1990*. in Guest, P & Tan JooEan (Eds.). *Transformation of Marriage Patterns in Thailand*. IPSR Publication No. 176, Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Thailand.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave: the controversial new perspective on tomorrow from the author of Future Shock*. Reading, UK. William Collins Sons & Co.Ltd.
- Udry, Richard J. (1966). *The Social Context of Marriage*. Philadelphia. J.B. Lippincott Company.
- Vander Zanden, James W. (1996). *Sociology: the Core (4th Edition)*. New York, McGraw-Hill, Inc.
- Wallace, Ruth A. and Wolf, A. (1991). *Contemporary Sociological Theory: Continuing the Classical Tradition (3rd Edition)*. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall.
- Wallerstein, I. & Smith, J. (1990). *Households as an Institution of the World-Economy*. In Srpey, J. (Ed.). *Fashioning Family Theory: New Approaches*. Newbury Park, SAGE Publications. pp. 34-66.
- Wilkie, Jane R. (1991). *Marriage, Family Life, and Women's Employment..* in Edwards John N. & Demo, David H. (Eds). *Marriage and Family in Transition*. Boston, Allyn and Bacon. pp. 143-158.
- Williamson, Robert C. (1966). *Marriage and Family Relations*. John Wiley & Sons, Inc. New York, pp. 10,12,618.
- Wongsith, Malinee. (1994). *Attitude toward Family Values in Rural Thailand*. In Moto, Yada. and Cho, Lee-Jay. (Eds). (1994). *Tradition and Change in the Asian Family*. University Research Center, Nihon University, Tokyo., pp. 401-418.
- หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. ชีวิต "จีนเดอเวลด้าไทย" "เมียต่างชาติ" สวรรค์บนเส้นด้าย. ฉบับวันพุธที่ 23 มิถุนายน 2547. หน้า 3.
- [http:// www.bangkokbiznews.com](http://www.bangkokbiznews.com) (Accessed: 05/ 06/ 2004)
- ภาพประกอบปก. [http:// www.wedding.in.th](http://www.wedding.in.th) (Accessed: 04/ 07/ 2006)

ภาคผนวก

แนวคำสัมภาษณ์ประเด็นการเก็บข้อมูล โครงการผู้หญิงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

หน่วยที่เราจะเก็บข้อมูลมี ๓ ระดับ และมีประเด็นย่อยดังนี้คือ

ระดับชุมชน

- เมื่อก่อนที่จะมีคนในชุมชนแต่งงานกับชาวต่างชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นอย่างไรบ้าง
- ภายหลังจากที่มีคนแต่งงานกับชาวต่างชาติ ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่
- บทบาทของครัวเรือนและบุคคลที่แต่งงานกับคนต่างชาติต่อชุมชนมีอะไรบ้าง ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- คนในชุมชนมองครัวเรือนนั้นอย่างไรบ้าง
- คนในชุมชนมองการแต่งงานข้ามชาติอย่างไรบ้าง
- เยาวชนมองการแต่งงานข้ามชาติอย่างไร

ระดับครัวเรือน

- สภาพของครัวเรือนก่อนที่สมาชิกจะแต่งงานกับชาวต่างชาติเป็นอย่างไร ครอบครัวประกอบอาชีพอะไร มีที่ดินเท่าไร มีบุตรกี่คน ฯลฯ
- พ่อ แม่ หรือสมาชิกครัวเรือนคนอื่น ๆ สนับสนุน (เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย) กับการแต่งงานของสมาชิกในครัวเรือนหรือไม่ เพราะอะไร สมาชิกครัวเรือนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะพ่อแม่ มีความคาดหวังอย่างไรต่อลูกสาวที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ความคาดหวังที่ว่านี้ เป็นแบบเดียวกันหรือไม่กับลูกชาย เพราะอะไร
- เมื่อแต่งงานแล้ว ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในครัวเรือน มีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้นหรือไม่ สมาชิกคืออื่น ๆ ในครอบครัว อย่างเช่นน้องสาว พี่สาว น้องชาย พี่ชาย ญาติ พี่น้องคนอื่น ๆ ของหญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ได้รับ “ผลประโยชน์” อะไรบ้าง
- ความสัมพันธ์ระหว่างลูกเขยและครอบครัวสมาชิกคนอื่น ๆ เป็นอย่างไรบ้าง
- สมาชิกคนอื่น ๆ มีแผนหรือมีความคาดหวังที่จะแต่งงานกับชาวต่างชาติหรือไม่
- ครอบครัวท่านประสบปัญหาอะไรบ้างจากการที่มีลูกสาวแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีคนนิทว่าร้ายหรือไม่ มีความลำบากในการเข้าสมาคมกับญาติพี่น้องหรือสมาชิกชุมชนหรือไม่ หรือมีปัญหาด้านอื่น ๆ หรือไม่

ระดับปัจเจก

- ข้อมูลพื้นฐานของหญิงแต่งงานข้ามชาติ อายุ การศึกษา อาชีพก่อนที่จะแต่งงาน การงานในปัจจุบัน มีลูกหรือยัง
- มีความเป็นมาอย่างไรจึงได้แต่งงานกับชาวต่างชาติ มีคนกลางหรือนายหน้าหรือไม่ ถ้ามีติดต่ออย่างไร มีค่าใช้จ่ายหรือไม่
- มีเหตุผลอย่างไรจึงเลือกสามีคนนี้
- มองชีวิตการแต่งงานของตนเองอย่างไร
- มองอนาคตอย่างไร อยากจะทำอะไร อยากจะอยู่ที่ไหน
- ในปัจจุบัน หญิงที่แต่งงานมีภาระรับผิดชอบอะไรบ้าง (ต่อพ่อ แม่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือต่อสามี)
- คนในชุมชนมองเราอย่างไรบ้าง
- สมมติว่า มีคนอื่นอยากจะแต่งงานกับชาวต่างชาติ จะมีคำแนะนำเราอย่างไร